

БЪЛГАРСКА НАРОДНА БАНКА

ГОДИШЕН ОТЧЕТ • 2019 г.

Българска народна банка

ГОДИШЕН ОТЧЕТ • 2019 г.

Издание на Българската народна банка
1000 София, пл. „Княз Александър I“ № 1
Телефони: 02 9145/1271, 1906
Телекс: 24090, 24091
Факс: 02 980 2425, 02 980 6493
Печат: Полиграфична база на БНБ

Интернет страница: www.bnb.bg

© Българска народна банка, 2020

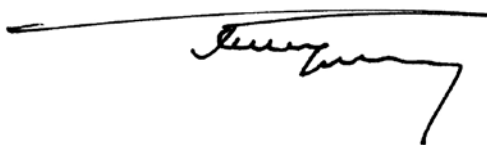
В Годишния отчет на БНБ за 2019 г. използваните статистически данни са
към 3 април 2020 г.

Информацията, публикувана тук, може да се ползва без специално разрешение,
единствено с изричното позоваване на източника.

ISSN 1313-0633 (на хартия)
ISSN 2367-4911 (онлайн)

Уважаема госпожо Председател на Народното събрание,
Уважаеми госпожи и господа народни представители,

В съответствие с член 1, алинея 2, член 50 и член 51 от
Закона за Българската народна банка Ви представям Годишния
отчет на Българската народна банка за 2019 година.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Dimitar Radev', is written over a horizontal line.

Димитър Радев
Управител
на Българската народна банка

Управителен съвет на БНБ

Седнали, от ляво на дясно: Людмила Елкова, Нина Стоянова, Лена Русенова, Елица Николова.
Прави, от ляво на дясно: Калин Христов, Димитър Радев, Радослав Миленков.

Управителен съвет на БНБ

Димитър Радев

Управител

Калин Христов

Подуправител

управление „Емисионно“

Нина Стоянова

Подуправител

управление „Банково“

Радослав Миленков

Подуправител

управление „Банков надзор“

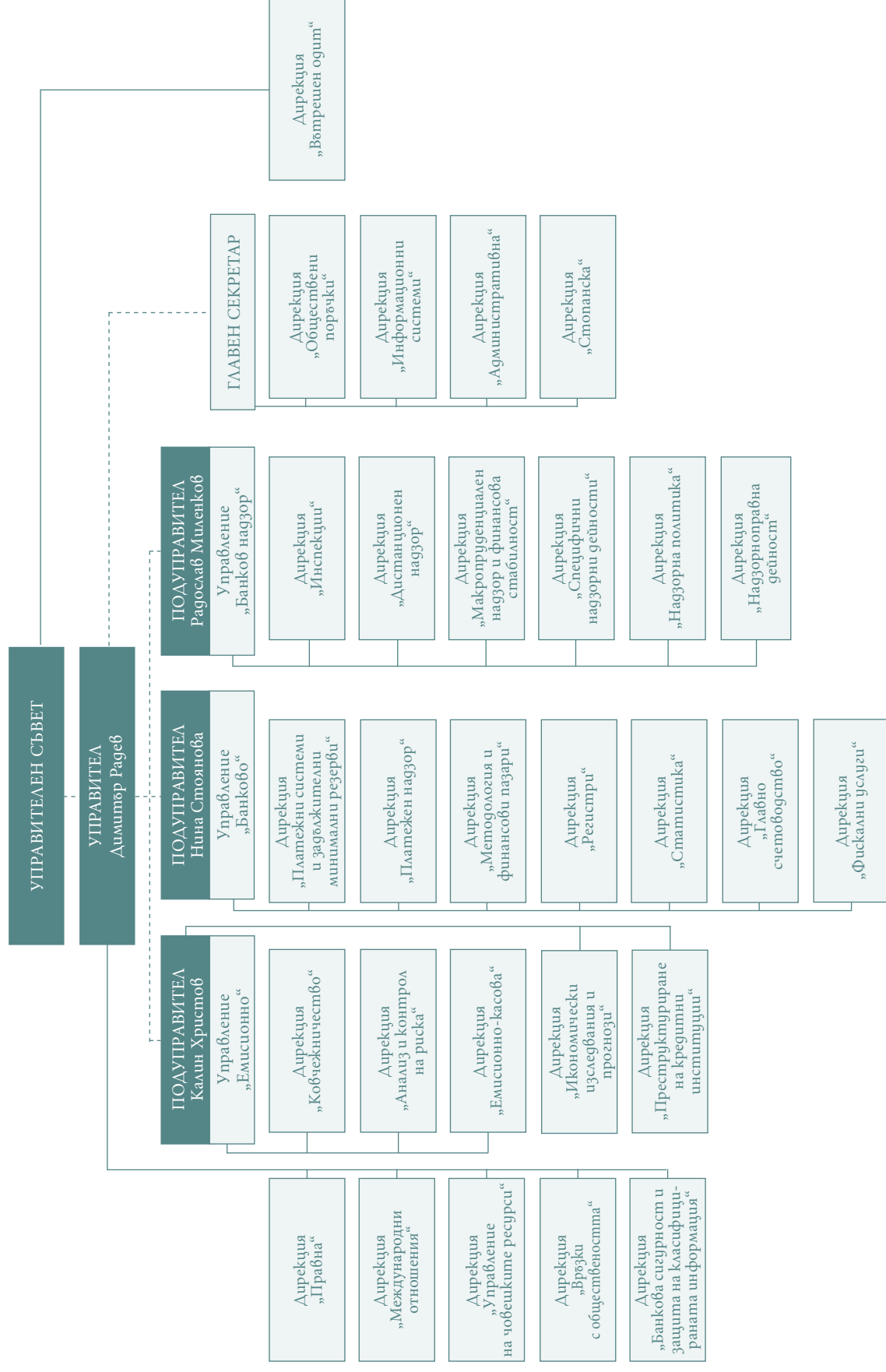
Лена Русенова

Елица Николова

Людмила Елкова

Организационна структура на БНБ

(към 31 декември 2019 г.)

Съдържание

Резюме	9
I. Икономическо развитие през 2019 г.	17
II. Брутни международни валутни резерви	35
III. Платежни системи и платежен надзор	49
IV. Резерви на банките в БНБ	56
V. Наличнопарично обращение	58
VI. Поддържане на стабилността на банковата система и защита на интересите на вложителите	64
VII. Дейност на БНБ по реструктуриране на кредитни институции	84
VIII. Участие в ЕСЦБ и в дейността на институциите и органите на ЕС	89
IX. Международни отношения	96
X. Статистическа дейност	98
XI. Централен кредитен регистър и Регистър на банковите сметки и сейфове	101
XII. Фискален агент и депозитар на държавата	106
XIII. Изследователска дейност	112
XIV. Управление на човешките ресурси	114
XV. Вътрешен одит на БНБ	118
XVI. Изпълнение на бюджета на БНБ през 2019 г.	120
XVII. Консолидиран финансов отчет на БНБ към 31 декември 2019 г.	125
Информация по чл. 17, ал. 5 от ЗБНБ относно решения, приети от Управителния съвет на БНБ през 2019 г.	179

Статистически приложения (електронен носител)

Използвани съкращения

АД	акционерно дружество	МФ	Министерство на финансите
АДЦК	Система за провеждане на аукциони за продажба и обратно изкупуване на ДЦК	НОИ	Национален осигурителен институт
АС РОУД	Автоматизирана система за регистриране и обслужване на външния дял	НСИ	Национален статистически институт
БВП	брутен вътрешен продукт	НТООД	нетърговски организации, обслужващи домакинствата
БИСЕРА	Банкова интегрирана система за електронни разплащания	ПКА	преглед на качеството на активите
БМР	Банка за международни разплащания	ПНПО	процес по надзорен преглед и оценка
БНБ	Българска народна банка	ПОС	устройство за търговия на дребно с кредитни/дебитни карти
БОРИКА	Банкова организация за разплащания с използване на карти	ПФИ	парично-финансова институция
БФБ	Българска фондова борса – София	РИНГС	Система за брутен сетълмент в реално време
ВЛАК	вътрешен анализ на адекватността на капиталала	СВТК	Стандартна международна външнотърговска класификация на стоките
ВЛАЛ	вътрешен анализ на адекватността на ликвидността	СДЦК	Електронна система от сметки за сетълмент на безналични ДЦК
ДАС	данък върху добавената стойност	СМСС	Съвет по международни счетоводни стандарти
ДЦК	държавни ценни книжа	СОФИБИД	(<i>Sofia Interbank Bid Rate</i>) индекс, изчислен като средна величина на котировките „купува“ на необезпечени депозити в български левове
ДСЗИ	други системно значими институции	СОФИБОР	(<i>Sofia Interbank Offered Rate</i>) фиксинг, изчислен като средна величина на котировките „продава“ на необезпечени депозити в български левове, предлагани на българския межбанков пазар
ЕБО	Европейски банков орган	СПТ	специални права на тираж
ЕК	Европейска комисия	ТАРГЕТ2	Трансевропейска автоматизирана система за брутен сетълмент в реално време на експресни преводи в евро
Екофин	Съвет на министрите на държавите – членки на ЕС, по икономически и финансови въпроси	ТАРГЕТ2-БНБ	българският системен компонент на ТАРГЕТ2
ЕМП	Единен механизъм за реструктуриране	УС	Управителен съвет
ЕОНИА	<i>Euro OverNight Index Average (EONIA)</i> , регистрирана марка на Европейския институт за паричните пазари, <i>EMMI</i>)	ФПБ	Фонд за реструктуриране на банки
ЕС	Европейски съюз	ХИПЦ	хармонизиран индекс на потребителските цени
ЕСП	Единен съвет за реструктуриране	ЦКР	Централен кредитен регистър
ЕСРОТ	Електронна система за регистриране и обслужване на търговията с ДЦК	ЮРИБОР	<i>Euro InterBank Offered Rate (EURIBOR)</i> , регистрирана марка на Европейския институт за паричните пазари, <i>EMMI</i>)
ЕСС 2010	Европейска система от национални и регионални сметки	АВСРР	програма на ЕЦБ за закупуване на обезпечени с активи ценни книжа
ЕССР	Европейски съвет за системен риск	APP	програма на ЕЦБ за закупуване на активи
ЕСЦБ	Европейска система на централните банки	АТМ	банкомат
ЕЦБ	Европейска централна банка	СВРР3	програма на ЕЦБ за закупуване на обезпечени облигации
ЗБНБ	Закон за БНБ	СЕТ1	базов собствен капитал от първи ред
ЗВПКИИП	Закон за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници	CHF	швейцарски франк
ЗКИ	Закон за кредитните институции	СРРР	програма за закупуване на небанкови корпоративни облигации
ЗКНИП	Закон за кредитите за недвижими имоти на потребители	ДВРС	<i>Dominion Bond Rating Service</i> , канадска агенция за кредитен рейтинг
ЗМР	задължителни минимални резерви	EUR	евро
ЗПУПС	Закон за платежните услуги и платежните системи	€STR	краткосрочен лихвен процент по необезпечени обвързани трансакции на паричния пазар в евро
ЗУНК	Закон за уреждане на необслужваните кредити, договорени до 31 декември 1990 г.	FOMC	Федерален комитет по операциите на открития пазар
ИОБФР	Система за информационно обслужване на бюджета и фискалния резерв	PSPP	програма за закупуване на активи на публичния сектор
КРМСФО	Комитет за разяснение на международните стандарти за финансово отчитане	ROA	възвръщаемост на активите
КТБ	Корпоративна търговска банка АД	ROE	възвръщаемост на капитала
КФП	консолидирана фискална програма	TLTRO	целови операции по дългосрочно рефинансиране
ЛЕОНИА	лихвен процент по реални сделки с необезпечени обвързани депозити в левове, предоставени на межбанковия пазар	USD	долар
МВФ	Международен валутен фонд	XAU	тройунция злато
МИСКПЗ	минимално изискване за собствен капитал и приемливи задължения	XDR	специални права на тираж
МСС	Международни счетоводни стандарти		
МСФО	Международни стандарти за финансово отчитане		

Резюме

Българската народна банка (БНБ) провежда своята политика, отчитайки динамиката и тенденциите в международната конюнктура и процесите в развитието на националната икономика. В съответствие с изискванията на Закона за Българската народна банка (ЗБНБ) и използвайки ефективно целия си потенциал и възможности за въздействие, БНБ следва основната си цел – да поддържа ценовата стабилност чрез осигуряване стабилността на националната парична единица.

В отчета са представени дейностите по изпълнение на функциите и задачите на БНБ, възложени ѝ по закон, както и изпълнението на други дейности на Банката, свързани със или подпомагащи изпълнението на основните ѝ функции и задачи. Представени са също отчет за изпълнение на бюджета на БНБ за 2019 г. и консолидиран финансов отчет към 31 декември 2019 г. (одитиран). Съгласно чл. 17, ал. 5 от ЗБНБ е представена информацията относно решения, приети от Управителния съвет (УС) на БНБ през 2019 г.

Глобалната икономическа активност се забави през 2019 г. в условията на повишена несигурност относно развитието на търговските конфликти между САЩ и Китай и при продължаващо влошаване на икономическата конюнктура в развитите икономики. Според предварителните данни растежът на световната икономика в реално изражение се понижи до 2.9% от 3.6% през 2018 г. По-нисък растеж на икономическата активност беше отчетен при всички големи развити икономики с изключение на Япония и Обединеното кралство, както и общо за групата на икономиките с нововъзникващи пазари. В световен мащаб индустриалното производство нарасна с 0.7%, а обемът на световната търговия със стоки и услуги се понижи с 0.4% спрямо предходната година. В еврозоната тенденцията към забавяне на икономическата активност се запази под влияние на свиването на международната търговия и високата несигурност по отношение на ефектите от международните търговски конфликти и излизането на Обединеното кралство от ЕС, като растежът на реалния БВП възлезе на 1.2% (1.9% през 2018 г.). В САЩ темпът на реален икономически растеж се забави до 2.3% от 2.9% през 2018 г. Инфлацията в глобален мащаб възлезе на 2.0% в края на 2019 г. и остана близо до нивото, наблюдавано през декември 2018 г. В еврозоната годишната инфлация се понижи до 1.3% в края на 2019 г. (1.5% през декември 2018 г.), а в САЩ годишният темп на инфлация, измерен чрез ценовия индекс на индивидуалните потребителски разходи, през четвъртото тримесечие на 2019 г. се забави до 1.4% и бе под целта на Федералния комитет по операциите на открития пазар.

При отчитане на понижаващите се инфлационни очаквания, влошаването на икономическата конюнктура и нарастващите рискове за икономическия растеж в глобален план, Европейската централна банка (ЕЦБ) и Федералният резерв първоначално дадоха индикации за възможно предприемане на мерки за парично стимулиране през втората половина на 2019 г. и впоследствие обявиха такива мерки. В края на юли Федералният резерв на САЩ понижи за първи път от декември 2008 г. целевия коридор за лихвения процент по федералните фондове, като общо до края на годината го понижи на три стъпки с по 25 базисни точки до 1.50–1.75%. Беше взето и решение за прекратяване на плана за намаляване на обема на дълговите ценни книжа в баланса на Федералния резерв. През септември ЕЦБ предприе

широкообхватен пакет от мерки, който включва понижение на лихвения процент по депозитното улеснение с 10 базисни точки до -0.50%, възобновяване на нетните покупки по програмата за закупуване на активи, въвеждане на двустепенна система за олихвяване на резервите на банките и подобряване на параметрите на новата поредица целеви операции по дългосрочно рефинансиране.

През първите девет месеца на 2019 г. при фондовите индекси в глобален мащаб бе наблюдавана възходяща тенденция, която се определяше от очакванията на пазарните участници за предприемане на стимулиращи мерки по паричната политика от страна на водещите централни банки, а през последното тримесечие допълнителен фактор за повишението бяха и очакванията за постигане на частично търговско споразумение между САЩ и Китай. На международните пазари на ДЦК се наблюдаваше устойчива тенденция към поскъпване до средата на третото тримесечие и известна низходяща корекция до края на годината. За по-ниското търсене на сигурни активи и повишаването на доходностите по ДЦК през последното тримесечие повлияха постигнатият напредък в търговските преговори между САЩ и Китай и намаляването на вероятността Обединеното кралство да напусне ЕС без сделка.

През 2019 г. в реално изражение БВП на България нарасна с 3.4% (3.1% през 2018 г.). Най-висок принос за растежа на икономическата активност имаше частното потребление, докато правителственото потребление и инвестициите в основен капитал допринесоха за него по-малко. Нарастването на частното потребление беше реализирано в условията на ниски лихвени проценти, засилено търсене на кредити и активно предлагане на кредитен ресурс от страна на банките, както и при продължаващо увеличение на доходите от труд, растеж на заетостта и запазване на високо равнище на потребителско доверие. Въпреки неблагоприятната международна конюнктура и отслабването на търсенето от страна на основни търговски партньори, износът на стоки и услуги се повиши главно поради изчерпването на временни фактори по линия на предлагането. Под влияние на силното вътрешно търсене вносът на стоки и услуги нарасна по-силно от износа, с което приносът на нетния износ за растежа на реалния БВП беше слабо отрицателен. В края на 2019 г. годишната инфлация при потребителските цени възлезе на 3.1%, като се повиши спрямо декември 2018 г. (2.3%). Основен принос за натрупаната за годината инфлация имаха храните (1.5 процентни пункта) и услугите (0.8 процентни пункта).

Продължаващото увеличение на доходите от труд и засилването на темпа на нарастване на брутния опериращ излишък общо за икономиката при запазване на високата склонност към спестяване на икономическите агенти благоприятстваха възходящата динамика на широките пари през 2019 г. Липсата на достатъчно сигурна алтернатива на депозитите в банките представляваше допълнителен фактор за растежа на МЗ, който към декември 2019 г. се ускори до 9.9% (8.8% в края на 2018 г.). При годишния темп на нарастване на депозитите на неправителствения сектор в края на годината бе отчетено ускорение до 9.7% (7.3% в края на 2018 г.). Растежът на кредита за нефинансови предприятия и домакинства остана сравнително висок, за което допринесоха благоприятната макроикономическа среда, ниските равнища на лихвените проценти и запазващият се висок приток на привлечени средства в банковата система. Към декември 2019 г. кредитите за нефинансови предприятия нараснаха с 5.9% на годишна база (5.4% в края на 2018 г.), а кредитите за домакинства – с 9.5%, най-висок принос за което имаха жилищните кредити.

През 2019 г. бюджетното салдо по консолидираната фискална програма беше отрицателно и възлеза на -1148 млн. лв. (-1.0% от БВП). Значително влияние за формирането на бюджетния дефицит имаха разходите по инвестиционен проект „Придобиване на нов тип боен самолет“ (в размер на 1.2 млрд. долара), извършени след актуализация на Закона за държавния бюджет за 2019 г. Средствата по депозити във фискалния резерв намаляха с 448 млн. лв. спрямо края на 2018 г. и достигнаха 8565 млн. лв., от които 8104 млн. лв. представляваха средствата по депозити в БНБ.

При управлението на brutните международни валутни резерви БНБ продължи да провежда консервативна политика, осигуряваща висока степен на сигурност и ликвидност на резервите. Пазарната стойност на brutните международни валутни резерви към края на 2019 г. възлеза на 24 835.6 млн. евро, което спрямо края на 2018 г. представлява общо понижение в размер на 236.6 млн. евро. Преобладаващата част от активите продължи да бъде инвестирана в ДЦК, които средно за годината имаха 61.77% дял, а дялът на депозитите беше 34.02%. Нетният доход от управлението на международните валутни резерви през 2019 г. бе положителен, на стойност 265.72 млн. евро, което представлява 1.16% обща доходност за годината. По компоненти нетният доход включва: 1) доход от инвестиции на brutните международни валутни резерви в оригинална валута в размер на -63.99 млн. евро, който се определя главно от отрицателните лихвени нива по депозитите, които БНБ предоставя при първокласни чуждестранни банки, както и от отрицателната доходност по деноминирани в евро ценни книжа с високо кредитно качество, в които Банката инвестира; 2) доход от валутна переоценка в размер на 313.99 млн. евро, дължащ се най-вече на значителното повишаване на пазарната цена на златото в евро; и 3) нетен финансов резултат от пасивите, който е положителен, в размер на 15.72 млн. евро.

Създаването и функционирането на ефективни платежни системи и надзорът върху тях са важни функции на централната банка. Платежните системи на страната функционират ефективно и осигуряват непрекъсваемост на потока от плащания. През 2019 г. РИНГС – Системата за брутен сетълмент в реално време с оператор БНБ, е обработила 85.2% от стойността на извършените в страната плащания. През системата бяха извършени 1 113 790 броя плащания (увеличение с 5.1% спрямо 2018 г.) на стойност 1 093 955 млн. лв. (увеличение със 17.7% спрямо предходната година). Броят и стойността на операциите чрез платежните системи БОРИКА и БИСЕРА също се увеличиха през 2019 г. Чрез ТАРГЕТ2-БНБ – националния системен компонент на Трансевропейската автоматизирана система за брутен сетълмент в реално време на експресни преводи в евро (ТАРГЕТ2) с оператор БНБ, са извършени 277 343 броя плащания (намаление с 4.7% спрямо 2018 г.) на обща стойност 443 087 млн. евро (увеличение с 0.3% спрямо 2018 г.). БНБ регулира и осъществява надзор върху дейността на операторите на платежни системи, операторите на системи за сетълмент на ценни книжа при осъществяване на дейността им по извършване на платежни операции, платежните институции, дружествата за електронни пари и другите доставчици на платежни услуги. През 2019 г. бяха приключени четири надзорни проверки на лицензирани от БНБ доставчици на платежни услуги.

БНБ притежава изключителното право да пуска в обращение банкноти и монети. Банкнотите и монетите, издадени от Банката, са законно платежно средство в страната и задължително без ограничения се приемат за плащания по пълната им номинална стойност. БНБ изпълнява своите емисионни и касови функции, като осигурява отпечатването на нови

банкноти и отсичането на нови монети и извършва операции по приемане, предаване, изплащане, обработка, проверка за истинност и годност на постъпващите в БНБ български банкноти и монети, както и чуждестранна валута, замяна на повредени български банкноти и монети, а също унищожаване на негодни български банкноти и монети. В края 2019 г. в обращение бяха 504.4 млн. броя банкноти (увеличение с 5.8% спрямо края на 2018 г.) на стойност 18 637.3 млн. лв. (увеличение с 10.3% спрямо края на 2018 г.) и 2598.7 млн. броя разменни монети (увеличение с 6.5% спрямо края на 2018 г.) на стойност 459.7 млн. лв. (увеличение с 10.5% спрямо края на 2018 г.). От 1 ноември 2019 г. БНБ пусна в обращение втора банкнота от новата серия банкноти, която е с номинална стойност 50 лева, емисия 2019 г. Във връзка с контролните си функции по гарантиране на чистотата и сигурността на наличнопаричното обращение през първото полугодие БНБ извърши четири пълни проверки в кредитни институции и доставчици на услуги за спазване на изискванията за контрол върху качеството на банкнотите и монетите в наличнопаричното обращение.

БНБ регулира и осъществява надзор върху дейността на банките в България с цел поддържане на стабилността на банковата система и защита на интересите на вложителите. През 2019 г. дейността на дистанционния надзор продължи да бъде насочена към текущо наблюдение на рисковия профил на кредитните институции и оценка на финансовото им състояние, както и към започналния през периода процес по надзорен преглед и оценка (ПНПО) на банките за 2018 г. Бяха извършени редовен годишен преглед и оценка на представените от банките документи за вътрешен анализ на адекватността на капитала (БААК) и за вътрешен анализ на адекватността на ликвидността (БААЛ) към 31 декември 2018 г. Обхватът и целите на приключилите през отчетния период девет инспекции на място бяха свързани най-вече с прегледа и оценката на кредитния риск и на риска от концентрация на кредити в банките. Проследяването на степенята на изпълнение на вече наложени надзорни мерки от предходни инспекции остана важен елемент от проверките на място. Въз основа на заключенията от последните инспекции към някои банки бяха отправени препоръки за подобряване на организацията и управлението на кредитния риск, както и за подобряване на процеса при извършване на вътрешен анализ на адекватността на капитала във връзка с качеството на данните при провеждане на стрес тестове. Макропруденциалната надзорна дейност беше насочена към наблюдение на тенденциите в международната среда и на процесите и развитието на вътрешно присъщите рискове, които оказват влияние върху стабилността на банковата система. За да се увеличи устойчивостта на банковия сектор спрямо потенциални неблагоприятни тенденции в икономическата среда, през 2019 г. УС на БНБ последователно повиши нивото на антицикличния капиталов буфер, приложим към местни кредитни рискови експозиции, от 0.5% до 1.0%, в сила от 1 април 2020 г., и от 1.0% до 1.5%, в сила от началото на 2021 г. През 2019 г. специфичните надзорни дейности на БНБ бяха насочени най-вече към недопускане банковият сектор да бъде използван за изпиране на пари и финансиране на тероризма.

През 2019 г. БНБ участва в процеса, свързан с подаденото от България на 18 юли 2018 г. заявление за присъединяване към Единния надзорен механизъм чрез тясно сътрудничество. БНБ оказа експертно съдействие на ЕЦБ по отношение на спецификата на българската банкова система във връзка с извършения от ЕЦБ преглед на качеството на активите (ПКА) и стрес тест на избрани шест български банки. Резултатите за всяка от шестте

банки бяха публикувани на интернет страницата на ЕЦБ. В контекста на установяване на тясно сътрудничество през отчетния период продължи активната работа по синхронизирането на надзорните практики, на вътрешните правила и процеси и на информационните потоци между БНБ и ЕЦБ.

През 2019 г. банковият сектор в България осъществяваше финансово посредничество при спазване на капиталовите и на ликвидните изисквания. През периода се запази тенденцията към нарастване на размера на активите на банковата система (с 8.8 млрд. лв. до 114.3 млрд. лв.) и към подобряване на показателите за тяхното качество. Делът на брутните необслужвани кредити и аванси в общия брутен размер на кредитите и авансите също продължи да намалява и в края на 2019 г. достигна 6.5% (при 7.6% към края на 2018 г.). Запази се и тенденцията към спад на остатъчния кредитен риск, измерен чрез сумата на нетните необслужвани кредити и аванси, който остана изцяло покрит от капитала, превишаващ минималното регулаторно изискване. Капиталовата и ликвидната позиция на банковата система останаха стабилни. През отчетния период бяха въведени допълнителни капиталови изисквания, като всички банки разполагаха с базов собствен капитал от първи ред над изискуемия минимум и спазваха изискванията за капиталови буфери. Съотношението на ликвидно покритие при всички кредитни институции продължи да бъде над регулаторното ниво от 100%. През 2019 г. банковата система отчете печалба от 1.7 млрд. лв., като при съотношенията за възвръщаемост на активите (*ROA*) и на капитала (*ROE*) бе отчетен известен спад и те възлязоха съответно на 1.47% и 11.64%. През 2019 г. процесът на консолидация на банковия сектор продължи, като „Банка ДСК“ придоби „Сосиете женерал Експресбанк“, а „Банка Пиреос България“ АД беше придобита от „Юробанк България“ АД.

Основните дейности на БНБ през 2019 г. като орган за реструктуриране на кредитни институции съгласно Закона за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници (ЗВПКИИП) бяха насочени към подготовка, преглед и изготвяне на планове за реструктуриране. В рамките на този процес продължи разработването и усъвършенстването на вътрешната методологична рамка с цел осигуряване на единен подход при оценките и анализите, извършвани в процеса на изготвяне на плановете за реструктуриране, както и при изпълнение на другите задължения на БНБ по ЗВПКИИП. При спазване на изискванията на този закон през март 2019 г. УС на БНБ определи общата сума за 2019 г. на годишните вноски на банките във Фонда за реструктуриране на банки в размер на 137 257 хил. лв. Като пряко следствие от процеса по установяване на тясно сътрудничество с ЕЦБ през 2019 г. продължи работата и по подготовката за присъединяване към Единния механизъм за реструктуриране (ЕМП) и съответно към Единния фонд за реструктуриране (ЕФП). Работата се извършваше по определен План за действие, включващ три отделни блока: 1) подготовка и приемане на необходимите промени в ЗВПКИИП; 2) подготовка за включването към ЕФП; 3) подготовка на процеса по планиране на реструктурирането на банки след присъединяване към ЕМП.

В областта на статистическата дейност през 2019 г. БНБ продължи да събира, обработва, анализира и разпространява официалната парична и лихвена статистика, статистиката на външния сектор, статистиката на тримесечните финансови сметки на всички институционални сектори, държавната финансова статистика, статистиката на небанковите финансови институции, включително на лизинговите дружества,

инвестиционните фондове, дружествата, специализирани в кредитиране, и застрахователните и презастрахователните дружества. Наред със съставянето на статистически данни БНБ активно участва в редица национални, европейски и международни форуми във връзка с обсъждания и разрешаване на методологически въпроси в областта на статистиката. През отчетния период бяха актуализирани методологическите изисквания по парична статистика във връзка с влизането в сила на Международния стандарт за финансово отчитане 16 и прилагането му от банките.

БНБ поддържа Централен кредитен регистър (ЦКР) – информационна система за паричните задължения на клиентите към банки, финансови институции, платежни институции и дружества за електронни пари, отпуснащи кредити по реда на чл. 19 от Закона за платежните услуги и платежните системи (ЗПУПС). През 2019 г. в ЦКР бяха извършени 9311 хил. проверки (при 8232 хил. проверки към 31 декември 2018 г.) по електронен път от участниците в системата на регистъра. Средномесечният брой на проверките за същия период бе 776 хил., като 73.8% от общия брой бяха осъществени от банките, а от останалите участници в регистъра – 26.2%.

БНБ поддържа и Регистър на банковите сметки и сейфове (РБСС), чиято електронна информационна система съдържа номерата на банковите сметки, техните титуляри и упълномощените да се разпореждат със сметките лица, данни за наличие на запори по сметки, както и за лицата – наематели на сейфове в банки, и техните пълномощници. Към 31 декември 2019 г. в РБСС бяха подадени данни за 15.6 млн. активни банкови сметки (при 16 млн. към декември 2018 г.) и за 32.4 хил. договора за наем на банкови сейфове (при 32.0 хил. към декември 2018 г.), в това число записи за 3.0 млн. броя новооткрити сметки и за 3.3 млн. броя закрити сметки. През 2019 г. от органи и институции с право на достъп до информационната система на регистъра са извършени общо проверки на 685 645 лица, спрямо 608 989 лица през 2018 г. Постъпилите в БНБ искания за издаване на справки от РБСС през 2019 г. бяха 2775 броя, от които 2636 броя бяха подадени от физически лица, а 139 броя – от юридически лица. От 5 юни 2019 г. БНБ предоставя електронни услуги от информационните системи на ЦКР и на РБСС на физически лица. Към 31 декември 2019 г. в ЦКР бяха подадени 913 електронни заявления за електронни услуги, а в РБСС – 135 електронни искания за услуги от регистъра.

Във връзка с изпълнението на функцията си на фискален агент и депозитар на държавата БНБ поддържа, развива и обновява специализирани електронни системи, чрез които осигурява информационното обслужване на бюджета и фискалния резерв, обслужва провеждането на аукциони, сетълмента и търговията с ДЦК, осигурява Регистъра на особените залози и обслужва трансакции по външния държавен дълг. През 2019 г. приключи проектът за модернизация на Системата за провеждане на аукциони с ДЦК (АДЦК), чрез който беше осигурено нейното технологично и функционално обновяване в съответствие с договореностите, постигнати с Министерството на финансите (МФ). Финализирането на работата по проекта позволи въвеждането през април 2019 г. на новата версия на АДЦК в реална експлоатация и провеждането чрез нея на обявените от МФ през юни 2019 г. аукциони за ДЦК. В съответствие с емисионната политика на МФ през 2019 г. чрез АДЦК бяха организирани и проведени шест аукциона за продажба на ДЦК.

Дейностите, свързани с икономическите изследвания и прогнози, подпомагат ръководството на Банката при вземането на решения, както и при формирането на позиции по въпросите на икономическата политика. В изпълнение на Плана за изследователската дейност през 2019 г. се работеше по теми, свързани с развитието и обогатяването на инструментариума на БНБ за изготвяне на макроикономически симулации, както и по разработването на сателитен модел, който да отразява ефектите от дългосрочните структурни промени в българската икономика. Продължи усъвършенстването и на базисния макроиконометричен прогностичен модел на БНБ.

През юли 2019 г. съвместно с Банката за международни разплащания (БМР) БНБ организира конференция на тема „Текущият световен и европейски финансов цикъл: къде се намираме и накъде се движим“, която бе посветена на 140-ата годишнина от основаването на БНБ.

Развитието и поддържането на конкурентна система за управление на човешките ресурси в БНБ се реализира посредством осигуряването на благоприятна работна и социална среда, привличането на подходящи кандидати за работа и задържането на квалифицираните служители посредством насърчаване на тяхното професионално и карьерно развитие. През 2019 г. числеността на персонала бе 895 при 886 служители в края на 2018 г. В образователно-квалификационната структура на персонала продължи да нараства делът на служителите с висше образование, достигайки 75%, докато във възрастовата структура на персонала не се наблюдаваха съществени промени. През годината бяха осъществени промени, насочени към подобряване на организационната структура на Банката.

Вътрешният одит на БНБ се осъществява в съответствие с международните стандарти за професионална практика по вътрешен одит, Етичния кодекс на вътрешните одитори, Правилата на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ и приетите от УС на БНБ правила за дейността. През 2019 г. бяха извършени десет одитни ангажимента – седем съгласно утвърдения от УС на БНБ годишен план за дейността на дирекция „Вътрешен одит“ и три по програмата на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ.

Бюджетът на БНБ осигурява изпълнението на функциите и задачите на Банката. През 2019 г. БНБ е изразходвала за издръжка 99 060 хил. лв. (87.8% от утвърдения годишен бюджет), включително 30 779 хил. лв. за издръжка на паричното обращение, 29 784 хил. лв. за материали, услуги и амортизация и 32 332 хил. лв. общи разходи за персонала. За изпълнение на инвестиционната си програма за 2019 г. Банката извърши разходи в размер на 8052 хил. лв., което е 23.0% от утвърдения бюджет за годината по този показател.

I. Икономическо развитие през 2019 г.

Международна среда

В условията на нараснала несигурност относно развитието на глобалната търговия и продължаващо влошаване на икономическата конюнктура в развитите икономики през 2019 г. растежът на световната икономика в реално изражение се забави значително спрямо 2018 г. и възлезе на 2.9% (3.6% през 2018 г.).¹ По-нисък растеж на икономическата активност беше отчетен във всички големи развити икономики с изключение на Япония и Обединеното кралство. В групата на икономиките с нововъзникващи пазари отслабването на растежа беше като цяло по-силно изразено в сравнение с развитите страни, като влияние за динамиката на икономическата активност оказаха несигурността, породена от търговските конфликти между САЩ и Китай, и специфични фактори в страни, като Индия, Мексико и Турция².

В световен мащаб растежът на индустриалното производство се забави съществено през 2019 г. до 0.7% (2.9% през 2018 г.).³ Общо за групата на развитите икономики обемът на индустриалното производство се понижи с 0.1% спрямо 2018 г., като най-голям спад беше отчетен в Япония (-2.4%) и в еврозоната (-1.1%). При икономиките с нововъзникващи пазари се наблюдаваше значително забавяне в годишния темп на нарастване на индустриалното производство. Обемът на световната търговия със стоки и услуги се понижи спрямо 2018 г. с 0.4% (при 3.4% растеж през 2018 г.) главно поради отчетения спад при азиатските икономики с нововъзникващи пазари (с изключение на Китай).⁴

Основни макроикономически показатели

(%)

	Средногодишен темп на растеж на БВП в реално изражение			Инфлация (в края на годината)			Равнище на безработица (средногодишно)		
	2017	2018	2019	2017	2018	2019	2017	2018	2019
ЕС	2.6	2.0	1.5	1.6	1.6	1.6	7.6	6.8	6.3
Еврозона	2.5	1.9	1.2	1.3	1.5	1.3	9.1	8.2	7.6
ЕС – нови държави членки извън еврозоната	5.0	4.4	3.8	2.0	1.7	3.2	4.7	3.8	3.3
ЕС-3	2.0	1.6	1.5	2.7	2.0	1.3	4.7	4.4	4.3
САЩ	2.4	2.9	2.3	2.1	1.9	2.3	4.4	3.9	3.7
Япония	2.2	0.3	0.7	1.0	0.3	0.8	2.8	2.4	2.4
Китай	6.9	6.7	6.1	1.6	2.1	2.9	3.9	3.8	3.6

Забележки: „ЕС – нови държави членки извън еврозоната“ включва държавите, присъединили се към ЕС от 2004 г. насам, без тези, които вече са членки на еврозоната. „ЕС-3“ включва Обединеното кралство, Швеция и Дания. Показателите за „ЕС – нови държави членки извън еврозоната“ и „ЕС-3“ са изчислени чрез претегляне на динамичните редове, като се използват теглата на съответните страни в общия БВП на групата (за растежа), в общата за групата величина за работната сила (за равнището на безработица), а при претеглянето на инфлацията са ползвани изчисленията от Евростат тегла на държавите от ЕС в хармонизирания индекс на потребителските цени (ХИПЦ). Оценката за растежа на БВП в еврозоната през 2019 г. е предварителна, тъй като не са публикувани данни за растежа на реалния БВП на Люксембург. Оценката за равнището на безработица в ЕС-3 е предварителна, тъй като не са публикувани данни за Обединеното кралство.

Източници: Евростат, *Bureau of Labor Statistics*, *Bureau of Economic Analysis*, Статистическа служба на Япония, Национална статистическа служба на Китай, изчисления на БНБ.

¹ Предварителни оценки по данни на МВФ: *World Economic Outlook Update*, януари 2020 г.

² За повече информация виж МВФ: *World Economic Outlook Update*, януари 2020 г.

³ По данни на CPB: *Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis* към 23 февруари 2020 г.

⁴ По данни на CPB: *Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis* към 23 февруари 2020 г.

През 2019 г. забавянето на икономическата активност в еврозоната продължи, като растежът на реалния БВП възлезе на 1.2% (1.9% през 2018 г.). Отслабването на икономическия растеж беше повлияно от свиването на международната търговия и високата несигурност относно ефектите от международните търговски конфликти и излизането на Обединеното кралство от ЕС. По компоненти на БВП по-ниският икономически растеж се определяше главно от намаляването на положителния принос на износа на стоки и услуги и от формирането на отрицателен принос на нетния износ. Вътрешното търсене продължи да подкрепя растежа на икономическата активност в еврозоната при благоприятни условия за финансиране и запазване на тенденцията към подобряване на ситуацията на пазара на труда. По компоненти на вътрешното търсене се наблюдаваше ускоряване на растежа на инвестициите в основен капитал и на правителственото потребление и слабо забавяне на растежа на частното потребление. Отслабване на икономическата активност спрямо 2018 г. бе отчетено във всички страни от еврозоната с изключение на Литва и Гърция⁵. Равнището на безработица продължи да се понижава, като средно за годината достигна 7.6% (8.2% за предходната година). През 2019 г. с най-висока безработица продължиха да бъдат Гърция (17.3%) и Испания (14.1%). Понижение на равнището на безработица спрямо предходната година се наблюдаваше във всички държави – членки на еврозоната, с изключение на Литва и Люксембург, в които то остана сходно на наблюдаваното през 2018 г.

През 2019 г. в САЩ също бе отчетено забавяне в темпа на икономическия растеж в реално изражение, който възлезе на 2.3% (2.9% за 2018 г.). По-слабият икономически растеж беше повлиян от влошаването на перспективите за глобалната икономическа активност, търговския конфликт с Китай и изчерпването на ефектите от данъчната реформа през 2018 г. По компоненти на БВП за забавянето на икономическата активност в най-голяма степен допринесоха частните инвестиции. Равнището на безработица в САЩ достигна 3.7% средно за годината (3.9% през 2018 г.).

Цената на петрола тип „Брент“ се понижи през 2019 г. спрямо 2018 г. както в долари⁶ (с 9.9%), така и в евро (с 5.0%). Понижението беше по-силно изразено през втората половина на годината, като отразяваше потиснатата международна търговия и притесненията на пазарните участници относно негативните ефекти от международните търговски конфликти върху глобалната икономическа активност. Временно повишение на цената на петрола беше отчетено след нападението над петролни рафинерии в Саудитска Арабия през септември и след сключеното през декември споразумение между страните от ОПЕК+ за допълнително съкращаване на производството на петрол през първото тримесечие на 2020 г. Международните цени на неенергийните продукти се характеризираха с разнопосочна динамика в долари и в евро през 2019 г., за което повлия поскъпването на долара спрямо еврото. Цените на храните и на металите се понижиха в долари спрямо 2018 г. в значителна степен в резултат на по-слабото глобално търсене, докато в евро и при двете групи бе отчетено поскъпване.

⁵ Не са публикувани данни за реалния растеж на БВП на Люксембург през 2019 г.

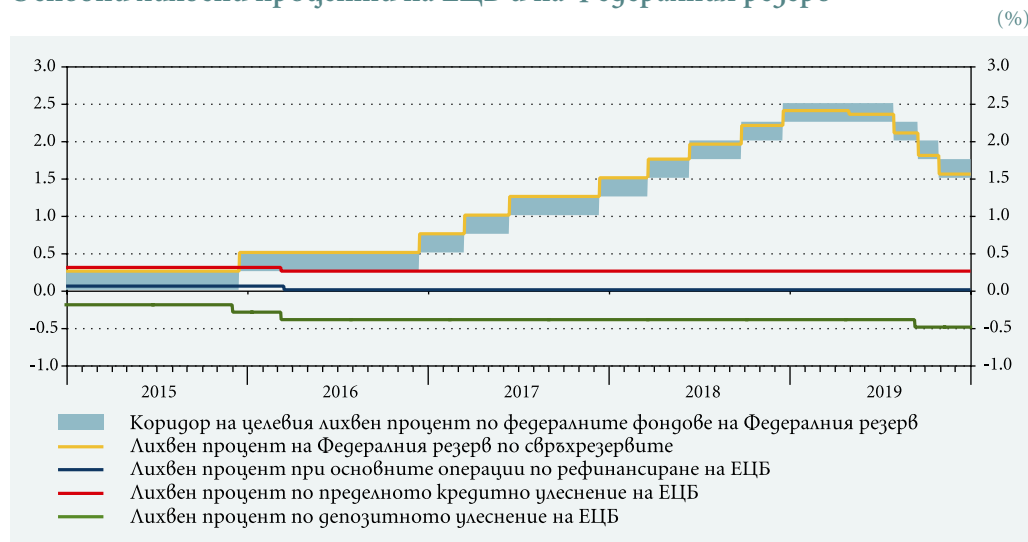
⁶ Тук и по-нататък пог. долар се разбира доларът на САЩ.

Инфлацията в световен мащаб възлезе на 2.0% в края на 2019 г. и остана близо до нивото, наблюдавано през декември 2018 г.⁷ В икономиките с ново-възникващи пазари и развиващите се страни инфлацията се ускори до 2.8% (2.2% в края на 2018 г.), докато в развитите икономики темпът на годишна инфлация се забави до 1.3% (1.7% в края на 2018 г.).

В еврозоната инфлацията⁸ се понижи до 1.3% на годишна база в края на 2019 г. (1.5% през декември 2018 г.) в резултат главно на низходящата динамика на международните цени на енергийните продукти. Базисната инфлация (без храни, енергийни продукти, алкохолни напитки и тютюневи изделия) се ускори до 1.3% (0.9% в края на 2018 г.). Най-висока годишна инфлация в края на годината бе отчетена в Словакия (3.2%), а най-ниска в Португалия (0.4%).

В САЩ инфлацията, измерена с индекса на потребителските цени⁹, се ускори до 2.3% през декември 2019 г. (1.9% в края на 2018 г.). Същевременно годишният темп на инфлация, измерен чрез ценовия индекс на индивидуалните потребителски разходи, възлезе през четвъртото тримесечие на 2019 г. на 1.4%, понижавайки се спрямо последното тримесечие на 2018 г. (1.9%), и бе под целта на Федералния комитет по операциите на открития пазар.

Основни лихвени проценти на ЕЦБ и на Федералния резерв

Източници: ЕЦБ, Федерален резерв.

В условията на рискове глобалният икономически растеж да бъде понисък от очакваното, от отслабване на икономическата активност в еврозоната и при тенденция към понижаване на инфлационните очаквания, през 2019 г. Европейската централна банка (ЕЦБ) предприе стимулиращи мерки по паричната си политика. През първите осем месеца на годината Управителният съвет на ЕЦБ запази без изменение референтните лихвени проценти, но промени ориентира за изменението им, обяви планове за започване на нова поредица от целеви операции по дългосрочно рефинансиране (*TLTRO-III*) и възможност да предприеме мерки за парично стимулиране. Поради засилващите се рискове относно постигането на целевата

⁷ По данни на Световната банка, *Global Economic Monitor Database*. Световната банка изчислява изменението на индексите на потребителските цени на отделните групи страни като претеглена медиана на измененията на индексите на потребителските цени в страните от групата. За конструиране на теглата на страните се използва реалният БВП по паритет на покупателната способност. В групите влизат само страни – членки на Световната банка. Данните са сезонно изгладени.

⁸ Измерена с хармонизирания индекс на потребителските цени.

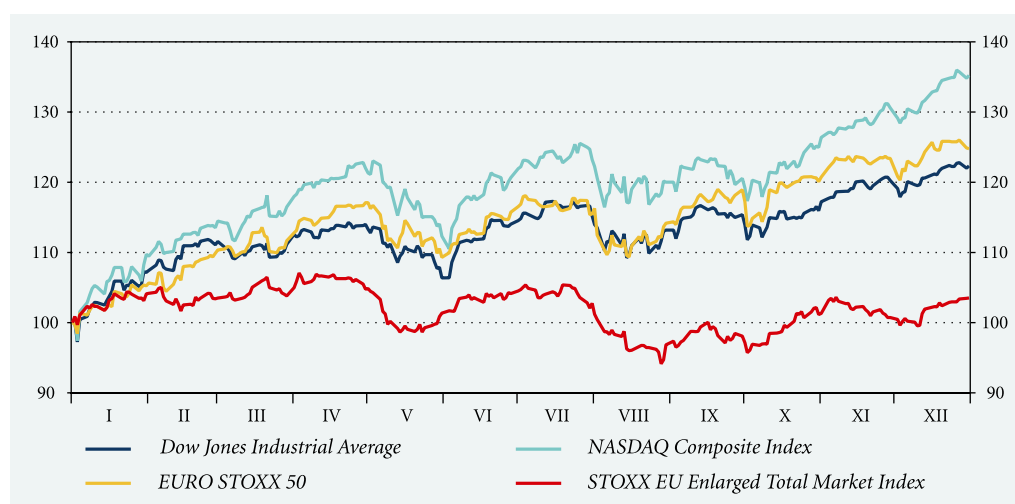
⁹ Сезонно неизгладени данни.

инфлация през септември 2019 г. беше приет широк пакет от мерки, който включваше понижаване на лихвения процент по депозитното улеснение с 10 базисни точки до -0.50%, възобновяване на нетните покупки по разширената програма на ЕЦБ за закупуване на активи, въвеждане на двустепенна система за олихвяване на резервите на банките, както и промяна в параметрите на *TLTRO-III* с цел създаване на по-благоприятни условия за банково кредитиране.¹⁰

През юли 2019 г. Федералният резерв на САЩ понижи за първи път от декември 2008 г. целевия коридор за лихвения процент по федералните фондове, като в рамките на годината бяха направени три понижения с по 25 базисни точки. В резултат през октомври 2019 г. целевият коридор достигна интервала 1.50–1.75%. Решенията за намаление на целевата лихва бяха взети при отчитане на рисковете икономическата активност да бъде по-ниска от очакваното поради забавящия се растеж на световната икономика, международните търговски конфликти и несигурността, свързана с излизането на Обединеното кралство от ЕС.

През 2019 г. динамиката на международните финансови пазари се характеризираше с по-ниски нива на колебливост на цените на акциите спрямо 2018 г. и преобладаваща тенденция към нарастване на фондовите индекси. За повишаването на фондовите индекси допринесоха очакванията на пазарните участници водещите централни банки да предприемат мерки за парично стимулиране, като през последното тримесечие възходящата динамика на индексите беше допълнително подкрепена и от очакванията за сключване на частична търговска сделка между САЩ и Китай. В САЩ нарастването на фондовите индекси беше сравнително силно изразено през последното тримесечие в резултат от благоприятното развитие на търговските преговори с Китай. Фондовите индекси в Европа (*EURO STOXX 50* и в по-малка степен *STOXX EU ENLARGED*) завършиха 2019 г. на нива над средната им величина през декември 2018 г. При международните пазари на ДЦК се наблюдаваше устойчиво понижаване на доходността през първите осем месеца и известно повишение през последното тримесечие.¹¹

Фондови индекси в САЩ и Европа през 2019 г.

Забележки: Индексите са изчислени в долари при база 31 декември 2018 г. = 100.

STOXX EU Enlarged Total Market Index е индекс на цени на акции на компании, търгувани на фондовите пазари на тринадесетте държави, присъединили се към ЕС след 1 май 2004 г.

¹⁰ За по-подробна информация по паричната политика на ЕЦБ и Федералния резерв виж глава II.

¹¹ Информация за пазарите на ДЦК е представена в глава II.

Икономиката на България

През 2019 г. в реално изражение БВП на България нарасна с 3.4% (3.1% през 2018 г.), като най-висок принос за растежа на икономическата активност имаше частното потребление, а правителственото потребление и инвестициите в основен капитал допринесоха по-малко. Частното потребление нарасна в условията на ниски лихвени проценти, засилено търсене на кредити и активно предлагане на кредитен ресурс от страна на банките, както и при продължаващо увеличаване на доходите от труд, растеж на заетостта и запазване на високо равнище на потребителското доверие. По-голямото брутно образуване на основен капитал се определяше главно от правителствените инвестиции, докато размерът на частните инвестиции остана близо до този през предходната година.¹² През 2019 г. беше отчетено значително забавяне на растежа на външното търсене на български стоки и услуги, което отразяваше главно по-слабото търсене от страна на основни търговски партньори, като Турция, Румъния, някои държави от еврозоната и Китай. Въпреки неблагоприятната международна конюнктура износът на стоки и услуги се повиши с 1.9% в реално изражение най-вече поради изчерпване на действието на временни фактори по линия на предлагането, ограничаващи износа на петролни продукти през 2018 г.¹³, и в условията на подобряваща се конкурентоспособност на българската икономика. Под влияние на силното вътрешно търсене вносът на стоки и услуги нарасна с 2.4% през годината, с което приносът на нетния износ за растежа на реалния БВП беше отрицателен в размер на 0.3 процентни пункта.

Темп на изменение на БВП в реално изражение и принос по компоненти на крайното използване

(спрямо предходната година, сезонно неугладени данни)

	2018 г.		2019 г.	
	Изменение (%)	Принос (процентни пунктове)	Изменение (%)	Принос (процентни пунктове)
БВП	3.1	-	3.4	-
Крайно потребление	4.6	3.5	5.7	4.4
Потребление на домакинствата	4.3	2.5	5.8	3.4
Потребление на НТООД	13.0	0.1	10.1	0.1
Индивидуално потребление на правителството	6.2	0.5	4.5	0.4
Колективно потребление	4.5	0.4	6.5	0.5
Брутно образуване на основен капитал	5.4	1.0	2.2	0.4
Физическо изменение на запасите	-	1.1	-	-1.2
Нетен износ на стоки и услуги	-	-2.4	-	-0.3
Износ на стоки и услуги	1.7	1.1	1.9	1.3
Внос на стоки и услуги	5.7	-3.6	2.4	-1.5

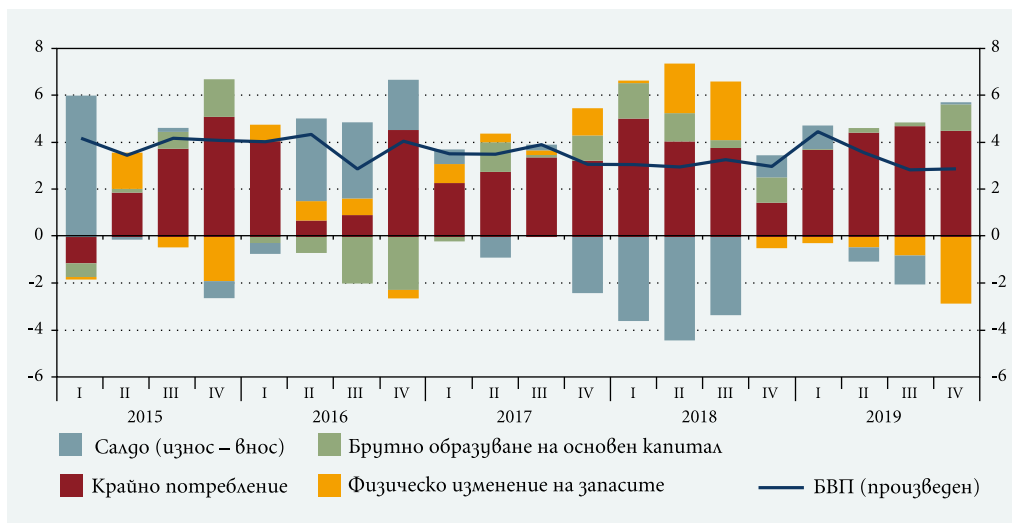
Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

¹² Оценката за частните и правителствените инвестиции е направена, като са използвани публикуваните данни от националните сметки за общите инвестиции в икономиката, както и данни от тримесечните нефинансови сметки на сектор „държавно управление“ и отчетите за изпълнение на консолидираната фискална програма (КФП).

¹³ През първата половина на 2018 г. беше отчетено понижено производство на петролни продукти в резултат от извършени ремонтни дейности в ключово за сектора предприятие.

Темп на изменение на БВП в реално изражение и принос по компоненти на крайното използване

(%, процентни пунктове спрямо съответното тримесечие на предходната година, сезонно неизгладени данни)

Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

Под влиянието на благоприятната динамика на пазара на труда и в условията на запазващо се високо доверие на потребителите през 2019 г. растежът на частното потребление в реално изражение се ускори до 5.8% (4.4% през 2018 г.).

През годината правителственото потребление нарасна с 5.5% в реално изражение (5.3% през 2018 г.), за което допринесоха главно увеличението на текущите разходи на правителството за заплати, здравеопазване и издръжка.

Растежът на инвестициите в основен капитал възлезе на 2.2% в реално изражение през 2019 г., като се забави спрямо отчетения през предходната година (5.4% през 2018 г.). Основен принос за нарастването на инвестициите в икономиката имаха правителствените инвестиции в резултат на едновременно увеличилите се национални и съфинансирани от ЕС капиталови разходи. Динамиката на частните инвестиции остана сравнително вяла през годината. Потенциални фактори, ограничаващи растежа на частните инвестиции, бяха отслабването на външното търсене и влошаването на очакванията на фирмите за бъдещата икономическа активност.

Брутната добавена стойност общо за икономиката забави темпа си на растеж до 3.0% в реално изражение през 2019 г. (3.5% за 2018 г.). За това допринесе отслабването на икономическата активност в сектора на услугите, при който добавената стойност се повиши с 3.0% (5.8% през 2018 г.). В селското стопанство и индустрията нарастването на икономическата активност беше съответно с 3.6% и 2.8%. В сектора на услугите сравнително по-висок растеж на добавената стойност спрямо останалите подсектори имаха „операции с недвижими имоти“, „финансови и застрахователни дейности“ и „държавно управление“¹⁴. В сектора на индустрията се запази тенденцията от предходните две години строителството да има положителен принос за растежа на добавената стойност, което се дължеше главно на увеличаването на строителната продукция от сградно строителство в условията на продължаващо нарастване на цените на жилищата

¹⁴ Сектор „държавно управление; образование; хуманно здравеопазване и социална работа“.

в страната.¹⁵ В промишлеността¹⁶ добавената стойност отчете растеж спрямо 2018 г., за което благоприятно повлияха повишеният растеж на износа на стоки и услуги и увеличилото се вътрешно търсене.

Темп на изменение на брутната добавена стойност в реално изражение и принос по отрасли

(спрямо предходната година, сезонно неузгладени данни)

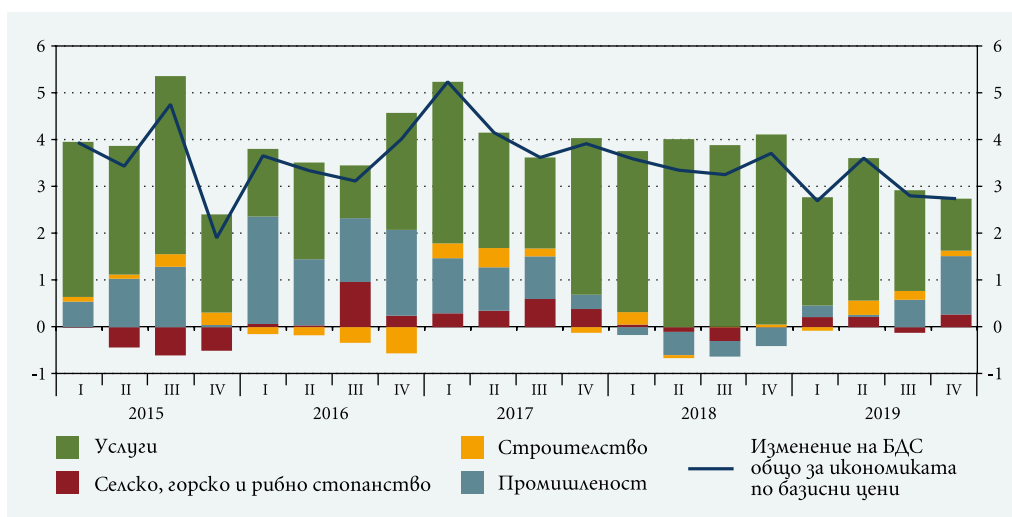
	2018 г.		2019 г.	
	Изменение (%)	Принос (процентни пунктове)	Изменение (%)	Принос (процентни пунктове)
Брутна добавена стойност	3.5	-	3.0	-
Селско и горско стопанство	-2.0	-0.1	3.6	0.1
Индустрия*	-1.1	-0.3	2.8	0.7
Услуги	5.8	3.9	3.0	2.1

* Промисленост и строителство.

Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

Темп на изменение на брутната добавена стойност в реално изражение и принос по отрасли

(%, процентни пунктове; спрямо съответното тримесечие на предходната година, сезонно неузгладени данни)

Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

През 2019 г. тенденциите на пазара на труда останаха благоприятни. Наблюдаваше се нарастване на реалната работна заплата и понижение на равнището на безработица, като броят на заетите се повиши с 0.3% (-0.1% през 2018 г.) главно поради растеж в сектора на услугите.

По данни от Наблюдението на работната сила на НСИ равнището на безработица се понижи до 4.2% средно за 2019 г. (5.2% през 2018 г.). Според данните на Агенцията по заетостта за броя на регистрираните безработни коефициентът на безработица също продължи да се понижава и средно за 2019 г. възлезе на 5.7% (6.2% през 2018 г.). През 2019 г. по данни от Наблюдението на работната сила броят на безработните до 1 година се понижи в по-малка степен от този на продължително безработните

¹⁵ Използвани са данни за индекса на строителната продукция.

¹⁶ Сектор „добивна промишленост; преработваща промишленост; производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване“ по разбивка A10 на икономическите дейности.

лица (за период над 1 година), вследствие на което делът на продължително безработните в общия брой на безработните в страната възлезе на 56.7% (58.6% през 2018 г.). Коефициентът на икономическа активност във възрастовата група 15–64 години продължи да се повишава и достигна 73.2% (71.5% през 2018 г.). Същевременно броят на обезкуражените лица се понижи до 63.9 хил. души през 2019 г. в сравнение с 85.4 хил. души средно за 2018 г.

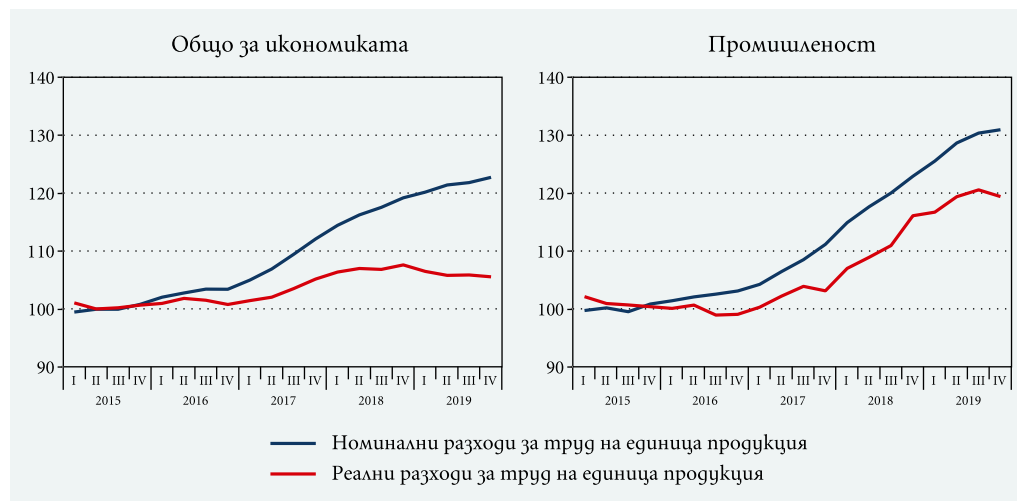
Запазващото се значително търсене на труд, повишението на минималната работна заплата и на минималните осигурителни прагове, както и увеличението на възнагражденията в публичния сектор повлияха положително върху динамиката на разходите за труд. Общо за икономиката компенсацията на наетите нарасна със 7.7% в номинално изражение (10.6% през 2018 г.). Компенсацията на един нает се увеличи с 6.1% (9.7% през 2018 г.), като най-високи темпове на растеж бяха отчетени в подсекторите на индустрията (10.3% в промишлеността и 23.1% в строителството) и в публичния сектор (10.9%). Номиналната работна заплата на един нает общо за икономиката нарасна с 5.8% през 2019 г. (9.6% през 2018 г.), като в реално изражение¹⁷ растежът възлезе на 3.3% (6.7% през 2018 г.).

Производителността на труда¹⁸ се повиши с 3.0% през 2019 г. (3.2% през предходната година). Най-висок темп на нарастване по подсектори беше наблюдаван в селското стопанство (8.4%) и в подсектора на услугите „операции с недвижими имоти“ (5.5%), докато най-силно понижение беше отчетено в „създаване и разпространение на информация“ (-5.1%).

Поради забавянето на растежа на компенсацията на един нает и силния растеж на производителността на труда темпът на нарастване на номиналните разходи за труд на единица продукция се забави съществено през 2019 г. до 2.9% (6.3% през 2018 г.). В промишлеността растежът се забави до 6.6% (10.6% през 2018 г.). В реално изражение общо за икономиката разходите за труд на единица продукция се понижиха с 1.6% (при 2.2% растеж през 2018 г.), за което влияние оказа най-вече динамиката на показателя при сектора на услугите.

Разходи за труд на единица продукция

(плъзгаща се средна, 2015 г. = 100)

Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

¹⁷ Реалната работна заплата е получена след дефлиране на номиналната работна заплата с ХИПЦ.

¹⁸ Производителността на труда общо за икономиката се изчислява на база БВП в реално изражение. По сектори производителността на труда се изчислява на база добавената стойност на сектора в реално изражение.

Брутният оперирац излишък общо за икономиката ускори темпа си на нарастване до 7.5% през 2019 г. (5.6% през 2018 г.). Основен принос за това имаха секторът на услугите и в значително по-малка степен селското стопанство, докато в индустрията беше отчетен спад. В сектора на услугите най-висок положителен принос за увеличаването на оперирация излишък имаха подсекторите „държавно управление“, „търговия“¹⁹ и „операции с недвижими имоти“.

През 2019 г. дефлаторът на БВП възлезе на 4.7%. По компоненти на крайното използване всички дефлатори бяха положителни: на частното потребление (2.0%), на правителственото потребление (9.3%), на брутното образуване на основен капитал (2.8%), както и на износа (2.4%) и вноса (0.4%) на стоки и услуги. По икономически сектори положителни стойности на дефлатора бяха отчетени в индустрията (5.0%) и услугите (4.5%), докато в аграрния сектор дефлаторът беше отрицателен (-1.1%).

В края на 2019 г. годишната инфлация при потребителските цени възлезе на 3.1%, като се повиши спрямо декември 2018 г. (2.3%).²⁰ Основен принос за натрупаната за годината инфлация имаха храните (1.5 процентни пункта) и услугите (0.8 процентни пункта). След като през по-голямата част от годината транспортните горива имаха отрицателен принос за общата инфлация, повишаването на международната цена на петрола в евро на годишна база в края на 2019 г. беше основен фактор за формирането на положителна инфлация в тази група. Темпът на инфлация при услугите отбеляза значително забавяне към края на годината спрямо декември 2018 г. и възлезе на 2.9% главно в резултат на отчетения спад в цените на пътно-транспортните застраховки и на телекомуникационните услуги и на по-ниската инфлация при транспортните услуги.

Групата на храните беше с най-висок принос за общата инфлация през по-голямата част от годината, като към декември индексът на цените в тази група отбеляза повишение с 6.2% на годишна база (2.4% през декември 2018 г.). Ускоряването в темпа на нарастване на цените на храните беше особено силно изразено при непреработените храни, чийто принос за общата инфлация достигна 0.9 процентни пункта. За по-високата инфлация при непреработените храни определящо значение имаше подгрупата на месото и месните изделия, като значителното поскъпване на свинското месо беше резултат на ограниченото предлагане, по-високите цени на производител²¹ и по-скъпия внос²² поради разпространението на африканската чума по свинете както в световен мащаб, така и в България²³. Регистрираното поскъпване на месото представляваше важен фактор за повишаването на годишната инфлация и при преработените храни поради косвеното му влияние върху цените на готовите храни, предлагани в хранителни магазини и супермаркети.

През 2019 г. базисната инфлация (без цените на храните, енергийните продукти, административно определяните цени и тютюневите изделия) се забави, достигайки 1.8% на годишна база в края на годината (2.5% към декември 2018 г.). По-ниската инфлация при услугите беше с определящо значение за тази динамика, докато през годината нехранителните стоки

¹⁹ Сектор „търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство“ по разбивка A10 на икономическите дейности.

²⁰ Анализът използва данните по ХИПЦ.

²¹ Използвани са данни на НСИ относно цени и индекси на цените на производител на селскостопанска продукция.

²² Използвани са данни от националните сметки за дефлатора на вноса на стоки и изчисления на БНБ.

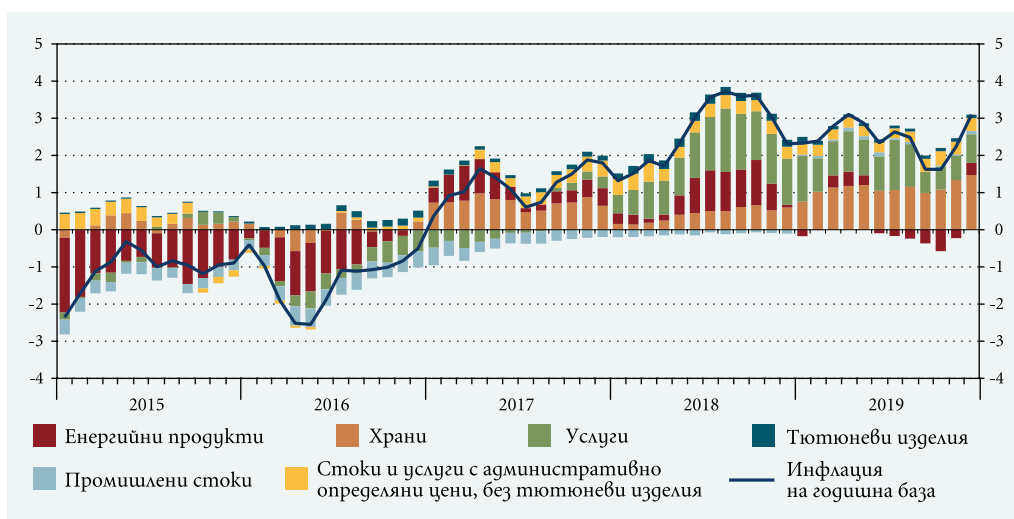
²³ В България болестта бе регистрирана през юли 2019 г.

имаха нисък положителен принос. За понижението на инфлацията в групата на услугите съществено значение имаха поевтиняването на телекомуникационните услуги през по-голямата част на 2019 г., забавянето на инфлацията при транспортните услуги, както и изчерпването на базови ефекти при цените на пътно-транспортните застраховки и в по-малка степен при услугите по настаняване. По-ниският принос на транспортните услуги се дължеше на забавянето на инфлацията при въздушния транспорт, както и на отчетения спад при индекса на цените на пътническия автомобилен и друг сухопътен транспорт. Същевременно в условията на силно потребителско търсене и възходяща ценова динамика при храните темпът на нарастване на цените в общественото хранене продължи да следва тенденцията към ускоряване, като групата имаше най-голям положителен принос за общата инфлация от компонентите на услугите в края на годината. От началото на 2019 г. при промишлените стоки беше преустановена наблюдаваната от 2010 г. дефлация, като в края на годината индексът на цените отбеляза нарастване с 0.5% (при спад с 0.5% към декември 2018 г.). След дългогодишен период на спад отчетеното повишение на цените на автомобилите беше определящо за възходящата динамика на цените в групата. Поевтиняване, макар и с по-ниски темпове, продължи да се наблюдава при потребителските стоки за дълготрайна употреба (без автомобили), докато при стоките за недълготрайна употреба инфлацията остана ниска.

При стоките и услугите с административно определяни цени и тютюневите изделия годишната инфлация се понижи слабо, като възлезе на 2.0% в края на 2019 г. (2.3% към декември 2018 г.). Определящо значение за това имаше по-ниският положителен принос на тютюневите изделия вследствие на изчерпването на базовия ефект от повишението на акцизната ставка върху цигарите в началото на 2018 г.

Годишен темп на инфлацията и принос за нея на основни групи стоки и услуги

(%, процентни пунктове)

Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

Инфлация по ХИПЦ с натрупване от началото на годината и принос за нея на основни групи стоки и услуги

Инфлация (%)	2018 г.		2019 г.	
	2.3		3.1	
	Темп на инфлация по групи (%)	Принос (процентни пунктове)	Темп на инфлация по групи (%)	Принос (процентни пунктове)
Храни	2.4	0.60	6.2	1.47
Преработени храни	2.5	0.42	3.4	0.54
Непреработени храни	2.2	0.18	11.8	0.93
Услуги	5.0	1.24	2.9	0.77
Обществено хранене	4.3	0.24	5.8	0.31
Транспортни услуги	3.6	0.12	1.9	0.06
Телекомуникационни услуги	2.4	0.11	-3.4	-0.17
Други услуги	6.7	0.77	4.4	0.56
Енергийни продукти	1.0	0.08	4.1	0.33
Транспортни горива	-0.4	-0.03	5.5	0.35
Промислени стоки	-0.5	-0.11	0.5	0.09
Стоки и услуги с административно определяни цени	1.9	0.32	2.0	0.34
Тютюневи изделия	4.1	0.19	2.2	0.09

Забележки: Изложената структура съответства на класификацията на Евростат, като допълнително са отделени тютюневите изделия и стоките и услугите с административно определяни цени. Индексът на стоки и услуги с административно определяни цени е изчислен чрез претегляне на съответните елементарни агрегати от потребителската кошница.

Източници: НСИ, изчисления на БНБ.

Според предварителните данни за платежния баланс през 2019 г. общото салдо по текущата и капиталовата сметка бе на излишък в размер на 3343.6 млн. евро, като се увеличи значително спрямо 2018 г. (с 1968.2 млн. евро).

За наблюдаваното увеличение на излишъка по текущата сметка допринесоха всички подстатии, като с определящо значение беше свиването на дефицита по статия „първичен доход, нето“²⁴ най-вече поради по-ниските изходящи потоци по позиция „реинвестирана печалба“ и по-малките плащания към нерезиденти на разпределена печалба и дивиденди. За увеличението на излишъка по капиталовата сметка основно значение имаха получените по-големи капиталови трансфери по оперативни програми на ЕС.

През 2019 г. се наблюдаваше по-голямо нарастване на годишна база в реално изражение на вноса на стоки спрямо износа, но благоприятните условия на търговия допринесоха за свиване на дефицита по търговския баланс спрямо 2018 г. Независимо от значителното забавяне на растежа на външното търсене износът на стоки се повиши спрямо предходната година главно поради вътрешни за България еднократни фактори. Същевременно вносът на стоки продължи да нараства на годишна база в реално изражение в условията на силно вътрешно търсене.

По данни от статистиката за външната търговия²⁵ през 2019 г. износът на стоки в номинално изражение нарасна с 4.2% спрямо 2018 г., най-голям положителен принос за което имаха групите „минерални продукти и

²⁴ Данните са предварителни и подлежат на ревизия.

²⁵ Анализът използва данните по шестото издание на Ръководството по платежен баланс и международна инвестиционна позиция, РПБ6 (МВФ, 2008). С РПБ6 се въвеждат съществени методологически промени в отчитането на търговията със стоки и на търговията с услуги, които водят до разминаване на тези данни със съставяните от НСИ данни за търговията със стоки от статистиката за външната търговия.

горива“, „машини, транспортни средства, апарати, инструменти“ и „продукти от животински и растителен произход, храни, напитки, тютюни“. Повишението в износа на петролни продукти се дължеше най-вече на ниската база от предходната година, когато производството на ключово за сектора предприятие беше временно преустановено заради ремонтни дейности. Вносът на стоки в номинално изражение нарасна с 3.6%, като по начин на използване основно значение за този растеж имаха групите „потребителски стоки“ и „инвестиционни стоки“.

Увеличаването на положителното салдо по търговията с услуги през 2019 г. спрямо предходната година се дължеше на нарастването на износа на услуги в номинално изражение, докато при вноса на услуги беше отчетено понижение спрямо 2018 г. При износа на услуги най-голям растеж беше отчетен при подгрупата „далекосъобщителни, компютърни и информационни услуги“. За понижението на вноса на услуги основно значение имаше по-слабият внос на застрахователни и пенсионни услуги под влияние на фактори с временен характер.

През 2019 г. се наблюдаваше увеличение на излишък по статия „втори-чен доход, нето“ спрямо 2018 г., като това до голяма степен беше резултат от по-ниските изплащания към нерезиденти на премии/обезщетения по общо застраховане.

Финансовата сметка на платежния баланс през 2019 г. беше положителна, което се определяше от по-голямото увеличение на чуждестранните активи спрямо това на чуждестранните пасиви. За нарастването на чуждестранните активи допринесоха всички сектори, като най-голямо повишение се наблюдаваше при придобитите от „други сектори“²⁶ дългосрочни дългови ценни книжа, издадени от нерезиденти. Нарастването през 2019 г. на чуждестранните пасиви се дължеше главно на привлечените преки инвестиции от „други сектори“. Според предварителните данни от платежния баланс общо за икономиката пасивите по преки инвестиции (отчитащи преките инвестиции в страната) възлязоха за годината на 1348.0 млн. евро.

В резултат от нетните потоци по текущата, капиталовата и финансовата сметка международните валутни резерви на БНБ по данни на платежния баланс се понижиха с 559.4 млн. евро за 2019 г. (без измененията, дължащи се на валутнокурсони разлики и ценови преоценки). Като се отчита изменението на международните валутни резерви по баланса на управление „Емисионно“ на БНБ, което включва валутнокурсони разлики и ценови преоценки, те се понижиха с 236.6 млн. евро спрямо края на 2018 г.

Към декември 2019 г. размерът на брутния външен дълг се повиши с 956.2 млн. евро спрямо края на 2018 г. и възлезе на 34.1 млрд. евро (56.2% от БВП). За това допринесоха главно вътрешнофирмените заеми и донякъде увеличението на дълга на банките.

Продължаващото увеличение на доходите от труд и по-бързият темп на нарастване на брутния опериращ излишък общо за икономиката благоприятстваха възходящата динамика на широките пари през 2019 г. в условията на запазилата се висока склонност на икономическите агенти към спестяване. Липсата на достатъчно сигурна алтернатива на влоговете в банките представляваше допълнителен фактор за растежа на широкия паричен агрегат. Към декември 2019 г. годишният темп на растеж на МЗ се ускори до 9.9% (8.8% в края на 2018 г.). Ретроспективно ниските нива на лихвените проценти по влоговете обуславяха запазване на предпочитанията на домакинствата и фирмите да спестяват главно под формата на

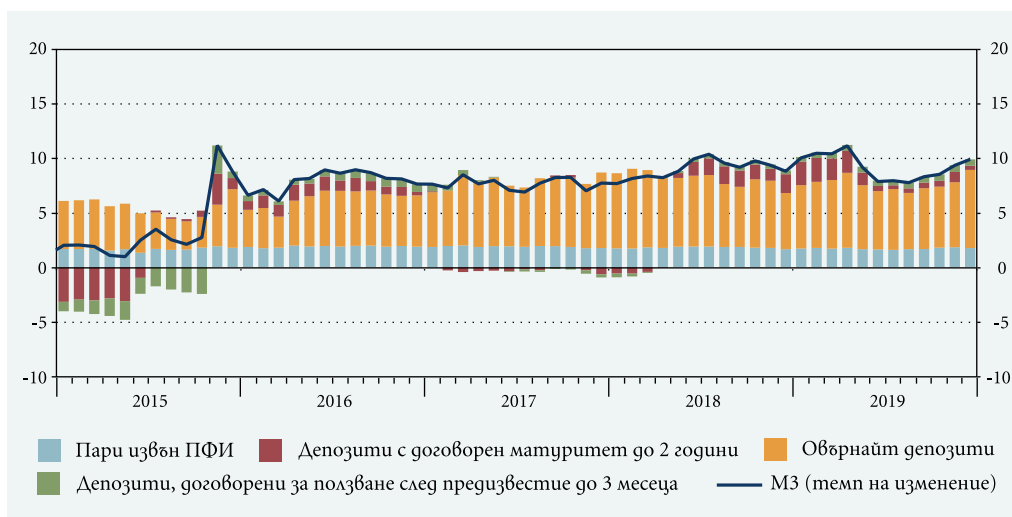
²⁶ Сектори, различни от следните: „централна банка“, „други парично-финансови институции“ и „гържавно управление“.

овърнайт депозити. Положително за растежа на МЗ, но доста по-малко от овърнайт депозитите продължиха да допринасят и квазипарите. Приносът на парите извън ПФИ остана стабилен в рамките на годината.

Към декември 2019 г. общият размер на депозитите на неправителствения сектор в банковата система достигна 85.2 млрд. лв., а годишният им растеж се ускори до 9.7% (7.3% в края на 2018 г.). Основен принос за растежа продължиха да имат депозитите на домакинствата, които към декември възлязоха на 55.6 млрд. лв., но ускорението спрямо края на предходната година се дължеше почти изцяло на нарастването на депозитите на нефинансови предприятия (до 26.5 млрд. лв. в края на 2019 г.). От гледна точка на валутната структура както фирмите, така и домакинствата запазиха предпочитанията си да спестяват предимно в местна валута и към декември 2019 г. делът на левовите депозити съставляваше 64.6% от размера на всички депозити на неправителствения сектор.

Годишен темп на изменение на МЗ и принос на агрегата по компоненти

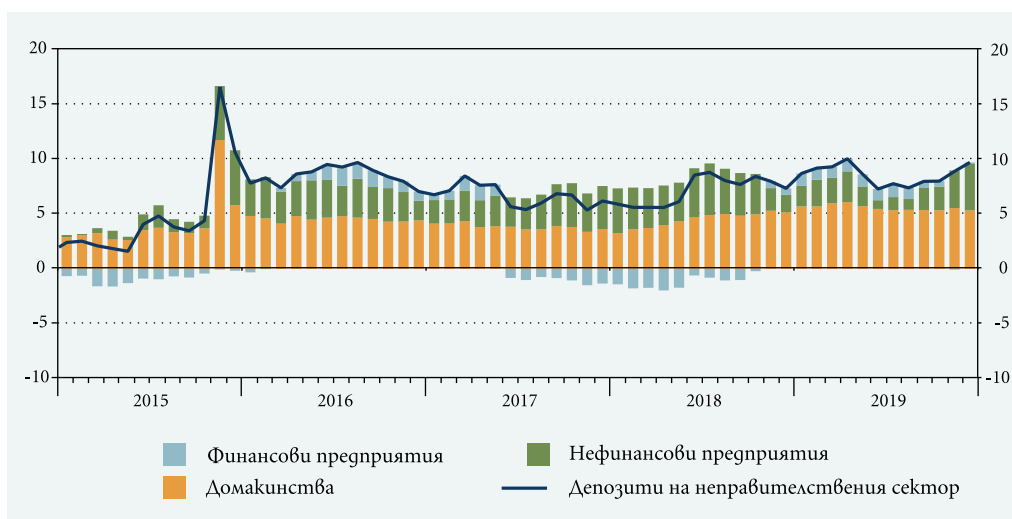
(%, процентни пунктове)

Източник: БНБ.

Годишен растеж на депозитите на неправителствения сектор и принос по сектори

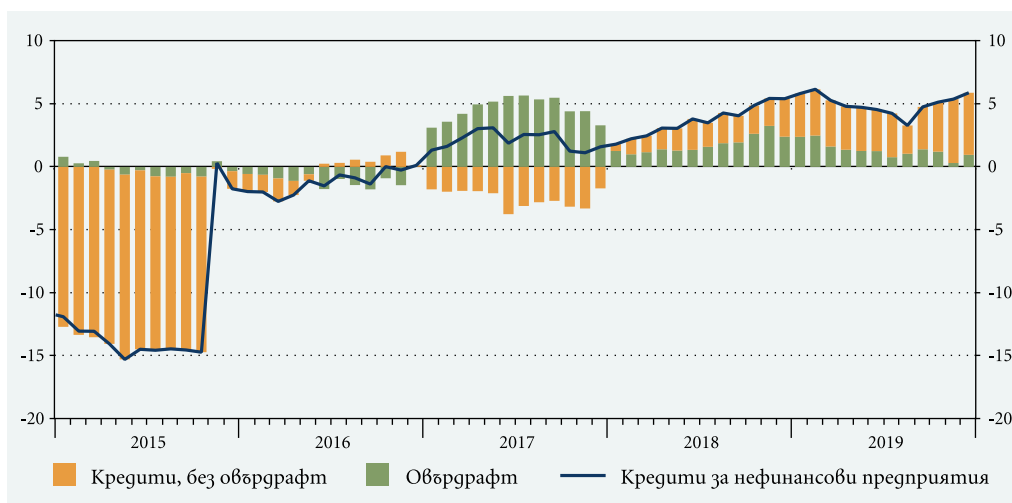
(%, процентни пунктове)

Източник: БНБ.

Годишен растеж на кредитите за нефинансови предприятия и принос по видове кредити

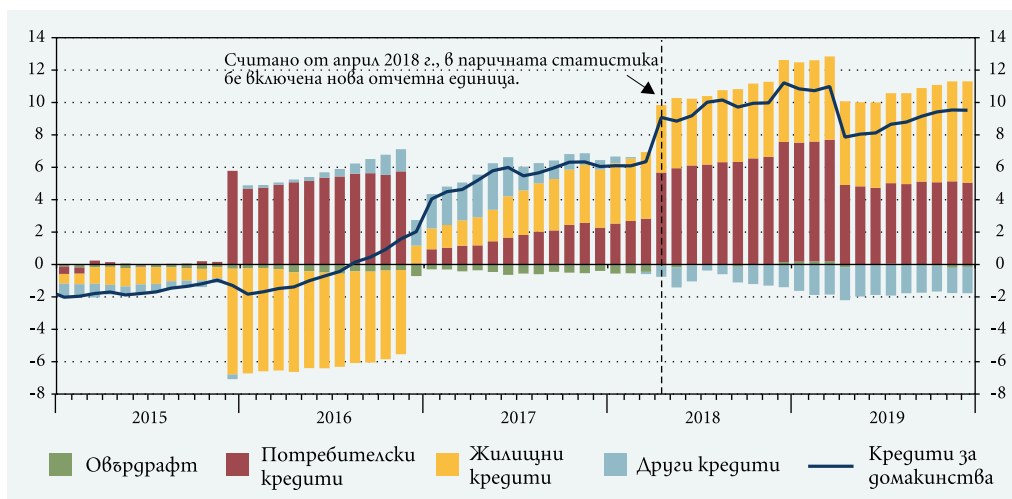
(%, процентни пунктове)

Източник: БНБ.

Годишен растеж на кредитите за домакинства и принос по видове кредити

(%, процентни пунктове)

Източник: БНБ.

Годишният растеж на кредита за нефинансови предприятия и домакинства остана сравнително висок през годината, за което допринесоха благоприятната макроикономическа среда, ниските равнища на лихвените проценти и запазилият се висок приток на привлечени средства в банковата система. Към декември 2019 г. кредитите за нефинансови предприятия отбелязаха 5.9% растеж на годишна база (5.4% в края на 2018 г.). След изчерпването на базовия ефект от включването на нова отчетна единица в обхвата на паричната статистика²⁷ от началото на второто тримесе-

²⁷ Считано от април 2018 г., в обхвата на сектор „други парично-финансови институции“ бе включена „БНП Париба Пърсонал Файненс“ С.А., клон България, със салда, прекласифицирани от сектор „други финансови посредници“. Прекласификацията бе резултат от преобразуването чрез вливане в новата кредитна институция на дружеството, ангажирано с кредитиране – „БНП Париба Пърсонал Файненс“ ЕАД, и отчитано до март 2018 г. за целите на паричната статистика в сектор „други финансови посредници“.

чие на годината се наблюдаваше тенденция към нарастване на кредитите за домакинства, като към декември годишният им растеж достигна 9.5%. Основен принос за това имаха жилищните кредити, при които годишният темп на нарастване се ускори до 14.5% в края на 2019 г. (11.8% през декември 2018 г.). Същевременно приносът на потребителските кредити остана сравнително стабилен през периода април – декември. Другите кредити продължиха да имат отрицателен принос за общата динамика на кредитите за домакинства в резултат до голяма степен на плащанията от правителството по кредити, отпуснати съгласно Националната програма за енергийна ефективност на многофамилните жилищни сгради, които надхвърляха обема на новите кредити по тази програма.

Според резултатите от Анкетата за кредитната активност на банките, провеждана от БНБ на тримесечна база, през 2019 г. търсенето на кредитен ресурс от фирми и домакинства продължи да нараства. Най-важните фактори за по-голямото търсене на фирмени кредити според отговорите на банките са били търсенето на пари за оборотни средства и запаси и за финансиране на инвестиции, както и ниските лихвени проценти. Общата макроикономическа среда и благоприятните перспективи за пазара на жилища също са подкрепяли търсенето на кредити от страна на домакинствата.

От страната на предлагането през 2019 г. банките отчитат относително запазване на стандартите за кредитиране на предприятията и известно смекчаване на стандартите за домакинствата, концентрирано главно през четвъртото тримесечие. За облекчаването на кредитните стандарти влияние са оказали силната конкуренция и високата ликвидност в банковия сектор, нарастващият обем и ниската цена на привлечения ресурс, както и понижена оценка за риска. По-конкретно при оценката на риска основно значение са имали състоянието на макроикономическата среда и на бизнес климата в отраслите, имащи голям дял в кредитния портфейл, благоприятните перспективи за пазара на жилища и повишената оценка за платежоспособността на кредитополучателите. Същевременно по-ниската склонност на банките да поемат риск е била фактор за затягане на кредитната им политика спрямо предприятия и домакинства.

Банковата система запази силната си ликвидна позиция и през 2019 г., като към края на декември отношението на ликвидно покритие (*LCR*)²⁸ възлезе на 269.9% (294.1% в края на 2018 г.).

При управлението на активите си през годината банките регистрираха по-съществено нарастване на вземанията си от неправителствения сектор и по-слабо на чуждестранните си активи. Слабо увеличение бе отчетено и при чуждестранните пасиви и вземанията от сектор „държавно управление“. Същевременно при резервите на банките в БНБ бе отчетен спад, който се определяше от намалението на свръхрезервите.²⁹ В резултат от по-същественото увеличение на чуждестранните активи на банките в сравнение с чуждестранните им пасиви нетните чуждестранни активи отбелязаха прираст с 2.2 млрд. лв., достигайки в края на годината 10.8 млрд. лв.

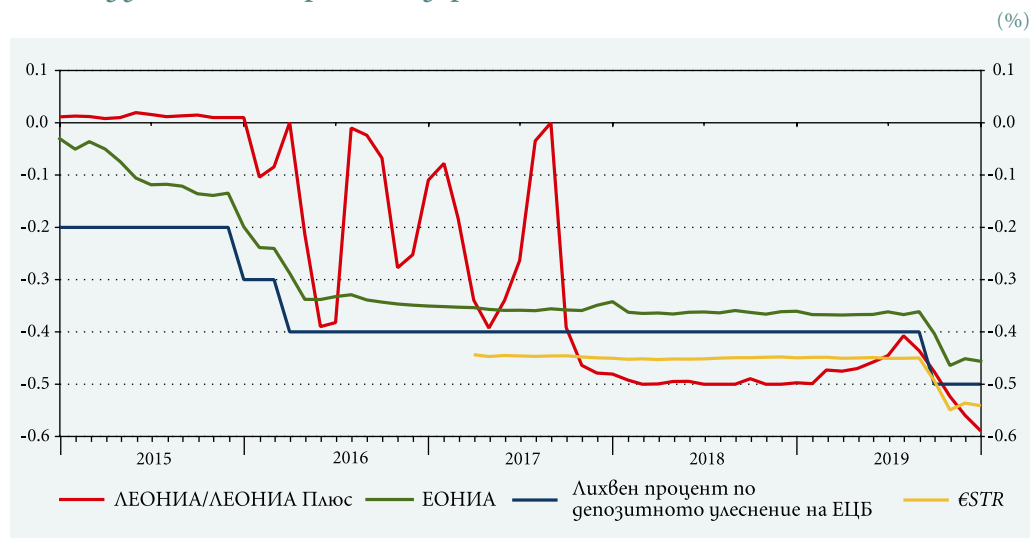
²⁸ Отношението на ликвидно покритие за банковата система се изчислява като съотношение между ликвидния буфер и нетните изходящи ликвидни потоци. За повече информация относно изискванията за отчитане на ликвидността виж тримесечното издание на БНБ „Банките в България“.

²⁹ За повече подробности виж глава IV.

В условията на функциониращия в страната паричен съвет основният инструмент за управление на левовата ликвидност на банките е търговията с резервна валута (евро) с БНБ. Чрез нея се реализира основната функция на паричния съвет – покупка и продажба при поискване на национална валута срещу евро по фиксирания в Закона за Българската народна банка (ЗБНБ) обменен курс на лева³⁰. През 2019 г. БНБ е закупила нетно от търговските банки резервна валута в размер на 1.7 млрд. евро.³¹

Тенденциите на междубанковия паричен пазар от края на третото тримесечие на 2019 г. бяха повлияни от предприетото от ЕЦБ понижение на лихвения процент по депозитното улеснение с 10 базисни точки до -0.50% през септември, което доведе до понижение на лихвения процент по свръхрезервите на банките в БНБ до -0.70%.³² Към декември индексът ЛЕОНИЯ Плюс³³ възлезе на -0.59%, което представляваше намаление с 15 базисни точки спрямо нивото от август. По отношение на търгуваните обеми на междубанковия паричен пазар в левове през втората половина на годината се наблюдаваше повишение, което беше концентрирано в сегмента на обвърнатите сделки. Общият обем на сделките на междубанковия паричен пазар в левове през 2019 г. възлезе на 42.1 млрд. лв., като отбеляза намаление с 12.3% спрямо предходната година. Депозитите формираха 86.9% от оборота, а репо операциите с ДЦК – 13.1%. При депозитните сделки между банките с дял от 77.0% продължиха да преобладават обвърнатите сделки.

Лихвени проценти по обвърнат депозити на междубанковия паричен пазар

Забележки: Считано от 1 юли 2017 г., индексът ЛЕОНИЯ Плюс замества ЛЕОНИЯ. Месечните стойности на индекса ЛЕОНИЯ Плюс са изчислени като средноаритметични от стойностите за дните, в които на междубанковия пазар има сключени сделки за предоставяне на необезпечени обвърнат депозити в левове.

Считано от 2 октомври 2019 г., индексът €STR (Euro Short-Term Rate) замества ЕОНИЯ. ЕОНИЯ ще продължи да се изчислява и публикува до края на 2021 г. с фиксиран спред спрямо €STR.

Източници: БНБ, ЕЦБ.

³⁰ Виж тук глава II.

³¹ Данните се отнасят за всички сделки на банките с валута, включително операциите по управление на ликвидността, свързани с прехвърляне на собствени средства от левови сметки в БНБ към свои сметки в БНБ в евро, и обратно.

³² С решение на УС на БНБ, в сила от 4 октомври 2017 г., беше изменена методологията за определяне на лихвените проценти по сметки в БНБ. Според промяната върху свръхрезервите на банките се прилага по-ниското от двете – 0% или лихвеният процент по депозитното улеснение на ЕЦБ, минус 20 базисни точки.

³³ Индексът ЛЕОНИЯ Плюс отчита реални сделки с необезпечени депозити на междубанковия обвърнат паричен пазар в левове.

От 2 октомври 2019 г. ЕЦБ започна да публикува нов лихвен процент по необезпечени обратни трансакции на паричния пазар в евро €STR, който замести индекса ЕОНИА. За периода от 15 март 2017 г. до 30 септември 2019 г. ЕЦБ публикуваше предварителни данни за индекса (така нареченият €STR предварителен). Стойностите на индекса ЛЕОНИА Плюс са много по-близо до тези на €STR, отколкото до ЕОНИА. Към декември средът между ЛЕОНИА Плюс и €STR беше отрицателен и възлезе на -5 базисни точки.

През 2019 г. бюджетното салдо по консолидираната фискална програма (КФП)³⁴ беше отрицателно и възлезе на -1148 млн. лв. (-1.0% от БВП). Значително влияние за формирането на бюджетен дефицит за годината имаха разходите по инвестиционния проект „Придобиване на нов тип боен самолет“ (в размер на 1.2 млрд. долара), извършени след актуализация на Закона за държавния бюджет за 2019 г.³⁵ Отчетеният дефицит по КФП беше значително по-нисък от заложената цел в ревизираната оценка на програмата на правителството за 2019 г. (-2433 млн. лв.) най-вече поради реализираните по-ниски (с 10.5%) капиталови разходи и постигнатото преизпълнение (с 2.1%) на данъчните приходи.

Годишният растеж на общите приходи и помощи по КФП през 2019 г. възлезе на 11.1% и се определяше главно от динамиката на данъчните приходи и в значително по-малка степен от нарастването на неданъчните приходи и помощи. За устойчивото нарастване на данъчните приходи допринесоха както силното вътрешно търсене, така и възходящата динамика на компенсацията на наетите лица, като допълнително влияние оказаха промените в данъчно-осигурителната политика и мерките за подобряване на събираемостта. С най-съществен принос за нарастването на данъчните приходи (9.4% годишен растеж) продължиха да бъдат приходите от социално- и здравноосигурителни вноски (11.5% годишен растеж) и от ДДС (10.2% годишен растеж). През 2019 г. бе отчетено забавяне в темпа на растеж на неданъчните приходи, което се обуславяше главно от по-ниското увеличение на приходите по бюджета на фонд „Сигурност на електроенергийната система“³⁶. При постъпленията от помощи също бе отчетено понижение в темпа на растеж спрямо предходната година, което се дължеше на по-бавното усвояване на средства по програми на ЕС от програмния период 2014–2020 г.

Годишният растеж на общите разходи по КФП през 2019 г. възлезе на 14.4% и се дължеше главно на по-високите капиталови и текущи разходи по националния бюджет. С най-съществен принос за нарастването на бюджетните разходи бяха публичните инвестиции (5.6 процентни пункта), разходите за персонал (3.2 процентни пункта) и социалните плащания (3.0 процентни пункта). Капиталовите разходи се повишиха с 41.7% на годишна база почти изцяло в резултат от увеличението на националните капиталови разходи, за което съществено значение имаше извършеният разход по инвестиционния проект за придобиване на нов тип боен самолет. Увеличението на разходите за персонал бе повлияно най-вече от заложеното във фискалната рамка повишение на доходите в бюджетния сектор и от

³⁴ На базата на месечните отчети за касовото изпълнение на бюджета, публикувани на интернет страницата на МФ на 31 януари 2019 г.

³⁵ Със Закона за изменение и допълнение на Закона за държавния бюджет на Република България за 2019 г. бяха увеличени разходите, свързани с придобиването на нов тип боен самолет за въоръжените сили на Република България, в резултат на което салдото по КФП за 2019 г. беше ревизирано от дефицит в размер на 0.5% от БВП на дефицит в размер на 2.1% от БВП.

³⁶ За по-малкото увеличение на приходите на фонд „Сигурност на електроенергийната система“ през втората половина на 2019 г. повлия решение на Комисията за енергийно и водно регулиране от юли 2019 г., според което таксата „задължение към обществото“ бе намалена от 36.75 лв./МВтч за ценовия период 2018–2019 г. на 19.57 лв./МВтч за ценовия период 2019–2020 г.

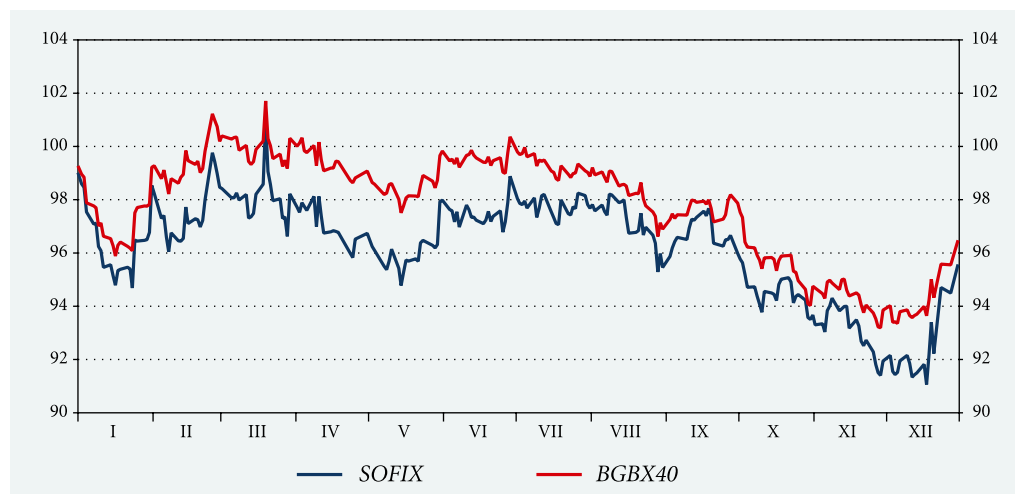
продължаващата политика на увеличаване на възнагражденията в сектор „образование“. Промените в пенсионната политика през годината бяха определящи за нарастването на социалните плащания.

Към края на декември 2019 г. общият размер на фискалния резерв с включени вземания от фондове на ЕС за сертифицирани разходи, аванси и други възлезе на 8768 млн. лв. Средствата по депозити във фискалния резерв отбелязаха намаление с 448 млн. лв. спрямо края на 2018 г. и достигнаха 8565 млн. лв., от които 8104 млн. лв. представляваха средствата по депозити в БНБ. Размерът на постъпленията от емитираните през годината ДЦК на вътрешния пазар (967.3 млн. лв.) бе малко по-висок от извършените плащания по ДЦК с настъпил падеж, в резултат на което бе реализирано положително нетно финансиране на бюджета с ДЦК в размер на 47 млн. лв.³⁷ Нетното външно финансиране по КФП бе отрицателно на стойност 66 млн. лв. главно поради превишението на плащанията над размера на получените нови външни заеми. През годината нямаше нова емисия на ДЦК, нито плащания по ДЦК с настъпил падеж на международните капиталови пазари.

През 2019 г. доходността по българските еврооблигации, емитирани на международните капиталови пазари, следваше низходяща динамика. В дългосрочния край на матуритетната крива бе регистрирано значително свиване на спреда между доходността по ДЦК на България и ДЦК на Германия. За това допринесоха стабилните фискални показатели на България, продължаващото превишение на търсенето над предлагането на български държавни облигации и повишението през последното тримесечие на годината на кредитния рейтинг на страната от водеща международна рейтингова агенция.

При водещите индекси на българската фондова борса *SOFIX* и *BGBX40* не се наблюдаваха значителни колебания през първите девет месеца. Известно понижение и при двата индекса бе отчетено през октомври и ноември, последвано от възстановяване през декември. Към края на декември 2019 г. спрямо края на 2018 г. индексът *SOFIX* отчете понижение с 4.4%, а *BGBX40* с 3.5%. Към декември 2019 г. пазарната капитализация на компаниите, чиито акции се търгуват на БФБ – София, възлезе на 27.9 млрд. лв., или 23.5% от БВП (24.4% от БВП в края на 2018 г.).

Индекси на БФБ през 2019 г.

Забележка: Индексите са изчислени при база 28 декември 2018 г. = 100.

Източници: БНБ, БФБ.

³⁷ За повече информация относно вътрешния пазар на ДЦК виж тук глава XII.

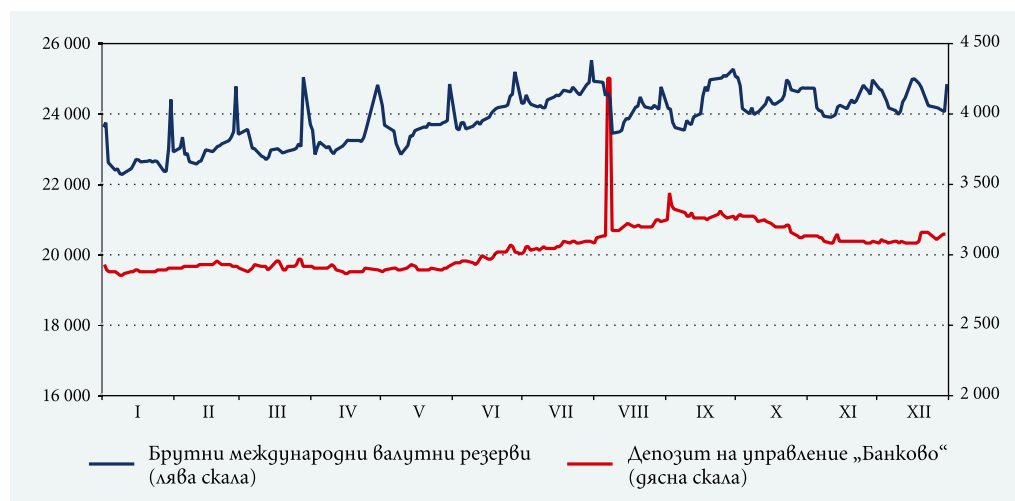
II. Брутни международни валутни резерви

Управлението на брутните международни валутни резерви се извършва в съответствие с нормативните разпоредби на ЗБНБ³⁸, изискванията в инвестиционните ограничения, бизнес процедури и методологии, както и в зависимост от възможностите, които международните финансови пазари предлагат. Брутни международни валутни резерви на БНБ са активите в баланса на управление „Емисионно“ и тяхната роля е да осигуряват пълно покритие на паричните задължения при определеното в ЗБНБ ниво на фиксиран валутен курс на лева³⁹. Превишението на брутните международни валутни резерви над паричните задължения формира позицията „депозит на управление „Банково“, или „нетна стойност на баланса на управление „Емисионно“⁴⁰.

Брутни международни валутни резерви и депозит на управление „Банково“ през 2019 г.

(млн. евро)

(млн. евро)

Забележки: Графиката отразява дневната динамика на балансовото число на управление „Емисионно“ и на депозита на управление „Банково“ в баланса на управление „Емисионно“. Резкият скок в стойността на позицията „депозит на управление „Банково“ на 7–8 август 2019 г. се дължи на начина на счетоводно отразяване на предвидени средства за клиентско плащане (в размер на 1200 млн. долара) от деня на нареждането до деня на вальора на плащането.

Източник: БНБ.

³⁸ През отчетния период не настъпват изменения в ЗБНБ, засягащи нормативната регулативна рамка по управление на брутните международни валутни резерви.

³⁹ Съгласно чл. 28, ал. 2 от ЗБНБ паричните задължения на БНБ включват всички банкноти и монети в обращение, емитирани от БНБ, както и салдата по сметки, притежавани от други лица в БНБ, с изключение на сметките на МВФ. Съгласно чл. 28, ал. 3 от ЗБНБ активите, които се включват в брутните международни валутни резерви, са: притежаваното монетарно злато; СПТ; банкноти и монети в свободно конвертируема чуждестранна валута; средства в свободно конвертируема валута, притежавани от БНБ по сметки в чуждестранни централни банки или в други чуждестранни финансови институции или международни финансови организации, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки на две международно признати агенции за кредитен рейтинг; ценни книжа, емитирани от чужди държави, централни банки, други чуждестранни финансови институции или международни финансови организации, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки на две международно признати агенции за кредитен рейтинг, както и фючърси и опции на БНБ, задължени по които са чуждестранни лица и плащането е в свободно конвертируема чуждестранна валута. Тези активи се оценяват по пазарна стойност в съответствие със закона.

⁴⁰ Съгласно чл. 28, ал. 1 от ЗБНБ „общата сума на паричните задължения на БНБ не може да превишава левовия еквивалент на брутният международен валутен резерв“, като левовият еквивалент се изчислява по фиксирания валутен курс.

Размер и структура на брутните международни валутни резерви

Балансовата стойност на брутните международни валутни резерви към края на 2019 г. възлиза на 24 835.6 млн. евро, което спрямо края на 2018 г. представлява понижение с общо 236.6 млн. евро, с 0.94%. В тази сума са включени салдата по сметки на търговските банки в платежната система ТАРГЕТ2 на стойност около 297.6 млн. евро към края на 2019 г. (спад със 163 млн. евро спрямо края на 2018 г.), както и двата транша специални права на тираж (СПТ), които БНБ получи през август и септември 2009 г. при общото разпределение на СПТ от МВФ, в размер общо на около 611 млн. СПТ⁴¹.

Основните фактори, оказващи влияние върху промяната в пазарната стойност на активите, са доходът от управлението на валутните резерви, доходът от валутните преоценки и ефектът от външните парични потоци през отчетния период.

Отрицателен принос за изменението на международните валутни резерви през 2019 г. имат външните валутни парични потоци, дължащи се главно на изтеглените средства (в размер на 906.5 млн. евро) от сметки на търговските банки при БНБ, по които се отчитат задължителните минимални резерви и свръхрезервите на банките. Положителният принос на покупките на резервна валута от търговските банки е нетно 394.6 млрд. евро. По сметки на правителството и другите бюджетни организации също има нетни постъпления в размер на 392.7 млн. евро главно в резултат на получените през периода средства по сметката на ЕК при БНБ и извършени плащания, най-значителното от които е от страна на Министерството на отбраната по закупуването на нов тип военно оборудване (1200 млн. долара). За сравнение, нетните външни парични потоци през предходната 2018 г. бяха положителни (входящи) в размер на 1182 млн. евро.

Външни парични потоци във валута

(млн. евро)

	2018 г.	2019 г.
I. Покупко-продажби на евро		
На каса	-66	-113
С банки	1 523	395
от покупки от банки	31 257	60 351
от продажби за банки	-29 734	-59 956
Общо I	1 457	282
II. Валутни потоци с банките, МФ и др.		
Резерви на банките (вкл. ЗМР)	-1 471	-907
Правителството и други	1 195	393
Общо II	-276	-514
Общо I + II	1 182	-232

Източник: БНБ.

През отчетния период относителният дял на златото в брутните международни валутни резерви нарасна в сравнение с 2018 г., като средната му стойност през годината бе 7.11% (при 6.57% средно за 2018 г.). Това се дължеше главно на повишаването на цената на златото в евро, докато нетните изходящи парични потоци в евро в баланса на управление „Емисионно“

⁴¹ За повече подробности виж *Годишен отчет на БНБ за 2009 г.*, с. 30. По-нататък при анализа на промените в брутните международни валутни резерви на БНБ салдата по сметките на търговските банки в ТАРГЕТ2 и двата транша СПТ не са включени.

доведоха до известно намаление на относителния дял на деноминираните в евро активи до 92.13% средно за 2019 г. Повишение се отчита и в дела на активите в долари, които възлязоха на 0.21% от брутните международни валутни резерви.

Валутна структура на брутните международни валутни резерви

(%)

Валута	Активи в баланса на управление „Емисионно“	
	2018 г.	2019 г.
EUR	92.69	92.13
USD	0.17	0.21
XAU	6.57	7.11
SDR	0.56	0.54
CHF	0.00	0.00

Забележка: Средни стойности за периода на база дневни данни.

Източник: БНБ.

В структурата на валутните резерви по финансови инструменти продължават да преобладават ценните книжа с 61.77% дял средно за периода, докато депозитите съставляват 34%.

Структура на брутните международни валутни резерви по финансови инструменти

(%)

Финансови инструменти	2018 г.	2019 г.
Налични средства*	3.52	4.21
Депозити**	35.52	34.02
Ценни книжа**	60.96	61.77

Забележка: Средни стойности за периода на база дневни данни.

* Салда по сметки, плащания и монетарно злато.

** Включени са инструменти във валута и злато.

Източник: БНБ.

През 2019 г. основна част от валутните резерви продължи да бъде инвестирана в матурирания сектор до 1 година (текущи сметки, краткосрочни депозити във валута и злато и краткосрочни ценни книжа), като средно за периода този дял възлезе на 67.15% и спрямо 2018 г. отбеляза незначително повишение. Инвестициите в надежните сектори от 1–3 години и от 5–10 години се понижиха спрямо 2018 г., докато тези с матурираният от 3–5 години се увеличиха до средно 7.08% през 2019 г.

Структура на брутните международни валутни резерви по остатъчен срок до падежа

(%)

Падежни сектори	2018 г.	2019 г.
до 1 година	67.12	67.15
1–3 години	25.99	25.68
3–5 години	6.67	7.08
5–10 години	0.22	0.10
над 10 години	0.00	0.00

Забележка: Средни стойности за периода на база дневни данни.

Източник: БНБ.

Риск и доходност на брунтните международни валутни резерви

Пазарна среда

Понижаващите се инфлационни очаквания на пазарните участници, влошаващата се икономическа конюнктура, забавящият се икономически растеж и нарастващите геополитически рискове доведоха до промени в паричната политика на централните банки на САЩ и на еврозоната през 2019 г. Институциите първоначално дадоха сигнал за евентуално преминаване към политика на парично стимулиране през втората половина на годината, в случай че инфлацията и инфлационните очаквания запазят низходящата си динамика, а впоследствие предприеха промени в паричните си политики, целящи стимулиране на икономиките. ЕЦБ прие пакет мерки за парично стимулиране, включващ понижение на лихвения процент по депозитното улеснение с 10 базисни точки до -0.50%, възобновяване на нетните покупки по програмата за закупуване на активи (*Asset Purchase Programme, APP*), въвеждане на двустепенна система за олихвяване на резервите на банките и подобряване на параметрите на новата поредица целеви операции по дългосрочно рефинансиране (*Targeted Longer-term Refinancing Operations, TLTRO*). В САЩ Федералният комитет по операцията на открития пазар (*FOMC*) на три пъти понижи коридора за лихвения процент по федералните фондове с общо 75 базисни точки до 1.50–1.75% и взе решение за прекратяване на плана за намаляване на обема на дълговите ценни книжа в баланса на Федералния резерв.

През годината колебливостта на международните финансови пазари слабо се понижи спрямо нивото от предходната година. Фондовите индекси в глобален мащаб се повишиха през 2019 г., като някои от тях достигнаха най-високите си в ретроспективен план равнища. Наблюдаваната възходяща тенденция при индексите през първите девет месеца на годината се определяше от очакванията на пазарните участници за предприемане на стимулиращи мерки по паричната политика от страна на водещите централни банки, а през последното тримесечие допълнителен фактор за повишението бяха и очакванията за постигане на частично търговско споразумение между САЩ и Китай.

На международните пазари на ДЦК се наблюдаваше устойчива тенденция към поскъпване до средата на третото тримесечие и известна низходяща корекция до края на годината. Понижаването на доходността по ДЦК през първите осем месеца на 2019 г. бе резултат от редица фактори, които повишиха несигурността относно глобалния икономически растеж. Сред основните фактори бяха постъпващите икономически данни, сочещи забавяне на активността в сектора на промишлеността в глобален мащаб, нарастващите опасения от въвеждане на нови протекционистични мерки в международната търговия, несигурността около излизането на Обединеното кралство от ЕС, както и промяната в насоките относно паричната политика на водещите централни банки. През този период се увеличиха и геополитическите рискове (по-важните от тях бяха несигурността в Близкия изток, свързана със санкциите на САЩ срещу Иран, протестите в Хонконг и политическата фрагментация в ЕС), които също доведоха до нарастващо търсене на нискорискови активи. През последното тримесечие на 2019 г. нивата на доходността на ДЦК се повишиха, което се обуславяше от по-ниското търсене на сигурни активи, породено от напредъка в търговските преговори между САЩ и Китай и намаляването на вероятността

за излизане без сделка на Обединеното кралство от ЕС. Намаляването на несигурността и стабилизирането на икономическите данни за еврозоната доведоха до известно нарастване на инфлационните очаквания на пазарните участници и съответно до понижение на вероятността за предприемане на допълнителни експанзионистични мерки по паричната политика от страна на ЕЦБ и Федералния резерв.

Политика на ЕЦБ и на Федералния резерв

През периода януари – август 2019 г. УС на ЕЦБ запази равнищата на референтните лихвени проценти, но неколккратно направи промени в ориентира за изменението им и обяви плановете си за започване на нова поредица целеви операции по дългосрочно рефинансиране (*TLTRO-III*). На заседанието по паричната политика на 7 март УС на ЕЦБ взе решение да промени ориентира за основните лихвени проценти, според който те ще останат на текущите си равнище най-малко до края на 2019 г. Обявено бе, че през септември 2019 г. ще започне нова поредица от целеви операции по дългосрочно рефинансиране (*TLTRO-III*), които ще се провеждат веднъж на тримесечие, ще приключат през март 2021 г. и всяка ще бъде с двегодишен матуритет. Кредитните операции на ЕЦБ ще продължат да се провеждат по тръжна процедура с фиксиран лихвен процент и пълно разпределение, докогато е необходимо, но най-малко до края на периода на поддържане на резервите на банките, който започва през март 2021 г. На заседанието на 6 юни ориентирът за референтните лихвени проценти отново бе изменен, като УС на ЕЦБ изрази очаквания те да се задържат на текущите нива поне до края на първата половина на 2020 г. и във всеки случай докогато е необходимо, за да се осигури по-нататъшното устойчиво доближаване на инфлацията до равнища под, но близо до 2% в средносрочен план. Обявени бяха и параметрите на третата поредица целеви операции по дългосрочно рефинансиране (*TLTRO-III*), като УС на ЕЦБ реши лихвеният процент при всяка операция да бъде на равнище от 10 базисни точки над средния лихвен процент при основните операции на Евросистемата по рефинансиране за срока на съответната операция. За банки, чието отговарящо на условията нетно кредитиране надхвърли определен размер, лихвеният процент ще бъде по-нисък и може да спадне до нивото на средния лихвен процент по депозитното улеснение на ЕЦБ за срока на операцията плюс 10 базисни точки.

Показателите за очакванията на пазарните участници за инфлацията в еврозоната се понижаваха през цялата първа половина на 2019 г., достигайки ниски в исторически план равнища, въпреки изразената от УС на ЕЦБ готовност за възобновяване на паричното стимулиране през второто полугодие. За да противодейства на тенденцията към понижаване на инфлационните очаквания, през юни председателят на ЕЦБ обяви, че УС на банката ще обсъди адаптирането на инструментариума на паричната политика в зависимост от степента на рисковете за ценовата стабилност в еврозоната. Той изтъкна, че ЕЦБ ще разгледа възможностите за използването на всички инструменти на паричната политика, включително понижаване на референтните лихвени проценти и възстановяване на програмата за покупки на активи.

С оглед на нарастващите рискове да не бъде достигнато целевото равнище на инфлацията, определено от ЕЦБ, през третото тримесечие на 2019 г. УС предприе поредица мерки по паричната политика, целящи стимулиране на икономиката на еврозоната. На проведеното на 25 юли заседание УС на ЕЦБ промени ориентира за изменението на референтните лихвени проценти, като обяви, че те ще останат на текущото си или на по-ниско

равнище поне до края на първата половина на 2020 г. и във всеки случай толкова дълго, колкото е необходимо, за да се осигури по-нататъшното устойчиво доближаване на инфлацията към нейното целево равнище в средносрочен план. Впоследствие на заседанието по паричната политика на 12 септември УС прие пакет от мерки за парично стимулиране на икономиката на еврозоната. С него ЕЦБ цели да осигури запазването на благоприятните финансови условия, които да подкрепят икономическия растеж на еврозоната, както и по-нататъшното засилване на инфлационните очаквания и съответно устойчивото доближаване на инфлацията до целевото равнище в средносрочен план. На заседанието бяха взети следните решения:

- лихвеният процент по депозитното улеснение се понижава с 10 базисни точки до -0.50%, а лихвените проценти при основните операции по рефинансиране и по пределното кредитно улеснение остават непроменени (съответно 0.00% и 0.25%). УС на ЕЦБ обяви, че очаква референтните лихви да се задържат на сегашното си или на по-ниско равнище до устойчивото приближаване към целта за инфлация и съответстващо на това засилване на базисната инфлация;
- от 1 ноември 2019 г. се възобновяват нетните покупки по програмата за закупуване на активи с месечен размер от 20 млрд. евро, като се очаква те да приключат малко преди повишаването на референтните лихви. Разрешава се закупуването на активи по всички компоненти на *APP*, чиято доходност е по-ниска от лихвения процент по депозитното улеснение.
- от 30 октомври 2019 г. се въвежда двустепенна система за олихвяване на резервите на банките в еврозоната. Част от свръхликвидността на банките ще се олихвява с 0.0%, като размерът на тази част ще бъде равен на размера на задължителните минимални резерви на всяка банка, умножен по коефициент, първоначално определен на 6. Този коефициент и лихвата по така определената част от свръхликвидността ще подлежат на промяна;
- реинвестирането на постъпленията по книжата с настъпил падеж, придобити по програмата *APP*, ще продължи в пълен размер за продължителен период от време след датата на повишаването на референтните лихвени проценти;
- променят се параметрите на новата поредица целеви операции по дългосрочно рефинансиране *TLTRO-III*, като лихвеният процент при всяка от тях ще бъде определен на средното равнище на лихвения процент при основните операции на Евросистемата по рефинансиране за целия срок на съответната операция. За банки, чието отговарящо на условията нетно кредитиране надхвърли определен бенчмарк, лихвеният процент при *TLTRO-III* ще бъде по-нисък и може да спадне до нивото на средния лихвен процент по депозитното улеснение за целия срок на операцията. Матуритетът на операциите се удължава от 2 на 3 години с опция за предварително погасяване след втората година.

През четвъртото тримесечие на 2019 г. УС на ЕЦБ не предприе промени на референтните лихвени проценти и в ориентира за бъдещото им изменение. УС изрази очаквания за запазване на основните лихвени проценти на сегашното им или по-ниско равнище до устойчивото доближаване на перспективите за инфлацията към равнище, достатъчно близо, но под 2%, и съответно отражение на този процес в динамиката на базисната инфлация. На заседанието по парична политика на 12 декември бе обявено, че през януари 2020 г. ще започне обстоен стратегически преглед на паричната политика, който ще обхване всички нейни аспекти и ще продължи през цялата година.

Към 31 декември 2019 г. балансовото число на Евросистемата се понижи с 0.6% спрямо края на 2018 г. и достигна 4.69 трлн. евро. Спрямо края на 2018 г. размерът на четирите програми на ЕЦБ за покупки на активи се повиши, както следва: програмата за закупуване на активи на публичния сектор (PSPP) с 0.9 млрд. евро, програмата за закупуване на небанкови корпоративни облигации (CSPP) с 6.5 млрд. евро, третата програма за закупуване на деноминирани в евро обезпечени облигации (CBPP3) с 1.4 млрд. евро и програмата за закупуване на обезпечени с активи ценни книжа (ABSPP) с 0.9 млрд. евро. Към 30 декември 2019 г. излишъкът от ликвидност в банковата система се понижи със 74 млрд. евро спрямо края на 2018 г. до 1712 млрд. евро. През 2019 г. средният ефективен лихвен процент по едnodневните необезпечени депозити на междубанковия пазар (ЕОНИА) се понижи до -0.39% спрямо -0.36% средно за 2018 г. От 2 октомври 2019 г. ЕЦБ започна да публикува нов лихвен процент по необезпечени обратни трансакции на паричния пазар в евро €STR, който ще замени ЕОНИА. Считано от същата дата и до края на 2021 г. обратният индексът ЕОНИА се изчислява и публикува с фиксиран спред от 8.5 базисни точки спрямо €STR. През четвъртото тримесечие на 2019 г. средната стойност на €STR бе -0.54%. Лихвите по депозитите на междубанковия паричен пазар в еврозоната (ЮРИБОР) се понижиха. Към края на 2019 г. лихвите по едномесечните депозити възлязоха на -0.44% (спад с 8 базисни точки спрямо края на 2018 г.), а по тези с матуритет от 6 и 12 месеца – съответно на -0.32% и -0.25% (спад съответно с 9 и 13 базисни точки спрямо края на 2018 г.).

През 2019 г. Федералният комитет по операциите на открития пазар взе решения за три понижения с по 25 базисни точки на целевия коридор за лихвата по федералните фондове, който в края октомври достигна интервал от 1.50–1.75%. С решението за последното от трите понижения на референтната лихва FOMC обяви, че процесът на корекция на паричната политика е завършил. Понижението на коридора на целевата лихва с общо 75 базисни точки бе представено от Комитета като превантивна мярка, която е предизвикана от рискове за по-нисък от прогнозирания икономически растеж, свързани с последиците от търговските конфликти, забавянето на растежа на световната икономика и продължаващата несигурност относно излизането на Обединеното кралство от ЕС. Даден бе сигнал, че промяната се дължи на преоценка на позицията на паричната политика и е корекция в средата на икономическия цикъл, а не начало на нов цикъл на понижение на целевите лихвени проценти.

На заседанието на Комитета, проведено през декември 2019 г., еднотушно бе взето решение за запазване на целевия коридор за лихвата по федералните фондове. Медианата на индивидуалните прогнози на членове на Федералния комитет за очакваното ниво на лихвата по федералните фондове се понижи с по 25 базисни точки за всяка година до края на 2022 г. спрямо прогнозите от септември 2019 г., отразявайки взетото решение през октомври за понижение на целевия диапазон. Медианата показва очаквания за запазване на настоящото ниво на целевата лихва от 1.50–1.75% през 2020 г. и за повишение на референтната лихва с по 25 базисни точки през 2021 г. и през 2022 г. Оценката за дългосрочното равновесно равнище на лихвата по федералните фондове остана непроменена на ниво от 2.50%.

През втората половина на септември Нюйоркската банка на Федералния резерв предприе действия за допълнително предоставяне на ликвидни средства на паричния пазар поради появилия се недостиг на ликвидност, предизвикан предимно от действието на своеобразни специфични фактори и възникнал непосредствено след края на процеса на съкращение на

балансовото число на Федералния резерв. На 11 октомври *FOMC* оповести, че от 15 октомври 2019 г. Федералният резерв ще започне да купува краткосрочни ДЦК поне до края на второто тримесечие на 2020 г., както и че ще провежда ежедневни обръщайки репо операции и два пъти седмично двуседмични репо операции до края на януари 2020 г. Тези действия са чисто технически мерки в подкрепа на ефективното прилагане на паричната политика на *FOMC* и не представляват промяна в позицията на паричната политика, бе подчертано в прессъобщението. Техническите детайли на операцията предвиждаха покупката на краткосрочни ДЦК с месечен обем от около 60 млрд. долара до края на второто тримесечие на 2020 г., за ежедневните обръщайки репо операции определеният обем бе от поне 75 млрд. долара, а за двуседмичните репо операции – най-малко 35 млрд. долара.

Крива на доходност на ДЦК на страните от еврозоната и на САЩ

През 2019 г. бе наблюдавано намаление на доходността на ДЦК на Германия в почти всички матурирети сектори, като по-значително бе понижението при по-дългосрочните ДЦК. Спрямо края на 2018 г. доходността в 2-годишния матуриретен сектор се повиши с 1 базисна точка до -0.60%, а в 10-годишния спадна с 43 базисни точки до -0.19%. Тези изменения доведоха до намаляване на наклона на кривата на доходност на германските ДЦК, измерен чрез разликата между доходността на 10- и 2-годишните ДЦК, с 44 базисни точки. Към края на първото полугодие всички ДЦК на Германия със срок до падежа до 15 години се търгуваха при отрицателна доходност. В периода от януари – септември 2019 г. доходността на ДЦК на Германия следваше тенденция към понижаване. Основните фактори за тази динамика бяха опасенията на пазарните участници относно забавянето на глобалния икономически растеж и промяната в насоките относно паричната политика на водещите централни банки. Публикуваните през този период по-слаби от очакваните макроикономически данни за еврозоната, както и низходящите ревизии на прогнозите за икономическия растеж в региона от редица институции, като ЕК, МВФ и ЕЦБ, допринесоха за понижаването на доходността на германските ДЦК. Възприетият по-предпазлив подход при определянето на паричната политика от страна на Федералния резерв също оказва натиск за намаляване на доходността на ДЦК на Германия. Засиляването на търговските противоречия между САЩ и основните им търговски партньори през второто и третото тримесечие на 2019 г. повишиха търсенето на германски ДЦК в ролята им на сигурен актив. Влошаването на перспективите пред глобалната търговия и икономическия растеж оказаха негативно влияние върху пазарните инфлационни очаквания в еврозоната и доведоха до промяна на пазарните очаквания в посока към понижаване на референтните лихвени проценти в еврозоната, като очакванията допълнително се засилиха след изказването на председателя на ЕЦБ по време на форума в Синтра през юни. След заседанието на УС на ЕЦБ по паричната политика на 12 септември 2019 г., на което бе взето решение за понижаване на лихвата по депозитното улеснение и за възобновяване на нетните покупки на активи, се наблюдаваше отслабване на очакванията за бъдещи понижения на депозитната лихва. Това доведе до нарастване на доходността на ДЦК на Германия, което бе по-силно изразено в краткосрочните матурирети сектори. Решението за възобновяване на търговските преговори между САЩ и Китай и намаляването на вероятността за излизане без сделка на Обединеното кралство от ЕС отслаби търсенето на сигурни активи и също допринесе за нарастването на доходността на германските ДЦК през четвъртото тримесечие на 2019 г. Намаляването

на несигурността и стабилизирането на макроикономическите данни от еврозоната доведоха до известно нарастване на инфлационните очаквания и съответно до понижение на вероятността за предприемане на допълнителни мерки по паричната политика от страна на ЕЦБ.

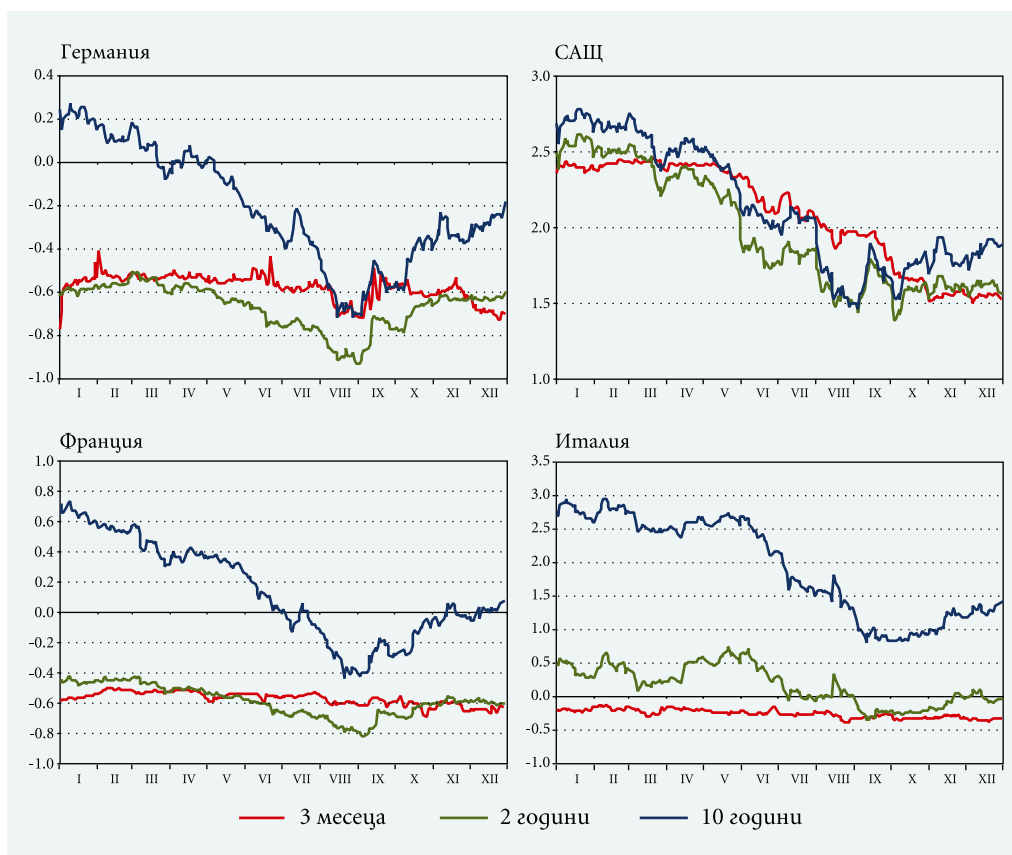
През 2019 г. спредовете на доходността между ДЦК на държавите от еврозоната и на Германия като цяло се свиха. Най-големи понижения в 10-годишния сектор отбелязаха спредовете при ДЦК на Италия, Португалия, Ирландия и Испания, които се свиха съответно с 90, 85, 60 и 52 базисни точки. В по-малка степен спад отбелязаха и спредовете на ДЦК на Белгия и Франция, съответно с 26 и с 16 базисни точки. Общ фактор, който действаше в посока свиване на спредовете на доходността през първото полугодие, бяха резултатите от проведените избори за Европейски парламент. Тези резултати бяха възприети позитивно от пазарните участници, вследствие на което премията в цената на ДЦК за политически риск в ЕС се понижи. Допълнителен общ фактор за свиването на спредовете беше и промяната в насоките за паричната политика на ЕЦБ и предприетите от Банката мерки за парично стимулиране през септември 2019 г. За свиването на спредовете по ДЦК на някои страни от еврозоната допринесе и повишението на кредитните им рейтинги. Агенция *S&P* повиши кредитните рейтинги на Португалия и Ирландия – съответно от *BBB-* до *BBB* със стабилна перспектива и от *A+* на *AA-*, а агенциите *DBRS* и *Fitch* потвърдиха кредитния рейтинг на Италия – съответно на *BBB (high)* със стабилна перспектива и на *BBB* с негативна перспектива. Важен фактор за свиването на спреда по ДЦК на Франция през първата половина на годината бе отслабването на влиянието на гражданските протести, които се отразиха негативно върху икономическата активност в страната в края на 2018 г.

В 2-годишния падежен сектор спредовете по ДЦК на страните от еврозоната се свиха в по-малка степен спрямо тези в по-дългосрочните сектори. Най-голямо понижение отчетоха спредовете по ДЦК на Италия, Португалия, Испания и Франция, съответно с 54, 20, 16 и 13 базисни точки. Единствено спредът на доходност по 2-годишните ДЦК на Нидерландия се повиши с 8 базисни точки поради технически причини.

Към края на 2019 г. наклонът на кривата на доходност на ДЦК на САЩ, измерен чрез разликата между доходността на 10- и 2-годишните ДЦК, се увеличи с 15 базисни точки спрямо края на 2018 г. Промяната се дължеше на по-значителното понижение на доходността по краткосрочните държавни облигации (с 92 базисни точки до 1.57% в 2-годишния падежен сектор) при относително по-малко понижение на доходността на дългосрочните книжа (с 77 базисни точки до 1.92% в 10-годишния падежен сектор). Основните фактори за понижението на доходността в краткосрочните матуритетни сектори бяха решенията на *FOMC* за понижение на коридора на целевата лихва по федералните фондове с общо 75 базисни точки, както и промяната в очакванията на пазарните участници за перспективите за развитие на световната икономика и риска от рецесия в САЩ. По-слабото понижение на доходността на средносрочните и дългосрочните ДЦК на САЩ се дължеше главно на постигнатия напредък в търговските преговори между САЩ и Китай през четвъртото тримесечие. Продължаващите покупки на активи по програмите на Евросистемата и на централната банка на Япония в съответствие с провежданите от тях парични политики, развитието на търговските отношения между САЩ и основните им външнотърговски партньори (най-вече Китай) и засиленото геополитическо напрежение в Близкия изток също допринесоха за понижението на доходността на ДЦК на САЩ в средносрочните и дългосрочните матуритетни сектори.

Доходност до падеж на ДЦК през 2019 г.

(%)

Злато и валутен курс

През 2019 г. цената на златото се повиши съществено както в долари, така и в евро, като в края на годината бе отчетено нарастване със 17.8% до 1522.8 долара за 1 тройунция, а в евро – със 17.7% до 1356.0 евро за 1 тройунция. Поскъпването на златото бе концентрирано главно през периода юни – септември 2019 г., като основен фактор за това бяха засилващите се опасения сред инвеститорите за забавяне на глобалния икономически растеж. Тези опасения бяха породени най-вече от продължителната несигурност по отношение на търговските взаимоотношения между САЩ и Китай, както и от нарастващите геополитически рискове (основно в Близкия изток и Хонконг).

В края на 2019 г. доларът поскъпна с 1.2% спрямо еврото на годишна база, като интервалът на движение на курса „долар/евро“ през годината бе от 1.09 до 1.15 долара за 1 евро (от 0.87 до 0.92 евро за 1 долар). Основен фактор за поскъпването на долара спрямо еврото през периода бяха относително по-слабите икономически данни за еврозоната в сравнение с тези за американската икономика, което доведе до промяна в насоките на паричната политика на ЕЦБ и предприемането на нови парични стимули от септември 2019 г. Влияние за поскъпването на долара оказа и продължителната несигурност около търговските взаимоотношения между САЩ и Китай, както и възникналите геополитически конфликти в различни части на света, които провокираха търсене на долари и американски ДЦК като вид сигурни активи. В последните седмици на 2019 г. доларът прекъсна тенденцията си към поскъпване и поевтиня слабо спрямо еврото поради отслабването на търговското напрежение между САЩ и Китай, както и публикуването на предимно положителни икономически данни за еврозоната.

Валутен курс „долар/евро“ през 2019 г.

Цена на тройнция злато в долари през 2019 г.

Цена на тройнция злато в евро през 2019 г.

Основни видове риск

Реализираният риск на нетната стойност от баланса на управление „Емисионно“ за 2019 г., измерен чрез стандартното отклонение на доходността на нетната стойност, е 7.87% на годишна база.

Лихвеният риск на международните валутни резерви през 2019 г., измерен чрез тяхната средна модифицирана дюрация, е 0.86 г., като поддържаната дюрация е с 0.02 г. по-ниска спрямо средната стойност за 2018 г. Лимитът за релативен лихвен риск на активите на управление „Емисионно“ се задава чрез риск мярката „колебливост на относителната доходност“ и е в размер най-много до 0.20% на годишна база.

Валутният риск на брутните международни валутни резерви е ограничен от изискването на ЗБНБ сумата от абсолютните стойности на откритите валутни позиции⁴² в различните от евро, СПТ и монетарно злато валути да не надвишава 2% от пазарната стойност на задълженията в тези валути. През отчетния период бяха поддържани минимални открити позиции във валути, като основният валутен риск за БНБ беше в резултат от откритата валутна позиция в злато.

През 2019 г. БНБ продължи консервативната си политика по отношение на управлението на **кредитния риск** при инвестициите на брутните международни валутни резерви, като през периода продължиха да се спазват наложените през 2018 г. временни забрани по отношение на отделни контрагенти и емитенти на ценните книжа. Като разрешен финансов инструмент за инвестиции от класа активи „обезпечен дълг“ бяха приети обезпечени облигации, емитирани от норвежки институции. Поради предстоящото излизане на Обединеното кралство от ЕС в списъците с контрагенти на БНБ от първа и втора група бяха включени нови финансови институции, посочени от базираните в тази държава контрагенти на БНБ, които да ги заместят след излизането на Кралството.

За постигането на основните цели на БНБ, а именно много висока степен на ликвидност и сигурност на международните валутни резерви, преобладаваща част от активите продължава да бъде инвестирана в ДЦК и в държавногарантиран дълг на държавите от така нареченото ядро на еврозоната, както и в краткосрочни депозити при първокласни чуждестранни банки.

Към края на 2019 г. 66.8% от валутните резерви са инвестирани в активи с най-високо кредитно качество, оценени с дългосрочен кредитен рейтинг AAA.

Операционният риск е управляван посредством стриктното съблюдуване и контрол по отношение на инвестиционните ограничения и съответните бизнес процедури за управление на международните валутни резерви.

Доходност и ефективност

Нетният доход на активите в евро е сума от три компонента: 1) доход от инвестиции на брутните международни валутни резерви в оригинална валута; 2) доход от валутен дисбаланс⁴³, и 3) разходи и/или доход по пасивите. Доходът от инвестиции на международните резерви на БНБ през отчетния период е отрицателен и е в размер на -63.99 млн. евро, което се равнява на -0.28% доходност за периода. Този резултат се дължи главно на отрицателните лихвени проценти по депозитите на БНБ в първокласни чуждестранни банки, както и на отрицателната доходност на деноминираните в евро ценни

⁴² Открита валутна позиция е разликата между стойността на активите и задълженията във всяка валута, различна от евро.

⁴³ Доходът от валутен дисбаланс е резултат от промяната на валутните курсове върху откритите валутни позиции на активите и съответно пасивите.

книжа с високо кредитно качество, в които Банката инвестира. Доходността от валутна преоценка на активите и пасивите е положителна и е в размер на 1.37% (313.99 млн. евро), което се дължи главно на значителното повишаване на цената на златото в евро (с 21%) през отчетния период. В резултат от лихвената политика на БНБ по пасивите (прилагана за средствата на Министерството на финансите и други клиенти на банката, както и за свръх-резервите на банките при БНБ) нетният финансов резултат от пасивите е положителен и за 2019 г. е в размер на 0.08%, което съответства на 15.72 млн. евро доход. Като резултат от тези три компонента нетният доход от управлението на международните валутни резерви през отчетния период е 265.72 млн. евро, което представлява 1.16% обща доходност⁴⁴ за 2019 г.

Доход и доходност* на валутните резерви през 2019 г.

Период	Нетен доход (млн. евро)	Нетна доходност (%)	Доход (млн. евро)	Доходност (%)	Доход (млн. евро)	Доходност (%)	Разход (млн. евро)	Доходност (%)
			от активите		от валутна преоценка на активи и пасиви		по пасивите	
	(1)+(2)+(3)		(1)		(2)		(3)	
I тримесечие	50.95	0.24	1.06	0.01	46.23	0.22	3.66	0.02
II тримесечие	126.53	0.56	10.72	0.05	112.05	0.49	3.77	0.02
III тримесечие	140.77	0.59	-17.80	-0.08	154.74	0.66	3.84	0.02
IV тримесечие	-52.54	-0.23	-57.97	-0.25	0.98	-0.01	4.45	0.02
Общо	265.72	1.16	-63.99	-0.28	313.99	1.37	15.72	0.08

* Доходността за периода от момент T_0 до момент T_N се изчислява, като се приложи сложно олихвяване на дневните доходности (*chain-linked returns*) за този период. Изчислява се по формулата: $R(T_0, T_N) = (1+r_1)(1+r_2)\dots(1+r_N)-1$. Описаната формула за изчисление на доходността от управление на инвестиции съответства изцяло на *Global Investment Performance Standards (GIPS)*.

Източник: БНБ.

За целите на оперативното управление брутните международни валутни резерви са обособени в отделни портфейли в зависимост от валутата и инвестиционните цели. Всеки портфейл има зададен бенчмарк, инвестиционни цели и лимити. В таблицата по-долу са представени основните портфейли на БНБ и резултатите от тяхното управление.

Доходност и риск на портфейлите през 2019 г.

Портфейл	Доходност		Колебливост (риск)		Информационен коефициент ³
	Абсолютна (%)	Относителна ¹ (базисни точки)	Абсолютна (базисни точки)	Относителна ² (базисни точки)	
Инвестиционен 1, евро	-0.29	14	14	9	1.57
Инвестиционен 2, евро	-0.30	14	14	10	1.43
Външен мениджър А, евро	-0.01	35	77	11	3.18
Външен мениджър Б, евро	-0.30	7	78	8	0.82
Ликвиден, евро	-0.44	11	1	1	-
Ликвиден, злато	0.07	-	1	-	-
Ликвиден, долари	2.44	29	5	5	-

¹ Положителната относителна доходност за даден портфейл представлява постигнатата печалба спрямо доходността на съответния бенчмарк. Ако относителната доходност е отрицателна, тя се интерпретира като пропусната полза при управлението на портфейла.

² Относителната колебливост (относителният риск) спрямо бенчмарка е показател за степента на отклонение на рисковите характеристики на портфейла от тези на бенчмарка в резултат от активното управление на портфейлите, като рискът е на годишна база.

³ Показателят „информационен коефициент“ е съотношение между относителната доходност на портфейла и относителния му риск на годишна база.

Източник: БНБ.

⁴⁴ Общата доходност се получава като произведение, а не като сума, от доходността за съответните компоненти.

С цел диверсификация на стиловете на управление и ограничаване на операционния риск основната част от активите в евро продължава да бъде разпределена между два инвестиционни портфейла с еднакъв бенчмарк и ограничения, но управлявани от различни екипи служители на БНБ. Към края на 2019 г. 3% от брутните международни валутни резерви се управляват от външни мениджъри – международни финансови институции. Освен постигането на допълнителна диверсификация ползването на външни мениджъри допринася за обмена на знания и опит в областта на управлението на инвестиции на международните пазари. Ликвидните портфейли са предназначени главно за целите на управлението на ликвидността и извършване на плащанията на БНБ в съответната валута.

III. Платежни системи и платежен надзор

Съгласно ЗБНБ Банката отговаря за организирането, поддържането и развитието на платежните системи в страната, като съдейства за създаването и функционирането на ефективни платежни механизми и осъществява надзор върху тях. Главните цели са свързани с намаляване на системния риск и създаване на условия за интегриране на платежните системи в страната с европейската платежна инфраструктура.

Платежните системи в страната, опериращи в левове, са:

- Системата за брутен сетълмент в реално време РИНГС, с оператор БНБ;
- спомагателните системи, които извършват сетълмент в РИНГС:
 - БИСЕРА – система за обслужване на клиентски преводи, предназначени за изпълнение в определен момент, с оператор „БОРИКА“ АД;
 - БОРИКА – система за обслужване на плащания по операции с банкови карти на територията на страната, с оператор „БОРИКА“ АД.

Платежните системи в страната, опериращи в евро, са:

- националният системен компонент на ТАРГЕТ2 – ТАРГЕТ2-БНБ, с оператор БНБ;
- спомагателната система, която извършва сетълмент в ТАРГЕТ2-БНБ:
 - БИСЕРА7-ЕВРО – система за обслужване на клиентски преводи, предназначени за изпълнение в определен момент, с оператор „БОРИКА“ АД.

Системите за сетълмент на ценни книжа в страната, при които сетълментът на паричната страна се извършва в платежни системи, с оператор БНБ, са:

- организираната от БНБ система за сетълмент на безналични държавни ценни книжа, с оператор БНБ;
- организираната от „Централен депозитар“ АД система за регистрация и обслужване на сделки с безналични ценни книжа, с оператор „Централен депозитар“ АД.

Платежни системи в левове

През 2019 г. по-голямата част от стойността на плащанията в левове в страната са обработени от Системата за брутен сетълмент в реално време РИНГС. Към 31 декември 2019 г. в РИНГС участват БНБ и 24 банки.

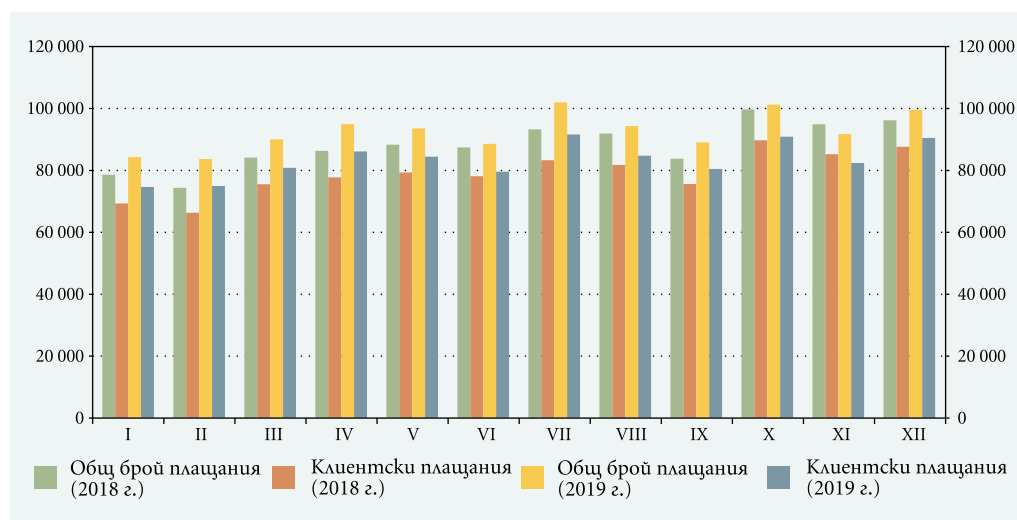
За годината през РИНГС са извършени плащания на обща стойност 1 093 955 млн. лв., което представлява увеличение със 17.7% спрямо 2018 г., докато броят на плащанията е 1 113 790, или с 5.1% повече в сравнение с предходната година. Клиентските плащания са 1 001 719, което представлява 89.9% от общия брой плащания, и възлизат на обща стойност 245 807 млн. лв., или 22.5% от стойността на всички плащания.

Среднодневната стойност на плащанията през системата през отчетния период е 4393 млн. лв., а среднодневният им брой – 4473. Максималната дневна стойност на плащанията, наредени от участниците в РИНГС, е 10 185 млн. лв., а максималният дневен брой плащания – 8611.

През 2019 г. 73% от стойността на плащанията се обработват до 12:00 часа, а до 14:30 часа – 87.7%. Останалите 12.3% се обработват до края на системния ден в 17:30 часа. От гледна точка на системната натовареност до 14:30 часа се обработват 83% от общия брой плащания през

системата. За отчетния период коефициентът на наличност⁴⁵ на РИНГС е 100%.

Брой на обработените в РИНГС плащания през 2018 г. и 2019 г.

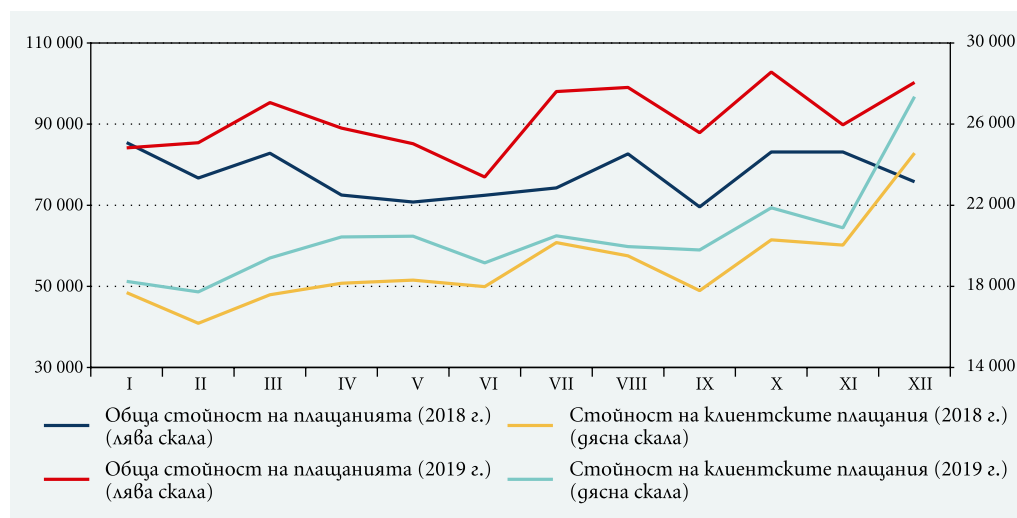

Източник: БНБ.

Стойност на обработените в РИНГС плащания през 2018 г. и 2019 г.

(млн. лв.)

(млн. лв.)

Източник: БНБ.

Разпределението на плащанията в левове в страната между отделните платежни системи се запази спрямо 2018 г., като през отчетния период РИНГС е обработила 85.2% от стойността на извършените плащания в страната. Оптимални за работата на системите за брутен сетълмент в реално време се приемат стойности около 80%. От общия брой на плащанията в левове, подадени към платежните системи в страната, делът на РИНГС е 0.4%.

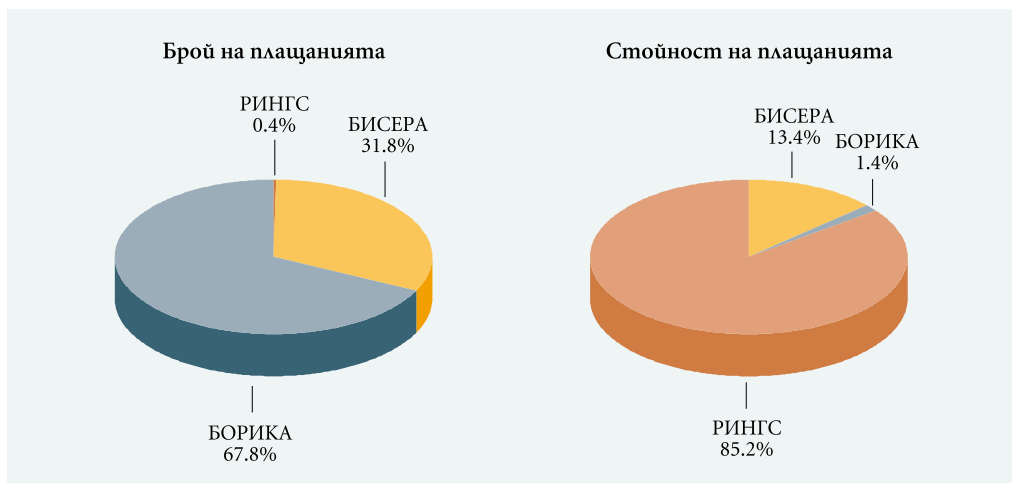
През 2019 г. в платежната система БОРИКА са обработени 179.5 млн. платежни операции, извършени чрез терминални устройства АТМ и ПОС,

⁴⁵ Коефициентът на наличност е съотношението между броя часове, през които системата реално е работила, и броя часове, през които тя според графика е трябвало да работи.

на обща стойност 17 357.2 млн. лв., като спрямо 2018 г. се отбелязва нарастване с 21.4% по брой и с 18.5% по стойност.

През 2019 г. в платежната система БИСЕРА са извършени 84.2 млн. плащания на обща стойност 172 608.8 млн. лв. Спрямо 2018 г. обработените плащания са се увеличили с 8.4% по брой и с 9.5% по стойност.

Разпределение на плащанията в левове в страната между отделните платежни системи през 2019 г.

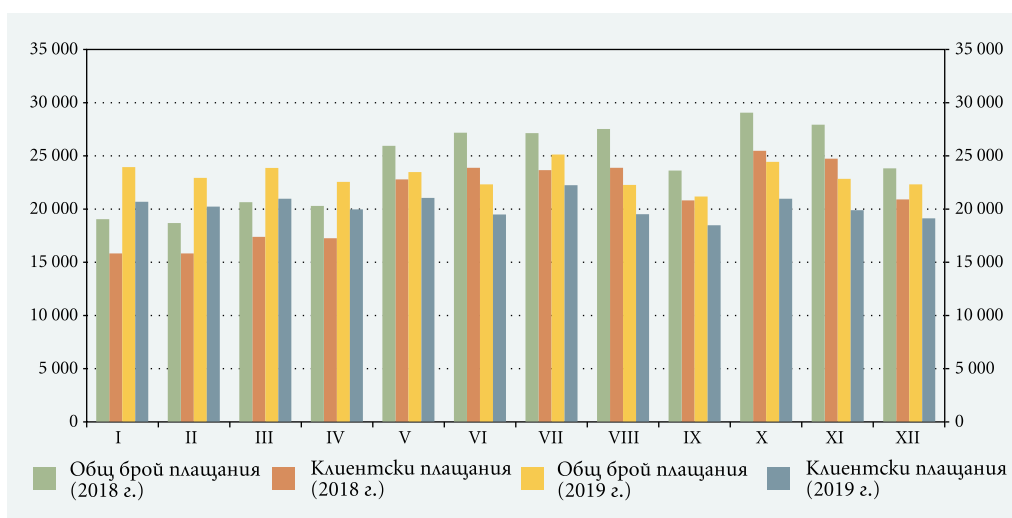

Източник: БНБ.

Платежни системи в евро

ТАРГЕТ2 предоставя брутен сетълмент в реално време за плащания в евро със сетълмент в резервни пари. Системата работи въз основа на Единна съвместна платформа, като от правна гледна точка всяка централна банка в ТАРГЕТ2 е оператор на свой собствен системен компонент. От 1 февруари 2010 г. БНБ е оператор на националния системен компонент ТАРГЕТ2-БНБ и отговаря за бизнес взаимоотношенията с участниците в компонента и за координацията с ЕЦБ и с участващите централни банки.

Брой на обработените в ТАРГЕТ2-БНБ плащания през 2018 г. и 2019 г.

Източник: БНБ.

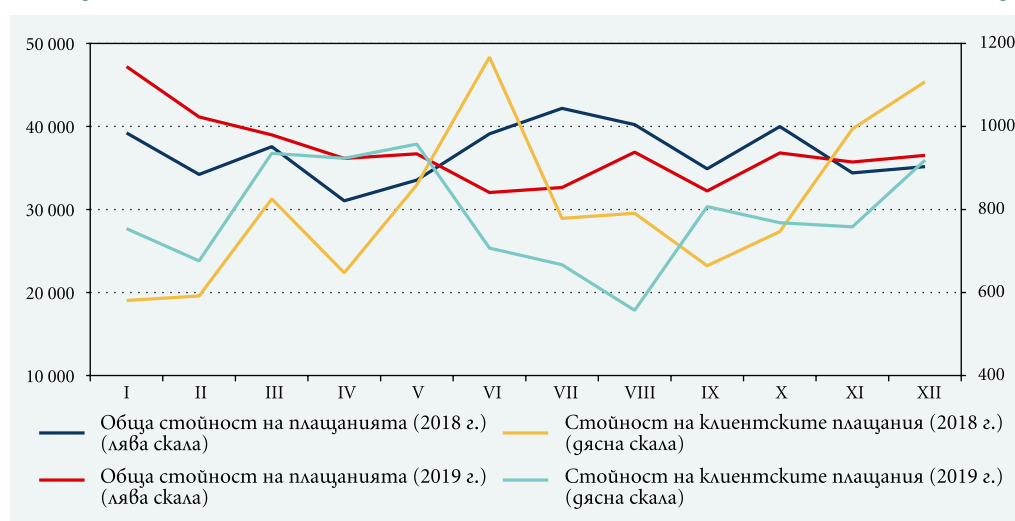
Към 31 декември 2019 г. в националния системен компонент на ТАРГЕТ2 участват БНБ, 18 банки – директни участници, 4 адресата с BIC, както и 3 спомагателни системи: системата БИСЕРА7-ЕВРО за обслужване на клиентски преводи в евро, предназначени за изпълнение в определен момент; системата за сѐтълмент на ценни книжа с оператор „Централен депозитар“ АД, и системата за сѐтълмент на ДЦК с оператор от БНБ (BNBGSSS)⁴⁶.

През 2019 г. в ТАРГЕТ2-БНБ са извършени 277 343 плащания (клиентски и междубанкови) на обща стойност 443 087 млн. евро. Клиентските плащания са 242 653 броя, което представлява 87.5% от общия брой плащания, и възлизат на обща стойност 9430 млн. евро, или 2.1% от стойността на всички плащания. Спрямо 2018 г. е отчетено намаление с 4.7% на общия брой обработени плащания и увеличение с 0.3% на стойността.

Стойност на обработените в ТАРГЕТ2-БНБ плащания през 2018 г. и 2019 г.

(млн. евро)

(млн. евро)

Източник: БНБ.

Към банки от системни компоненти с оператори други централни банки в ТАРГЕТ2-БНБ са наредени 94.7% от броя и 85.5% от стойността на извършените през националния компонент плащания. Среднодневният брой на наредените плащания от участниците в ТАРГЕТ2-БНБ през годината е 1088, а среднодневната стойност на обработените плащания – 1738 млн. евро. Максималният дневен брой плащания, наредени от участници в ТАРГЕТ2-БНБ за 2019 г., е 2013 броя, а максималната дневна стойност на трансакциите е 5048 млн. евро.

Спомагателната система БИСЕРА7-ЕВРО обработва клиентски преводи в евро, предназначени за изпълнение в определен момент. Към 31 декември 2019 г. в БИСЕРА7-ЕВРО участват 14 банки. През отчетния период наредените плащания през спомагателната система БИСЕРА7-ЕВРО са 20 553 броя на стойност 179 млн. евро, като в сравнение с 2018 г. се отчита намаление с 56.4% при броя и с 49.9% при стойността.

В съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) № 260/2012 на Европейския парламент и на Съвета платежната система за малки плащания в евро БИСЕРА7-ЕВРО обработва плащания в Единната зона за плащания в

⁴⁶ Актуален списък на участниците в ТАРГЕТ2 през националния системен компонент ТАРГЕТ2-БНБ е публикуван на интернет страницата на БНБ: <http://www.bnb.bg/PaymentSystem/PSTARGET2/PSTARGETList/index.htm>

евро (СЕПА) и осигурява оперативна съвместимост със системите *SEPA Clearer*, *Equens* и *EuroELIXIR*, което позволява взаимен обмен на кредитни преводи в СЕПА между банковите общности на България и в други държави от ЕС.

Развитие на регулаторната рамка в областта на платежните услуги и системи

През 2019 г. БНБ прие Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 3 на БНБ от 18 април 2018 г. за условията и реда за откриване на платежни сметки, за изпълнение на платежни операции и за използване на платежни инструменти. Промените са свързани главно със: регламентиране на възможността за сключване на рамков договор за платежни услуги от разстояние посредством квалифициран електронен подпис съгласно изискванията на Закона за електронния документ и електронните удостоверителни услуги; уеднаквяване на изискванията към всички доставчици на платежни услуги (банки, платежни институции и дружества за електронни пари) за обозначаване на водените от тях платежни сметки с международен номер на банкова сметка (*IBAN*), както и с прилагането, считано от 14 септември 2019 г., на Делегиран регламент (ЕС) 2018/389 на Комисията за допълнение на Директива (ЕС) 2015/2366 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на регулаторните технически стандарти за задълбоченото установяване на идентичността на клиента и общите и сигурни отворени стандарти на комуникация.

През отчетния период БНБ прие изменения и допълнения на Наредба № 16 на БНБ от 29 март 2018 г. за издаване на лицензи и одобрения, за вписване в регистъра по чл. 19 от Закона за платежните услуги и платежните системи (ЗПУПС) и за изискванията към дейността на операторите на платежни системи с окончателност на сетълмента. Промените включват прецизиране на разпоредбите относно информацията за минималния размер на собствения капитал на дружество за електронни пари в съответствие с изискванията на ЗПУПС, както и относно задължението на оператор на платежна система с окончателност на сетълмента незабавно да уведомява БНБ при възникване на проблеми с функционирането на платежната система или с извършваните от него допълнителни дейности. Въведена е такса за разглеждане на заявление за допълване на лиценз за извършване на дейност като платежна институция.

Платежен надзор

Съгласно ЗБНБ и ЗПУПС Банката регулира и осъществява надзор върху дейността на операторите на платежни системи с окончателност на сетълмента, на доставчиците на платежни услуги и на издателите на електронни пари в страната. При осъществяването на платежния надзор БНБ издава лицензи и следи за спазването на националните и европейските нормативни изисквания, както и на приетите международни принципи, стандарти и препоръки в тази област.

През 2019 г. бяха приключени четири надзорни проверки на лицензирани от БНБ доставчици на платежни услуги. Целта на проверките бе да се установи дали дейността на дружествата по предоставяне на платежни услуги и издаване на електронни пари е съобразена с изискванията на ЗПУПС, актовете по прилагането му и на европейската правна рамка, както и с

изискванията на Закона за мерките срещу изпирането на пари и Закона за мерките срещу финансирането на тероризма, като в дъа от случаите бяха наложени надзорни мерки. През периода започна една надзорна проверка на доставчик на платежни услуги, която продължава и след края на отчетния период. През периода беше извършена проверка на едно дружество за установяване на прилагането на изискванията на чл. 50, ал. 2 от ЗПУПС за предоставяне на предварителна информация при предлагане на услугата по обмяна на валута. През отчетния период бяха извършени четири проверки на дружества с цел да се установи дали извършват дейност по предоставяне на платежни услуги и/или издаване на електронни пари без лиценз или регистрация.

През 2019 г. беше извършена една тематична надзорна проверка на банките в страната за установяване дали се спазват нормативните изисквания относно определянето на размера на таксите за услугите, предлагани по платежна сметка за основни операции, както и относно мерките, прилагани за повишаване на обществената осведоменост във връзка с този вид сметка. През периода продължи кореспонденцията с лицензираните от БНБ доставчици на платежни услуги във връзка с тематичната проверка за установяване спазването на разпоредбите на Регламент (ЕС) 2015/751 относно обменните такси за платежни операции, свързани с карти. През 2019 г. започнаха две тематични надзорни проверки на лицензирани от БНБ доставчици на платежни услуги – за установяване спазването на разпоредбите на Регламент (ЕС) № 260/2012 за определяне на технически и бизнес изисквания за кредитни преводи и директни дебети в евро, както и за прилагане на изискванията на Становището на ЕБО относно крайния срок за преминаване към изискванията за прилагане на задълбочено установяване на идентичността на клиента при платежни операции с карти в интернет (ЕВА-Ор-2019-11), като проверките продължават след края на отчетния период.

През 2019 г. на основание на чл. 33, ал. 6 от ЗПУПС бяха изискани информация и данни от всички лицензирани в други държави – членки на ЕС, платежни институции и дружества за електронни пари, извършващи дейност чрез представител на територията на България, с цел установяване на обема на извършената от тях дейност.

През 2019 г. в съответствие с изискванията на ЗПУПС Управителният съвет на БНБ разгледа и взе решения по четири заявления за издаване на лиценз за извършване на дейност като платежна институция и по три заявления за допълване на издадени лицензи за извършване на дейност като платежна институция.

През отчетния период беше издаден лиценз за извършване на дейност като платежна институция, предоставяща платежни услуги по чл. 4, т. 7 и 8 от ЗПУПС – услуги по инициране на плащане и услуги по предоставяне на информация за сметка, на „Айрис Солюшънс“ ООД. На две дружества беше отказано издаването на лиценз за извършване на дейност като платежна институция, а производството по заявлението на друго дружество беше прекратено по негово искане.

През 2019 г. беше допълнен лицензът на „Транскарт Файненшъл Сървисис“ АД с дейностите по чл. 4, т. 3, буква „в“ и т. 4, буква „в“ от ЗПУПС – изпълнение на кредитни преводи, включително нареждания за периодични преводи. През отчетния период беше допълнен лицензът на „Дайнърс клуб България“ АД с платежните услуги по чл. 4, т. 3, буква „в“ от ЗПУПС – изпълнение на кредитни преводи, включително нареждания за периодични преводи, и беше допълнен лицензът на „БОРИКА“ АД с платежните услуги

по чл. 4, т. 7 и 8 от ЗПУПС – услуги по инициране на плащане и услуги по предоставяне на информация по сметка.

През 2019 г. във връзка с постъпило заявление за прекратяване на дейността беше обезсилен лицензът за извършване на дейност като платежна институция на „Евромъни Трансфер“ ООД.

Към края на отчетния период в страната извършват дейност пет платежни институции и пет дружества за електронни пари, лицензирани от БНБ.

През 2019 г. в съответствие с изискванията на ЗПУПС Управителният съвет на БНБ разгледа и взе решения по седем уведомления, подадени от доставчици на услуги по чл. 2, ал. 3 от ЗПУПС във връзка с предлагани от тях платежни инструменти, които могат да бъдат използвани само по ограничен начин, както и по три уведомления, подадени от доставчици на услуги по чл. 2, ал. 4 от ЗПУПС във връзка с извършвани от тях операции по чл. 2, ал. 1, т. 12 от ЗПУПС.

В изпълнение на ЗПУПС и Наредба № 16 на БНБ през 2019 г. бяха извършени следните вписвания и заличавания във водените от БНБ регистри на платежни институции и дружества за електронни пари, лицензирани от БНБ:

- вписани 226 и заличени 147 представители на лицензирани от БНБ платежни институции и дружества за електронни пари, извършващи дейност на територията на страната;
- вписани 9 и заличени 5 представители на лицензирани от БНБ платежни институции и дружества за електронни пари, извършващи дейност на територията на други държави членки.

През отчетния период в БНБ бяха получени следните уведомления от компетентните органи на други държави членки във връзка с дейността на територията на България на лицензирани от тях платежни институции, дружества за електронни пари и регистрирани доставчици на услуги по предоставяне на информация за сметка:

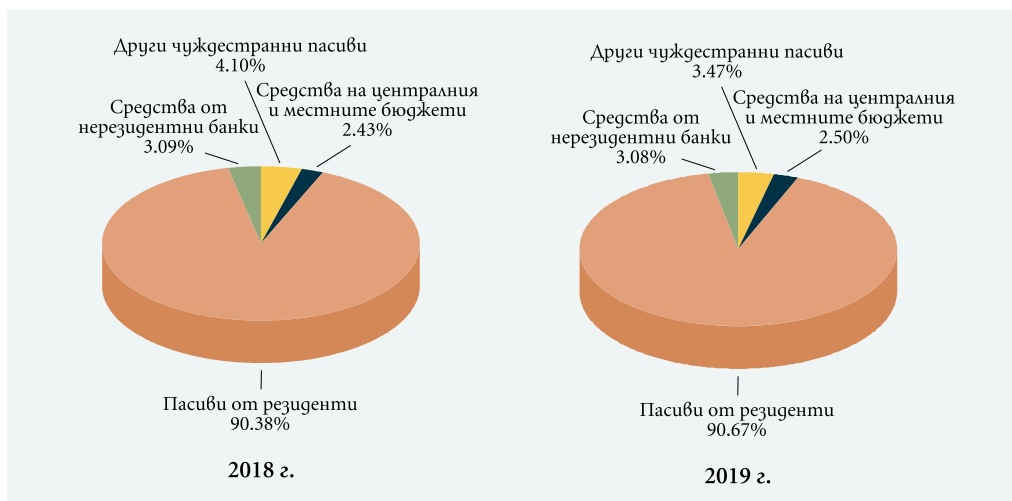
- за вписване на 154 платежни институции, дружества за електронни пари и доставчици на услуги по предоставяне на информация за сметка, установени на територията на други държави членки, които могат да извършват директно дейност на територията на България, и за заличаване на 29 платежни институции и дружества за електронни пари, извършващи директно дейност на територията на страната;
- за вписване на 2 клона на платежна институция и дружество за електронни пари, лицензирани на територията на други държави членки, които могат да извършват дейност на територията на България;
- за вписване на 416 и заличаване на 434 представители на платежни институции и дружества за електронни пари, лицензирани на територията на други държави членки, които могат да извършват дейност на територията на страната.

През 2019 г. бяха извършени проверки по 306 възражения, постъпили в БНБ от физически и юридически лица – ползватели на платежни услуги, като във връзка с 15 от възраженията бяха дадени указания на съответните доставчици на платежни услуги. В останалите случаи не бяха установени нарушения на ЗПУПС и на подзаконовите актове по прилагането му или в хода на кореспонденцията случаите са били разрешени в полза на ползвателите на платежни услуги.

IV. Резерви на банките в БНБ

През 2019 г. среднодневната стойност на привлечените средства на банките, върху които се начисляват задължителните минимални резерви (ЗМР), без средствата по сметки на централния и местните бюджети, се увеличи със 7.5% спрямо 2018 г. Среднодневният размер на привлечените средства от резиденти (без средствата по сметки на централния и местните бюджети) се увеличи с 8.0%, а на тези от нерезиденти – с 2.3%, като привлечените средства от нерезидентни банки нараснаха със 7.5%. Привлечените средства на банките от централния и местните бюджети отчетоха 10.8% растеж. Ефективната имплицитна норма на ЗМР остана без промяна спрямо предходната година на ниво от 9.4%.⁴⁷ Резервните активи, с които банките изпълняваха нормата на ЗМР, бяха разпределени между средствата по сметки на банките в БНБ (8.3%) и признатите като резервни активи 50% от касовите им наличности (1.1%).

Структура на привлечените средства в банковата система*

* Среднодневна стойност на привлечените за периода средства, върху които се начисляват ЗМР.

Забележка: В резултат на закръгляване е възможно общата сума да не се равнява на 100%.

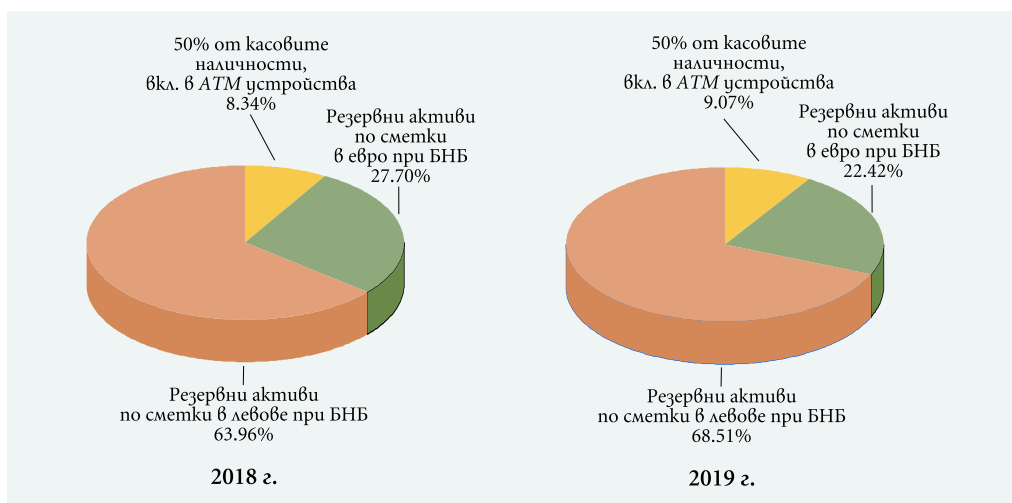
Източник: БНБ.

Банките поддържат резерви в свои активи – сметки в левове и евро при БНБ и 50% от касовите наличности, включително в АТМ устройствата.⁴⁸ Относителният дял на резервните активи в левове спрямо общия размер на поддържаните от банките резервни активи възлезе среднодневно за 2019 г. на 68.5% при 64.0% за 2018 г. Делът на резервните активи в евро спрямо общия размер на поддържаните от банките резервни активи се понижи среднодневно до 22.4% за 2019 г. при 27.7% през 2018 г., докато делът на признатите като резервни активи касови наличности, включително в АТМ устройствата, се повиши от 8.3% през 2018 г. до 9.1% през 2019 г.

⁴⁷ Съгласно Наредба № 21 на БНБ за задължителните минимални резерви, които банките поддържат при БНБ, в сила от 4 януари 2016 г., нормата на задължителните минимални резерви за привлечените средства от резиденти е 10% от резервната база, от нерезиденти – 5%, а от държавния и местните бюджети – 0%.

⁴⁸ Съгласно чл. 4 от Наредба № 21.

Структура на поддържаните от банките резервни активи по чл. 4 от Наредба № 21

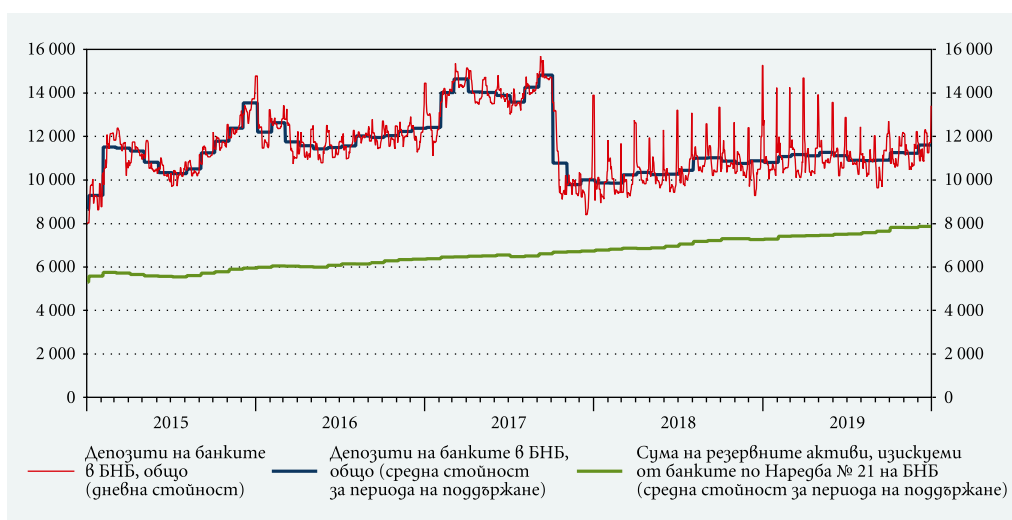

Източник: БНБ.

Считано от 18 септември 2019 г., БНБ прилага лихвен процент за свръхрезервите⁴⁹ на банките по Наредба № 21 в размер от -0.70% поради понижението на лихвения процент по депозитното улеснение на ЕЦБ с 10 базисни точки до -0.50%⁵⁰. Продължи тенденцията към намаляване на поддържаните свръхрезерви по сметки в БНБ. Спрямо 2018 г. среднодневният размер на свръхрезервите на банките за 2019 г. се понижи с 546.3 млн. лв. Среднодневно за 2019 г. средствата по сметки на банките в БНБ, с които се изпълняват изискванията на Наредба № 21, надвишаваха с 27.2% изискуемите ЗМР спрямо превишение с 36.8% през 2018 г.

Резерви на банките в БНБ

(млн. лв.)

Източник: БНБ.

⁴⁹ Съгласно чл. 5, ал. 1 от Наредба № 21 „свръхрезерви“ е превишението с повече от 5% на наличностите, държани в резервни активи, над изискуемия размер на ЗМР.

⁵⁰ Съгласно методологията за определяне на лихвените проценти по сметки в БНБ, в сила от 4 октомври 2017 г., върху свръхрезервите на банките се прилага лихвен процент, равен на по-малкото от двете числа: 0% и лихвения процент по депозитното улеснение на ЕЦБ, намален с 20 базисни точки.

V. Наличнопарично обращение

БНБ притежава изключителното право да емитира банкноти и монети в страната. Банкнотите и монетите, издадени от Банката, са законно платежно средство в страната и задължително се приемат за плащания по пълната им номинална стойност без ограничения⁵¹. БНБ осигурява печатането на банкноти и сеченето на монети, както и опазването им и унищожаването на изтеглени от обращение банкноти и монети.

През 2019 г. Управителният съвет прие нова Наредба № 18 на БНБ за контрол върху качеството на банкнотите и монетите в наличнопаричното обращение (Наредбата), (обн., ДВ, бр. 80 от 2019 г.). В Наредбата е прецизирана класификацията на машините за работа с банкноти и монети с цел осигуряване съответствие на уредбата с функционалностите на използваните в практиката машини. Въведена е процедура за предоставяне при поискване от банки на мостри на нови емисии банкноти и монети с цел настройка на машините за сортиране и/или машините за самообслужване с депозитна функция преди пускането им в обращение. Променена е процедурата за тестване на машините, като е предвидено правило на банките и доставчиците на услуги да се предоставят тестови комплекти само с истински банкноти и монети, а тестовите с неистински банкноти/монети да се извършват от служители на БНБ. Добавени са разпоредби, в които е посочено, че банките и доставчиците на услуги могат да използват в дейността си модели и типове машини, включени в списъка на интернет страницата на БНБ, без да заявяват допълнително тестване, както и тяхно задължение да преустановят използването на машини от моделите/типозите, които са изключени от списъка на БНБ. С Наредбата изрично е въведено задължение за банките да осигуряват възможност за извършване на непосредствена замяна на повредени български банкноти във всички свои клонове и офиси, в които извършват дейности и операции с банкноти и монети, без да събират за това такси и комисиони.

Бяха приети също Общи условия и Тарифа на БНБ за предоставяне на тестови комплекти и мостри на банкноти и разменни монети и за провеждане на тестове на машини за сортиране и машини за самообслужване, които са в сила от 7 октомври 2019 г.

От 1 ноември 2019 г. БНБ пусна в обращение втората банкнота от новата серия с номинална стойност 50 лева, емисия 2019 г. Общият дизайн и основните елементи на тази банкнота са без съществени изменения спрямо тези от емисии 1999 г. и 2006 г. Промените се състоят главно във въвеждането на нови защитни елементи.

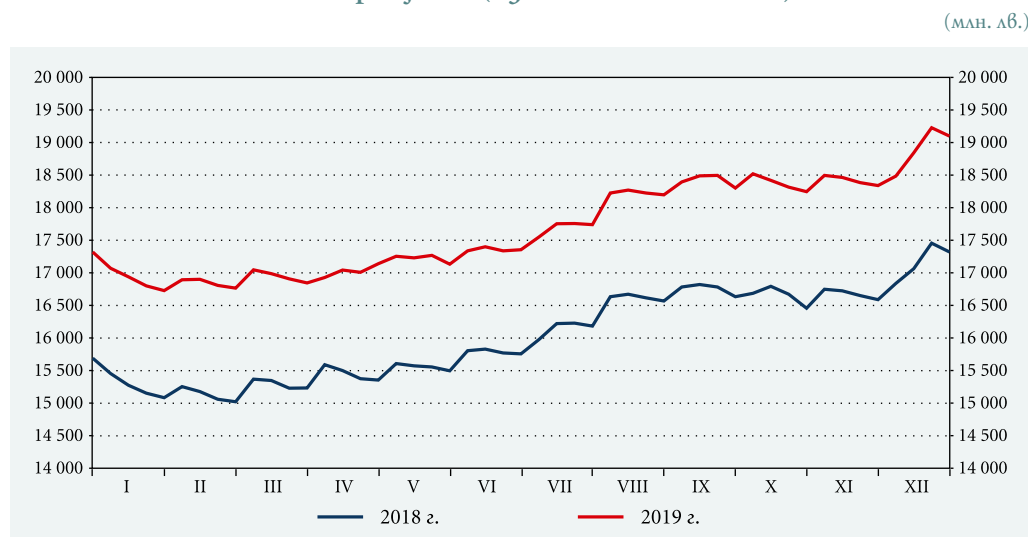
На основание чл. 26 от ЗБНБ с решение на Управителния съвет на БНБ бяха изтеглени от обращение възпоменателните монети, емитирани през 2013 г., които от 8 февруари 2019 г. престанаха да бъдат законно платежно средство. След тази дата те могат да се обменят на касите на БНБ по номиналната им стойност, без ограничение за количеството, без такса и със срок на обмяна до 31 декември 2020 г.

⁵¹ Чл. 2, ал. 5 и чл. 25, ал. 2 от ЗБНБ.

Банкноти и монети в обращение (извън касите на БНБ)

В края на 2019 г. парите в обращение⁵² достигнаха 19 104.9 млн. лв., нараствайки с 1779.4 млн. лв., или с 10.27% спрямо края на 2018 г. Делът на банкнотите в структурата на парите в обращение в края на 2019 г. бе 97.55%, на разменните монети – 2.41%, а на възпоменателните монети – 0.04%.

Банкноти и монети в обращение (извън касите на БНБ)

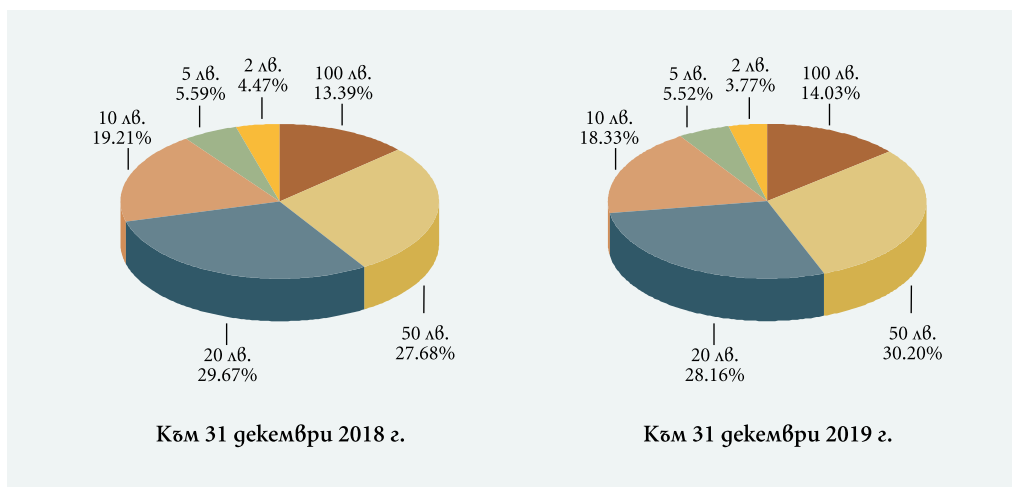
Източник: БНБ.

В края на 2019 г. в обращение бяха 504.4 млн. броя банкноти със съвкупна номинална стойност 18 637.3 млн. лв., като за едногодишен период те се увеличиха с 27.8 млн. (5.83%) по брой и с 1735.7 млн. лв. (10.27%) по стойност. Продължава тенденцията от предходните периоди към изпреварващ годишен темп на нарастване в наличнопаричното обращение на броя на банкнотите с високи номинали (50 лв. и 100 лв.). Спрямо края на 2018 г. броят на купюрите от 50 лв. се увеличи с 20.4 млн., или с 15.46%, а на тези от 100 лв. съответно с 6.9 млн., или с 10.85%. Тези два номинала имат основен дял в годишното увеличение на банкнотите в обращение.

С най-голям дял от 30.20% в общия брой на банкнотите в обращение в края на 2019 г. е банкнотата от 50 лв. Запазва се тенденцията от предходни години към нарастване на дяловете по брой на банкнотите от най-високите номинали. Дяловете на банкнотите от 50 лв. и 100 лв. през изминалата година се увеличиха съответно с 2.52 и 0.64 процентни пункта. В резултат на това с 1.51 процентни пункта намаля дялът на банкнотите от 20 лв., а на тези от 5 лв. и 10 лв. намалението е съответно с 0.07 и 0.88 процентни пункта. За едногодишен период дялът на двулевова банкнота спадна с 0.70 процентни пункта поради замяната ѝ с монета със същия номинал.

⁵² В това число банкноти и разменни монети, емисии след 5 юли 1999 г., включително изтеглените от обращение без краен срок на обмяна, и възпоменателни монети, емисии след 5 юли 1999 г., включително изтеглените от обращение с ненастъпил краен срок на обмяна.

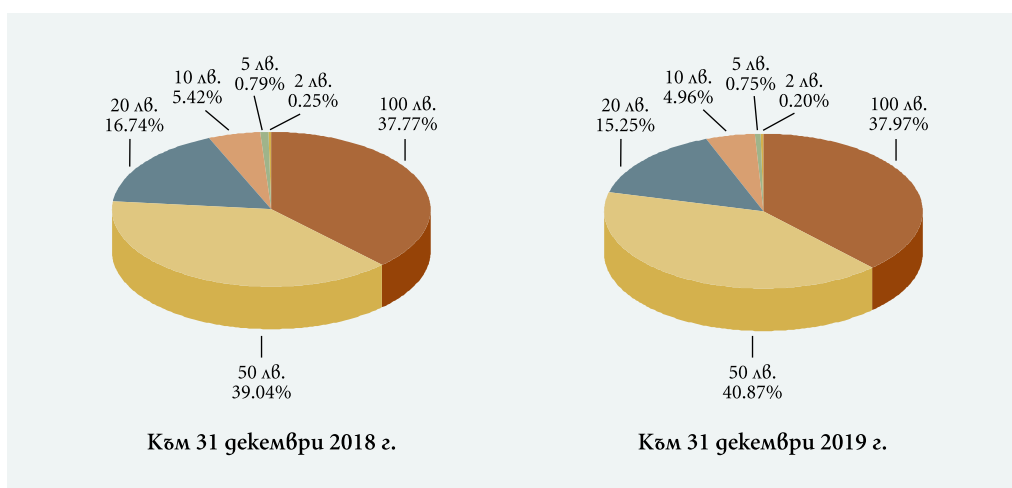
Дял на различните номинали в съвкупния брой на банкнотите в обращение

Източник: БНБ.

В края на 2019 г. в структурата по стойност на банкнотите в обращение с най-големи дялове от 40.87% и 37.97% са съответно купюрите от 50 лв. и 100 лв. Делът им по стойност нарасна спрямо края на 2018 г. съответно с 1.83 и 0.20 процентни пункта. Спрямо същия период дяловете на останалите номинали намаляха, най-съществено – с 1.49 процентни пункта, този на банкнотите от 20 лв. (от 16.74% на 15.25%). Делът на банкнотите от 10 лв. се сви с 0.46 процентни пункта (от 5.42% на 4.96%). Най-слабо за едногодишен период е намалението на дела на банкнотата от 5 лв. (с 0.04 процентни пункта).

Дял на различните номинали в съвкупната стойност на банкнотите в обращение

Източник: БНБ.

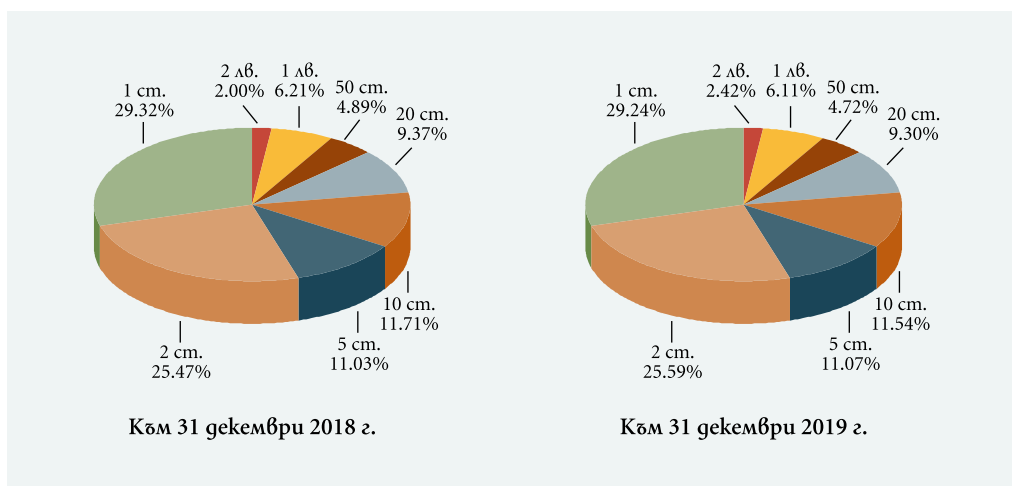
Средната по стойност банкнота в обращение в края на 2019 г. е 36.94 лв. За едногодишен период стойността ѝ се е повишила с 1.49 лв., или с 4.20% вследствие на по-високите темпове на нарастване в паричното обращение на броя на банкнотите от 50 лв. и 100 лв.

В края на 2019 г. в обращение бяха 2598.7 млн. броя разменни монети със съвкупна номинална стойност 459.7 млн. лв. На годишна база общият брой

на разменните монети се увеличи със 159.2 млн. (6.53%), а стойността им – с 43.6 млн. лв. (10.48%). Запазва се тенденцията към увеличаване в обращение на броя разменни монети от всички номинали. За едногодишен период най-голямо е увеличението по брой при монетите от 1 и 2 стотинки, съответно с 44.5 млн. броя (6.22%) и 43.7 млн. броя (7.03%). Монетата от 2 лв. продължи да навлиза с най-висок темп в паричното обращение, като през годината броят ѝ се увеличи с 14.1 млн. (28.93%) и в края достигна 62.9 млн. През 2019 г. броят на монетите от 5, 10, 20 и 50 ст. и 1 лв. се увеличи в границите от 3.4 млн. до 18.6 млн. (от 2.86% до 6.93%).

Най-голям дял (29.24%) в общия брой на разменните монети в обращение в края на 2019 г. имат монетите от 1 ст., като към 31 декември извън касите на БНБ са 759.8 млн. броя с този номинал. С най-малък дял (2.42%) е броят на монетите от 2 лв. В структурата по брой спрямо края на 2018 г. нараснаха дяловете на монетите от 2 ст. и 5 ст. и от 2 лв. За същия период делът в обращение на останалите номинали намаля.

Дял на различните номинали в съвкупния брой на разменните монети в обращение

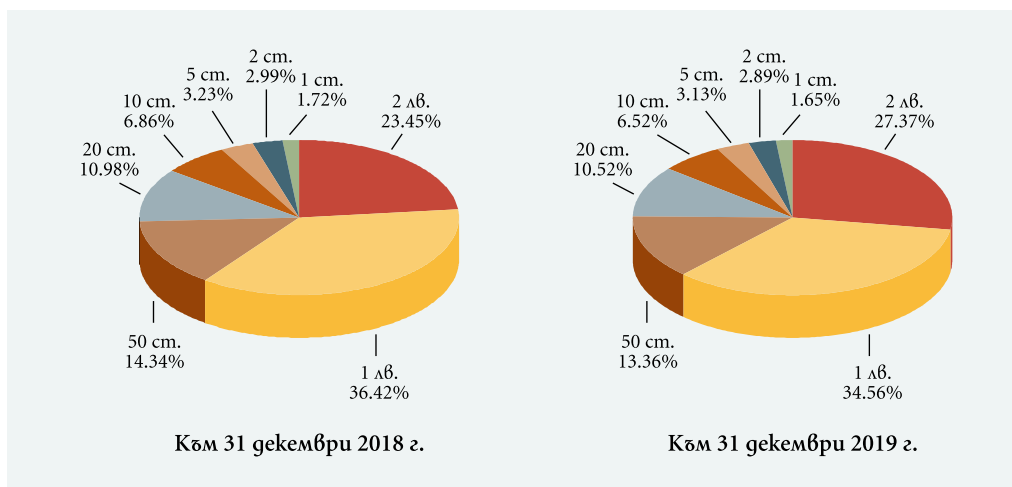
Източник: БНБ.

В края на 2019 г. с най-голям дял в структурата по стойност на монетите в обращение бе разменната монета от 1 лв. (34.56%).

Структурните промени в номиналния строеж по стойност на монетите в обращение са главно под въздействието на продължаващото навлизане в паричното обращение на монетата от 2 лв. Тя е единствената монета, чийто дял по стойност нарасна през 2019 г. (с 3.92 процентни пункта) и в края на годината достигна 27.37%. Дяловете на останалите номинали в общата стойност на монетите в обращение намаляха спрямо края на 2018 г., най-съществено при 1 лв. и 50 ст. (съответно с 1.86 и 0.98 процентни пункта).

Средната по стойност разменна монета в обращение в края на 2019 г. е 0.18 лв. и през годината стойността ѝ се увеличи с 0.01 лв. в резултат от продължаващото навлизане в обращение на монетата от 2 лв.

Дял на различните номинали в съвкупната стойност на разменните монети в обращение

Източник: БНБ.

Неистински банкноти и разменни монети

В Националния център за анализ на БНБ през 2019 г. бяха задържани общо 1314 броя неистински български банкноти, циркулирали в паричното обращение, което е с 533 броя повече от задържаните през 2018 г. Спрямо броя банкноти, намиращи се в обращение в края на 2019 г., относителният дял на задържаните неистински български банкноти остана много нисък (0.00026%).

От всички задържани през годината неистински български банкноти с най-голям дял са тези от 20 лв. (69.71%), следвани от 50 лв. (16.51%) и от 10 лв. (11.64%). Неистинските банкноти от 100 лв., 5 лв. и 2 лв. са с дялове съответно 1.37%, 0.53% и 0.23%.

През 2019 г. са задържани 452 броя неистински разменни монети, в това число 181 броя от 2 лв., 71 броя от 1 лв. и 200 броя от 50 ст. Относителният дял на задържаните неистински български разменни монети спрямо броя на разменните монети в обращение в края на 2019 г. също е много нисък (0.000017%).

В изпълнение на функциите ѝ по извършването на експертна оценка за истинност на чуждестранни банкноти и монети, задържани на територията на България, през 2019 г. в БНБ бяха задържани 2348 броя еврбанкноти, 550 броя долари и 156 броя банкноти от други чуждестранни валути.

Емисионно-касова дейност на БНБ

БНБ осъществява своите емисионни и касови функции, като осигурява производството на нови банкноти и монети, извършва операции по приемане, предаване, изплащане, обработка, проверка за истинност и годност на постъпващите в БНБ банкноти и монети и чуждестранна валута, замяна на повредени български банкноти и монети, както и по унищожаване на негодни български банкноти и монети.

През 2019 г. по договори с производители бяха доставени 136.6 млн. броя новопроизведени банкноти и 204.1 млн. броя новоотсечени разменни монети със съвкупна номинална стойност 4664.3 млн. лв. На основание на чл. 25, ал. 1

от ЗБНБ и в изпълнение на монетната си програма през 2019 г. БНБ емитира четири нови възпоменателни монети⁵³.

През 2019 г. внесените в БНБ български банкноти и разменни монети бяха на стойност 17 170.6 млн. лв., което е с 616.5 млн. лв., или с 3.72% повече в сравнение с 2018 г. За същия период от БНБ бяха изтеглени български банкноти и разменни монети на обща стойност 18 949.1 млн. лв., което е със 771.2 млн. лв., или с 4.24% повече спрямо предходната година.

Средната обращаемост на банкнотите през касите на БНБ за 2019 г. беше 1.7 пъти. Честотата на връщане при банкнотите от най-високите и от най-ниските номинали е по-малка – от 0.1 до 1.2 пъти, докато обращаемостта през касите на БНБ при банкнотите от 10 лв. и 20 лв. е по-голяма, съответно 3.4 и 2.6 пъти.

През 2019 г. с банкнотосортиращи машини бяха обработени 781.1 млн. броя банкноти, а машинно обработените разменни монети бяха 78.3 млн. броя. В сравнение с 2018 г. броят на обработените банкноти и монети е по-малък съответно с 1.48% и 5.75%. В структурата по номинална стойност на обработените банкноти и монети най-висок дял имаха банкнотите от 20 лв. и 10 лв., съответно 43.36% и 35.62%, и монетите от 20 ст. и 50 ст. и от 1 лв., съответно 13.92%, 16.22% и 21.40%.

В резултат на машинната обработка за поддържане на качеството и чистотата на наличнопаричното обращение като негодни за последваща употреба бяха отделени общо 48.3 млн. броя банкноти, които са със 7.3 млн. броя (13.18%) по-малко от отделените през 2018 г. С най-голям дял сред всички отделени като негодни банкноти през 2019 г. бяха тези с номинал 10 лв. и 20 лв., съответно от 36.87% и 35.20%. Делът на негодните от всички обработени през 2019 г. банкноти е 6.18%. За едногодишен период в резултат на машинна обработка бяха отделени като негодни 1.3 млн. броя монети, или с 10.64% повече от предходната година. Делът на негодните от всички обработени през 2019 г. разменни монети е 1.72%.

През 2019 г. БНБ е закупила налична резервна валута на обща стойност 0.6 млн. евро, в това число 0.5 млн. евро от бюджетни организации и 0.1 млн. евро от граждани. За същия период Банката е продала резервна валута в размер на 113.1 млн. евро, в това число 7.5 млн. евро на бюджетни организации и 105.6 млн. евро на граждани.

През 2019 г. БНБ извърши четири пълни проверки в кредитни институции и доставчици на услуги за спазване на изискванията на Наредба № 18 за контрол върху качеството на банкнотите и монетите в наличнопаричното обращение и на дадените указания по нейното прилагане. За отчетния период бяха извършени встъпителни тестове, тестове за въвеждане в експлоатация, тестове за контрол, както и тестове за функционалност общо на 451 броя машини за сортиране и машини за самообслужване относно спазване на стандартите за разпознаване и годност в седем кредитни институции, пет доставчика на услуги и шест производителя на машини по смисъла на Наредба № 18.

⁵³ Информация за пуснатите в обращение нови емисии банкноти, разменни и възпоменателни монети е публикувана на интернет страницата на БНБ.

VI. Поддържане на стабилността на банковата система и защита на интересите на вложителите

Оценка на състоянието на банковата система⁵⁴

През 2019 г. кредитните институции извършваха своята дейност при съблюдаване на капиталовите и на ликвидните изисквания и при нива на доходност, позволяващи подобряване на капиталовата им позиция. На фона на ускорен растеж на кредитите и на общите активи на банковата система продължи тенденцията към спад на остатъчния кредитен риск, измерен посредством нетните необслужвани кредити и аванси.

Капиталовата позиция на банковата система остана стабилна, а показателите продължиха да се отличават с нива, по-високи от минималните регулаторни и от пруденциалните изисквания. През периода бяха въведени допълнителни капиталови изисквания, като всички банки разполагаха с базов собствен капитал от първи ред над изискуемия минимум и спазваха изискванията за капиталови буфери.

Ликвидната позиция на банковия сектор остана устойчива, а отношението на ликвидно покритие при всички кредитни институции продължи да бъде над регулаторното ниво от 100%.

През 2019 г. размерът на необслужваните кредити и аванси, както и съотношението им в общите кредити и аванси, се понижи.

Печалбата на банковата система към 31 декември 2019 г. остана близо до отчетената за 2018 г. Съотношенията за възвръщаемост на активите (ROA) и на капитала (ROE) на банковата система спаднаха и в края на 2019 г. възлязоха на 1.47% и 11.64%.

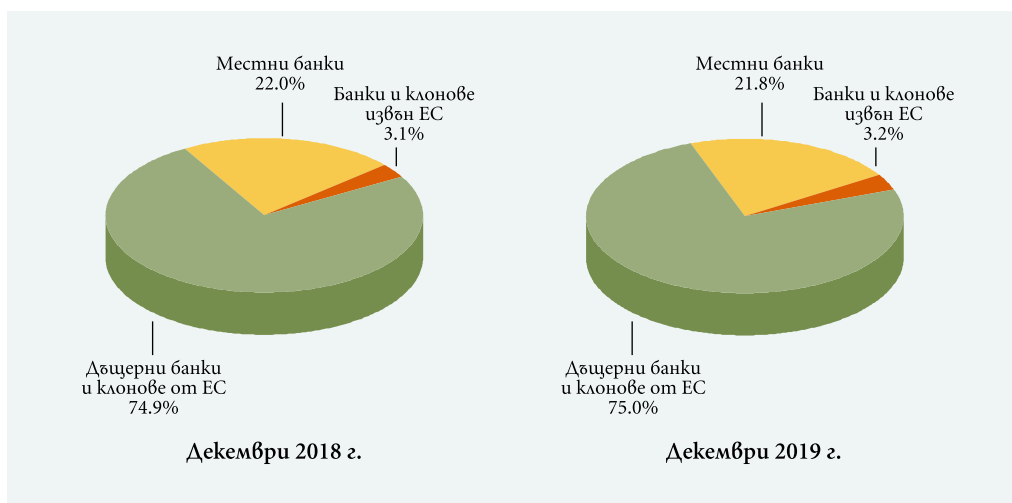
През 2019 г. процесът на консолидация на банковия сектор продължи, като „Банка ДСК“ придоби „Сосиете женерал Експресбанк“ („Експресбанк“), а „Банка Пиреос България“ АД беше придобита от „Юробанк България“ АД. В резултат от тези сделки през годината бяха отчетени операции с еднократен характер, които оказаха влияние върху динамиката на балансвите показатели и на регулаторния капитал на банковия сектор.

През 2019 г. активите на банковата система нараснаха с 8.8 млрд. лв. (8.3%) до 114.3 млрд. лв., като темпът им на растеж бе по-висок от отчетения през 2018 г. (с 8.0%, или 7.8 млрд. лв.). Делът на кредитите и авансите също нарасна и достигна 65.7% от общите активи на системата. Делът на най-ликвидната позиция „пари, парични салда при централни банки и други депозити на виждане“ остана на сравнително високо ниво от 15.9% в края на периода.

Делът на активите на петте най-големи банки в баланса на банковата система нарасна до 62.2% в края на 2019 г. (при 59.4% в края на декември 2018 г.). През периода не настъпиха съществени промени в пазарния дял на кредитните институции – този на групата с местен акционерен капитал намаля до 21.8%, а делът на дъщерните банки и клоновете на банки от ЕС се повиши до 75.0%. Пазарният дял на банките и клоновете на банки от страни извън ЕС достигна 3.2%.

⁵⁴ Въз основа на данни от надзорните отчети на индивидуална база към края на декември 2019 г., получени до 3 април 2020 г., и към края на декември 2018 г., получени до 7 март 2019 г.

Пазарен дял на местните и на чуждестранните банки според размера на техните активи

Източник: БНБ.

Общият размер на brutните кредити и аванси през 2019 г. нарасна с 6.1% (5.4 млрд. лв.) до 94.4 млрд. лв. Увеличиха се вземанията от всички сектори, с изключение на тези от сектор „централни банки“. Във валутната структура на brutните кредити и аванси дялът в левове се повиши до 59.4% (при 58.3% в края на 2018 г.), а този в евро намаля до 35.4% (при 36.5% в края на 2018 г.). Дялът на експозициите, деноминирани в други валути, беше 5.2% и остана на сходно ниво с отчетения в края на 2018 г. (5.3%).

Дялът на вземанията от резиденти в края на 2019 г. представляваше 84.3% от общите кредити и аванси, а на тези от нерезиденти – 15.7% (при съответно 85.3% и 14.7% в края на 2018 г.).

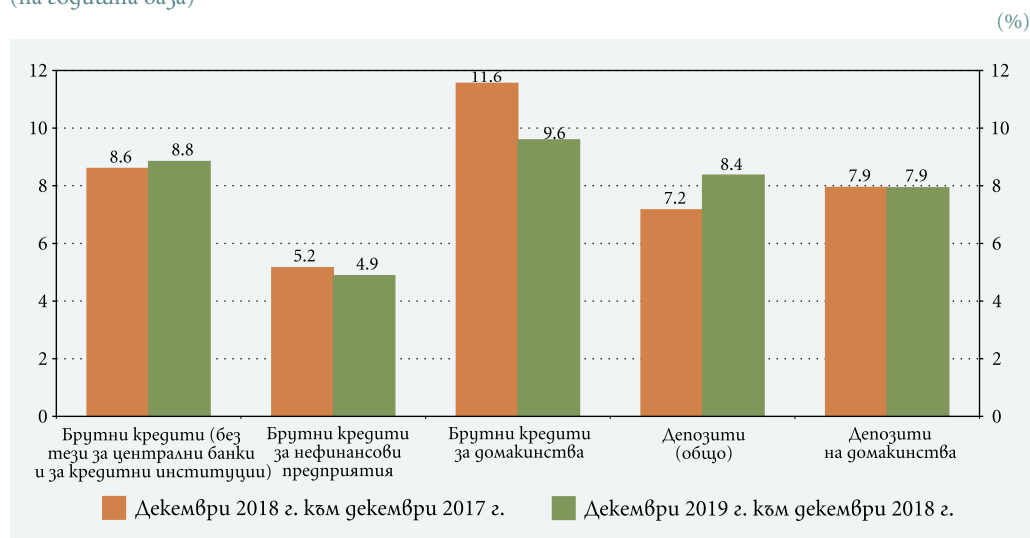
Размерът на кредитния портфейл на банковата система (без кредитите и авансите за централни банки и кредитни институции) през отчетния период се увеличи с 8.8% (5.4 млрд. лв.) до общо 66.3 млрд. лв. В абсолютно изражение най-голям растеж (с 2.1 млрд. лв., или 9.6%) беше отчетен при кредитите за домакинства. Кредитите за нефинансови предприятия, които имат най-голям дял в кредитния портфейл на системата, нараснаха с 1.7 млрд. лв. (4.9%), тези за финансови предприятия – с 1.4 млрд. лв. (42.7%), а за сектор „държавно управление“ – със 191 млн. лв. (25.8%).

През 2019 г. депозитите в банковата система нараснаха със 7.5 млрд. лв. (8.4%) и достигнаха 97.2 млрд. лв. Най-голямо увеличение в абсолютно изражение беше отчетено при депозитите на домакинства – 4.2 млрд. лв. (7.9%), които останаха с преобладаващ дял в общия привлечен ресурс. Растежът при депозитите на нефинансови предприятия възлезе на 2.9 млрд. лв. (11.4%). Нарастване спрямо предходната година отбелязаха и средствата на кредитни институции и други финансови предприятия, а спад бе отчетен при сектор „държавно управление“ (с 32 млн. лв., или 1.2%).

Във валутната структура на общите депозити през 2019 г. се увеличиха позициите, деноминирани в левове (от 59.0% до 60.4%), и намаляха тези в евро (от 33.2% на 32.1%). Дялът на експозициите, деноминирани в други валути, също се понижи (от 7.8% до 7.4%). В резидентната структура дялът на депозитите от вътрешни източници нарасна до 91.5% за сметка на дела на средствата на нерезиденти, който спадна до 8.5% (при съответно 91.1% и 8.9% в края на 2018 г.).

Динамика на избрани балансови показатели

(на годишна база)

Източник: БНБ.

Размерът на балансовия собствен капитал на банковата система нарасна на годишна база с 3.5% до 14.4 млрд. лв. Съществен положителен принос за растежа имаха компонентите „други резерви“, натрупаният друг всеобхватен доход и неразпределената печалба.

През 2019 г. продължи тенденцията към подобряване на показателите за качеството на активите на банковата система. Брутната сума на всички необслужвани експозиции към края на декември 2019 г. бе 6.1 млрд. лв., а техният дял спадна до 5.7% (при 6.7% в края на 2018 г.).

Общите брутни кредити и аванси се увеличиха с 5.4 млрд. лв. (6.1%), а брутните необслужвани кредити и аванси⁵⁵ намаляха с 663 млн. лв. (9.8%) до 6.1 млрд. лв., което спомогна и за свиване на техния дял с 1.1 процентни пункта до 6.5% в края на 2019 г. Делът на необслужваните кредити за нефинансови предприятия намаля до 11.5% (при 13.3% в края на 2018 г.), а този на необслужваните кредити за домакинства спадна до 7.3% (от 8.9% година по-рано).

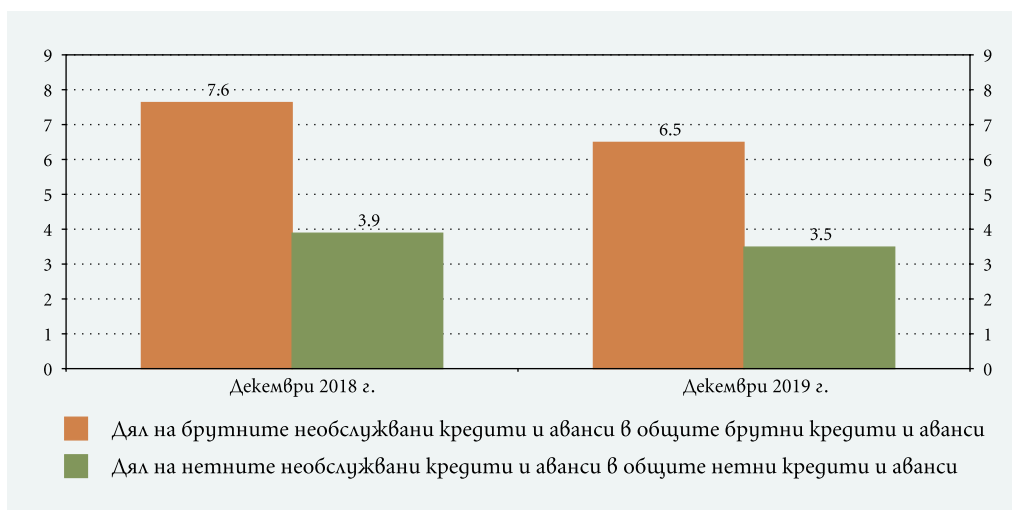
Нетната стойност на необслужваните кредити⁵⁶, представляваща потенциалния кредитен риск в баланса на банковата система, спадна с 4.5% до 3.2 млрд. лв. в края на 2019 г., а делът ѝ в нетните кредити и аванси се подобри до 3.5%. Размерът на остатъчния риск остана изцяло покрит от превишението на общия капитал над капиталовите изисквания.

⁵⁵ Необслужваните експозиции са определени въз основа на най-широката дефиниция по методиката на ЕБО, включваща както брутните кредити и аванси, така и дълговите ценни книжа, различни от държани за търгуване.

⁵⁶ Нетната стойност на необслужваните кредити и аванси е изчислена по методиката на ЕБО, като брутният им размер е намален с натрупаната обезценка за тази класификационна категория. При изчисляването на дела на нетните необслужвани кредити и аванси се използва както тяхната нетна стойност, така и тази на общите кредити и аванси.

Дял на необслужваните кредити и аванси в общите кредити и аванси

(%)

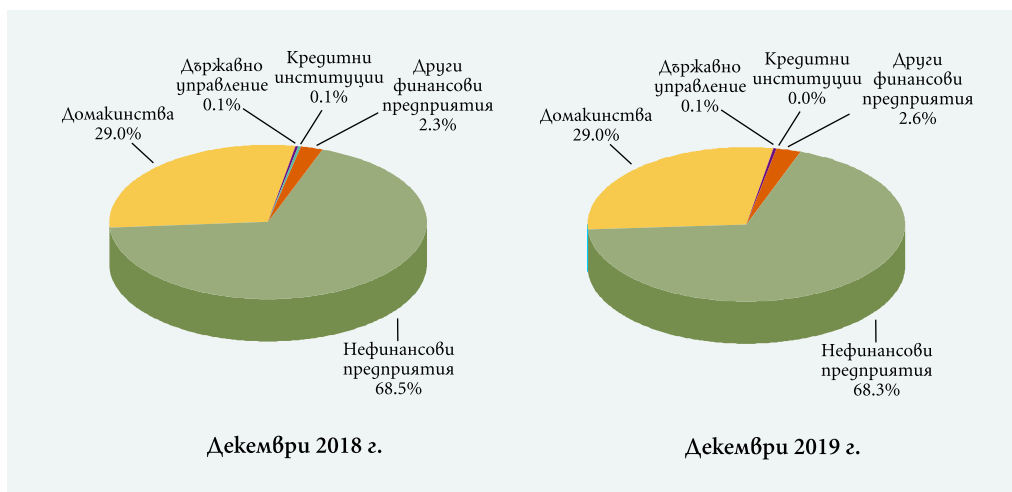

Източник: БНБ.

Тенденцията към спад на брунтните необслужвани кредити беше съпроводена и с понижаване на степента на тяхното покритие до 48.6% в края на годината (при 51.4% в края на 2018 г.).

С преобладаващ дял в структурата на брунтните необслужвани кредити останаха кредитите за нефинансови предприятия – 68.3% (при 68.5% през 2018 г.).

Структура на необслужваните кредити и аванси по сектори

Източник: БНБ.

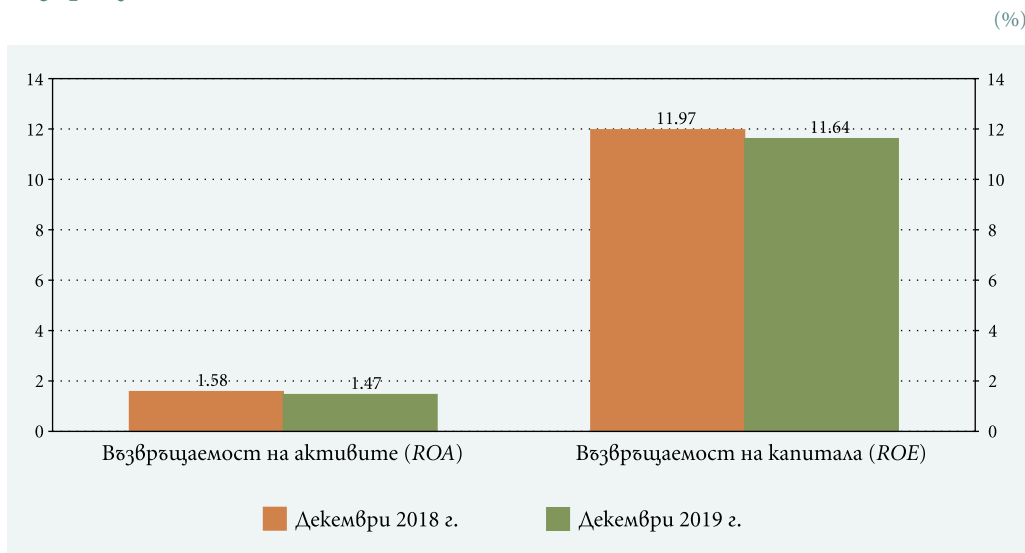
Брунтните необслужвани кредити с просрочие над 1 година продължиха да отчитат най-голямо годишно намаление и в края на годината представляваха 47.4% от общата сума на необслужваните кредити (при 54.4% година по-рано).

Качеството на балансовите активи, различни от кредити, остана добро, което спомогна и за поддържане на висок дял на ликвидните активи.

Равнището на **доходност** на банкова система беше повлияно от задържането за продължителен период от време на ниските лихвени нива.

Печалбата на банковата система в края на 2019 г. беше 1.7 млрд. лв. и размерът ѝ бе сходен с отчетения за предходната година. Поради по-високия темп на растеж на активите и на балансовия капитал съотношенията за възвръщаемост на активите (ROA) и на капитала (ROE) спаднаха и в края на декември 2019 г. възлязоха съответно на 1.47% и 11.64% (при 1.58% и 11.97% в края на 2018 г.).

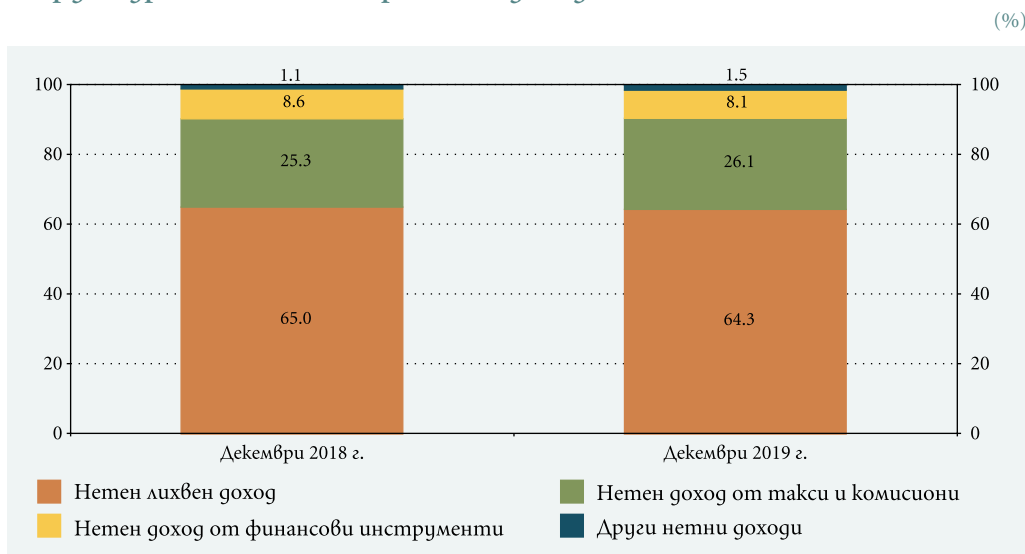
Возвръщаемост на активите и на капитала

Източник: БНБ.

Нетният оперативен доход се повиши с 0.5% (21 млн. лв.) спрямо 2018 г. Основният му компонент – нетният лихвен доход, отбеляза за годината лек спад, а делът му в общия нетен оперативен доход се понижи в края на декември 2019 г. до 64.3% (от 65.0% през 2018 г.). Същевременно нетният доход от такси и комисиони се повиши, с което делът му в структурата на общия нетен оперативен доход достигна 26.1% в края на декември 2019 г. (от 25.3% през 2018 г.).

Структура на нетния оперативен доход

Източник: БНБ.

Спрямо края на 2018 г. приходите от лихви спаднаха с 0.4% (12 млн. лв.) при увеличение на лихвоносните балансови позиции. В резултат възвръщаемостта на лихвоносните активи се понижи до 3.18% (при 3.50% през 2018 г.). През годината продължи да спада възвръщаемостта на лихвоносните пасиви – до 0.19% (при 0.22% в края на 2018 г.). За същия период разходите за лихви се увеличиха с 0.9% (3 млн. лв.) на фона на значително по-големия темп на растеж на привлечените средства.

Коефициентът за ефективност на разходите (*cost-to-income ratio*), изчислен като съотношение на административните разходи и разходите за амортизация към нетния оперативен доход, се повиши до 45.6% при 44.9% в края на 2018 г. Предпоставка за това беше динамиката на амортизационните разходи, които се увеличиха с 53.1% под влияние на промяна в счетоводното отчитане на финансовия лизинг съгласно Международния стандарт за финансово отчитане 16 (МСФО 16). Административните разходи за същия период намаляха с 3.2%.

Извършените през 2019 г. разходи за обезценка възлязоха на 0.4 млрд. лв., или с 6.6% по-малко от предходната година. Съотношението на разходите за обезценка към нетния общ оперативен доход продължи да намалява и възлезе на 10.5% в края на годината (при 11.3% в края на 2018 г.).

Капиталовите показатели на банковата система показаха устойчивост през цялата година, като нивата им останаха в интервала 19–20%. В края на периода всички банки отчетоха достатъчен размер на капитала за покриване на изискванията за определените капиталови буфери.

През годината влияние върху капиталовите показатели оказаха еднократни технически фактори, свързани с процесите на консолидация в банковата система, регулаторни промени⁵⁷, влезли в сила от началото на годината, както и определянето на допълнителни капиталови изисквания⁵⁸ по Стълаб 2.

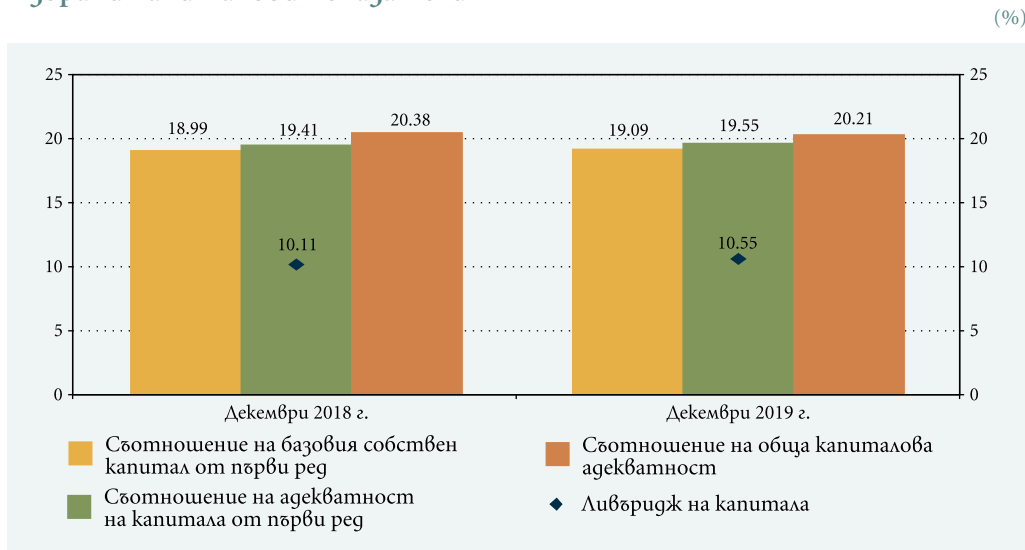
На годишна база регулаторният собствен капитал на банките се повиши с 1.6 млрд. лв. (13.8%) и в края на 2019 г. възлезе на 13.3 млрд. лв. Базовият собствен капитал от първи ред нарасна с 1.7 млрд. лв. до 12.5 млрд. лв., а размерът на капитала от първи ред достигна 12.8 млрд. лв.

Общият размер на рисковите експозиции се увеличи с 8.5 млрд. лв. (14.8%) до 65.6 млрд. лв. в края 2019 г. В структурата им делът на рисково претеглените експозиции за кредитен риск нарасна до 90.4% в края на годината (от 89.3% в края на 2018 г.). Рисковите експозиции за операционен риск също се увеличиха, но делът им намаля до 8.8% (при 9.8% в края на 2018 г.). Въпреки отчетения растеж на експозициите към позиционен, валутен и стоков риск техният принос остана несъществен – 0.7% от общия размер на рисковите експозиции (при 0.8% година по-рано).

⁵⁷ От началото на 2019 г. се прилага по-високо рисково тегло за експозиции към централни правителства и централни банки на държави членки, когато експозициите са деноминирани във валута, различна от местната (съгласно чл. 114, 136 и 138 от Регламент (ЕС) № 575/2013), и 4% капиталово изискване за валутен риск (чл. 354 от същия регламент). От 1 януари 2019 г. влязоха в сила и по-високи нива на буфера за други системно значими институции (ДСЗИ), приложим спрямо кредитните институции, определени като системно значими, а от октомври 2019 г. се прилага и 0.5% ниво на антицикличния капиталов буфер.

⁵⁸ През март 2019 г. (в сила от второто тримесечие на 2019 г.) на база на приключилния процес на надзорен преглед и оценка и съобразно методологията на ЕБО УС на БНБ определи допълнително капиталово изискване по Стълаб 2 на регулаторната рамка.

Избрани капиталови показатели

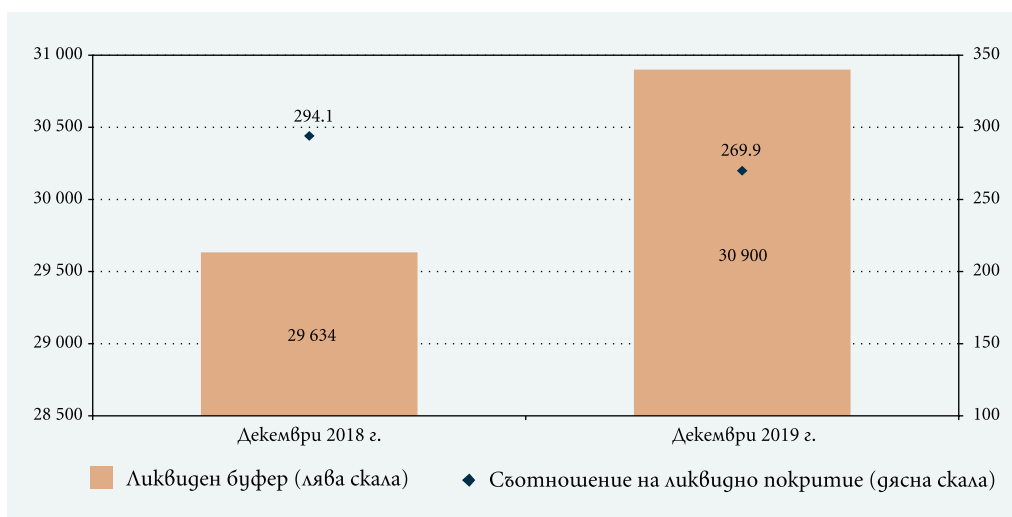
Източник: БНБ.

В края на годината базовият собствен капитал от първи ред беше 19.09%, капиталът от първи ред – 19.55%, а общата капиталова адекватност – 20.21%. Превъзходството на капитала над регулаторния минимум по Стълб 1 възлезе на 8.0 млрд. лв., или с 0.9 млрд. лв. повече от предходната година. Превъзходството над капиталовите изисквания и капиталовите буфери намаля с 0.6 млрд. лв. до 3.3 млрд. лв., предпоставки за което бяха растежът на рисковите експозиции и на изчислените на тази база необходими капитал и буфери, както и въведените през 2019 г. допълнителни изисквания.

Избрани показатели за ликвидност по Делегиран регламент (ЕС) 2015/61 на Комисията⁵⁹

(млн. лв.)

(%)

Източник: БНБ.

⁵⁹ Делегиран регламент (ЕС) 2015/61 на Комисията от 10 октомври 2014 г. за допълнение на Регламент (ЕС) № 575/2013 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на изискването за ликвидно покритие за кредитните институции.

През годината ликвидната позиция на банковата система остана стабилна, като при всички кредитни институции надвишаваше минималното изискване от 100%. Съотношението на ликвидно покритие (*LCR*) на банковата система в края на 2019 г. се понижи до 269.9%, но остана значително над регулаторното изискване. Спрямо края на 2018 г. ликвидният буфер (числител на съотношението) се увеличи с 1.3 млрд. лв. (4.3%) до 30.9 млрд. лв. За същия период нетните изходящи потоци (знаменател на показателя) отчетоха растеж с 1.4 млрд. лв. (13.6%) до 11.5 млрд. лв., което обуслови по-ниското ниво на съотношението.

През годината банките продължиха да увеличават инвестициите си в ликвидни „активи на централното правителство“, като в края на периода те бяха 16.3 млрд. лв., или 52.9% от ликвидния буфер. Позицията „резерви в централна банка с възможност за изтегляне“ намаля до 12.0 млрд. лв., а делът ѝ до 38.9%; „монети и банкноти“ възлезе на 2.3 млрд. лв. (или 7.3% от ликвидните активи), а делът на „активи в централна банка“ остана без съществена промяна.

Съотношението „кредити/депозити“⁶⁰ (*loan-to-deposit ratio, LTD*) за банковата система остана почти без промяна (72.2% в края на 2019 г. при 72% в края на 2018 г.).

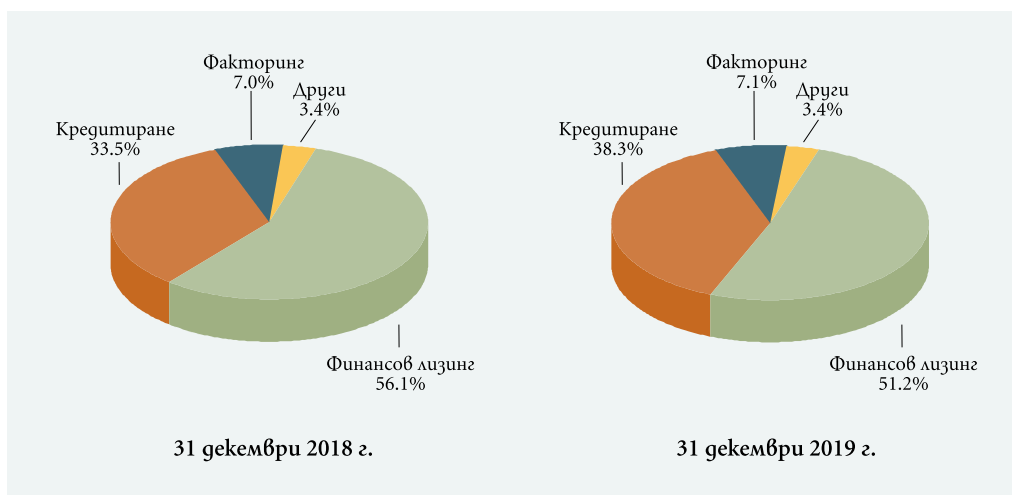
Общ преглед на дейността на финансовите институции, вписани в регистъра на БНБ по чл. 3а от ЗКИ

През 2019 г. дейността на финансовите институции, регистрирани по чл. 3а от ЗКИ, се осъществяваше при продължаващо нарастване на броя на вписаните дружества и увеличение на балансовото число на сектора. През периода бяха вписани 13 нови дружества, а 6 бяха заличени поради прекратяване на дейност или неизпълнение на разпоредби на ЗКИ и на Наредба № 26 за финансовите институции. На 6 дружества беше отказана регистрацията поради неясен произход или недоказани собствени средства при формиране на вноските в капитала. В края на годината общият брой на финансовите дружества достигна 208, в това число 10 финансови институции от държави – членки на ЕС, които осъществяват дейност на територията на България чрез клон или директно (съгласно чл. 24 и 27 от ЗКИ), и фонд, учреден по реда на Закона за Българската банка за развитие.

Общият размер на активите на финансовите институции достигна 9.2 млрд. лв., като относителният дял на сектора в активите на банковата система се запази (8.1%). Балансовото число се увеличи с 12.2% спрямо края на 2018 г. (8.2 млрд. лв.), което изцяло се дължеше на по-голямото потребителско кредитиране и постоянно растящия размер на вземанията по лизингови договори. С най-висок пазарен дял останаха лизинговите компании (46 броя), следвани от кредитиращите дружества (129 броя), чийто кредитен портфейл нарасна с 28.4% и достигна 3.5 млрд. лв., с което изпревари общото нарастване на портфейла от кредити и финансов лизинг на сектора. Активите на 20-те най-големи финансови институции запазиха висок пазарен дял (76.1%), поддържан главно от лизингови компании (11 броя).

⁶⁰ Съотношението е изчислено, без да се включват секторите „централни банки“ и „кредитни институции“.

Разпределение на активите на финансовите институции по видове дейност

Източник: БНБ.

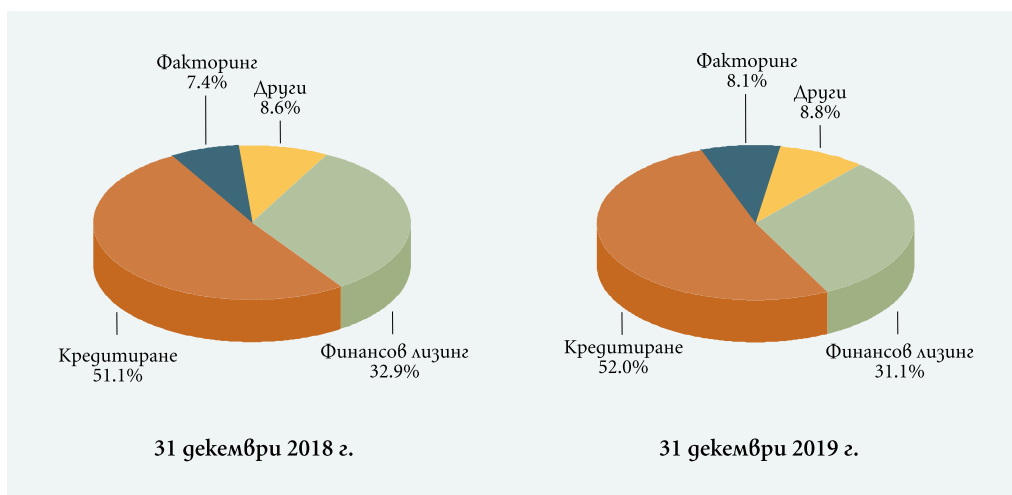
Брутният кредитен портфейл, включващ вземания по кредити и по финансов лизинг, нарасна с 9.9% на годишна база и достигна 7.8 млрд. лв. В края на 2019 г. делът на редовните вземания на регистрираните по чл. 3а от ЗКИ финансови институции възлезе на 74.3%. При обезценените вземания 56.2% бяха формирани от лизингови договори. Групата на 20-те най-големи дружества отчита 81.1% от всички редовни и 71.5% от всички обезценени вземания. С най-висок темп (18%) нарастваха вземанията по потребителски кредити, следвани от лизинговия портфейл (9.7%). Делът на кредитите и вземанията в чуждестранна валута продължи да намалява до 38.6% от балансовата стойност на позицията в левове и валута.

Привлечените средства от сектора се увеличиха с 12.9% на годишна база, достигайки 6.7 млрд. лв. Най-съществено беше нарастването (с 15.7%) на средствата на банките. Ресурсът от местни банки (3.8 млрд. лв.) запази доминиращия си дял (56.7%) във всички привлечени средства. При привлечените средства от други финансови институции преобладаваха чуждестранните институции (83%), предимно с дългосрочно финансиране в чуждестранна валута.

През 2019 г. печалбата на сектора се увеличи с 3.2% и възлезе на 357 млн. лв. Основен положителен принос за печалбата на сектора през годината имаше нетният лихвен доход. 20-те най-големи дружества реализираха 58.7% от печалбата на сектора. В края на 2019 г. показателят за възвръщаемост на активите (ROA) на сектора намаля до 3.9% спрямо 4.2% в края на 2018 г. Показателят за възвръщаемост на капитала (ROE) също се понижи до 17.2% при 17.9% за 2018 г.

Общото ниво на собствения капитал на сектора се увеличи с 7.8% на годишна база до 2.1 млрд. лв., което се дължеше както на нарастването на собствения капитал на финансовите институции, така и на броя на новорегистрираните по чл. 3а от ЗКИ дружества. 20-те най-големи финансови институции продължиха да формират над половината от капитала на сектора въпреки наблюдаваното намаление до 54.9% (59.2% за 2018 г.).

Разпределение на собствения капитал на финансовите институции по видове дейност

Източник: БНБ.

Дейност на банковия надзор

Дистанционен надзор

Текущо наблюдение на рисковия профил на кредитните институции

През 2019 г. основният фокус в дейността на дистанционния надзор продължи да бъде текущото наблюдение на рисковия профил на кредитните институции и оценката на финансовото им състояние. В рамките на отделните тримесечни периоди беше проследена динамиката на ключови рискови индикатори и бяха анализирани нивото и тенденциите на поетите от банките рискове и влиянието им върху жизнеспособността на кредитните институции. На тази база бяха изготвени тримесечни аналитични доклади за всяка банка. Те бяха съсредоточени върху промените в рамките на отделните тримесечия във финансовата позиция, нивото и степента на рисковете за капитала – кредитен риск и риск от концентрация, пазарен и операционен риск, както и рисковете за ликвидността и финансирането. Констатациите и заключенията от анализа на финансовите параметри на банките, както и съпоставянето им с групите банки и банковата система бяха представени в докладите „Надзорен преглед за състоянието на банките“, изготвяни на тримесечна база. Аспект от текущата надзорна дейност беше ежедневното наблюдение на ликвидната позиция на кредитните институции, като се следеше динамиката на ликвидните буфери и привлечените средства.

Процес по надзорен преглед и оценка (ПНПО)

През първото шестмесечие на 2019 г. беше стартиран процесът по изготвяне на оценки по ПНПО на банките с референтна дата 31 декември 2018 г. и изчисляване на допълнителен капитал за кредитен риск и риск от кредитни концентрации, като в края на годината с цел постигане на съвместни решения относно субсидиарите на европейските банкови групи УС на БНБ взе решения за одобряването им. Оценката на жизнеспособността на институциите на база адекватността на източниците, обема, структурата на собствения капитал и ликвидност, управление, механизми за

контрол, бизнес модел и стратегия за покриване на рисковете е базирана на текущото наблюдение върху банките, на изводите и констатациите от надзорните инспекции и на проверките по линия на специфичните надзорни дейности за различни аспекти от дейността и финансовото представяне на кредитните институции, както и на резултатите от проведената ежегодна симулация на стрес тестове по линия на макропруденциалния надзор.

Бяха извършени редовен годишен преглед и оценка на представените от банките документи за вътрешен анализ на адекватността на капитала (БААК) и за вътрешен анализ на адекватността на ликвидността (БААЛ) към 31 декември 2018 г. Заключениета се базират на преценка относно интегрираността на процесите по БААК и БААЛ във вътрешната рамка за вземане на управленски решения, както и доколко резултатите от тях са част от капиталовото планиране, прогнозирането на ликвидните потребности и бюджетирането на институциите. Изведените оценки и заключения за надеждността, ефективността и изчерпателността на БААК и БААЛ съгласно критериите за оценка на ЕБО бяха взети предвид при формирането на рейтинзите за адекватност на капитала и ликвидността, които се вземат предвид при изготвянето на цялостен рейтинг на институциите.

Във връзка с прилагането на Насоките на ЕБО относно хармонизирани определения и образци на планове за финансиране на кредитни институции и в съответствие с препоръка на Европейския съвет за системен риск с цел установяване реалистичност на изпълнението на заложените краткосрочни и дългосрочни цели беше извършен преглед на плановете за финансиране на банките с референтна дата 31 декември 2018 г., които включват предвиждания за динамиката на активите, пасивите и капитала в тригодишен хоризонт (2019–2021 г.).

През 2019 г. продължи работата по преглед и оценка на периодично представяните преработени и актуализирани от местните банки планове за възстановяване съгласно чл. 6, ал. 1 от Закона за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници (ЗВПКИИП). Осъществена беше писмена комуникация за основните изводи, констатации и препоръки за отстраняване на слабости и подобряване на качеството и приложимостта на плановете, а оценките бяха взети предвид при определянето на рейтинга за вътрешното (корпоративно) управление на всяка банка.

Дейност по изготвяне на становища и проследяване на надзорни мерки

През 2019 г. бяха изготвени становища във връзка с издаване от страна на БНБ на предварително одобрение за включване на годишните печалби за 2018 г. в капитала на банките преди вземане на решение от Общото събрание на акционерите. До банките, заявили намерение да изплащат дивиденди, бяха изпратени писма, с които те бяха уведомени за липсата на възражения от страна на БНБ, при условие че поддържат съотношения на капиталова адекватност над минималните регулаторни нива. Изготвени бяха редица становища: относно действия, предприети от две банки във връзка с уведомяване за изнасяне на съществени дейности; относно три банки във връзка с предприето от тях увеличение на капитала с реални вноски и за една банка с апортна вноска; във връзка с придобиването на „Сосиете женерал Експрес-банк“ от „Банка ДСК“ ЕАД, както и във връзка с преобразуването чрез вливане на „Банка Пиреос България“ АД в „Юробанк България“ АД.

Продължи текущото проследяване на изпълнението на наложени надзорни мерки за отстраняване на нарушения на нормативната рамка и за изпълнение на препоръки от извършени надзорни инспекции в банки. Беше установено, че кредитните институции са предприели действия по изпълнение на преобладаващата част от препоръките и за отстраняване на допуснатите нарушения. В хода на проследяването при една банка беше установено потенциално неизпълнение на разпоредби от мярката, във връзка с което беше потърсено правно становище.

Проведени срещи с представителите на одиторски дружества

През първото полугодие се проведеха срещи с представителите на одиторските дружества в изпълнение на Насоки относно диалога между компетентните органи, осъществяващи надзор върху кредитните институции и регистрирания(ите) одитор(и) и одиторското(ите) дружество(а), извършващи задължителния одит на кредитните институции (ЕВА/GL/2016/05) на ЕБО. Обсъдени бяха теми, свързани с контролната среда и ефективността на процесите в банките, ангажираността на одитния комитет, ключовите въпроси към ръководството, предизвикателства пред банката, както и модела за прилагане на МСФО 9. В рамките на диалога беше проведена и последваща среща в края на 2019 г. с едно от одиторските предприятия по негова инициатива за предоставяне на информация за стартирания одитен процес в пет банки и един клон.

Инспекции на място

През 2019 г. надзорните инспекции бяха съобразени с одобрения годишен план за проверки в банки. Обхватът и целите на приключилите през този период девет инспекции на място бяха фокусирани в няколко направления, свързани най-вече с преглед и оценка на кредитния риск и на риска от концентрация на кредити. Допълнително бяха оценени ефектите от тези рискове в процеса на ВААК от гледна точка на текущо проявление и предвиждания в рамките на времеви период, за който се отнася ВААК. В част от проверените банки бяха извършени оценки на управлението на операционния риск и отразяването му във ВААК, както и на управлението на ликвидната позиция от гледна точка на пласментите в рамките на банковата група.

Основните аспекти на прегледа и оценката на съответните рискове включваха качеството на вътрешната рамка за тяхното управление, включително действащи процеси и системи за управление за конкретни рискови категории, контролни механизми, отчетност. Инспекциите изследваха организацията, правилата и методиките за определяне на вътрешните капиталови потребности на съответните кредитни институции в процеса на ВААК. Оценките показаха доколко вътрешните системи на банките са всеобхватни и доколко стратегиите и процесите съответстват на характера, мащаба и сложността на извършваната дейност. При всяка инспекция на място бе проверявано качеството на изготвяната от съответната банка отчетност за надзорни цели. Оценка бе извършена и на степента на изпълнение на надзорни мерки, наложени при предишни надзорни инспекции, които включват предписания за преодоляване на недостатъци в оперативната дейност и във вътрешните контролни механизми.

На базата на резултатите от проверките бе установено, че препоръките от предходни инспекции са изпълнени, включително по отношение на предприети действия за подобряване на вътрешното управление и дейността на действащи комитети, както и спазването на надзорните изисквания и вътрешните правила. Въз основа на констатациите от

извършените инспекции бяха отправени надзорни препоръки към ръководствата на проверените банки за подобряване на организацията и управлението на кредитния риск. По-конкретно, във връзка с текущия мониторинг на кредитния риск бе препоръчано увеличаване на честотата и качеството на извършваните анализи на финансовото състояние на кредитополучателите, както и на третирането на приемливите обезпечения при определяне на рисковите тегла на кредитните експозиции. Друга част от препоръките се отнасят за подобряване на процеса на вътрешния анализ на адекватността на капитала във връзка с качеството на данните при провеждане на стрес тестове и документиране на процеса, както и за необходимост от разработване или допълване на вътрешни методики, свързани с този процес.

Установените от инспекциите нарушения се отнасят главно за некоректно третиране на рискови експозиции за кредитен риск от гледна точка на класификация на риска, определяне на рискови тегла и представяне в отчетността за регулаторни цели. При всички тези банки анализите показват, че нарушенията не оказват съществено влияние върху капиталовата им адекватност. В някои от проверените банки в процеса на ВААК бяха установени слабости при отразяването на вътрешноприсъщи рискове в самооценката за адекватността на капитала и капиталовото планиране.

Въз основа на констатации от инспекциите бяха подготвени надзорни мерки, които изискват от съответната кредитна институция да предприеме коригиращи действия, отнасящи се до оценка на кредитния риск, до процеса на вътрешен анализ на адекватността на капитала, засилване на капиталовата позиция, както и други мерки за подобряване устойчивостта на нейния бизнес модел. Бяха взети предвид действията, предприети от съответната банка след инспекцията и имащи за цел преодоляване на констатираните недостатъци в нейната дейност и за ограничаване на поети рискове.

През този период дейността по одобрение на разработени от банки вътрешни модели за регулаторни цели беше насочена към извършването на документални проверки в три банки във връзка с подадени от тях заявления. Бяха изготвени надзорни анализи и оценки, необходими за регулаторно одобрение на значими промени в прилаганите вътрешни подходи за измерване на регулаторния капитал за кредитен риск в две банки и за операционния риск в една банка. Резултатите от проверките на вътрешните модели в тези банки бяха взети предвид при приемането на съвместни решения на надзорни колегии, даващи право на съответната банкова група (в частност на местната дъщерна банка) да приложи заявленията от нея промени за целите на Стълб 1 от нормативната рамка. За една банка бяха извършени документални проверки и изготвени становища във връзка с подадени от нея уведомления относно несъществени промени в прилаганите вътрешните модели за оценка на кредитния риск.

С цел въвеждане на единни процедури за изпълнение на своите оперативни задачи във връзка с ПНПО банковият надзор разработи цялостен проект на Наръчник за инспекции на място. Документът предвижда прилагане на единни стандарти за провеждане на инспекции, които са в съответствие с относимите процедури, изпълнявани от ЕЦБ.

Макропруденциален надзор

И през 2019 г. основа за ефективното изпълнение на макропруденциалния мандат на БНБ беше редовно провежданятият и комплексен анализ на тенденциите в банковата система. Системното наблюдение включваше

банковото посредничество и взаимната му зависимост с финансовата система и с развитието на българската икономика, а също въздействието на международната среда.

Въведените макропруденциални инструменти бяха подпомогнати от периодични оценки на цикличните и системните рискове, измервани по утвърдени методики, насоки и най-добри практики:

- Беше извършена редовна оценка на осем кредитни институции по методиката за идентифициране на системно значимите институции и им бяха определени нива на буфера за ДСЗИ.
- При извършената оценка на структурните рискове в банковия сектор беше потвърдено нивото на прилагания буфер за системен риск (3%).
- От октомври 2019 г. влезе в сила положително ниво (0.5%) на антицикличния капиталов буфер, приложим към местни кредитни рискови експозиции⁶¹. С цел да се увеличи устойчивостта на банковия сектор спрямо потенциални неблагоприятни тенденции в икономическата среда, УС на БНБ през изминалата година последователно повиши нивото на антицикличния капиталов буфер, приложим към местни кредитни рискови експозиции, от 0.5% до 1%, в сила от 1 април 2020 г., и до 1.5% от началото на 2021 г.

Принципът за прозрачност беше прилаган посредством публикуването на основните показатели за състоянието на банковата система и оценката на рисковете в ежемесечни прессъобщения и в тримесечното периодично издание на БНБ „Банките в България“. През годината бяха изготвени редица аналитични материали, включително анализ на кредитите за домакинства, обезпечени с жилищни недвижими имоти, както и ежегодната анкета „Аспекти на банковата дейност“. Тематични изследвания бяха посветени на различни ключови области, на особености на банковите портфейли и на въпроси на финансовата стабилност. Продължи усъвършенстването на използваните методики и техники за анализ и количествени оценки.

Специфични надзорни дейности

След транспонирането през 2018 г. на Директива (ЕС) 2015/849 на Европейския парламент и Съвета за предотвратяване използването на финансовата система за целите на изпирането на пари и финансирането на тероризма последва актуализация на националното законодателство за отразяване на изискванията и на Директива (ЕС) 2018/843.

През годината продължи работата по приключване на Националната оценка на риска (НОР) съобразно изискванията на чл. 7 от Директива (ЕС) 2015/849. На базата на рисково базиран подход планоно бяха проверени девет банки, като при три от тях проверките приключиха през първото тримесечие на 2020 г. Основното внимание на специфичния надзор беше съсредоточено върху процедурите за оценка на риска, вътрешните правила за контрол и предотвратяване изпирането на пари, както и на постигнатото съответствие на политиките и процедурите с актуализираната нормативна база. Констатираните 11 броя нарушения бяха несъществени и свързани с единични случаи. На поднадзорните лица бяха отправени 29 броя препоръки за подобряване на качеството на контрола при прилагане на мерките за комплексна проверка на клиенти и за подобряване на административния капацитет на специализираните служби. През периода беше осъществена и една съвместна проверка с дирекция „Финансово разузнаване“

⁶¹ Повече информация за капиталовите буфери е налична на интернет страницата на БНБ <http://www.bnb.bg/BankSupervision/BSCapitalBuffers/index.htm>.

на ДАНС. Освен плановете бяха извършени и 15 извънредни дистанционни проверки в 7 банки, резултатите от които показаха, че банките се съобразяват с нормативните изисквания. Завишените закони изисквания наложиха банките да прилагат по-строги правила при работата с клиенти. В резултат бяха прекратени взаимоотношенията с клиенти, които не представиха документи с информация, необходима за извършване на изискваната от закона оценка на риска. Цялостната оценка за банковия сектор, базирана на извършените надзорни инспекции, показва, че изградените системи за предотвратяване на изпирането на пари и финансирането на тероризма и адекватността на прилаганите от банките практики са надеждни.

През ноември БНБ участва в надзорна колегия по предотвратяване изпирането на пари, организирана от централната банка на Нидерландия. Надзорната колегия обсъди прилагането на новата нормативна рамка и уеднаквяването на надзорните подходи по отношение на лицата в банковата група.

Стриктното прилагане на разпоредбите на Закона за гарантиране на влоговете в банките за отчитане на сумата на гарантираните влогове беше обект на две инспекции. Констатиран бяха нарушения при определяне на размера на влоговата база и на гарантираните влогове, за което на проверените банки бяха дадени препоръки да ги отстранят. За констатациите беше информиран Фондът за гарантиране на влоговете в банките. Извършен бе и последващ контрол на мерките, предприети от проверените банки за отстраняване на пропуските.

Спазването на изискванията на Закона за кредитите за недвижими имоти на потребители (ЗКНИП) беше обект на особено внимание, за да се прилагат разумни стандарти при отпускането на жилищни кредити на физически лица и да се укрепва пазарната дисциплина. Целта бе да се повиши устойчивостта на банките и кредитополучателите спрямо негативни икономически и финансови шокове. Контролът беше насочен към установяване на нормативното съответствие на приетите и прилаганите от кредиторите правила за оценка на кредитоспособността на потребителите, изградените системи за професионално обучение на персонала и политиките за възнаграждения на персонала, ангажиран в прилагането на ЗКНИП. През 2019 г. бяха приключени три проверки в кредитни институции по ЗКНИП, четири във финансови институции, предоставящи жилищни кредити, и три тематични проверки на кредитни посредници.

Резултатите от проверките показаха, че банките прилагат адекватни правила и механизми за контрол, свързани с оценка на кредитоспособността на потребителите, осигуряват професионално обучение на служителите си и размерът на получаваните от тях възнаграждения е съобразен с изискванията на закона. Изводът е, че банките спазват стандартите за по-сигурно жилищно кредитиране, докато същото не се наблюдава при финансовите институции. В четирите проверени финансови институции бяха установени нарушения на законовите разпоредби на ЗКНИП, като на три от тях бяха съставени актове за административни нарушения.

През годината бяха регистрирани петнадесет нови дружества от България и три юридически лица от държава – членка на ЕС, желаещи да извършват дейност по кредитно посредничество съгласно ЗКНИП. Едно от кандидатстващите дружества за регистрация по ЗКНИП получи отказ поради несъответствие с изискванията на закона. Общият им брой в края на годината достигна 46 местни лица и 9 лица от държави членки. БНБ продължи да предприема действия срещу лица, за които е възникнало съмнение, че извършват дейност като кредитни посредници. Бяха проверени

47 дружества, за които имаше съмнение, че извършват кредитно посредничество без регистрация в БНБ.

В процеса на регистрация и промяна в собствеността на финансовите институции по чл. 3а от ЗКИ бяха установени единични случаи с непрозрачен произход на средствата, с които е придобито участие в капитала. С цел вземане на информирано решение беше осъществен контакт с компетентни национални и международни институции.

Постъпилите в БНБ сигнали за използване от финансови институции на лоши практики бяха разгледани по компетентност. В преобладаващата си част сигналите бяха препратени към Комисията за защита на потребителите, Комисията за защита на личните данни или на жалбоподателите бяха дадени указания да предоставят информацията на правоохранителните органи.

През годината беше наложена една имуществена санкция за нарушение на изискванията на Наредба № 26 на БНБ за финансовите институции.

Дейност по издаване на лицензи, разрешения и одобрения

През изминалата 2019 г. не са издавани лицензи на нови кредитни институции за извършване на банкова дейност на територията на Република България и не са откривани производства за лицензиране.

Процедурата по постъпило заявление от „Банка ДСК“ ЕАД за пряко придобиване на акции, представляващи 99.7352% от вписания капитал на „Сосиете Женерал Експресбанк“ АД и косвено от „ОТП Банк“ АД, Будапеща, Унгария, след оценка за съответствие на заявеното придобиване с критериите на чл. 28а, ал. 3 от ЗКИ, приключи през февруари с Решение № 57 на УС на БНБ от 28 февруари 2019 г.

Впоследствие, през декември 2019 г. беше подадено ново заявление от „Банка ДСК“ ЕАД и „Експресбанк“ АД за издаване на разрешение по чл. 29, ал. 1 от ЗКИ за преобразуване чрез вливане на „Експресбанк“ АД в „Банка ДСК“ ЕАД.

През февруари 2019 г. беше открита процедура по подадено заявление от „Търговска банка Д“ АД за издаване на разрешение по чл. 29, ал. 1 от ЗКИ за увеличаване на капитала на банката с непарична вноска от акционера „Фортера“ АД. С Решение № 131 от 4 април 2019 г. бе разрешено на „Търговска банка Д“ АД да увеличи капитала си с непарична вноска от „Фортера“ АД, представляваща право на собственост върху недвижим имот на акционера.

Процедурата по постъпило през февруари 2019 г. заявление от „Банка Пуреос България“ АД за издаване на разрешение по чл. 29, ал. 1 от ЗКИ за преобразуването на „Банка Пуреос България“ АД чрез отделяне на еднолично дружество с ограничена отговорност приключи с Решение № 107 на УС на БНБ от 28 март 2019 г., с което се разрешава на „Банка Пуреос България“ АД да се преобразува чрез отделяне на еднолично дружество с ограничена отговорност по реда на чл. 262г от Търговския закон.

Процедурата по постъпило от „Юробанк България“ АД заявление за пряко придобиване на акции, представляващи 99.9819% от вписания капитал на „Банка Пуреос България“ АД, и косвено от „Юробанк Ергасиас“ С.А., след оценка за съответствие на заявеното придобиване с критериите на чл. 28а, ал. 3 от ЗКИ приключи през март с Решение № 107 на УС на БНБ от 28 март 2019 г.

Впоследствие, през август 2019 г. беше подадено ново заявление от „Юробанк България“ АД и „Банка Пуреос България“ АД за издаване на разрешение по чл. 29, ал. 1 от ЗКИ за преобразуване чрез вливане на „Банка Пуреос България“ АД в „Юробанк България“ АД. С Решение № 346 на УС на БНБ от

15 октомври 2019 г. и предвид издаденото предходно одобрение на дружеството за придобиване на акции, представляващи 99.9819% от вписания капитал на „Банка Пиреос България“ АД, и косвено от „Юробанк Ергасиас“ С.А., беше издадено разрешение за преобразуването на „Банка Пиреос България“ АД чрез вливане по реда на чл. 262 от Търговския закон в „Юробанк България“ АД.

През април 2019 г. беше открита процедура по заявление от „Феърфакс Файненшъл Холдингс“ Лимитед, Торонто, Канада, и негови дъщерни дружества и акционери за издаване на предварително одобрение по чл. 28, ал. 1 от ЗКИ за косвено придобиване на акционерен дял в размер до 33.33% от капитала на „Юробанк България“ АД и „Банка Пиреос България“ АД. С Решение № 277 на УС на БНБ от 6 август 2019 г. се разрешава на „Феърфакс Файненшъл Холдингс“ Лимитед, Торонто, Канада, и негови дъщерни дружества и акционери в резултат от вливането на „Гривалия Пропъртис РЕИК“ в „Юробанк Ергасиас“ СА, понастоящем акционер в „Юробанк България“ АД, да придобие над 33%, но без да достига прага от 50% от капитала на „Юробанк България“ АД и „Банка Пиреос България“ АД.

През август 2019 г. беше открита нова процедура по заявление, подадено от „Химимпорт“ АД, за издаване на предварително одобрение по реда на чл. 28 от ЗКИ за придобиване от Застрахователно акционерно дружество „Армеец“ АД на акции, представляващи 6.4% от капитала на „Централна кооперативна банка“ АД.

През ноември 2019 г. беше открита процедура по заявление, подадено от „Юробанк България“ АД, за издаване на разрешение на основание чл. 296, ал. 2 от ЗКИ в банката да се влее нейното дъщерно дружество „И Ар Би Лузинг България“ ЕАД, след което последното да се прекрати без ликвидация.

През ноември 2019 г. беше открита нова процедура по подадено заявление от „Централна кооперативна банка“ АД за издаване на разрешение на основание чл. 25, ал. 1 от Наредба № 2 за лицензите, одобренията и разрешенията, издавани от БНБ, по ЗКИ за допълване обхвата на издадения на „Централна кооперативна банка“ АД банков лиценз с дейностите по чл. 2, ал. 1, т. 13 от ЗКИ за издаване на електронни пари.

През изминалата 2019 г. с решения на УС на БНБ са издадени разрешения на три банки да включат печалбите си от 2018 г. в базовия собствен капитал от първи ред (*CET1*). Други три банки са увеличили базовия си собствен капитал съответно чрез емисия на акции и конвертиране на облигации в акции.

През 2019 г. с решения на УС на БНБ са издадени одобрения по чл. 71, ал. 3 за изменение в уставите на пет банки.

През изминалата година с решения на УС на БНБ спрямо 5 банки бяха приложени надзорни мерки, свързани с констатирани нарушения на регулаторната надзорна рамка.

Промени в състава на управителните и надзорните органи бяха извършени в следните банки: „Обединена българска банка“ АД – нов член на УС и изпълнителен директор и нов член на Надзорния съвет (НС); „УниКредит Булбанк“ АД – трима нови изпълнителни директори, трима нови членове на НС и член на УС; „Токуда Банк“ АД – нов член на НС и двама нови членове на УС; „Банка ДСК“ ЕАД – нов член на УС, трима нови членове на УС и изпълнителни директори и двама нови членове на НС; „Експресбанк“ АД – двама нови членове на УС и изпълнителни директори, нов член на УС и двама нови членове на НС; „Банка Пиреос България“ АД – трима нови членове на Съвета на директорите (СД) и трима нови членове на СД и изпълнителни

директори; „Алианц Банк България“ АД – нов член на НС; „Те-Дже Зираат – Клон София“ – нов управител на клон; „Инвестбанк“ АД – нов член на УС и нов член на УС и изпълнителен директор; „ПроКредит Банк (България)“ ЕАД – нов член на НС и нов член на УС и изпълнителен директор; „ТИ БИ АЙ Банк“ ЕАД – нов член на УС.

За периода януари – декември 2019 г. 29 нови кредитни институции от държави членки се възползваха от правото си свободно да предоставят услуги по реда на взаимното признаване на единния европейски паспорт чрез изпратени нотификации в БНБ от надзорните органи, издали лицензите им за банкова дейност, относно намерението на тези институции да предоставят банкови услуги в Република България, с което общият брой на получените в БНБ нотификации за директно предоставяне на услуги в страната възлезе на 338.

През юли 2019 г. след уведомление от „ТИ БИ АЙ Банк“ ЕАД за намерението ѝ да извършва директно услуги на територията на Полша БНБ изпрати нотификация до полския надзорен орган.

През изминалата 2019 г. в управление „Банков надзор“ бяха регистрирани и разгледани 198 броя жалби от клиенти на банки по конкретни казуси.

Дейност по регулаторната рамка

Дейността на банковия надзор продължи да се осъществява при прилагане на европейската регулаторна рамка, приложима спрямо кредитните институции, с акцент върху последователното прилагане на делегираните актове на ЕК, както и на насоките на ЕБО и препоръките на ЕССР.

Продължи подготовката на изменения и допълнения в нормативната рамка относно дейността и надзора върху кредитните институции. Предложени и приети бяха изменения в Закона за счетоводството по отношение на приложимата в банките и финансовите институции счетоводна база във връзка с прилагането на Международните счетоводни стандарти.

През април УС на БНБ прие Наредба № 20 за издаване на одобрения за членове на управителния съвет (съвета на директорите) и надзорния съвет на кредитна институция и изисквания във връзка с изпълнение на техните функции. По същото време УС на БНБ прие Наредба № 10 за организацията, управлението и вътрешния контрол в банките. Наредбата се базира на досегашната нормативна уредба относно вътрешния контрол в банките, като са разширени изискванията към банките по отношение на тяхната вътрешна организация и са усъвършенствани разпоредбите относно вътрешния контрол в съответствие с изискванията на ЗКИ и Насоките относно вътрешното управление, приети от ЕБО.

Приети бяха и изменения и допълнения в Наредба № 4 от 2010 г. за изискванията към възнагражденията в банките, с които се предвижда задължението за създаване на комитет за възнагражденията да се прилага само за значимите банки, при които е налице по-голяма численост на съветите и възможност за ефективно разпределение на функциите на комитета между техните членове.

Измененията и допълненията в Наредба № 7 от 2014 г. за организацията и управлението на рисковете в банките уреждат изискванията за репутация, квалификация и професионален опит към ръководителя на структурата за управление на риска. И тук се предвижда задължението на банките за създаване на комитет по риска да се прилага само за значимите банки. Регламентиран е минималният числен състав на комитета и изискване за наличие на независими членове.

Успоредно с измененията и допълненията на наредби през първата половина на 2019 г. УС на БНБ прие решения за прилагане на редица насоки, издадени от ЕБО. В рамките на процедурата за съответствие ЕБО беше уведомяван за взетите решения.

Продължи работата и по линия на постоянните комитети и работни групи към ЕК и ЕБО, където експерти на БНБ участваха активно при обсъждане и изработване на общите политики и стандарти за надзор, както и в обмена, оценката и сближаването на националните практики по въвеждане и прилагане на пруденциалната и надзорната рамка на ЕС.

Експерти на БНБ участваха също в съгласуването на българските езикови версии на измененията в директивата и регламента за капиталовите изисквания (CRD и CRR), директивата за възстановяване и реструктуриране на банките (BRRD) и регламента за единния надзорен механизъм (SRMR), известни общо като „мерки за редуциране на риска“.

През втората половина на 2019 г. ЕБО чрез Подгрупата за собствени средства извърши оценка на капиталовите инструменти на три български банки, емитирани преди влизането в сила на Регламент (ЕС) № 575/2013 и включени в базовия собствен капитал от първи ред (CET1). Тази оценка се извършва съгласно чл. 80 от същия Регламент, като целта е да се анализира и провери доколко капиталовите инструменти на банките, включени в базовия собствен капитал от първи ред, отговарят на пруденциалните изисквания. Проверката обхваща както относимото национално законодателство (Търговския закон, ЗКИ, Закона за банковата несъстоятелност), така и уставите на банките.

Трите проверени банки бяха бяха „Райфайзенбанк“, „Уникредит Булбанк“ и „ОББ“. В резултат на прегледа беше установено, че както националното законодателство, така и уставите на банките отговарят на изискванията на чл. 28 от Регламент (ЕС) № 575/2013, Делегиран регламент (ЕС) № 241/2014 на Комисията от 7 януари 2014 г. за допълване на Регламент (ЕС) № 575/2013 на Европейския парламент и на Съвета по отношение на регулаторните технически стандарти за капиталовите изисквания за институциите, Доклада на ЕБО за CET1 инструментите, както и на всички публикувани въпроси и отговори на ЕБО, относими към инструментите на базовия собствен капитал от първи ред. През 2020 г. се очаква оценка на инструментите и на останалите 5 банки, които са определени като други значими институции.

Дейност по цялостната оценка, извършена от ЕЦБ в контекста на искането на България за установяване на тясно сътрудничество между ЕЦБ и БНБ относно присъединяване на страната към Единния надзорен механизъм

През 2019 г. БНБ участва в процеса, свързан с подаденото от България на 18 юли 2018 г. заявление за присъединяване към Единния надзорен механизъм чрез тясно сътрудничество. БНБ оказва експертно съдействие на ЕЦБ по отношение на спецификата на българската банкова система във връзка с извършения от ЕЦБ преглед на качеството на активите (ПКА) и стрес тест на избрани шест български банки – „УниКредит Булбанк“ АД, „Банка ДСК“ ЕАД, „Обединена българска банка“ АД, „Първа инвестиционна банка“ АД, „Централна кооперативна банка“ АД и „Инвестбанк“ АД. Цялостната оценка на избраните банки беше извършена от ЕЦБ съгласно приети от нея методология и макроикономически сценарии за целите на стрес теста. Резултатите за всяка от шестте банки бяха публикувани

на интернет страницата на ЕЦБ на 26 юли 2019 г. В контекста на установяване на тясно сътрудничество през отчетния период продължи активната работа по синхронизирането на надзорните практики на БНБ с тези на ЕЦБ, на вътрешните правила и процеси и на информационните потоци между двете институции. Сред ангажиментите в рамките на 2019 г. беше участието на БНБ в срещи с представители на ЕЦБ във връзка с осъществявания ПКА. За шестте банки – обект на проверка, бяха предоставени оценки на основните рискове, данни за финансовото състояние и друга специфична за всяка банка информация. В следващите етапи на ПКА се осъществиха както посещения на място в банките, така и проверка и потвърждаване на данни, изискани от ЕЦБ за целите на процеса. На срещите с представители на ЕЦБ бяха обсъдени следните процеси: определяне на приоритетите, планиране на надзорните дейности и разпределяне на ресурсите на базата на оценка на риска; етапите на текущите надзорни дейности, включително ПНПО; прегледът и оценката на ВААК, ВААЛ, плановете за възстановяване и взаимодействието на дистанционната надзорна дейност с органа по реструктуриране на кредитни институции в БНБ. Представена беше и дейността при издаването на одобрение за придобиване и вливане на банки. Беше обменен опит относно структурата, организацията, процесите и регулаторната рамка, отнасящи се до надзорната политика на двете страни, както и до надзорната отчетност и процеса на оценка на качеството на данните. Беше проведена среща между представители на БНБ и ЕЦБ, по време на която бяха дискутирани механизмите за обмен на информация между регулаторните органи, свързана с предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризъм.

VII. Дейност на БНБ по реструктуриране на кредитни институции

БНБ е орган за реструктуриране на кредитни институции съгласно Закона за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници (ЗВПКИИП).

През 2019 г. основните дейности на БНБ като орган за реструктуриране бяха насочени към процеса на подготовка, преглед и изготвяне на планове за реструктуриране. В началото на всяка година БНБ набира информация от кредитните институции, необходима в хода на изготвяне на плановете за реструктуриране. Във връзка с влизането в сила на Регламент за изпълнение (ЕС) 2018/1624⁶² през първата половина на 2019 г. бяха приведени в съответствие отчетните образци на БНБ, посредством които от кредитните институции се набира стандартизирана информация, необходима за целите на оценяване на възможността за реструктуриране и изготвяне на планове за реструктуриране. С оглед влизането в сила на Делегиран регламент (ЕС) 2019/348⁶³, установяващ общо приложимо съчетание на количествени и качествени критерии за оценката, отнасяща се до възможността за прилагане на опростени изисквания по чл. 25 от ЗВПКИИП, бяха приети вътрешни правила, уреждащи както условията и критериите за прилагане на опростени изисквания спрямо кредитните институции, лицензирани в Република България, така и съдържанието на опростените изисквания във връзка с изготвянето на планове за реструктуриране.

Като част от цялостния процес по изграждане и усъвършенстване на вътрешната методологична рамка при съблюдаване на разпоредбите на ЗВПКИИП и Делегиран регламент (ЕС) 2016/1450⁶⁴ през първата половина на 2019 г. беше разработена и приета методология за определяне на минималното изискване за собствен капитал и приемливи задължения (МИСКПЗ) на кредитните институции, за които БНБ е орган за реструктуриране. Посредством приетата методология се установи единен подход при определяне на основните компоненти на МИСКПЗ – размера на загубите, които кредитната институция би трябвало да може да покрие при предприемане на действия по реструктуриране, и размера на капиталовите изисквания, необходими на кредитната институция след прилагане на инструменти за реструктуриране, за да продължи да удовлетворява условията за лицензиране, да упражнява дейността си и да запази доверието на пазара. Методологията регламентира и определянето на изискване за подчиненост на

⁶² Регламент за изпълнение (ЕС) 2018/1624 на Комисията от 23 октомври 2018 г. за определяне на технически стандарти за изпълнение по отношение на процедурите, стандартните формуляри и образците за предоставяне на информация за целите на плановете за реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници в съответствие с Директива 2014/59/ЕС на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Регламент за изпълнение (ЕС) 2016/1066 на Комисията.

⁶³ Делегиран регламент (ЕС) 2019/348 на Комисията от 25 октомври 2018 г. за допълнение на Директива 2014/59/ЕС на Европейския парламент и на Съвета по отношение на регулаторните технически стандарти, с които се конкретизират критериите за оценка на въздействието от неизпълнението на задълженията от страна на дадена институция върху финансовите пазари, върху други институции и върху условията за финансиране, в сила от 23 март 2019 г.

⁶⁴ Делегиран регламент (ЕС) 2016/1450 на Комисията за допълване на Директива 2014/59/ЕС на Европейския парламент и на Съвета по отношение на регулаторните технически стандарти, с които се уточняват критериите във връзка с методиката за определяне на минималните изисквания за собствени средства и приемливи пасиви.

задълженията като част от МИСКПЗ във връзка с принципа на справедливо третиране на кредиторите.

Последователно прилагайки при подготовката на плановете за реструктуриране за 2019 г. на методологията за определяне на критични функции, през първата половина на 2019 г. бяха оценени функциите на 20 кредитни институции, лицензирани в Република България. Съгласно резултатите от прилагането на методологията при осем кредитни институции са идентифицирани по-малко от десет критични функции, при седем – между десет и двадесет критични функции, а при две – над двадесет критични функции. Въз основа на изведените оценки три кредитни институции не предоставят функции, които могат да бъдат оценени като критични. През второто полугодие резултатите от тези изчисления бяха последователно приложени при извършване на оценката за 2019 г., свързана с избора между действия по реструктуриране или прекратяване на дейността чрез производство по несъстоятелност на ниво отделна кредитна институция съгласно методологията за избор на действия по реструктуриране или прекратяване на дейността чрез производство по несъстоятелност. Резултатите от прилагането на методологията обосновават предприемане на действия по реструктуриране при седемнадесет кредитни институции с оглед влиянието им върху следните области: 1) функционирането на финансовия пазар и доверието на пазара; 2) инфраструктурите на финансовите пазари; 3) другите финансови институции; и 4) реалната икономика. При три кредитни институции предприемането на действия по реструктуриране не се аргументира предвид незначителното въздействие, което прекратяването на дейността на тези кредитни институции би имало върху изброените области.

При отчитане на приетите в началото на годината вътрешни правила за прилагане на опростени изисквания БНБ не определи кредитни институции, спрямо които през 2019 г. да се прилагат опростени изисквания по чл. 25 от ЗВПКИИП.

През втората половина на 2019 г. при прилагане на приетата по-рано през годината методология за определяне на МИСКПЗ БНБ изчисли МИСКПЗ за всички кредитни институции, лицензирани в Република България, по данни към 31 декември 2018 г. на индивидуална и на консолидирана основа, където е приложимо⁶⁵. Получените резултати са само с информативна цел предвид предстоящото въвеждане в националното законодателство на промените в регулаторната рамка по отношение на капацитета за поемане на загуби и рекапитализация на кредитните институции⁶⁶. С оглед предоставяне на актуална и навременна информация и при прилагане на принципите за прозрачност и равнопоставено третиране всички кредитни институции са своевременно информирани за изчисленията им нива на МИСКПЗ, с което се цели повишаване на тяхната осведоменост относно подхода на БНБ при определянето на МИСКПЗ във връзка с прилагането на Делегиран регламент (ЕС) 2016/1450. Наред с това се осигурява възможност на кредитните институции, като имат предвид изчислените информативни нива на МИСКПЗ, на следващ етап от планиране на реструктурирането

⁶⁵ Кредитни институции, прилагащи консолидация съгласно Регламент (ЕС) № 575/2013 на Европейския парламент и на Съвета относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и инвестиционните посредници и за изменение на Регламент (ЕС) № 648/2012, с изключение на дъщерните банки, лицензирани в Република България, част от трансгранични банкови групи от ЕС, за които действат международни колегии за реструктуриране.

⁶⁶ Директива (ЕС) 2019/879 на Европейския парламент и на Съвета от 20 май 2019 г. за изменение на Директива 2014/59/ЕС по отношение на капацитета за поемане на загуби и рекапитализация на кредитните институции и инвестиционните посредници и на Директива 98/26/ЕО.

да съобразят предварително бизнес плановете и целите си във връзка с определянето на МИСКПЗ.

По данни към 31 декември 2018 г. изчислените нива на МИСКПЗ за 2019 г. за кредитните институции, лицензирани в Република България, варират в диапазона 8.6–25.6% спрямо общите задължения и собствения капитал, или 15.0–36.5% спрямо рисково претеглените активи на индивидуална основа. На консолидирана основа диапазоните са съответно 9.8–25.5% и 15.0–36.5%.

Като орган за реструктуриране на дъщерни банки на предприятия майки от ЕС БНБ участва в създадени международни колегии за реструктуриране на трансгранични банкови групи от ЕС. През първата половина на 2019 г. БНБ съвместно с органа за реструктуриране на ниво група и с другите органи за реструктуриране на дъщерни дружества от ЕС продължи да работи по оценката на възможностите за реструктуриране и прегледа на планове за реструктуриране за 2018 г. на седем банкови групи и техните дъщерни дружества, лицензирани в Република България. Поради настъпили промени в структурата на някои от банковите групи вследствие на продажби на техните дъщерни банки в България⁶⁷, участието на БНБ в две от колегиите за реструктуриране е преустановено. В обхвата на четири от останалите действащи пет колегии, в които БНБ е представена като орган за реструктуриране, през втората половина на 2019 г. бяха приети съвместни решения относно плановете за реструктуриране за 2018 г. и оценката на възможността за реструктуриране. Всички актуализирани планове за реструктуриране за 2018 г., приети със съвместни решения, включват оценка на възможностите за реструктуриране на банковите групи, оценка на значимите предприятия в съответната банкова група и анализ на техния бизнес модел, идентифицирани критични функции на значимите предприятия, както и предпочитана стратегия и инструмент за реструктуриране на съответната банкова група. Дъщерните дружества, лицензирани в Република България, които са част от тези банкови групи, са определени като значими и са идентифицирани изпълнявани от тях критични функции.

За всички банкови групи с дъщерни дружества, лицензирани в Република България, органът за реструктуриране на ниво група инициира приемане на съвместно решение за МИСКПЗ на консолидирана основа за съответното предприятие майка за 2018 г. Като следствие от своята официално оповестена политика Единния съвет за реструктуриране (ЕСП)⁶⁸ – орган за реструктуриране на ниво група в рамките на четири от петте колегии за реструктуриране, инициира определяне на обвързващо МИСКПЗ за 2018 г. не само на консолидирана основа, но за съществени дъщерни дружества в обхвата на Единния механизъм за реструктуриране (ЕМП) и на индивидуална основа. През втората половина на 2019 г. бяха приети съответните съвместни решения в рамките на четири колегии за реструктуриране. Като орган за реструктуриране на дъщерните дружества в България, които са в обхвата на колегиите за реструктуриране, БНБ от своя страна извърши изчисления на МИСКПЗ на индивидуално ниво при прилагане на приетата методология за определяне на МИСКПЗ и по данни към 31 декември 2017 г. с оглед референтната дата на плановете за реструктуриране на

⁶⁷ Пряко придобиване от „Банка ДСК“ ЕАД, София, на акции, представляващи 99.7352% от капитала на „Сосиете Женерал Експресбанк“ АД (*Société Générale Group*), която при реализиране на придобиването става дъщерно дружество на „Банка ДСК“ ЕАД и част от групата ОТП; пряко придобиване от „Юробанк България“ АД на акции, представляващи 99.9819% от капитала на „Банка Пиреос България“ АД (*Piraeus Bank Group*), която при реализиране на придобиването става дъщерно дружество на „Юробанк България“ АД и част от групата *Eurobank Ergasias*.

⁶⁸ MREL – 2018 SRB Policy for the second wave of resolution plans, публикувана на 16 януари 2019 г.

съответните групи. Във връзка с възприетия от БНБ подход изчисленията на МИСКПЗ за дъщерните банки не подлежат на съвместно решение с останалите органи за реструктуриране и в този смисъл не са обвързващи за институциите, а имат единствено информативен характер.

През второто полугодие въз основа на резултатите за 2019 г. от прилагане на посочените по-горе методологии, които са свързани с анализите на ключови елементи от плана за реструктуриране, започна систематизирането на плановете за реструктуриране на останалите кредитни институции, попадащи в обхвата на правомощията на БНБ като орган за реструктуриране.

В съответствие с изискванията на ЗВПКИИП през март 2019 г. Управителният съвет на БНБ определи общата сума за 2019 г. на годишните вноски на банките във Фонда за реструктуриране на банки (ФПБ) в размер на 137 257 хил. лв. През април 2019 г. сумата беше разпределена под формата на индивидуални вноски на банките предвид рисковия им профил. Всички банки изплатиха дължимите от тях вноски във ФПБ в установения в ЗВПКИИП срок, като по този начин акумулираните във ФПБ средства надхвърлиха 548 млн. лв.

Във връзка с изпратеното на 29 юни 2018 г. официално писмо от министъра на финансите и управителя на БНБ за участие на Република България в Единния надзорен механизъм (ЕНМ) чрез установяване на тясно сътрудничество с ЕЦБ през 2019 г. продължи работата по подготовката за присъединяване и към Единния механизъм за реструктуриране (ЕМП) и съответно към Единния фонд за реструктуриране (ЕФП) като пряко следствие от установяването на тясно сътрудничество с ЕЦБ. Присъединяването към ЕМП и ЕФП произтича от директното прилагане в Република България на Регламент (ЕС) № 806/2014⁶⁹, считано от датата на установяване на тясно сътрудничество с ЕЦБ.

БНБ във функцията ѝ на орган за реструктуриране съвместно с представители на Единния съвет за реструктуриране (ЕСП) продължи да работи по съвместно уточнен План за действие с времеви график, включващ три отделни блока: 1) подготовка и приемане на необходимите промени в ЗВПКИИП; 2) подготовка за включване към ЕФП; 3) подготовка на процеса за планиране на реструктурирането на банки след присъединяването към ЕМП.

На 24 април 2019 г. Народното събрание прие Закон за изменение и допълнение на ЗВПКИИП (обнародван в ДВ, бр. 37 от 7 май 2019 г.), с който се въвеждат разпоредби, създаващи условия за прилагането на Регламент (ЕС) № 806/2014. В основната си част приетите разпоредби се предвижда да влязат в сила при установяването на тясно сътрудничество с ЕЦБ и целят създаване на правна сигурност, яснота и пълнота в националното законодателство с оглед осигуряване на прилагането на разпоредбите на Регламент (ЕС) № 806/2014. Също така за целите на подготовката за присъединяване към ЕМП с преходна разпоредба в Закона за изменение и допълнение на ЗВПКИИП се урежда обмяната на информация преди датата на присъединяване на Република България към ЕМП, от една страна, между БНБ и ЕСП, и от друга страна, между кредитните институции и ЕСП по искане на БНБ в качеството ѝ на орган за реструктуриране. С приемането на

⁶⁹ Регламент (ЕС) № 806/2014 на Съвета от 15 юли 2014 г. за установяване на еднообразни правила и еднообразна процедура за реструктурирането на кредитни институции и някои инвестиционни посредници в рамките на Единния механизъм за реструктуриране и Единния фонд за реструктуриране и за изменение на Регламент (ЕС) № 1093/2010.

Закона за изменение и допълнение на ЗВПКИИП работата по първия блок от Плана за действие беше приключена.

Ролята на БНБ по втория блок от Плана за действие се изразява в оказване на техническа и експертна подкрепа на ЕСП за установяване на размера на първоначалната вноска на България в ЕФП, дължима на основание ратифицираното⁷⁰ от Република България Споразумение относно прехвърлянето и взаимното използване на вноски в ЕФП при установяването на тясно сътрудничество с ЕЦБ и присъединяването към ЕМП. През 2019 г. БНБ съдейства на ЕСП за осигуряване на необходимата финансова информация от кредитните институции с оглед извършване на изчисления от страна на ЕСП за установяване на размера на първоначалната вноска на Република България в ЕФП.

Целта на работата по третия блок от Плана за действие е да обхване съвместните действия с ЕСП за подготовката за включване в ЕМП, отнасящи се до идентифициране на кредитните институции, попадащи в обхвата на преките отговорности и задачи на ЕСП, запознаване с процедурите на ЕСП и разпределението на отговорностите и задачите между ЕСП и националните органи за преструктуриране в рамките на ЕМП.

⁷⁰ Закон за ратифициране на Споразумението относно прехвърлянето и взаимното използване на вноски в Единния фонд за преструктуриране (приет на 8 ноември 2018 г., обнародван в ДВ, 2018, бр. 96).

VIII. Участие в ЕСЦБ и в дейността на институциите и органите на ЕС

През 2019 г. представители на БНБ участваха в дискусиите и преговорите, свързани с дейността на органите и институциите на ЕС по изграждането на по-задълбочен Икономически и паричен съюз (ИПС), по изпълнението на мерките за завършването на банковия съюз, по създаването на добре функциониращ и интегриран съюз на капиталовите пазари в ЕС, както и по укрепването на доверието във финансовата система.

Представителите на БНБ участваха активно в преговорите по мерките за намаляване на риска в банковия сектор в ЕС, залегнали в представения от Европейската комисия през 2016 г. законодателен пакет в областта на пруденциалния надзор и реструктурирането на кредитните институции, по който бе постигнато съгласие. Във връзка с изграждането на съюза на капиталовите пазари бяха предложени мерки за укрепване на правомощията на европейските надзорни органи и за сближаване на надзорните практики, включително укрепване на ролята на ЕБО. Представители на БНБ участваха с експертния си принос в преговорите, свързани с реформата на мандата на ЕБО, както и при преразглеждането на мисията и организацията на ЕССР.

Европейска система на централните банки

Управителят на БНБ е член на Генералния съвет на ЕЦБ, включващ председателя и заместник-председателя на ЕЦБ, както и управителите на националните централни банки на всички държави – членки на ЕС. През 2019 г. бяха проведени четири заседания на Генералния съвет на ЕЦБ, на които бяха обсъдени въпроси, свързани с икономическото развитие и състоянието на финансовия сектор на ЕС, както и ключови документи на ЕЦБ, включително доклад относно перспективите и паричната политика на държавите членки извън еврозоната, доклад за спазване от страна на централните банки на забраната за парично финансиране и доклад за публичните финанси.

Представители на БНБ участват в работата на 12 комитета към ЕСЦБ⁷¹ и в 50 работни групи към тях, както и в Конференцията за човешките ресурси и Конференцията на ръководителите на администрацията. Чрез представителите си в органите, комитетите и работните групи на ЕСЦБ Банката допринася за изготвянето на правни актове на ЕЦБ в областта на паричната и банковата политика, на платежните и сетълмент системи, на статистическата отчетност и в изследователската дейност, както и при обсъждането на други въпроси от сферата на компетентност на централните банки. БНБ участва в процеса на съгласуване на становища на ЕЦБ във връзка с провежданите с нея писмени консултации на държавите – членки на ЕС, по всеки проект на нормативен акт, който е в областите от нейна компетентност.

⁷¹ Комитет за счетоводство и парични приходи (AMICO), Комитет за финансова стабилност (FSC), Комитет по банковете (BANCO), Комитет за комуникации на Евросистемата/ЕСЦБ (ECCO), Комитет за информационни технологии (ITC), Комитет на вътрешните одитори (IAC), Комитет за международни отношения (IRC), Правен комитет (LEGCO), Комитет за пазарни операции (MOC), Комитет по парична политика (MPC), Комитет за пазарна инфраструктура и плащания (MIPC), Комитет по статистика (STC).

През отчетния период България проведе писмена консултация с ЕЦБ относно проект на закон за изменение и допълнение на Закона за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници. Със законопроекта се въвеждат разпоредби във връзка с прилагането на Регламент (ЕС) № 806/2014 на Европейския парламент и на Съвета за установяването на еднообразни правила и еднообразна процедура за реструктурирането на кредитни институции и някои инвестиционни посредници в рамките на Единния механизъм за реструктуриране и Единния фонд за реструктуриране и за изменение на Регламент (ЕС) № 1093/2010.

Също така България проведе консултация и относно проект на закон за изменение и допълнение на Закона за платежните услуги и платежните системи. Със законопроекта се целъ да се транспонира в националното законодателство Директива (ЕС) 2015/2366 на Европейския парламент и на Съвета и да се приложат някои мерки от други правни актове на Съюза, приети във връзка с Директива (ЕС) 2015/2366, както и да се въведат мерки по прилагането на Регламент (ЕС) 2019/518 на Европейския парламент и на Съвета.

Европейски съвет за системен риск, Европейски банков орган, надзорни колегии

Управителят на БНБ и подуправител на БНБ са членове на Генералния съвет на ЕССР. Основен акцент в дискусиите по време на проведените през 2019 г. четири заседания на Генералния съвет беше оценката на рисковете за финансовата стабилност на фона на съществуващата геополитическа несигурност както на световно, така и на европейско ниво. Като основни рискове за финансовата стабилност в ЕС бяха посочени преоценката на рисковата премия на световните финансови пазари и влошаването на перспективите за икономиката, включително уязвимостта на счетоводните баланси на финансовите институции и неустойчивите нива на задлъжнялост. Отчетено беше, че забавящият се растеж би повлиял отрицателно върху рентабилността на финансовите институции в ЕС и би се отразил върху поносимостта на дълга на частния и публичния сектор. Генералният съвет обсъди средносрочните рискове, свързани с областите на уязвимост в сектора на жилищните недвижими имоти в Европейското икономическо пространство и установи, че в единадесет държави, сред които България не е, наблюдаваните области на уязвимост може да са източник на системен риск за финансовата стабилност в средносрочен хоризонт. Това доведе до приемането на препоръки или предупреждения към тези държави да предприемат действия, насочени към отстраняване на идентифицираните слабости. В рамките на ежегодния преглед на основните тенденции за 2018 г. при провеждането на макропруденциална политика в ЕС членовете на Генералния съвет отчетоха, че мерките, прилагани от държавите членки, са предимно с рестриктивен характер, като най-често използваните инструменти са антицикличният капиталов буфер, буферът за системен риск и ограничаването на съотношението „кредит/стойност на недвижимия имот“.

На заседанието си през март Генералният съвет разгледа два доклада – първият е относно приноса на комплексната регулаторна рамка за системния риск, а вторият относно каналите, по които пазарът на борсово търгувани фондове би оказал влияние върху системния риск. Генералният съвет прие Препоръка за изменение на Препоръката относно запълването на празноти в данните за недвижимите имоти с цел включване на нова подпрепоръка към Евростат, постигане на съответствие при използваните

дефиниции с тези, включени в законодателството на ЕС, и промяна в сроковете за докладване относно изпълнението на препоръката. Одобрени бяха и неблагоприятните сценарии за стрес тестовете на институциите за професионално пенсионно осигуряване, централните контрагенти и фондовете на паричния пазар. Обсъдени бяха резултатите от проведените през 2018 г. стрес тестове на застрахователния сектор, като беше изтъкната важноста на публикуването на индивидуалните резултати с оглед постигане на по-голяма прозрачност и равнопоставеност.

Сред основните теми, разгледани по време на заседанието през юни, бяха системните рискове и области на уязвимост, свързани с небанковите финансови посредници, включително по отношение на взаимосвързаността, ликвидността и нивото на задлъжнялост, както и вторичните ефекти от стрес тестовете на банките в ЕС.

Сред обсъдените от Генералния съвет теми на заседанието през септември бяха областите на уязвимост в сектора на жилищните недвижими имоти, както и възможният подход, който да позволи на ЕССР да оцени слабостите, свързани със сектора на търговските недвижими имоти, а също доколко подходящи са прилаганите макропруденциални политики за справяне с тези слабости. Дискутирани бяха и най-важните въпроси, отнасящи се до събирането и обмена на информация за клонове на кредитни институции за целите на макропруденциалната политика.

Акцент в дискусиите на заседанието през декември бяха областите на уязвимост във финансовата система на ЕС, в това число задлъжнялостта на нефинансовите предприятия, ликвидността на активите на инвестиционните фондове и разходите, свързани с некоректно поведение от страна на финансовите институции. Членовете на Генералния съвет обсъдиха още рисковете за финансовата стабилност, които могат да произтекат от промени в климата и от прекъсвания в дейността на критично важни финансови инфраструктури. Разгледана беше важноста на глобалния финансов цикъл, като беше подчертано, че тенденциите в развитието на ключови икономики извън ЕС, по-конкретно САЩ и Китай, могат да бъдат пренесени в страните от ЕС и да засегнат местните финансови условия. В съответствие със следваната стратегия за разширяване извън банковия сектор на макропруденциалния инструментариум бяха обсъдени възможните инструменти за предотвратяване и смекчаване на рисковете в застрахователния сектор, с което се осигури междусекторна последователност в провеждането на макропруденциалната политика. Обсъдени бяха и основните области, в които трудните за оценяване по справедлива стойност финансови инструменти (поради липса на данни или непълни пазарни данни) могат да засегнат финансовата стабилност и да окажат влияние върху макропруденциалните решения. Във връзка с това беше отчетена необходимостта от по-голяма прозрачност. В съответствие с приетата през 2016 г. Препоръка на ЕССР относно запълването на празноти в данните за недвижими имоти, чийто адресат са националните макропруденциални органи, европейските надзорни органи (ЕНО) и Европейската комисия.

Освен в Генералния съвет на ЕССР представители на БНБ участваха активно и в работата на Консултативния технически комитет към ЕССР, в заседания на работните и целевите групи към него посредством изготвяне на позиции по обсъжданите теми, включително позиции по писмени процедури и консултации. През 2019 г. продължи участието на представители на БНБ в надзорните колегии за европейските банкови групи и техните субсидиари, както и в колегии за реструктуриране. В рамките на надзорните колегии бяха обсъдени рисковите оценки към края на 2018 г.,

изготвени по линия на процеса на надзорен преглед и оценка (ПНПО), и бяха подписани Съвместни решения за капитала и ликвидността на банковите групи, към които принадлежат дъщерните банки в България. През второто шестмесечие на 2019 г. започна обсъждането на плановете за възстановяване на банкови групи за 2019 г.

По линия на специалните надзорни дейности продължи активното участие на представители на БНБ в заседанията на комитети и работни групи към ЕБО и ЕК за борбата с изпирането на пари и финансирането на тероризма, за защита на потребителите и за финансови иновации. Обсъжданите теми бяха от изключително значение за актуализиране на методите за надзор в тези области.

В сферата на регулаторната рамка продължи работата по линия на постоянните комитети и работни групи към ЕК и ЕБО, където експерти на БНБ участваха активно при обсъждане и изработване на общите политики и стандарти за надзор, както и в обмена, оценката и сближаването на националните практики по въвеждане и прилагане на пруденциалната и надзорната рамка на ЕС.

Съвет по икономически и финансови въпроси (Екофин) и Икономически и финансов комитет

През 2019 г. в рамките на Съвета на ЕС продължи работата по укрепване на Икономическия и паричен съюз и по изграждането на регулаторната рамка за завършване на банковия съюз. През първата половина на годината окончателно беше одобрен законодателният пакет от мерки за намаляване на рисковете в банковата система на ЕС (така нареченият банков пакет⁷²). С приетите мерки се извършват изменения в законодателството относно пруденциалните изисквания за кредитните институции и изменения, с които се укрепва рамката за тяхното възстановяване и реструктуриране. Новите мерки, в преговорите по които взеха участие представители на БНБ, са насочени към подобряване на устойчивостта на кредитните институции в ЕС и към укрепване на финансовата стабилност.

Представители на БНБ участваха в проведените интензивни преговори в рамките на Работната група „Финансови услуги“ към Съвета на ЕС по представените през 2018 г. законодателни мерки за справяне с необслужваните кредити в ЕС. Напредъкът по пакета, състоящ се от предложение за Регламент за изменение на Регламент (ЕС) № 575/2013 по отношение на минималното покритие за загуби за необслужвани експозиции и от предложение за Директива относно лицата, обслужващи кредити, купувачите на кредити и събирането на обезпечения, е пряко свързан с изпълнението на основната цел – намаляването на рисковете в банковия сектор и завършването на банковия съюз. Регламентът, с който се въвежда пруденциален предпазен механизъм за необслужваните кредити, беше окончателно одобрен от Съвета на ЕС на 9 април 2019 г., след което бе публикуван в „Официален вестник на ЕС“⁷³. В хода на преговорите предложението за директива беше разделено на две отделни директиви и предстои да започнат преговори с Европейския парламент за окончателното им приемане.

⁷² За повече подробности виж „Отчет на БНБ за януари – юни 2019 г.“, с. 82.

⁷³ Регламент (ЕС) 2019/630 на Европейския парламент и на Съвета от 17 април 2019 г. за изменение на Регламент (ЕС) № 575/2013 по отношение на минималното покритие за загуби за необслужвани експозиции (ОВ L 111/4 от 25 април 2019 г.)

През 2019 г. продължи работата по законодателното предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета за изменение на Регламент (ЕС) 806/2014 с цел създаване на Европейска схема за гарантиране на депозитите (ЕСГД). Дискусиите по предложението, което е част от мерките за по-нататъшното споделяне на рисковете в банковата система и за изграждане на третия стълб на така наречения банков съюз в еврозоната, продължават в рамките на създадената с решение на Еврогрупата Работна група на високо равнище. В съответствие с предоставения на групата мандат се предвижда предприемането на допълнителни стъпки за постигане на съгласие относно пътна карта за политическите преговори по законодателното предложение. БНБ подпомага представителите на Министерството на финансите в подгрупите към Работната група на високо равнище със своя експертен капацитет по въпроси от компетентността на централната банка.

През годината беше приет законодателният пакет от мерки за подобряване на ефикасността на действащата Европейска система за финансов надзор⁷⁴, целящ засилване на надзорната конвергенция и укрепване на капацитета на европейските надзорни органи и на ЕССР. Приетите мерки, в чието обсъждане участваха представители на БНБ, обхващат изменения, целящи засилване на правомощията и повишаване на ефективността на управление на ЕНО и ЕССР, както и ограничаване на рисковете за финансовия сектор в ЕС, породени от дейности по изпиране на пари или финансиране на тероризма.

През 2019 г. БНБ продължи да работи активно за въвеждане в националното законодателство на европейските изисквания. Представители на Банката участваха в изготвянето на Закон за изменение и допълнение на ЗПУПС, с който се въвеждат изменения, произтичащи както от прилагането на Директивата за платежните услуги във вътрешния пазар⁷⁵, така и от необходимостта от въвеждане на национални мерки по прилагане на Регламента за презграничните плащания в евро⁷⁶ по отношение на определени такси за презграничните плащания в Европейския съюз и таксите за превалутиране, които влезе в сила в края на 2019 г. Представители на БНБ участваха във формирана междуведомствена работна група, изготвила приетия през ноември 2019 г. Закон за изменение и допълнение на Закона за мерките срещу изпирането на пари, с който в националното законодателство се въвеждат изискванията на Директива (ЕС) 2018/843 за изменение на

⁷⁴ Регламент (ЕС) 2019/2175 на Европейския парламент и на Съвета от 18 декември 2019 г. за изменение на Регламент (ЕС) № 1093/2010 за създаване на Европейски надзорен орган (Европейски банков орган), Регламент (ЕС) № 1094/2010 за създаване на Европейски надзорен орган (Европейски орган за застраховане и професионално пенсионно осигуряване), Регламент (ЕС) № 1095/2010 за създаване на Европейски надзорен орган (Европейски орган за ценни книжа и пазари), Регламент (ЕС) № 600/2014 относно пазарите на финансови инструменти, Регламент (ЕС) 2016/1011 относно индекси, използвани като бенчмаркове за целите на финансови инструменти и финансови договори или за измерване на резултатите на инвестиционни фондове и Регламент (ЕС) 2015/847 относно информацията, придружаваща преводите на средства (ОВ L 334/1 от 27 декември 2019 г.); Регламент (ЕС) 2019/2176 на Европейския парламент и на Съвета от 18 декември 2019 г. за изменение на Регламент (ЕС) № 1092/2010 за пруденциалния надзор върху финансовата система на Европейския съюз на макроработнище и за създаване на Европейски съвет за системен риск (ОВ L 334/146 от 27 декември 2019 г.).

⁷⁵ Директива (ЕС) 2015/2366 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2015 г. за платежните услуги във вътрешния пазар, за изменение на директиви 2002/65/ЕО, 2009/110/ЕО и 2013/36/ЕС и Регламент (ЕС) № 1093/2010 и за отмяна на Директива 2007/64/ЕО.

⁷⁶ Регламент (ЕС) 2019/518 на Европейския парламент и на Съвета от 19 март 2019 г. за изменение на Регламент (ЕО) № 924/2009 по отношение на определени такси за презграничните плащания в Съюза и таксите за превалутиране.

Директива (ЕС) 2015/849 за предотвратяване използването на финансовата система за целите на изпирането на пари и финансирането на тероризма⁷⁷.

БНБ е представена в Икономическия и финансов комитет от подуправител. Дискусиите в комитета бяха фокусирани върху преодоляване на предизвикателствата в банковия сектор, оперативна подготовка за оттеглянето на Обединеното кралство от ЕС и случаи на борба с изпирането на пари от кредитни институции в ЕС. Участниците в Комитета обсъдиха също напредъка в изграждането на съюза на капиталовите пазари и по-конкретно устойчивото финансиране, технологичните иновации, използвани в сферата на финансовите услуги (финтех), и произтичащите от тях предизвикателства за функционирането и структурата на финансовия сектор. Във връзка с изграждането на банковия съюз бяха дискутирани по-нататъшното усъвършенстване на рамките за надзор и за реструктуриране на кредитни институции. Отчетен беше напредъкът, постигнат с приемането през април 2019 г. на банковия пакет и с изпълнението на Плана за действие за справяне с необслужваните кредити в ЕС. Бяха идентифицирани нови предизвикателства, като увеличения геополитически риск, риска от отказ от вече извършени реформи във финансовия сектор, забавящия се икономически растеж, преоценка на рисковата премия, както и рисковете, свързани с промени в небанковия сектор и в бизнес моделите на банките. В рамките на проведените заседания членовете на Комитета обсъдиха и ефекта върху финансовия сектор на ЕС от ниските лихвени равнища за продължителен период от време. С оглед на това дискусиите се фокусираха върху устойчивостта на банките, рисковете, произтичащи от връзките с небанковия финансов сектор, и влошаването на неблагоприятната взаимна зависимост между банковия и държавния риск. Членовете на Комитета извършваха редовен преглед на предприетите действия, насочени към изграждането на съюза на капиталовите пазари, на очакваното отражение върху него от оттеглянето на Обединеното кралство от ЕС и на ефектите, произтичащи от намаляването на въглеродните емисии, климатичните промени и технологичното развитие. Те изготвиха и годишната оценка на движението на капитали и свободата на плащанията. Сред обсъжданите теми бяха също прегледът на икономическата ситуация, рисковете за финансовата стабилност, тенденциите в развитието на финансовия сектор и пазарите на държавен дълг в ЕС, както и възможностите и рисковете, свързани с така наречените устойчиви на колебания криптоактиви. Разгледани бяха също международната роля на еврото, петнадесетият преглед на квотите в МВФ, предложенията, включени в доклада пред Г-20 на Групата изтъкнати специалисти по глобално финансово управление относно международното измерение на реформите във финансовия сектор, в това число ключови въпроси, възникващи в рамките на регулаторните диалози с трети страни.

През април и септември бяха проведени неформални заседания на Съвета на ЕС по икономически и финансови въпроси, в които взеха участие министрите на финансите или икономиката и управителите на централните банки на държавите – членки на ЕС. В заседанията участваха управителят и подуправител на БНБ. В първата работна сесия по време на заседанието през април в Букурещ участниците обсъдиха приоритетите през следващия институционален цикъл с оглед постигане на консенсус относно стъпките,

⁷⁷ Директива (ЕС) 2018/843 на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2018 г. за изменение на Директива (ЕС) 2015/849 за предотвратяване използването на финансовата система за целите на изпирането на пари и финансирането на тероризма и за изменение на директиви 2009/138/ЕО и 2013/36/ЕС.

които следва да бъдат предприети за осигуряване на приобщаващ растеж и сближаване между държавите – членки на ЕС. Във връзка с изграждането на съюза на капиталовите пазари и въз основа на съществените стъпки, предприети за постигане на неговите цели, бяха разгледани ползите и предизвикателствата в една все по-цифровизирана и екосъобразна икономическа среда. Акцент в дискусиите по време на неформалното заседание през септември бяха устойчивостта на инфраструктурата на финансовите пазари и ролята на финансовия сектор за противодействие на хибридни заплахи. Бяха обсъдени и приоритетите на ЕС в областта на капиталовите пазари за следващия институционален цикъл с цел тяхното идентифициране и постигане на съгласие относно набор от практически мерки, които да насърчат презграничната интеграция на европейските капиталови пазари, включително мерки за предприемане от държавите членки.

Чрез участието си в Съвета по европейски въпроси към Министерския съвет БНБ допринася за формирането на позициите на България в ключови области на икономическото управление и финансовия сектор.

IX. Международни отношения

В съответствие със ЗБНБ Банката може да участва организационно и финансово от свое име в международни финансови организации, които имат за цел развитие на международното сътрудничество в областта на валутната, паричната и кредитната политика. В случаите, когато държавата участва в международни финансови институции, във взаимоотношенията с тях Банката изпълнява ролята на агент и депозитар.

БНБ е акционер в Банката за международни разплащания (БМР). Управителят на БНБ участва в редовните срещи на управителите на централните банки – акционери на БМР. Тези срещи представляват основен механизъм за сътрудничество и дискусии по икономическото развитие и перспективите пред световната икономика и международните финансови пазари. На проведеното в края на юни 2019 г. годишно Общо събрание на акционерите беше взето решение за разпределянето на нетната печалба на институцията, съобразно което БНБ получи дивидент върху притежаваните 8000 акции в размер на 2.4 млн. евро.

Управителят на БНБ е управител за България в МВФ и в това си качество представлява държавата във взаимоотношенията ѝ с Фонда. Квотата на страната в МВФ възлиза на 896.3 млн. СПТ, които се равняват на 10 428 гласа и представляват 0.21% от общите гласове на страните – членки на МВФ.

През януари 2019 г. беше подписан Меморандум за сътрудничество между БНБ и Народната банка на Китай. Целта на Меморандума е задълбочаване на взаимоотношенията и засилване на сътрудничеството между двете централни банки.

На 26 март 2019 г. централната банка на Германия съвместно с БНБ, други национални централни банки от ЕСЦБ и ЕЦБ официално стартира Програма за техническо сътрудничество с централните банки и надзорните органи на страните от Западните Балкани – кандидати и потенциални кандидати за членство в ЕС: Албания, Босна и Херцеговина, Черна гора, Северна Македония, Сърбия и Косово. Програмата е двегодишна, финансира се от ЕС посредством Инструмента за предприемчивост и се управлява от централната банка на Германия. Целта на програмата е по-нататъшно укрепване на капацитета на институциите бенефициенти и подобряване на инструментите за провеждане на политики чрез прилагане на най-добрите международни и европейски стандарти в различни сфери на централнобанковата дейност. През отчетния период експерти от БНБ участваха като лектори при обучение в институциите бенефициенти по защита на потребителите на финансови услуги и финансово включване, статистика, банков надзор, платежни системи и европейска интеграция. Проведена беше подготвителна среща относно изпълнение на договорена с централната банка на Република Косово двустранна дейност по предотвратяване изпирането на пари и финансирането на тероризма.

По линия на двустранното сътрудничество експерти от БНБ участваха във форум на централни банки в областта на вътрешния одит, организиран от централната банка на Република Турция.

През октомври 2019 г. БНБ организира международна конференция, финансирана по програма „Перикъл 2020“ на ЕС, относно борбата срещу фалшифицирането на еврото в Черноморския регион. Целта на събитието беше укрепване на сътрудничеството между компетентните национални

органи и обмяна на опит и най-добри практики за защита на еврото и други валути срещу фалшифициране.

През април 2019 г. БНБ внесе 10 000 долара за подпомагане на дейността на Г-30, така наречената Консултативна група по международни икономически и финансови въпроси.

През октомври 2019 г. БНБ стана член на *European Money and Finance Forum (SUERF)* и направи вноска в размер на 1750 евро. Участието на БНБ в организацията дава възможност за по-широко представителство на Банката в международния диалог по важни и актуални за централните банки теми, по глобалната икономическа политика и за участие в провежданите изследвания.

БНБ допринася за укрепването на регионалното сътрудничество чрез активно си участие на най-високо ниво в Клуба на управителите на централните банки на страните от Централна Азия, Черноморския и Балканския регион.

На 18 ноември 2019 г. БНБ в качеството си на компетентен надзорен орган сключи Меморандум за разбирателство с централната банка на Англия и с британския Орган за финансово поведение (*FCA*). Структурата и съдържанието на Меморандума се основават изцяло на разработения за целта образец на ЕБО, като окончателният текст бе съгласуван в писмена кореспонденция с централната банка на Англия. Меморандумът урежда обмена на информация и сътрудничеството при изпълнение на надзорните функции от компетентните органи както в процеса на лицензиране (обмен на информация за представляващи и управляващи, собственици и лица, осъществяващи контрол, когато са свързани лица), така и в отделни аспекти на текущата надзорна дейност. Обхванати са надзорните колегии и обменът на надзорни оценки, сътрудничеството при надзорни проверки, прилагането на надзорни мерки и интервенции на микрониво, прилагането на макроруденциални мерки, оценяването на планове за възстановяване, както и сътрудничеството при извънредни случаи и управление на кризи, при обмена на информация за изпълнение на мерки и при обмена на данни относно финансови престъпления.

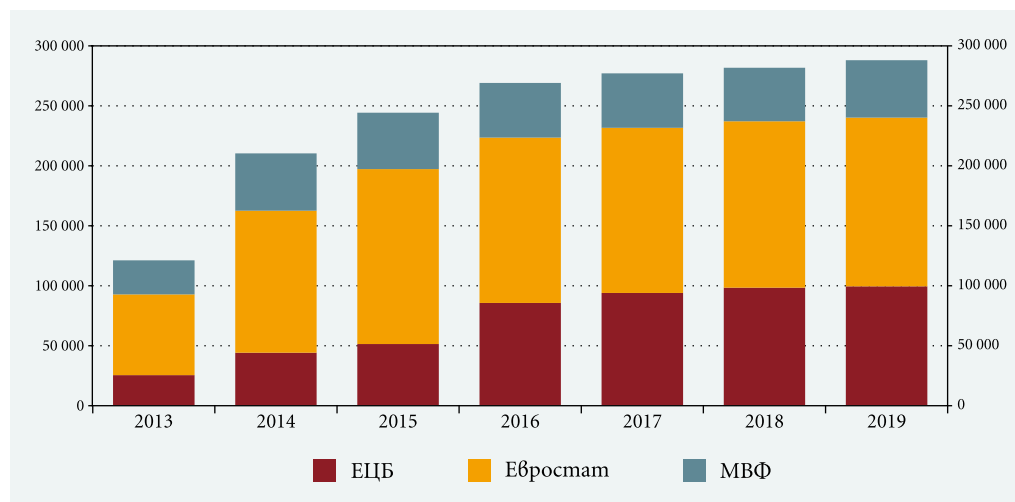
Х. Статистическа дейност

БНБ съставя статистическа информация в съответствие с чл. 42 от ЗБНБ и като член на ЕСЦБ в изпълнение на ангажиментите си по чл. 5 от Устава на ЕСЦБ и ЕЦБ. В статистическата си дейност БНБ спазва хармонизираните европейски стандарти, в чиято основа лежат международните статистически методологии на водещите институции в съответните области на компетентност (ЕЦБ, Евростат, МВФ, БМР, ОИСР, ООН, Световната банка и др.).

БНБ осъществява дейностите по събиране, обработване, анализиране и разпространяване на официалната парична⁷⁸ и лихвена⁷⁹ статистика, статистиката на външния сектор⁸⁰, статистиката на тримесечните финансови сметки на всички институционални сектори⁸¹, държавната финансова статистика⁸², статистиката на небанковите финансови институции, включително на лизинговите дружества, на инвестиционните фондове⁸³, на дружествата, специализирани в кредитиране, и на застрахователните и презастрахователните дружества⁸⁴.

Уникални времеви редове, изпратени на ЕЦБ, Евростат и МВФ

(брой)

Източник: БНБ.

⁷⁸ Съгласно Регламент (ЕС) № 1071/2013 на ЕЦБ от 24 септември 2013 г. относно баланса на сектор „парично-финансови институции“ (преработен текст).

⁷⁹ Съгласно Регламент (ЕС) № 1072/2013 на ЕЦБ от 24 септември 2013 г. относно статистиката на лихвените проценти, прилагани от парично-финансовите институции (преработен текст).

⁸⁰ Съгласно Регламент (ЕО) № 184/2005 на Европейския парламент и на Съвета от 12 януари 2005 г. относно статистиката на Общността относно платежния баланс, международната търговия с услуги и преките чуждестранни инвестиции и Насоки на ЕЦБ от 9 декември 2011 г. относно изискванията за статистическа отчетност на ЕЦБ в областта на външната статистика (ЕЦБ/2011/23).

⁸¹ Съгласно Европейската система от сметки (ЕСС 2010), посочена в Регламент (ЕС) № 549/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 21 май 2013 г., Насоки на ЕЦБ от 25 юли 2013 г. относно изискванията за статистическа отчетност на ЕЦБ по отношение на тримесечните финансови сметки (ЕЦБ/2013/24) и последващите им изменения.

⁸² Съгласно ЕСС 2010, Насоки на ЕЦБ от 25 юли 2013 г. относно държавната финансова статистика (ЕЦБ/2013/23) и последващите им изменения.

⁸³ Регламент (ЕС) № 1073/2013 на ЕЦБ от 18 октомври 2013 г. относно статистиката на активите и пасивите на инвестиционните фондове.

⁸⁴ Регламент (ЕС) № 1374/2014 на Европейската централна банка от 28 ноември 2014 г. относно изисквания за статистическа отчетност за застрахователни (осигурителни) дружества (ЕЦБ/2014/50).

През 2019 г. Банката продължи да разпространява актуални статистически данни както чрез интернет страницата си, така и предавайки редовно данни на ЕЦБ, Евростат, ЕССР, МВФ, БМР и други национални и международни институции. През годината продължи да нараства обемът на статистическите данни, изпращани на международните институции, като броят на уникалните времеви редове, предоставени на ЕЦБ, Евростат и МВФ, достигна през 2019 г. 289 хил. (282 хил. през 2018 г.).

Съставяната статистическа информация се използва и в областта на икономическите изследвания и прогнози, за анализ на финансовата стабилност, за осъществяване на други основни дейности на БНБ, както и за целите на редица чуждестранни публикации и доклади, като статистическите бази данни на ЕЦБ и Евростат, Годишния доклад на ЕЦБ, Доклада за конвергенцията, Таблицата с показатели във връзка с процедурата при макроикономически дисбаланси и др. През 2019 г. всички статистически данни на интернет страницата на БНБ бяха публикувани в съответствие с предварително обявения календар.

Наред със съставянето на статистически данни БНБ участва активно в редица национални, европейски и международни форуми при обсъждане и решаване на методологически въпроси в областта на статистиката. Всички публикувани от Банката статистически данни са съпроводени със съответните метаданни, които при необходимост периодично се актуализират. В началото на 2019 г. бяха актуализирани методологическите изследвания по парична статистика във връзка с влизането в сила на МСФО 16 и прилагането му от банките.

В съответствие с приоритетите и целите на ЕСЦБ и във връзка с измененията в насоките на ЕЦБ относно Регистъра на данни за институциите и филиалите (*Register of Institutions and Affiliates Data, RIAD*) и през 2019 г. продължи развитието и усъвършенстването в БНБ на статистическите бази данни, съдържащи индивидуална референтна информация – Регистъра на местните икономически субекти и Базата данни за българските ценни книжа. Наред с аналитичните възможности, които предоставят на национално ниво, тези бази данни позволяват на БНБ да изпълнява ангажиментите си към ЕСЦБ по управление на данните за България в Регистъра на данни за институциите и филиалите и в Централизираната база данни на ЕСЦБ за ценни книжа (*Centralised Securities Database, CSDB*)⁸⁵. В регистъра се съдържа референтна информация за кредитни институции, фондове на паричния пазар, дружества със специална инвестиционна цел, инвестиционни фондове и управляващите ги дружества, доставчици на платежни услуги и оператори на платежни системи, застрахователни и презастрахователни дружества, както и за холдингови компании и централни управления. През 2019 г. в обхвата на отчетните единици за *RIAD* бяха включени местните пенсионни фондове и продължи процесът на поетапно отчитане на българските нефинансови предприятия – емитенти на ценни книжа. Това позволява постигането на по-добра свързаност и съпоставимост между референтните данни за емитентите в *RIAD* с тези за ценните книжа в *CSDB*.

През 2019 г. БНБ продължи доброволно да подпомага останалите национални централни банки при идентифициране и допълване в *RIAD* на референтна информация за местни институционални единици в качеството им на страна по кредитни отношения във връзка с внедряването на проекта на

⁸⁵ Съгласно Насоки и Препоръка на ЕЦБ от 26 септември 2012 г. относно рамката за управление на качеството на данни за Централизираната база данни за ценни книжа (ЕЦБ/2012/21 и ЕЦБ/2012/22).

ЕСЦБ АнаКредит (*Analytical credit datasets, AnaCredit*)⁸⁶ за събиране на подробни данни за кредитите и кредитния риск. БНБ активно участва и в проекта на ЕЦБ „Статистика на държаните ценни книжа“ (*Securities Holdings Statistics, SHS*)⁸⁷, който е от значение както за съставянето на различни видове статистически данни, така и за анализа на финансовата стабилност.

През 2019 г. продължи работата и по развитие и усъвършенстване на статистическите информационни системи – Интегрираната статистическа информационна система (ИСИС) и Информационната система по парична и лихвена статистика (ИСПС). Те осигуряват автоматизиран контрол, по-голяма надеждност и високо качество на получаваната, обработваната и разпространяваната от БНБ статистическа информация, а подаването на отчетните форми и декларации по електронен път намалява значително административното бреме върху физическите и юридическите лица. В началото на 2019 г. в ИСИС бяха въведени промени, свързани с начина на електронно подаване и подписване на заявления за достъп, декларации, заявки за промяна и отчетни форми. Във връзка с това бяха актуализирани указанията на БНБ за предоставяне на статистическа информация по електронен път. БНБ отдава голямо значение на качеството на съставяната от нея статистическа информация. В своята дейност Банката следва принципите, залегнали в документа „Обществен ангажимент на ЕСЦБ по отношение на европейската статистика“, който се основават на фундаменталните принципи на официалната статистика на ООН. Банката активно участва при съставянето от ЕСЦБ и от Европейската статистическа система на доклади за оценка на качеството на данните, които чрез конкретни показатели измерват спазването на тези принципи по отношение на статистическите продукти на централните банки и националните статистически институти – достъпност и яснота, точност и надеждност, съпоставимост и съгласуваност. С публикуването им се осигурява прозрачност и се дава възможност за извършване на сравнителен анализ на качеството на тези статистически продукти за всички държави от ЕС.

В края на юни 2019 г. ЕЦБ и Евростат публикуваха пети Годишен доклад за анализ на качеството на статистиката, в чиято основа лежат индикаторите, използвани в процедурата при макроикономически дисбаланси, включително за съставяните от БНБ статистики на платежния баланс, на международната инвестиционна позиция и на тримесечните финансови сметки. Като координатор за България БНБ съблюдава и изискванията на Рамката на МВФ за оценяване на качеството на данните, която е част от Специалния стандарт за разпространението на данни Плюс, към който България е присъединена.

В своята дейност в областта на статистиката БНБ си сътрудничи с НСИ, с Министерството на финансите, с национални и чуждестранни статистически органи и централни банки. През 2019 г. в резултат от съвместната работа между БНБ и НСИ бе извършена ревизия, имаща за цел постигане на съгласуваност на данните (*benchmark revision*) между статистиките на международната инвестиционна позиция, на платежния баланс, на тримесечните и на годишните финансови сметки.

⁸⁶ Съгласно Регламент (ЕС) № 2016/867 на Европейската централна банка от 18 май 2016 г. относно събирането на подробни данни за кредитите и кредитния риск (ЕЦБ/2016/13).

⁸⁷ Съгласно Регламент (ЕС) № 1011/2012 на ЕЦБ от 17 октомври 2012 г. относно статистически данни за държавни ценни книжа (ЕЦБ/2012/24) и последващите му изменения; Насоки на ЕЦБ от 22 март 2013 г. относно статистически данни за държавни ценни книжа (ЕЦБ/2013/7) и последващите им изменения; Препоръка на ЕЦБ от 2 август 2016 г. относно рамката за управление на качеството на статистическите данни за държавни ценни книжа (ЕЦБ/2016/24).

XI. Централен кредитен регистър и Регистър на банковите сметки и сейфове

Централен кредитен регистър

БНБ поддържа информационна система (ИС) за паричните задължения на клиентите към банките, финансовите институции, платежните институции и дружествата за електронни пари, отпускащи кредити по реда на чл. 19 от ЗПУПС (отчетни единици). С Наредба № 22 на БНБ за Централния кредитен регистър (ЦКР) се регламентират функционирането, обхватът, редът и сроковете за подаване и получаване на информация от ЦКР. В регистъра се поддържат данни за предоставените от отчетните единици кредити независимо от размера им. Информацията за кредитната задълженост на клиентите се осигурява в реално време и включва данни както за текущото състояние на кредитите, така и за просрочията по активни и по погасени кредити за 5-годишен ретроспективен период.

Във връзка с развитието на системата на ЦКР и с необходимостта от повишаване на качеството на информацията, която регистърът предоставя, считано от 20 ноември 2019 г., системата предоставя допълнително информация и за лицата, които са съдължници и поръчители по предоставени кредити. Тези допълнителни данни допринасят за по-ефективното оценяване от участниците в ЦКР на кредитоспособността на клиентите им.

Към 31 декември 2019 г. отчетните единици в системата на регистъра бяха общо 215, в това число 26 банки, 186 финансови институции, 2 платежни институции и едно дружество за електронни пари. През същия период в ИС на ЦКР бяха включени 13 финансови институции и едно дружество за електронни пари, а бяха изключени 5 финансови институции и една банка.

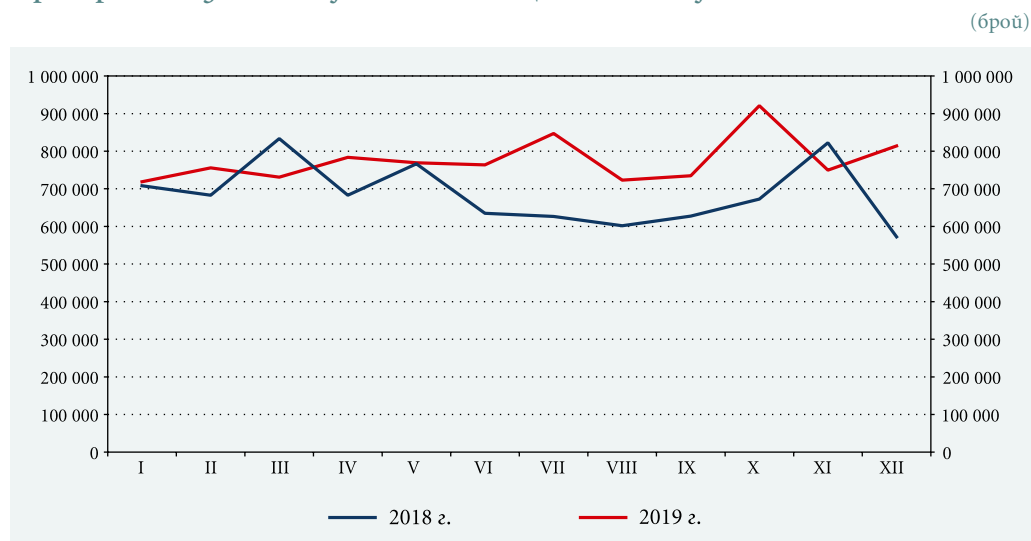
Регистрираните кредити в ИС на ЦКР към 31 декември 2019 г. бяха 5844 хил. броя (при 5433 хил. броя към 31 декември 2018 г.), а балансовата им експозиция възлизаше на 83 718 млн. лв. (75 866 млн. лв. към 31 декември 2018 г.). Броят на подадените в регистъра кредитополучатели за годината бе 2547 хил., разпределени, както следва: физически лица – 2319 хил.; юридически лица – 101 хил.; чуждестранни лица, които нямат регистрация по ЕГН/ЕИК или код по БУЛСТАТ/ПИК – 119 хил.; лица, упражняващи свободни професии или занаятчийска дейност – 8 хил.

Към 31 декември 2019 г. при кредитополучателите – физически лица, най-голям бе дялът на тези с остатъчен дял по кредитите до 5 хил. лв. (59.5%), а при юридическите лица преобладаваха кредитополучателите с остатъчен дял по кредитите между 5 хил. лв. и 50 хил. лв. (34.1%).

Информацията, събирана и предоставяна от ЦКР, е важна при оценката на кредитоспособността на кредитополучателите от отчетните единици във връзка със сключването и изпълнението на кредитни сделки. Важен елемент от тази информация е наличието на исторически данни за просрочията по активни и погасени кредити. През 2019 г. в ЦКР бяха извършени 9311 хил. проверки (8232 хил. проверки към 31 декември 2018 г.) по електронен път от участниците в системата на регистъра. Средномесечният

брой на проверките за 2019 г. бе 776 хил., като 73.8% от общия брой бяха осъществени от банките, а 26.2% – от останалите участници в регистъра.

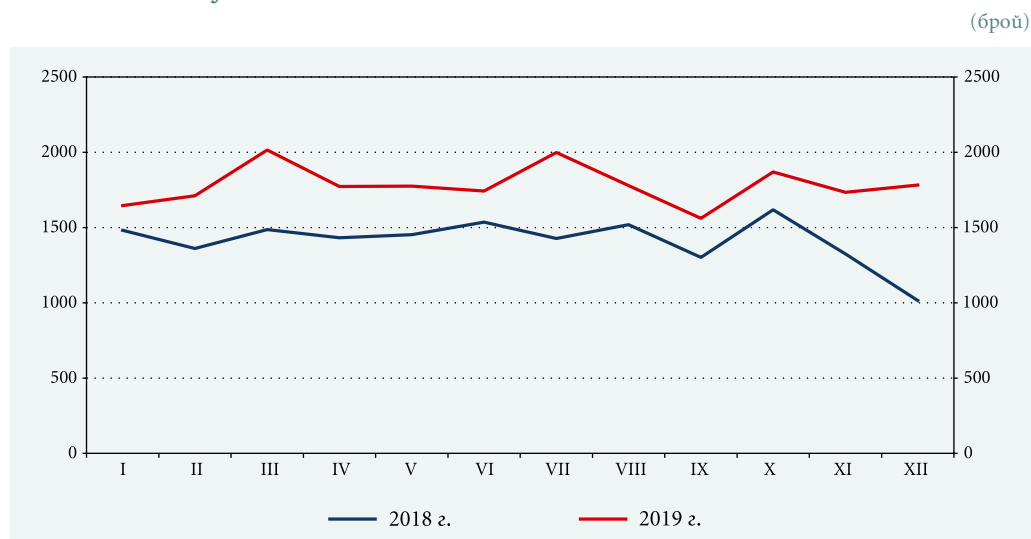
Проверки от участниците в ИС на ЦКР по месеци

Източник: БНБ.

По реда на чл. 21–23 от Наредба № 22 за ЦКР Банката предоставя информация за кредитната задължителност на физически лица (в това число на наследници на починали лица) и на юридически лица. През 2019 г. постъпните в БНБ заявления за издаване на справка за кредитополучател от ИС на ЦКР на хартиен носител бяха 21 385 броя (16 953 броя към 31 декември 2018 г.).

Проверки в ИС на ЦКР въз основа на подадени заявления/писма в БНБ по месеци

Източник: БНБ.

Считано от 5 юни 2019 г., заявления за получаване на информация от ЦКР по електронен път подават физически лица, които притежават удостоверение за квалифициран електронен подпис, издадено от регистриран доставчик на удостоверителни услуги по реда на Закона за електронния документ и електронните удостоверителни услуги. Таксите за електронни

услуги са определени на 50% от тези, предоставени на хартиен носител. Към 31 декември 2019 г. в ЦКР бяха подадени 913 електронни заявления за електронни услуги.

Системата на ЦКР отговаря на съвременните изисквания по отношение на ползването на информация чрез три потребителски интерфейса, основаващи се на нови технологии за обработка на данни. Регистърът обменя информация с другите европейски кредитни регистри за подобряване на дейността си в два основни аспекта – технологичен и методологически. Информацията в ЦКР се събира и поддържа при отчитането на най-добрите практики в тази област.

В своята дейност ЦКР си сътрудничи със Световната банка (проекта *Doing Business*), ЕЦБ, МВФ и други международни организации, като предоставя периодично информация във връзка с подготвяни от тях изследвания, статистически анализи и годишни проучвания.

Регистър на банковите сметки и сейфове

БНБ поддържа електронна информационна система за номерата на банковите сметки, техните титуляри и упълномощените да се разпореждат със сметките лица, данни за наличие на запови по сметки, както и за лицата – наематели на сейфове в банки, и техните пълномощници. В системата информация подават банките и клоновете на чуждестранни банки, извършващи дейност на територията на страната, както и БНБ. С Наредба № 12 за регистъра на банковите сметки и сейфове (РБСС) се регламентират функционирането, обхватът, редът и сроковете за подаване и получаване на информация от регистъра. Информацията за банкови сметки и договори за наем на сейфове се осигурява в реално време, като банките предоставят на БНБ данни най-малко веднъж седмично.

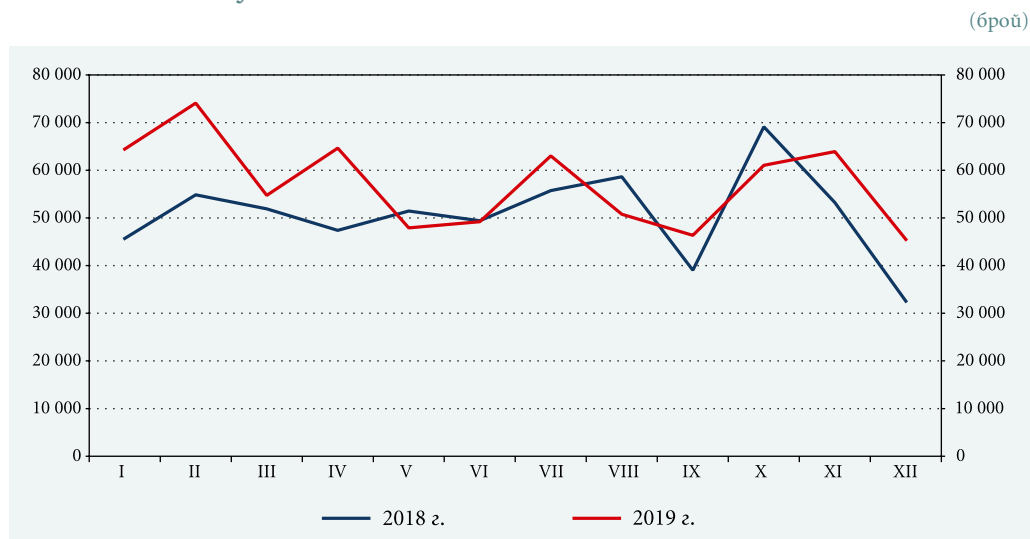
Към 31 декември 2019 г. в РБСС бяха подадени данни за 15.56 млн. активни банкови сметки (при 16 млн. към декември 2018 г.) и за 32.40 хил. договора за наем на банкови сейфове (при 32.04 хил. към декември 2018 г.), в това число записи за 3.03 млн. броя новооткрити сметки и за 3.33 млн. броя закрити сметки.

Към 31 декември 2019 г. в РБСС има записи за 1.3 млн. наложени запови и за 362 хил. вдигнати запови по банкови сметки. В резултат на извършената консолидация чрез сливане на две банки през 2019 г. в регистъра са прехвърлени 338.2 хил. записи за сметки.

Съгласно ЗКИ достъп до информация от РБСС във връзка с изпълнение на служебните им задължения имат органите на съдебната власт (съдилища, прокуратура и следствени органи), Главна дирекция „Национална полиция“, Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“ и областните дирекции на Министерството на вътрешните работи, Държавна агенция „Национална сигурност“, Националната агенция за приходите, Комисията за противодействие на корупцията и отнемане на незаконно придобитото имущество, Агенция „Митници“, Комисията за финансов надзор, частните и държавните съдебни изпълнители при образувано изпълнително дело и други органи, определени в чл. 56а от ЗКИ. Осигурени са необходимите технически условия за осъществяване на достъп до системата на оправомощените органи и институции по електронен път. Към 31 декември 2019 г. справките, извършени по електронен път, възлизат на 98.5% от всички справки от регистъра за годината. За 2018 г. относителният дял на извършените по електронен път справки в РБСС бе 98.3%.

През 2019 г. бяха извършени общо проверки на 685 645 лица от органи и институции по реда на чл. 56а, ал. 3 от ЗКИ. Средномесечният брой на проверените лица е 57 137. През 2018 г. общият брой проверки бе 608 989, а средномесечният брой на проверените лица бе 50 749.

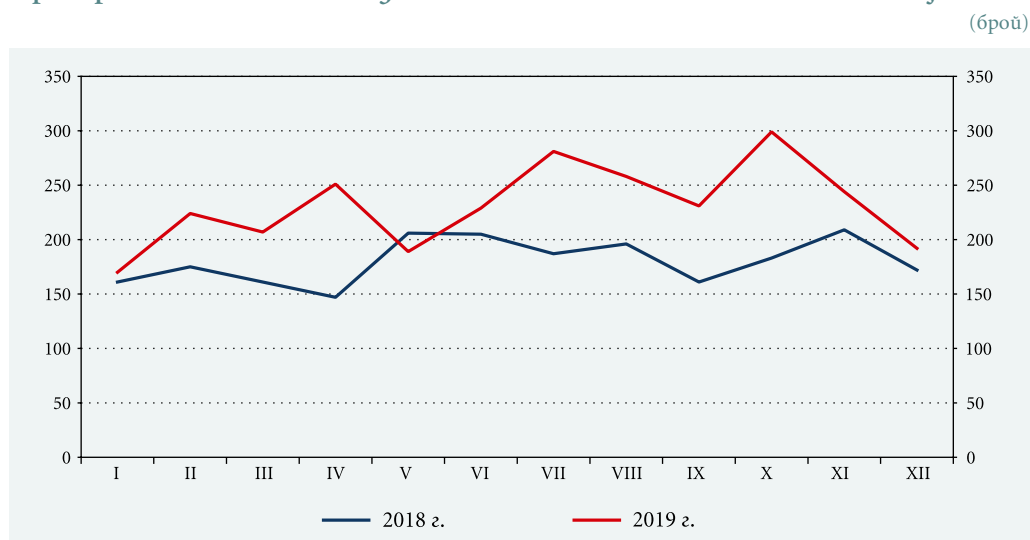
Проверки в ИС на РБСС от органи и институции по чл. 56а, ал. 3 от ЗКИ по месеци

Източник: БНБ.

Въз основа на Наредба № 12 за РБСС БНБ предоставя информация за наличие на банкови сметки и сейфове на физически (в това число на наследници на починали лица) и на юридически лица. Постъпилите в БНБ искания на хартиен носител за издаване на справки от системата на регистъра през 2019 г. бяха 2775 броя, от които 2636 броя бяха подадени от физически лица, а 139 – от юридически лица. За 2018 г. постъпилите искания за издаване на справки от РБСС бяха общо 2163 броя, от които 2059 броя от физически лица, а 104 – от юридически лица.

Проверки в ИС на РБСС въз основа на постъпили искания по месеци*

* По данни за постъпили на хартиен носител искания от физически и юридически лица.

Източник: БНБ.

Считано от 5 юни 2019 г., искания за получаване на информация от РБСС по електронен път подават физически лица, които притежават удостоверение за квалифициран електронен подпис, издадено от регистриран доставчик на удостоверителни услуги по реда на Закона за електронния документ и електронните удостоверителни услуги. Таксите за електронни услуги са определени на 50% от тези, предоставени на хартиен носител. Към 31 декември 2019 г. в РБСС бяха подадени 135 електронни искания за услуги от регистъра.

Дейността на РБСС непрекъснато се усъвършенства и развива, като се прилагат най-добрите практики в ЕС за изграждане и функциониране на регистри на банкови сметки. Подадените данни в информационната система на регистъра се наблюдават, извършват се текущи промени и подобрения в РБСС с цел повишаване на качеството и надеждността на събираната и поддържаната информация. Създават се и нови функционалности в резултат на изменения и допълнения в правото на Европейския съюз и в българското законодателство.

XII. Фискален агент и депозитар на държавата

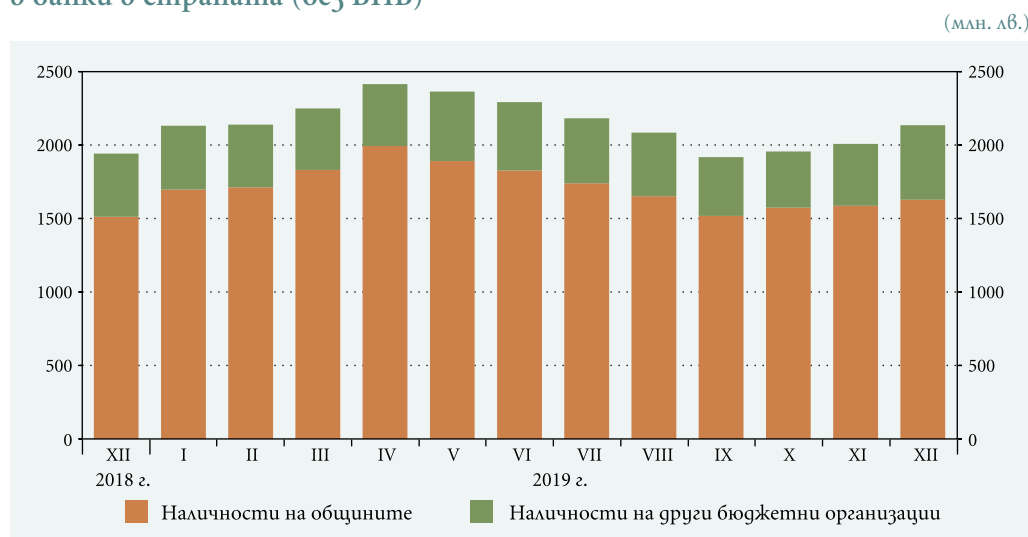
В съответствие със ЗБНБ Банката извършва дейност като фискален агент и депозитар на държавата въз основа на сключени договори с МФ. За изпълнение на поетите ангажменти тя поддържа и развива изградените за целта системи⁸⁸ – Системата за провеждане на аукциони за ДЦК (АДЦК); Електронната система за регистриране и обслужване на търговията с ДЦК (ЕСРОТ); Системата за сетълмент на ДЦК (СДЦК); Регистъра на особени заложи (РОЗ) и Системата за информационно обслужване на бюджета и фискалния резерв (ИОБФР).

Приходите, събрани през 2019 г. от участниците в системите съгласно Тарифата на БНБ за таксите и комисионите за обработка на сделки с ДЦК и от МФ по реда на чл. 43 от ЗБНБ, възлизат общо на 2121.6 хил. лв. при 1712.8 хил. лв. за предходната година.

Информационно обслужване

В изпълнение на своите задължения по сключения с МФ Договор за услугите, свързани с информационното обслужване на държавния бюджет, чрез ИОБФР през 2019 г. БНБ изготви общо 987 обобщени типови справки за операциите и наличностите по сметките на бюджетните организации в БНБ и в другите банки в страната. Според обобщените данни в нея общият размер на бюджетните наличности (в това число на общините) към 31 декември 2019 г. бе 10 245.4 млн. лв.⁸⁹, което е с 3.0% по-малко от размера им към 31 декември 2018 г. Към края на 2019 г. 79.1% (8104.4 млн. лв.) от посочените наличности бяха по сметки в БНБ, а останалата част (2141.0 млн. лв.) – в 17 други банки в страната.

Наличности по сметки на бюджетните организации в банки в страната (без БНБ)

Източник: БНБ.

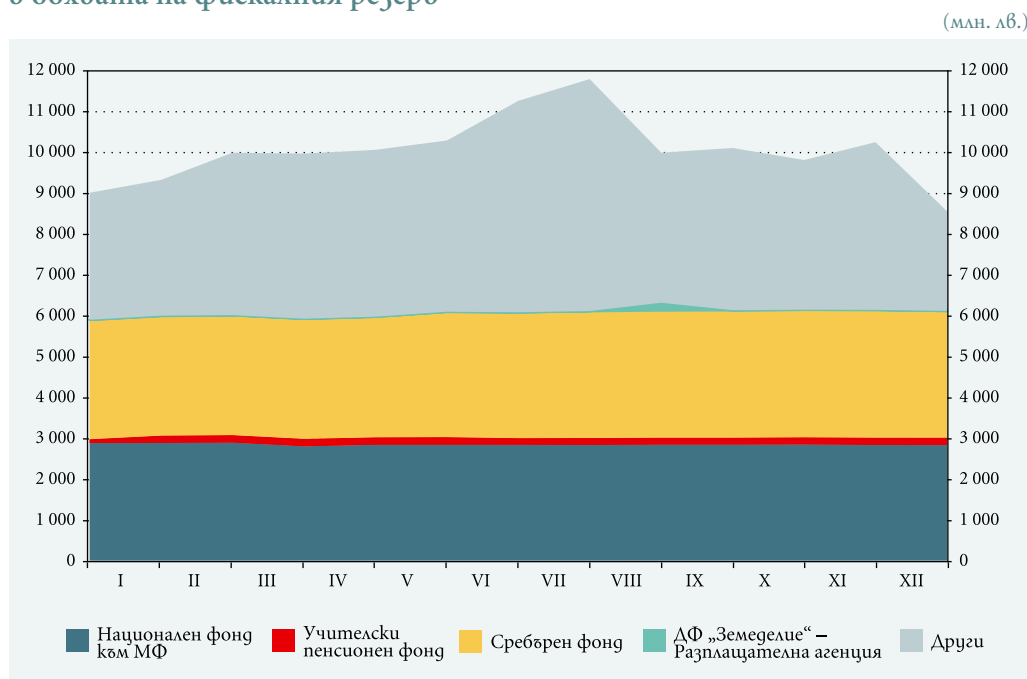
⁸⁸ Считано от 1 септември 2019 г., Автоматизираната система за регистриране и обслужване на външния дълг (АС РОУД) е изведена от експлоатация, като извършваните от системата дейности са технологично обезпечени от други информационни системи на БНБ и МФ.

⁸⁹ Наличностите по валутните сметки са преизчислени в левове по официалния курс на БНБ за съответната валута, валиден към края на периода.

В сравнение с края на 2018 г. наличностите по сметките на бюджетни организации извън БНБ нараснаха с 9.9%, като 74.5% от тях бяха отчетени от 5 банки.

Във фискалния резерв⁹⁰ се включват 83.4% от общия размер на бюджетните наличности в БНБ и в други банки в страната и формират неговата ликвидна част⁹¹, която към 31 декември 2019 г. възлезе на 8543.3 млн. лв. От тях 6110.1 млн. лв. са средства със специално предназначение, обособени в специализирани фондове – Държавния фонд за гарантиране устойчивост на държавната пенсионна система (така наречения Сребърен фонд), Националният фонд към МФ, Държавния фонд „Земеделие“ – Разплащателна агенция, и Учителския пенсионен фонд.

Структура на наличностите по банковите сметки, включени в обхвата на фискалния резерв

Източник: БНБ.

В съответствие с действащите съвместни указания на министъра на финансите и управителя на БНБ Банката ежедневно наблюдава от името на МФ размера на обезпечението, осигурено от банките съгласно Закона за публичните финанси (ЗПФ), като го сравнява с отчетените от тях наличности по сметките на бюджетните организации.

Обслужване на търговията с ДЦК

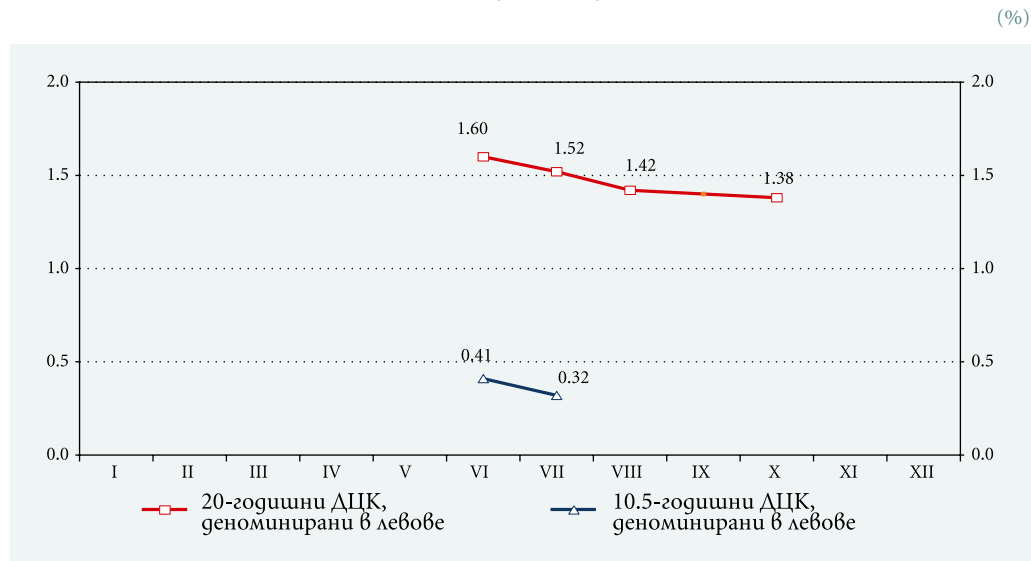
В съответствие с емисионната политика на МФ през 2019 г. чрез АДЦК бяха организирани и проведени шест аукциона за продажба на ДЦК. На тях бяха предложени две дългосрочни емисии ДЦК, деноминирани в левове, едната от които 10.5-годишна емисия с 0.5% годишен лихвен процент, а другата – 20-годишна емисия с 1.5% годишен лихвен процент.

⁹⁰ Съгласно §1, т. 41 от Допълнителните разпоредби на Закона за публичните финанси фискалният резерв е показател, който включва както салдата по всички банкови сметки на бюджетните организации, без тези на общините и техните разпоредители с бюджетни средства, така и други активи и вземания от фондове на ЕС.

⁹¹ Включва салдата по всички банкови сметки на бюджетните организации в банките в България, без тези на общините и техните разпоредители с бюджетни средства.

Съвкупната номинална стойност на предложените за продажба ДЦК беше 1095 млн. лв. Над 54% от всички постъпили поръчки бяха за сметка на банки – 916.2 млн. лв., спрямо 769.0 млн. лв. за сметка на небанкови институции. Общият обем на пласираните ДЦК възлезе на 969.8 млн. лв., или 88.6% от обявения с условията на аукционите обем за продажба. Близо 49% от всички реализирани ДЦК бяха придобити от банки (включително първични дилъри⁹² на ДЦК). Средната годишна доходност, постигната на аукционите, беше 0.37% за 10.5-годишните ДЦК и 1.48% за 20-годишните ДЦК.

Средна годишна доходност, постигната на аукционите за продажба на ДЦК, емитирани на вътрешния пазар през 2019 г.

Източник: БНБ.

Въз основа на данните от ЕСРОТ през отчетния период бяха извършени плащания от името и за сметка на емитента по настъпили корпоративни събития на обща стойност 1116.5 млн. лв.⁹³, или с 347.7 млн. лв. (23.7%) по-малко спрямо същия период на 2018 г. В резултат на провежданата от МФ емисионна политика общият обем по номинална стойност на търгуемите 17 броя емисии ДЦК в обращение към 31 декември 2019 г. бе 5479.5 млн. лв.⁹⁴, което е с 0.5% повече спрямо декември 2018 г. Във валутната структура на емисиите се наблюдаваше промяна поради настъпването през януари 2019 г. на падежа на последните емисии, емитирани в резултат на структурната реформа (ЗУНК облигации), деноминирани в евро и в долари, с плащане в левове. С най-голям относителен дял са ДЦК, деноминирани в левове с плащане в левове (80.6%), следвани от тези, деноминирани в евро с плащане в евро (19.4%). По отношение на матуритетната структура не настъпи промяна в сравнение с края на декември 2018 г., като в обращение се намираха средно- и дългосрочни емисии ДЦК в съотношение 10.9% към 89.1%.

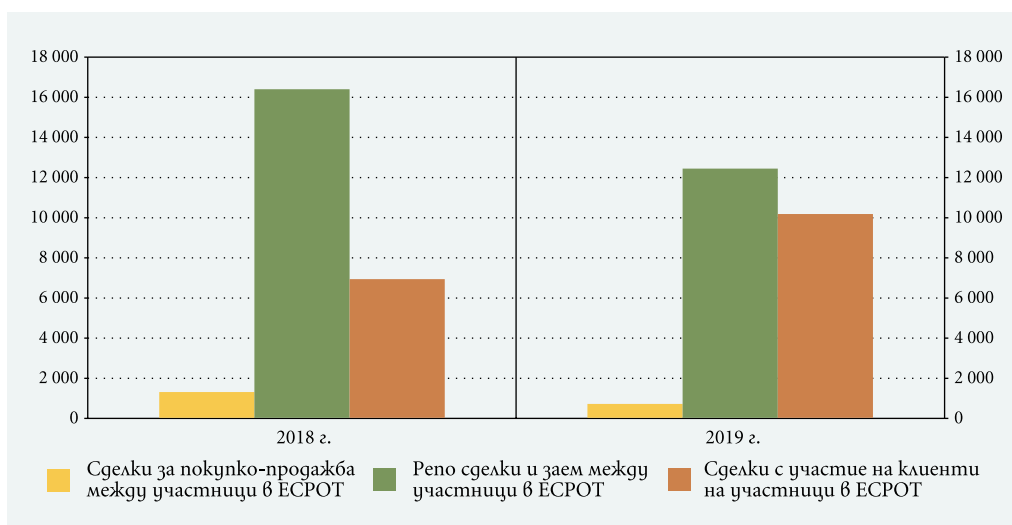
⁹² Избраните по реда на Наредба № 15 на МФ и БНБ първични дилъри на ДЦК към 31 декември 2019 г. бяха 9.

⁹³ Левовата равностойност на плащанията по ДЦК, деноминирани в чуждестранна валута, е изчислена по официалния курс на БНБ за съответната валута, валиден за деня на плащането.

⁹⁴ Левовата равностойност на ДЦК, деноминирани в чуждестранна валута, е изчислена по определения от БНБ обменен курс, валиден за 31 декември 2019 г.

Обем на видовете сделки с търгуеми ДЦК

(млн. лв.)

Източник: БНБ.

През 2019 г. общият обем на регистрираните в ЕСРОТ сделки с ДЦК по номинална стойност възлезе на 23 431.2 млн. лв., което представлява намаляване с 5.3% спрямо 2018 г.

Най-голям остава делът на репо сделките (91.3%), сред които преобладаваха сключените за срок от един ден (45.6%), предимно с левови емисии ДЦК. Обемът на регистрираните сделки за покупко-продажба е 1457.1 млн. лв. От тях 696.5 млн. лв. са между участници в ЕСРОТ, а 760.6 млн. лв. са между участници в ЕСРОТ и техни клиенти. Обемът на сделките между клиенти на участниците в ЕСРОТ⁹⁵ е 575.5 млн. лв.

В резултат на търговията с ДЦК коефициентът на ликвидност⁹⁶ на вторичния пазар на ДЦК за 2019 г. е 4.3 при 4.5 за предходната година. През 2019 г. участниците в ЕСРОТ нямаха затруднения и осигуряваха своевременно необходимите ценни книжа и парични средства в левове и в евро за извършване на сетълмента на сделките с ДЦК с доставка срещу плащане (*DvP*), като осредненият за годината коефициент на сетълмент⁹⁷ е 100%.

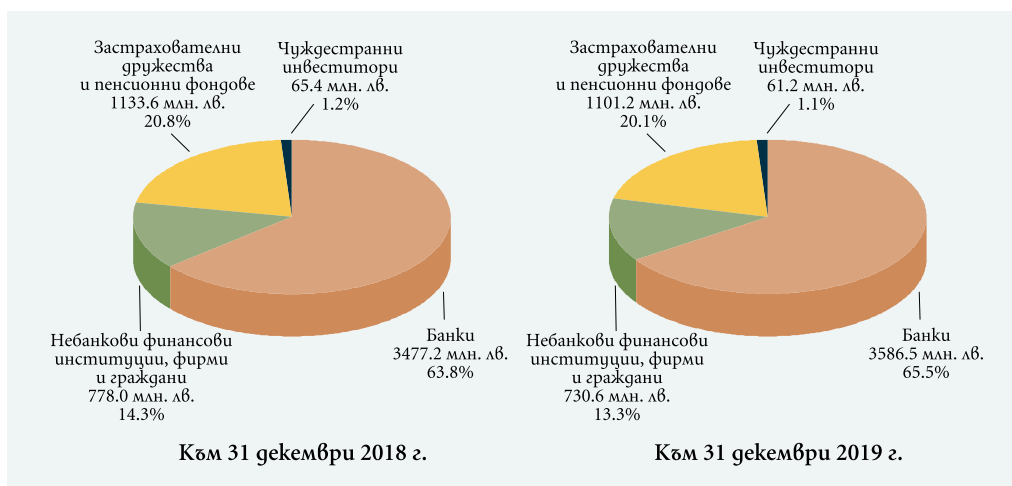
През отчетния период в ЕСРОТ са регистрирани операции по блокиране и деблокиране на ДЦК, емитирани на вътрешния пазар, във връзка с учредени особени залози върху ДЦК за обезпечаване на налични парични средства по сметки на бюджетни организации в банките съгласно Закона за публичните финанси и по реда на Закона за особени залози, с общ обем 4498.0 млн. лв. (при 6916.3 млн. лв. за 2018 г.).

⁹⁵ В ЕСРОТ не се регистрират сделки, сключени между клиенти на един и същ участник в системата.

⁹⁶ Коефициентът на ликвидност е съотношението между обема на сключените сделки с ДЦК на вторичния пазар през дадена година и размера на ДЦК в обращение към края на същата година.

⁹⁷ Коефициентът на сетълмент е съотношението между броя на сделките, за които е извършен сетълмент на определената дата, и общия брой сделки за отчетния период, за които е следвало да се извърши регистрацията и сетълмент в системата.

Държатели на емитирани на вътрешния пазар ДЦК

Забележки: По данни на БНБ и на участниците в ЕСРОТ. Левовата равностойност на ДЦК, деноминирани във валута, е изчислена по определения от БНБ обменен курс, валиден за последния работен ден на съответния период.

Източник: БНБ.

В края на 2019 г. в сравнение със същия период на 2018 г. се увеличиха (с 109.3 млн. лв.) вложенията в ДЦК в портфейлите на банките и намаляха вложенията в ДЦК в портфейлите на останалите категории държатели – на застрахователни дружества и пенсионни фондове (с 32.4 млн. лв.), на небанкови финансови институции, фирми и граждани (с 47.4 млн. лв.) и на чуждестранни инвеститори (с 4.2 млн. лв.). В резултат на това към 31 декември 2019 г. настъпи промяна в дела на отделните категории държатели на ДЦК, както следва: банки – 65.5%, застрахователни дружества и пенсионни фондове – 20.1%, небанкови финансови институции, фирми и граждани – 13.3%, чуждестранни инвеститори – 1.1% (при съответно 63.8%, 20.8%, 14.3% и 1.1% към 31 декември 2018 г.).

Коефициентът на наличност⁹⁸ на ЕСРОТ през годината е 99.9%, като не са прилагани мерки, предвидени в действащите правила за взаимодействие между системите в БНБ при извънредни ситуации.

Съгласно разпоредбите на Наредба № 31 на БНБ за сегмент на ДЦК към 31 декември 2019 г. в СДЦК се водеха общо 679 сметки за ДЦК, от които 17 – на емитента (МФ), 277 – отчитащи собствения портфейл от ДЦК на участниците, 152 – с наложена тежест, както и 233 сметки, отчитащи ДЦК, които са обща собственост на клиенти на участниците. Общият размер по номинална стойност на ДЦК, регистрирани по тези сметки, съответства на общия размер на търгуемите ДЦК в обращение – 5479.5 млн. лв.⁹⁹

Проекти и развитие на системите

През 2019 г. приключи проекта за технологична модернизация и функционално развитие на системата АДЦК, чрез който бе осигурено нейното обновяване и преминаването ѝ към нова техническа, софтуерна и приложна архитектура в съответствие с постигнатата с МФ договореност. Финансирането през април 2019 г. на работата по проекта позволи въвеждането

⁹⁸ Коефициентът на наличност представлява съотношението между броя часове, през които системата реално е работила, и броя часове, през които тя според графика е трябвало да работи.

⁹⁹ Левовата равностойност на ДЦК, деноминирани в чуждестранна валута, е изчислена по определения от БНБ обменен курс, валиден за 31 декември 2019 г.

на новата версия на АДЦК в реална експлоатация и безпроблемното провеждане чрез нея на обявените от МФ през 2019 г. аукциони за ДЦК.

През отчетния период приключи работата по проекта на ново указание на МФ и БНБ относно прилагането на чл. 152 от ЗПФ, което да замени действащото Указание ДДС № 09/31.07.2015 г. за изготвянето и предоставянето от банките на периодична информация за операциите и наличностите по сметките на бюджетните организации и за реда и начина за регулация на ежедневното обезпечение на тези наличности от банките. Новото указание беше предоставено за съгласуване на банките посредством Асоциацията на банките в България.

Същевременно съвместно с МФ беше изготвен проект на указание за изготвяне и предоставяне на информация за целите на регулирането и контрола върху регистрацията на сделките с ДЦК на вторичния пазар, което има за цел да оптимизира процеса по предоставяне на информация от страна на поддепозитарите на държавни ценни книжа, както и да детайлизира и дефинира обхвата на данните.

В съответствие с Принципите за инфраструктурите на финансовите пазари на Комитета по платежни и пазарни инфраструктури (CPMI) и Международната организация на комисиите по ценни книжа (IOSCO) и със стандартите към системите за клиринг и сетълмент на ценни книжа, приети от ЕСЦБ, с цел осигуряване на справедлив, ефективен и прозрачен пазар на ДЦК, защита на интересите на инвеститорите и свеждане до минимум на рисковете за регистрацията и сетълмент на ДЦК през отчетния период:

- беше проведено заседание за учредяване на Комитет на ползвателите на Системата за регистрацията и сетълмент на ДЦК в БНБ по реда на чл. 28 от Регламент (ЕС) № 909/2014¹⁰⁰, с мандат 12.02.2019 г. – 12.02.2021 г. Съгласно Правилата за дейността на Комитета на ползвателите през второто полугодие беше проведено и редовно заседание, на което бяха обсъдени предстоящи промени, произтичащи от Регламент (ЕС) № 909/2014 и регулаторните технически стандарти за дисциплина при сетълмента, както и някои технически аспекти, свързани с услугите, предоставяни от Системата за регистрацията и сетълмент на ДЦК в БНБ;
- стартира работата по анализ и дефиниране на промените в бизнес процесите в Системата за регистрацията и сетълмент на ДЦК в БНБ, произтичащи от проекта за присъединяване на БНБ и участниците в националния системен компонент ТАРГЕТ2-БНБ към консолидираната платформа за услуги в ТАРГЕТ;
- беше проведена консултация с представители на МФ и пазарните участници във връзка с проекта на ЕЦБ за интеграция на европейските финансови пазари чрез разработване на хармонизирани процеси за управление на обезпеченията, корпоративните действия и фактурирането относно необходимостта от сформирание на Национална група за България и за последващите действия, свързани с развитието на проекта.

¹⁰⁰ Регламент (ЕС) № 909/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 г. за подобряване на сетълмента на ценни книжа в Европейския съюз и за централните депозитари на ценни книжа, както и за изменение на директиви 98/26/ЕО и 2014/65/ЕС и Регламент (ЕС) № 236/2012.

XIII. Изследователска дейност

Икономическите изследвания, анализът на процесите в българската икономика и макроикономическите прогнози, изготвяни в БНБ, подпомагат ръководството на Банката при вземането на решения, както и при формирането на позиции по въпросите на икономическата политика. Специализираните изследвания, провеждани в съответствие с Плана за изследователската дейност на БНБ за 2019–2020 г., подпомагат функционирането на Банката, като предлагат анализи на конкретни икономически процеси и проблеми и допринасят за усъвършенстване на наличния инструментариум за прогнозиране и моделиране.

В изпълнение на Плана за изследователската дейност през 2019 г. се работеше по теми, свързани с развитието и обогатяването на инструментариума на БНБ за изготвяне на макроикономически симулации, както и по разработването на сателитен модел, който да отразява ефектите от дългосрочните структурни промени в българската икономика. Продължи усъвършенстването на базисния макроиконометричен прогностичен модел на БНБ. Завършените изследвания по Плана за изследователската дейност на БНБ се описват в технически доклади и се представят на семинари и конференции, в които участват експерти в съответната област от други институции и научни организации.

През юли 2019 г. съвместно с Банката за международни разплащания БНБ организира конференция на тема „Текущият световен и европейски финансов цикъл: къде се намираме и накъде се движим?“, която бе посветена на 140-ата годишнина от основаването на Българската народна банка. На конференцията бяха обсъдени въпроси, свързани с концепцията за финансовия цикъл и ролята му при прилагането на макропруденциални инструменти за опазване на финансовата стабилност, с предизвикателствата при прилагането на различните подходи за неговото измерване, както и с фазите и влиянието на глобалния финансов цикъл върху финансовия цикъл в еврозоната и оттам – върху финансовия цикъл в европейските държави, които не са членки на еврозоната.

Чрез своята изследователска поредица „Дискусионни материали“ и през 2019 г. БНБ продължи да съдейства за развитието на изследователския потенциал на българската икономическа наука и практика в сферата на макроикономиката и във финансовата област. През годината от Издателския съвет на БНБ бяха разгледани пет разработки, три от които впоследствие бяха публикувани, а именно: *Financial Cycle in the Bulgarian Economy and Its Interaction with the Business Cycle* от Таня Карамисева, Гергана Маркова, Боян Захариев и Свилен Пачеджиев; *Labour Market Functioning and Matching Efficiency in Bulgaria over the Period 2004–2017: Qualification and Regional Aspects* от Венцислав Иванов, Десислава Паскалева и Андрей Василев; *Transmission of ECB's monetary policy in Bulgaria: insights from a large macro-econometric model* от Мариела Ненова-Амар, Евгени Иванов, Нели Иванова, Даниел Касабов, Боян Захариев, Гергана Маркова и Кристина Карагьозова-Маркова.

Тримесечното издание на БНБ „Икономически преглед“ представя информация и прогнози за развитието на икономиката на България и анализ на динамиката на потоците по платежния баланс, паричните агрегати, връзката им с развитието на реалната икономика и влиянието им върху ценовата стабилност. Процесите и тенденциите в международната

конюнктура също са представени в изданието, тъй като българската икономика е под прякото им въздействие. Изданието предлага и количествени оценки за очакваното краткосрочно развитие на набор от основни макроикономически показатели. В специални акценти и тематични изследвания публикацията представя резултати от аналитичната дейност на БНБ по конкретни икономически проблеми. През 2019 г. беше публикувано тематично изследване по въпроса за методите за оценка на цикличната позиция на българската икономика, както и два акцента, описващи основните характеристики на новия индекс на лихвените проценти по необезпечени обратнайт трансакции на паричния пазар в евро (*€STR*) и основните параметри на бюджетната рамка за периода 2019–2021 г.

XIV. Управление на човешките ресурси

Политиката и дейностите по управление на човешките ресурси осигуряват условия за пълноценно използване и развитие на способностите и знанията на персонала, който е основният фактор за успешното изпълнение на целите, функциите и задачите на БНБ. Поддържането на конкурентна система за управление на човешките ресурси продължи да бъде сред водещите политики на Банката и през 2019 г.

През отчетния период в дейността по управление на човешките ресурси настъпиха промени във връзка с прилагането на новото трудово законодателство, свързано с наемането на хора с увреждания. В съответствие с нормативните промени се допълниха и актуализираха приложимите вътрешни актове. Във връзка с измененията на Закона за защита на личните данни през 2019 г. бяха направени съответните промени в процесите по обработване на лични данни на кандидатите за работа.

През годината се предприеха промени, насочени към подобряване на организационната структура на Банката. Управление „Фискални услуги“ беше трансформирано в дирекция „Фискални услуги“, която премина към управление „Банково“. В управление „Емисионно“ беше закрита дирекция „Емисионна политика и контрол“.

За ефективно изпълнение на функциите и задачите на БНБ от изключително значение е в институцията да работят квалифицирани и мотивирани служители. Основните приоритети в сферата на човешките ресурси бяха свързани с привличането на подходящи кандидати за работа, със задържането на високкоквалифицираните служители посредством тяхното професионално и кариерно развитие, с прилагането на стимулираща и справедлива система на заплащане и с осигуряването на благоприятна, добре организирана и динамична работна и социална среда.

В края на 2019 г. числеността на персонала на БНБ беше 895 при 886 в края на 2018 г. През годината бяха назначени 72 нови служители (64 през 2018 г.), от тях седем – за заместване на дългосрочно отсъстващи. През разглеждания период петима от служителите, работещи по заместване на дългосрочно отсъстващи, бяха преназначени на постоянни длъжности. През 2019 г. броят на публикуваните предложения за работа беше 37 (29 през 2018 г.), като кандидатите за тях бяха над 800. За оповестяването на свободните позиции се използваха предимно интернет страницата на Банката, както и специализирани средства за масова информация, кариерни центрове на български и чуждестранни висши учебни заведения. Подборът на служители протече при спазване на утвърдените вътрешни правила и процедури за набиране на персонал.

Напусналите през 2019 г. бяха 61 (57 през 2018 г.), в това число 22 служители, придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст (15 през 2018 г.). Текучеството на персонала се повиши с 0.4 процентни пункта в сравнение с предходната година, достигайки до 6.8%.

В образователно-квалификационната структура на персонала делът на служителите с висше образование продължи да бъде най-висок – 75.0% (74.3% през предходната година), като 85.9% от тях са със степен „магистър“ и 9.8% със степен „бакалавър“. Служителите с образователна и научна степен „доктор“ са 29 (26 през 2018 г.). По категории най-голям остана

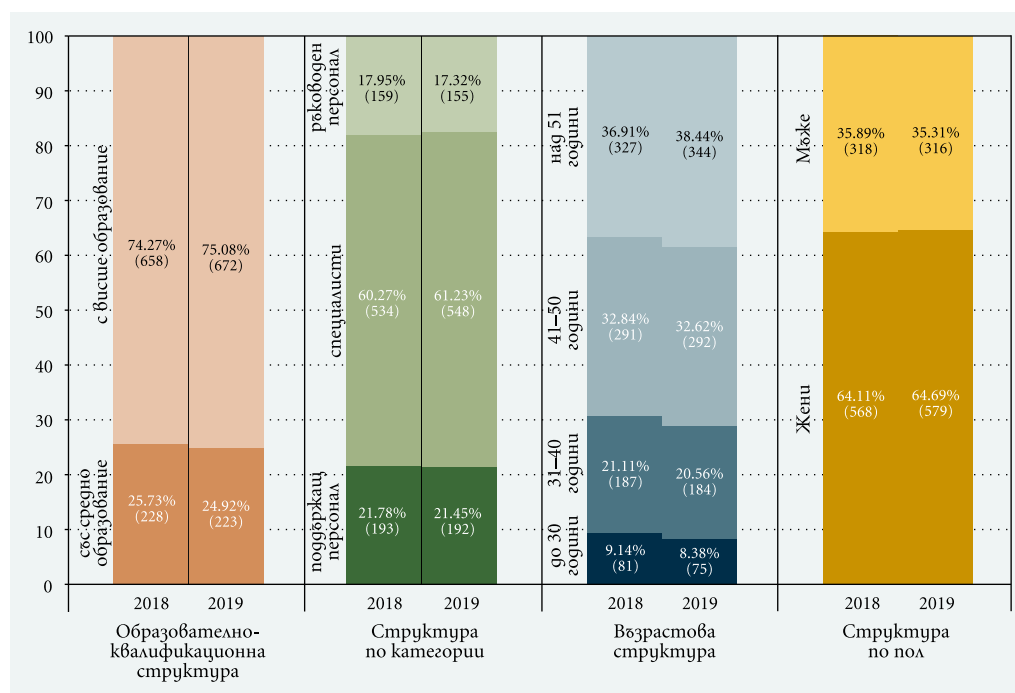
делът на групата „специалисти“ (61.2%), следвани от групите „поддържащ персонал“ (21.5%) и „ръководен персонал“ (17.3%). Възрастовата структура на персонала се запази почти без промяна в сравнение с предходната година.

През 2019 г. общият дял на служителите, попадащи във възрастовите групи до 30 г., от 31 до 40 г. и от 41 до 50 г., отчита незначително намаление. Единствено делът на служителите над 51 г. нарасна с 1.5 процентни пункта в сравнение с 2018 г. и достигна 38.4%.

В края на 2019 г. 65% от общия персонал са жени, а 35% – мъже, като промените в дяловете на тези групи са незначителни.

Структура на персонала към 31 декември на съответната година

(процент, брой)

Източник: БНБ.

Кариерното развитие на служителите, осъществявано чрез възможностите за вътрешна мобилност, осигури ефективна обмяна на опит между различните структурни звена в Банката и задълбочаване на знанията и практическите умения на работещите. Броят на служителите, преминали в друга структура в рамките на организацията или преназначени на друга длъжност, нарасна от 26 през 2018 г. на 74 през 2019 г., в това число 44 служители, които бяха преназначени вследствие на предприетите структурни промени. През 2019 г. по договори за краткосрочни назначения в ЕЦБ работиха трима служители.

Прилаганата от БНБ политика по възнагражденията и през 2019 г. продължи да се основава на осигуряването на конкурентни нива на заплащане, както и да е в пряка зависимост от приноса, да отчита проявените качества, способности и професионални умения на всеки служител при реализиране на целите и задачите на Банката.

През 2019 г. значителна част от дейностите по управление на човешките ресурси в БНБ бяха свързани с обучението и квалификацията на служителите и тяхното професионално и кариерно развитие. Годишната програма за обучение предостави широк кръг възможности за участие в разнообразни

форми на специализация – дистанционно обучение, професионални курсове и семинари в страната и в чужбина, курсове по чужди езици, по информационни технологии, обучение във връзка с изпълнение на специфични задължения и други.

Курсовете и практическите семинари обогатиха теоретичните знания и развиха техническите умения на служителите за изпълнение на функциите и възлаганите задачи. Допълнените програми и разширеният обхват на обучението на новопостъпили служители и вътрешнобанковото обучение спомогнаха за бързото и ефективното им навлизане и за активния обмен на знания, умения и информация, и още повече засилиха усещането за принадлежност и за споделяне на обща мисия и ценности на национално и европейско ниво.

Новопостъпилите служители участваха във въвеждащо обучение, целящо запознаване с корпоративната култура, историята и традициите на БНБ, с актуалните задачи и предизвикателства пред Банката, с вътрешните правила и общите административни процедури. През годината се осъществиха редица вътрешнобанкови обучения, които обхванаха нови функционални области и групи служители по теми, като развитието на пазарните инфраструктури, прилагането на мерки срещу изпирането на пари и финансирането на тероризма, разпознаването на съмнителни операции, сделки и клиенти, обслужване на паричното обращение и други.

В университетски програми за повишаване на образованието без откъсване от работа участваха 22 служители – 6 за придобиване на образователна и научна степен „доктор“, 9 за образователно-квалификационна степен „магистър“ и 7 за „бакалавър“. Запази се интересът към професионално насочените дистанционни програми за обучение и сертифициране, в които служители от специфични и важни функционални направления повишаваха квалификацията си чрез обучение в международни професионални програми, свързани с управление на резервите, информационна сигурност и вътрешен одит.

Служители на БНБ участваха и в специализирани курсове и семинари в страната предимно в сферата на правото и обществените поръчки, счетоводството и вътрешния одит, управлението на човешките ресурси, сигурността, управлението на собствеността и други.

Основните насоки на обучението по информационни системи бяха свързани със запознаване с нововъведенията в сферата на мрежовите и комуникационни технологии, създаването, прилагането и администрирането на политики, схеми и правила за сигурност, развитието на облачните технологии и други.

БНБ продължи сътрудничеството си с централните банки от ЕСЦБ и националните институции от Единния надзорен механизъм, както и с редица международни финансови институции и центрове за обучение. През годината служители на Банката участваха в международни курсове, семинари, практически обучения, експертни панели и конференции. Сред темите се открояваха банков надзор, финансова стабилност и макропруденциална политика, статистика, финансови пазари, управление на активи и пазарни операции, парична политика, финансово програмиране и икономически изследвания. Продължи участието на служители на Банката в специализирани курсове, семинари и работни срещи, свързани с работата на комитетите и работните групи към ЕСЦБ и европейските надзорни органи.

Провеждани бяха чуждоезикови курсове за придобиване на необходимата езикова подготовка, за поддържане на достигнатите нива и овладяване на

специализирана лексика, за усъвършенстване на разговорните и комуникативни умения.

През 2019 г. дейностите по осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд бяха насочени към предотвратяване на професионалните рискове и злоупотреби при работа, информиране и обучение на служителите за безопасно изпълнение на трудовите им задължения.

БНБ продължи да предоставя възможности за кариерно развитие, да насърчава студентите да придобиват задълбочена академична подготовка и да извършват научноизследователска дейност. През 2019 г. Банката участва в четири кариерни форума за студенти и обещаващи млади специалисти, където бяха представени и популяризирани програмите за кариерно развитие – за стажанти, стипендианти, гост-изследователи, както и процесите за подбор на служители и условията на работа. За участие в ежегодната стипендиантска програма, насочена към магистри и докторанти, документи подадоха общо 27 кандидати, от тях 11 докторанти и 16 студенти, обучаващи се за придобиване на образователно-квалификационната степен „магистър“. След проведен конкурс бяха присъдени две стипендии на обучаващи се за придобиване на образователна и научна степен „доктор“. За участие в стажантската програма бяха приети 7 от кандидатствалите студенти.

XV. Вътрешен одит на БНБ

Вътрешният одит на БНБ се осъществява в съответствие с международните стандарти за професионална практика по вътрешен одит, с Етичния кодекс на вътрешните одитори, с Правилата на комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ и съгласно приети от Управителния съвет на БНБ правила за дейността.

През 2019 г. бяха извършени десет одитни ангажимента – седем съгласно утвърдения от УС на БНБ годишен план за дейността на дирекция „Вътрешен одит“ и три от програмата на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ.

Целта на одитите беше да се предостави увереност относно управлението на риска, контрола и управлението, присъщи за съответните дейности, за да се гарантира:

- ефективно постигане на целите и задачите;
- надеждността и целостта на финансовата и оперативната информация;
- ефективността и ефикасността на оперативните дейности и програми;
- опазването на активите;
- съответствието със закони, подзаконови и вътрешни актове, политики, процедури и договори.

Одитни ангажименти съгласно годишния план за дейността на дирекция „Вътрешен одит“

Функции на БНБ	Извършени одитни ангажименти
Вътрешноведомствени услуги	Организация и ред при провеждане на обществени поръчки в БНБ
Информационни и комуникационни технологии	Система за управление на валутните резерви – TREMA
Провеждане на паричната политика и управление на активи	Одит на дейността по управление на международните валутни резерви, извършвана от дирекция „Ковчежничество“ към управление „Емисионно“
Финансово счетоводство и финансови отчети	Консолидиран финансов отчет на БНБ към 30 юни 2019 г.
Информационни и комуникационни технологии	Система за отчитане, контрол и управление на движението на наличните пари в БНБ
Надзор и финансова стабилност	Цялостен преглед за адекватност и ефективност на дейността, изпълнявана от дирекция „Специфични надзорни дейности“
Процес на проследяване на резултатите	Проследяване на изпълнението на препоръките от предходни одитни ангажименти от годишния план за дейността на дирекция „Вътрешен одит на БНБ“
Надзор и финансова стабилност	Цялостен преглед за адекватност и ефективност на дейността при извършване на инспекции на място в кредитните институции
Процес на проследяване на резултатите	Проследяване на изпълнението на препоръките от предходни одитни ангажименти от годишния план за дейността на дирекция „Вътрешен одит“

Източник: БНБ.

Одитните ангажменти от програмата на Комитета на вътрешните одитори към ЕСЦБ бяха в областите по управление на оперативния риск и по информационни и комуникационни технологии. Беше извършено проследяване на изпълнението на препоръките от предходни одити на локално ниво.

XVI. Изпълнение на бюджета на БНБ за 2019 г.

Бюджетът на БНБ е приет от Управителния съвет с Решение № 299 от 28 ноември 2018 г. Съгласно приетите от УС на БНБ „Вътрешни правила за изготвяне, изпълнение и отчитане на бюджета на БНБ“ отчетът за изпълнението на бюджета на Банката е изготвен в два раздела: „Разходи за издръжка на БНБ“ и „Инвестиционна програма“. При осъществяване на дейността си БНБ спазва изискванията за опазване на околната среда.

Разходи за издръжка на БНБ

При осъществяване на дейността си през 2019 г. БНБ е изразходвала 99 060 хил. лв., което възлиза на 87.8% от утвърдения по съответния раздел бюджет за годината.

За издръжка на паричното обращение са извършени разходи в размер на 30 779 хил. лв., което представлява 88.3% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 31.1% от всички разходи за издръжка на Банката през отчетния период. В рамките на тези разходи за производство на нови банкноти бяха изразходвани 15 743 хил. лв., а за отсичане на нови монети – 14 466 хил. лв., от които 13 969 хил. лв. за разменни монети. Във връзка с изпълнението на приетата от УС на БНБ „Монетна програма за 2019 г.“ разходите за отсичане на възпоменателни монети възлязоха на 497 хил. лв. За проектиране на нови емисии банкноти и монети са извършени разходи в размер на 19 хил. лв. В тях се включват средствата за провеждане на 4 конкурса за проекти на възпоменателни монети, които ще бъдат произведени през 2020 г. Извършени бяха разходи за резервни части и ремонт на машините, използвани за обработка на банкнотите и монетите, в размер на 79 хил. лв., а разходите за консумативи, свързани с обработката на банкноти и монети, възлязоха на 92 хил. лв. Разходите за наеми на помещенията, ползвани от Банката във връзка с извършване на емисионно-касови дейности, бяха 379 хил. лв.

За материали, услуги и амортизация са платени 29 784 хил. лв., което представлява 79.4% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 30.2% от всички разходи за издръжка на Банката през отчетния период.

За материали бяха изразходвани 1042 хил. лв., което представлява 78.3% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 1.1% от всички разходи за издръжка на Банката за годината. В тази група с най-големи дялове са разходите за материални запаси, които възлязоха на 272 хил. лв., и за горива и резервни части за специализирания автомобилен транспорт – 254 хил. лв. За канцеларски материали са платени 227 хил. лв.

Разходите за външни услуги възлязоха на 18 278 хил. лв., което представлява 82.4% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 18.5% от всички разходи за издръжка на Банката през отчетния период. Най-голям дял в тази група заемат разходите за абонаментни такси за поддръжка на софтуерните продукти в размер на 4068 хил. лв., разходите за системите „Блумбърг“, „Ройтерс“ и други на стойност 1171 хил. лв., за ползване на задължителни модули в ТАРГЕТ2 на стойност 1105 хил. лв. и абонаментни такси за „БОРИКА“ АД в размер на 535 хил. лв. БНБ е заплатила 2334 хил. лв. за такси за абонаментно поддържане на техниката. За данък „сгради“ и

такса „битови отпадъци“ са изразходвани 1345 хил. лв. За пощенски, телефонни и телексни услуги са платени 609 хил. лв. Разходите за използване на електроенергия възлязоха на 883 хил. лв., за топлинна енергия и вода – на 243 хил. лв. Бяха направени разходи за застраховка на сградите и имуществото в размер на 108 хил. лв. Банката е изплатила суми по договори за охрана и противопожарен контрол на стойност 2860 хил. лв. За ремонт на основни сгради през отчетния период бяха изразходвани 1104 хил. лв. За съдебни дела и други правни услуги са заплатени 320 хил. лв., а за охрана на труда и специализирано работно облекло – 206 хил. лв. Разходите за консултантски услуги възлязоха на 801 хил. лв., в това число за анализ на ИТ инфраструктурата и информационните системи, профилактика на банкнотосортиращи системи и др.

Разходите за амортизация за 2019 г. възлязоха на 10 464 хил. лв., което представлява 74.6% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 10.6% от всички разходи за издръжка на Банката през отчетния период.

Разходите за персонал, включително за социално и здравно осигуряване на служителите, бяха в размер на 32 332 хил. лв., което представлява 99.5% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 32.6% всички разходи за издръжка на Банката. В тях, спазвайки изискванията на МСС 19 „Доходи на наети лица“, БНБ отрази по бюджета си настоящата стойност на задълженията си към персонала за пенсиониране, както и за неизползван платен годишен отпуск общо в размер на 1411 хил. лв.

Разходите за социална дейност възлязоха на 2174 хил. лв., което е 92.5% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 2.1% от всички разходи за издръжка на Банката през отчетния период.

За други административни разходи на Банката са използвани 1610 хил. лв., което е 62.3% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 1.6% от всички разходи за издръжка на БНБ. За командировки в страната бяха изразходвани 45 хил. лв. във връзка с логистиката на паричните средства в касовите подразделения на БНБ и извършване на проверки в тези структурни звена. Разходите за командировки в чужбина, несвързани с участието на БНБ в ЕСЦБ и в други органи на ЕС, бяха в размер на 313 хил. лв. В изпълнение на годишната програма за повишаване на образованието и професионалната квалификация на служителите на БНБ изразходваните средства за обучение възлязоха на 823 хил. лв. Служителите на Банката участваха в професионални курсове и семинари, организирани от централните банки на редица европейски страни и международни финансови институции. Осъществени са участия в програми за дистанционно обучение, курсове по чужди езици и други форми на обучение в страната.

Във връзка с участието си в ЕСЦБ БНБ е изразходвала 2381 хил. лв., или 78.7% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 2.4% от всички разходи за издръжка на Банката през отчетния период. За годишна вноска в бюджета на Европейския банков орган са платени 1450 хил. лв. Представители на БНБ участваха в заседания на комитетите и работните групи на ЕСЦБ и други органи на ЕС, за което бяха изразходвани 697 хил. лв. за командировки, а за обучение на служителите разходите възлязоха на 34 хил. лв. Платени бяха 173 хил. лв. за годишна вноска за Централизираната база данни на ценни книжа. Банката беше домакин на една извънредно проведена надзорна колегия, за което бяха изразходвани 7 хил. лв.

Инвестиционна програма на БНБ

За изпълнение на инвестиционната си програма за 2019 г. Банката е извършила разходи в размер на 8052 хил. лв., което е 23.0% от утвърдения бюджет за годината по този показател.

През отчетния период бяха извършени разходи за финансиране на ново строителство, реконструкция и модернизация на стойност 3398 хил. лв., което представлява 23.9% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 42.2% от всички разходи за инвестиционната програма на Банката през отчетния период.

За проектиране и строителство на Касов център на БНБ – Пловдив, са изразходвани 3398 хил. лв., в това число 1829 хил. лв. за строително-монтажни работи, 1034 хил. лв. за доставка и монтаж на специална армировка, защитна окомплектовка и трезорни врати, 516 хил. лв. за присвединяване към електроразпределителната мрежа, 14 хил. лв. за консултантска дейност за осигуряване на изпълнението на основните изисквания към строежите, 5 хил. лв. за инцидентен авторски надзор за инвестиционно проектиране на обекти с общо предназначение.

За придобиване на машини, съоръжения, транспортни средства и друго оборудване през 2019 г. са инвестирани общо 120 хил. лв., което представлява 15.9% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 14.9% от всички разходи по инвестиционната програма на Банката през отчетния период.

За закупуване на оборудване, необходимо за осъществяване на емисионно-касовата дейност, са изразходвани 386 хил. лв. За обновяване на системите за сигурност в сградите на БНБ са платени 420 хил. лв. За закупуване на друго оборудване са изразходвани 102 хил. лв., в това число 37 хил. лв. за доставка на офис оборудване, 34 хил. лв. за вентилационна и климатична система и 31 хил. лв. за оборудване за ведомствения стол на БНБ. Съгласно приетата от УС на БНБ „Програма за развитие на служебния транспорт на БНБ в периода 2018–2020 г.“ са извършени разходи в размер на 293 хил. лв. за закупуване на 5 броя нови автомобили.

В областта на информационните и комуникационните технологии за развитие на информационните системи са инвестирани 3453 хил. лв., което представлява 26.0% от утвърдения бюджет за годината по този показател и 42.8% от всички разходи за инвестиционната програма през отчетния период.

Разходите за софтуер възлизат на 2053 хил. лв., от които 1027 хил. лв. са за закупуване на лицензи. За разширяване на функционалността на съществуващите системи и за проектиране, разработка и внедряване на Информационна система за събиране и обработка на отчетни форми по Закона за платежните услуги и платежните системи са инвестирани 1026 хил. лв.

Разходите за хардуер са на стойност 1400 хил. лв. и са използвани за закупуване на компютърно оборудване и комуникационна техника за обновяване и разширение на съществуващите системи.

За инвестиции, свързани с участието на БНБ в ЕСЦБ, не са изразходвани средства през отчетния период.

Изпълнението на бюджета на БНБ и изразходването на средствата и по двата раздела са извършени при упражняване на текущ контрол върху разходите.

Изпълнението на инвестиционната програма е свързано с провеждане на обществени поръчки за избор на изпълнители, сключване на договори и изпълнение на проекти. Част от процедурите по обществените поръчки

са били прекратени или не са приключили в рамките на отчетния период и не е започнало изпълнение по договори. През изминалия отчетен период е повишено изпълнението на бюджета по раздел „Инвестиционна програма“ в сравнение с предходните години.

Неупълнението по този раздел се дължи главно на отложените дейности по проектиране и строителство на Касов център на БНБ – Пловдив. Поради обжалване на решенията за избор на изпълнител по обществената поръчка за избор на строител и приключване на производството по процедурата през 2019 г. не са изразходвани 10 222 хил. лв., предвидени за проектиране и строителство на Касов център – Пловдив, както и 3137 хил. лв. за изграждане на системи за сигурност и 640 хил. лв. за закупуване на складово оборудване за трезорите и вътрешен транспорт за същия обект, тъй като процедурите за избор на изпълнител за закупуване на оборудването са стартирани след избора на изпълнител на строежа на Касовия център в Пловдив и не са приключени до края на 2019 г.

От тези данни е видно, че 51.9% от общата сума на неизразходваните средства се дължи на планираните, но неизразходвани по обективни причини средства за Касов център на БНБ – Пловдив.

Същевременно през годината бе извършен анализ и препланиране на заложените в бюджета средства, отнасящи се до двете съществени групи разходи за инвестиции – разходи, свързани с развитието на информационните системи на Банката, и разходи за финансиране на ново строителство, реконструкция и модернизация. По обективни причини договорът за избор на изпълнител за строителството на Касов център на БНБ – Пловдив, бе сключен в края на първото шестмесечие от отчетния период и изпълнението на строителните дейности започна през второто шестмесечие, което доведе до необходимостта част от заявените проекти да бъдат отложени за 2020 г.

Изпълнение на бюджета на БНБ към 31 декември 2019 г.

Показатели	Отчет 31 декември 2019 г. (хил. лв.)	Бюджет 2019 г. (хил. лв.)	Изпълнение (%)
Раздел I. Разходи за издръжка на БНБ	99 060	112 849	87.8
Разходи, свързани с издръжката на паричното обращение	30 779	34 858	88.3
Разходи за материали, услуги и амортизация	29 784	37 534	79.4
Разходи за персонал	32 332	32 496	99.5
Разходи за социална дейност	2 174	2 351	92.5
Други административни разходи	1 610	2 585	62.3
Разходи, свързани с участието на БНБ в ЕСЦБ	2 381	3 025	78.7
Раздел II. Инвестиционна програма	8 052	35 024	23.0
Финансиране на ново строителство, реконструкция и модернизация	3 398	14 200	23.9
Придобиване на машини, съоръжения, транспортни средства и друго оборудване	1 201	7 541	15.9
Информационни системи на БНБ	3 453	13 279	26.0
Инвестиции, свързани с участието на БНБ в ЕСЦБ	0	4	0.0

Източник: БНБ.

XVII. Консолидиран финансов отчет на БНБ към 31 декември 2019 г.

Доклад на независимия одитор до Управителния съвет на Българската народна банка _____	126
Изложение за отговорностите на Управителния съвет на Българската народна банка _____	130
Консолидиран отчет за всеобхватния доход за годината, завършваща на 31 декември 2019 г. _____	131
Консолидиран отчет за финансовото състояние за годината, завършваща на 31 декември 2019 г. _____	132
Консолидиран отчет за паричните потоци за годината, завършваща на 31 декември 2019 г. _____	133
Консолидиран отчет за промените в собствения капитал за годината, завършваща на 31 декември 2019 г. _____	134
Приложения към консолидирания финансов отчет _____	135

Ърнст и Янг Одит ООД
Полиграфия офис център
бул. Цариградско шосе 47А, етаж 4
София 1124

Централа: +359 2 81 77 100
Факс: +359 2 81 77 111
ey.com

Доклад на независимия одитор До Управителния съвет на Българската народна банка

Доклад относно одита на консолидирания финансов отчет

Мнение

Ние извършихме одит на приложения консолидиран финансов отчет на Българската народна банка и нейните дъщерни дружества, включващ консолидиран отчет за финансовото състояние към 31 декември 2019 година, консолидиран отчет за всеобхватния доход, консолидиран отчет за промените в собствения капитал и консолидиран отчет за паричните потоци за годината, завършваща на тази дата, както и пояснителни приложения към консолидирания финансов отчет, съдържащи и обобщено оповестяване на съществените счетоводни политики.

По наше мнение приложеният консолидиран финансов отчет дава вярна и честна представа за консолидираното финансово състояние на Българската народна банка към 31 декември 2019 година и за нейните консолидирани финансови резултати от дейността и консолидираните парични потоци за годината, завършваща на тази дата, в съответствие с Международните стандарти за финансово отчитане (МСФО), приети от Европейския съюз (ЕС).

База за изразяване на мнение

Ние извършихме нашия одит в съответствие с Международните одиторски стандарти (МОС). Нашите отговорности съгласно тези стандарти са описани допълнително в раздела от нашия доклад „Отговорности на одитора за одита на финансовия отчет“. Ние сме независими от Българската народна банка в съответствие с Международния етичен кодекс на професионалните счетоводители (включително с Международни стандарти за независимост) на Съвета за международни стандарти по етика за счетоводители (Кодекса на СМСЕС), заедно с етичните изисквания на Закона за независимия финансов одит (ЗНФО), приложими по отношение на нашия одит на консолидирания финансов отчет в България, като ние изпълнихме и другите наши етични отговорности в съответствие с изискванията на ЗНФО и Кодекса на СМСЕС. Ние считаме, че одиторските доказателства, получени от нас, са достатъчни и уместни, за да осигурят база за нашето мнение.

Член на Ърнст и Янг Глобал

Ърнст и Янг Одит ООД
седище и адрес на управление в гр. София
Полиграфия офис център
бул. Цариградско шосе 47А, етаж 4
ЕИК: 130972874, ДДС No: BG130972874
BGN IBAN: BG48 UNCR 7000 1520 6686 91
SWIFT/BIC: UNCRBG6F в Уникредит Българска АД

Друга информация, различна от консолидирания финансов отчет и одиторския доклад върху него

Ръководството носи отговорност за другата информация. Другата информация се състои от консолидиран доклад за дейността, изготвен от ръководството съгласно Глава седма от Закона за счетоводството и Закона за Българската народна банка, но не включва консолидирания финансов отчет и нашия одиторски доклад върху него.

Нашето мнение относно консолидирания финансов отчет не обхваща другата информация и ние не изразяваме каквато и да е форма на заключение за сигурност относно нея, освен ако не е изрично посочено в доклада ни, и до степента, до която е посочено.

Във връзка с нашия одит на консолидирания финансов отчет нашата отговорност се състои в това да прочетем другата информация и по този начин да преценим дали тази друга информация е в съществено несъответствие с консолидирания финансов отчет или с нашите познания, придобити по време на одита, или по друг начин изглежда да съдържа съществено неправилно докладване. В случай че на базата на работата, която сме извършили, ние достигнем до заключение, че е налице съществено неправилно докладване в тази друга информация, от нас се изисква да докладваме този факт.

Нямаме какво да докладваме в това отношение.

Отговорности на ръководството за консолидирания финансов отчет

Ръководството носи отговорност за изготвянето и представянето на този консолидиран финансов отчет, който дава вярна и честна представа в съответствие с МСФО, приети от ЕС, и за такава система за вътрешен контрол, каквато ръководството определя като необходима за осигуряване изготвянето на консолидираните финансови отчети, които не съдържат съществени неправилни отчитания, независимо дали дължащи се на измама или грешка.

При изготвяне на консолидирания финансов отчет ръководството носи отговорност за оценяване способността на Българската народна банка да продължи да функционира като действащо предприятие, оповестявайки, когато това е приложимо, въпроси, свързани с предположението за действащо предприятие, и използвайки счетоводната база въз основа на предположението за действащо предприятие.

Отговорности на одитора за одита на консолидирания финансов отчет

Нашите цели са да получим разумна степен на сигурност относно това дали консолидираният финансов отчет като цяло не съдържа съществени неправилни отчитания, независимо дали се дължат на измама или грешка, и да издадем одиторски доклад, който да включва нашето одиторско мнение. Разумната степен на сигурност е висока степен на сигурност, но не е гаранция, че одит, извършен в съответствие с МОС, винаги ще разкрива съществено неправилно отчитане, когато такова съществува. Неправилни отчитания може да възникнат в резултат на измама или грешка и се считат за съществени, ако би могло разумно да се очаква, че те, самостоятелно или като съвкупност, биха могли да окажат влияние върху икономическите решения на потребителите, вземани въз основа на този консолидиран финансов отчет.

Като част от одита в съответствие с МОС ние използваме професионална преценка и запазваме професионален скептицизъм по време на целия одит. Ние също така:

- идентифицираме и оценяваме рисковете от съществени неправилни отчитания в консолидирания финансов отчет, независимо дали дължащи се на измама или грешка, разработваме и изпълняваме одиторски процедури в отговор на тези рискове и получаваме одиторски доказателства, които да са достатъчни и уместни, за да осигурят база за нашето мнение. Рискът да не бъде разкрито съществено неправилно отчитане, което е резултат от измама, е по-висок, отколкото рискът от съществено неправилно отчитане, което е резултат от грешка, тъй като измамата може да включва тайно споразумяване, фалшифициране, преднамерени пропуски, изявления за въвеждане на одитора в заблуждение, както и пренебрегване или заобикаляне на вътрешния контрол;
- получаваме разбиране за вътрешния контрол, имащ отношение към одита, за да разработим одиторски процедури, които да са подходящи при конкретните обстоятелства, но не с цел изразяване на мнение относно ефективността на вътрешния контрол в Българската народна банка;
- оценяваме уместността на използваните счетоводни политики и разумността на приблизителните счетоводни оценки и свързаните с тях оповестявания, направени от ръководството;
- достигахме до заключение относно уместността на използване от страна на ръководството на счетоводната база въз основа на предположението за действащо предприятие и, на базата на получените одиторски доказателства, относно това дали е налице съществена несигурност, отнасяща се до събития или условия, които биха могли да породят значителни съмнения относно способността на Българската народна банка да продължи да функционира като действащо предприятие. Ако ние достигнем до заключение, че е налице съществена несигурност, от нас се изисква да привлечем внимание в одиторския си доклад към свързаните с тази несигурност оповестявания в консолидирания финансов отчет или, в случай че тези оповестявания са неадекватни, да модифицираме мнението си. Нашите заключения се основават на одиторските доказателства, получени до датата на одиторския ни доклад;
- оценяваме цялостното представяне, структура и съдържание на консолидирания финансов отчет, включително оповестяванията, и дали консолидираният финансов отчет представя основополагащите за него сделки и събития по начин, който постига вярно и честно представяне;
- получаваме достатъчни и уместни одиторски доказателства относно финансовата информация на предприятията или стопанските дейности в рамките на Българската народна банка, за да изразим мнение относно консолидирания финансов отчет. Ние носим отговорност за инструктирането, надзора и изпълнението на одита на Българската народна банка. Ние носим изключителната отговорност за нашето одиторско мнение.

Наред с останалите въпроси, ние комуникираме с ръководството планирания обхват и времето на изпълнение на одита и съществените констатации от одита, включително съществени недостатъци във вътрешния контрол, които идентифицираме по време на извършвания от нас одит.

Доклад във връзка с други законови и регулаторни изисквания

Допълнителни въпроси, които поставя за докладване Законът за счетоводството

В допълнение към нашите отговорности и докладване съгласно МОС, описани по-горе в раздела „Друга информация, различна от консолидирания финансов отчет и одиторския доклад върху него“, по отношение на консолидирания доклад за дейността ние изпълнихме и процедурите, добавени към изискваните по МОС съгласно „Указания относно нови и разширени одиторски доклади и комуникация от страна на одитора“ на професионалната организация на регистрираните одитори в България - Института на дипломираните експерт-счетоводители (ИДЕС). Тези процедури касаят проверки за наличието, както и проверки на формата и съдържанието на тази друга информация с цел да ни подпомогнат във формиране на становище относно това дали другата информация включва оповестяванията и докладванията, предвидени в Глава седма от Закона за счетоводството и в Закона за Българската народна банка, приложими в България.

Становище във връзка с чл. 37, ал. 6 от Закона за счетоводството

На базата на извършените процедури нашето становище е, че:

- информацията, включена в консолидирания доклад за дейността за финансовата година, за която е изготвен консолидираният финансов отчет, съответства на консолидирания финансов отчет;
- консолидираният доклад за дейността е изготвен в съответствие с изискванията на Глава седма от Закона за счетоводството и на Закона за Българската народна банка.

Одиторско дружество „Ърнст и Янг Одит“ ООД:

Николай Гърнев
Управител
и регистриран одитор, отговорен за одита

Милка Начева-Иванова
Управител
и регистриран одитор, отговорен за одита

27 април 2020 година
гр. София, България

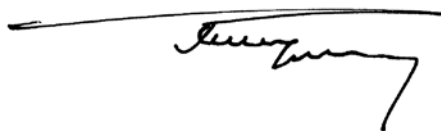

Изложение за отговорностите на Управителния съвет на Българската народна банка

Управителният съвет носи отговорност за изготвянето и приемането на финансов отчет, представящ финансовото състояние на Банката и резултатите от дейността ѝ за периода.

Финансовият отчет на Българската народна банка, одобрен от Управителния ѝ съвет, е изготвен в съответствие с изискванията на Международните стандарти за финансово отчитане, приети от Европейската комисия.

Управителният съвет на БНБ носи отговорност за воденето на точни регистри, които достоверно и по всяко време да отразяват финансовото състояние на Банката. Той носи обща отговорност за предприемането на мерки за опазване активите на БНБ, за предотвратяването или разкриването на злоупотреби или други нередности.

Димитър Радев
Управител
на Българската народна банка

Консолидиран отчет за всеобхватния доход за годината, завършваща на 31 декември 2019 г.

(хил. лв.)

	Приложения	2019 г.	2018 г.
Приходи от лихви	7	259 637	264 908
Разходи за лихви	7	(74 527)	(71 167)
Нетни приходи от лихви		185 110	193 741
Приходи от такси и комисиони		8 354	7 909
Разходи за такси и комисиони		(4 797)	(4 535)
Нетни приходи от такси и комисиони		3 557	3 374
Нетни (загуби)/печалби от финансови активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата или по амортизационна стойност, в т.ч.	8	380 529	(181 812)
<i>проvizии за очаквани кредитни загуби</i>		(5 961)	(8 012)
Други оперативни приходи	9	48 951	36 554
Общо приходи от дейността		618 147	51 857
Административни разходи	10	(128 032)	(110 720)
Печалба/(загуба) за периода		490 115	(58 863)
Други всеобхватни доходи			
Друг всеобхватен доход, подлежащ на рекласификация в печалбата или загубата в последващи периоди		-	-
Друг всеобхватен доход, неподлежащ на рекласификация в печалбата или загубата в последващи периоди		2 019	(605)
Общо други всеобхватни доходи		2 019	(605)
Общо всеобхватни доходи за периода		492 134	(59 468)
Печалба, принадлежаща на:			
Мажоритарни акционери		489 787	(58 979)
Неконтролиращо участие		328	116
Печалба/(загуба) за периода		490 115	(58 863)
Общо всеобхватен доход, принадлежащ на:			
Мажоритарни акционери		491 806	(59 584)
Неконтролиращо участие		328	116
Общо всеобхватни доходи за периода		492 134	(59 468)

Приложенията, представени на страници 135–177, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Консолидиран отчет за финансовото състояние за годината, завършваща на 31 декември 2019 г.

(хил. лв.)

	Приложения	2019 г.	2018 г.
АКТИВИ			
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	11	14 546 049	19 833 248
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	12	3 535 690	2 884 283
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	13	30 333 703	26 120 165
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	14	2 215 901	2 182 608
Материални активи	15	150 771	154 065
Нематериални активи	16	6 229	5 323
Други активи	17	92 847	84 871
Общо активи		50 881 190	51 264 563
ПАСИВИ			
Банкноти и монети в обращение	18	19 104 920	17 325 475
Задължения към банки и други финансови институции	19	14 462 625	15 267 214
Задължения към държавни институции и други задължения	20	8 853 715	10 719 427
Задължения за участие в международни финансови институции	21	3 394 229	3 349 973
Други пасиви	22	265 627	294 432
Общо пасиви		46 081 116	46 956 521
КАПИТАЛ И РЕЗЕРВИ			
Капитал	23	20 000	20 000
Резерви	23	4 774 773	4 283 069
Неконтролиращо участие	24	5 301	4 973
Общо капитал и резерви		4 800 074	4 308 042
Общо пасиви, капитал и резерви		50 881 190	51 264 563

Приложенията, представени на страници 135–177, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Консолидиран отчет за паричните потоци за годината, завършваща на 31 декември 2019 г.

(хил. лв.)

	Приложения	2019 г.	2018 г.
ОПЕРАТИВНА ДЕЙНОСТ			
Нетна (загуба)/печалба		490 115	(58 863)
<u>Корекции</u>			
Приходи от дивиденди	9	(4 701)	(4 573)
Амортизация	15, 16	13 970	13 678
(Печалба)/загуба от продажба на материални активи		(2)	(238)
(Печалба)/загуба от пазарна преоценка на финансови активи и пасиви		(623 043)	(48 617)
(Печалба)/загуба от асоциирани предприятия		(4 063)	(2 869)
Други корекции		6 014	3 282
Нетен паричен поток от оперативна дейност преди промени в краткосрочни активи и пасиви		(121 710)	(98 200)
Промени в краткосрочни активи			
(Увеличение) на злато, инструменти в злато и други благородни метали		(4 209)	(2 397)
(Увеличение)/намаление на финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата		(4 226 730)	(3 789 624)
(Увеличение)/намаление на други активи		(2 249)	(3 517)
Промени в краткосрочни пасиви			
Увеличение на банкноти и монети в обращение		1 779 445	1 622 278
Увеличение/(намаление) на задължения към банки и други финансови институции		(804 589)	1 374 718
Увеличение/(намаление) на задължения към държавни институции и други задължения		(1 865 712)	(274 190)
Увеличение/(намаление) на други пасиви		(28 805)	62 765
Нетен входящ/(нетен изходящ) паричен поток от оперативна дейност		(5 274 559)	(1 108 167)
ИНВЕСТИЦИОННА ДЕЙНОСТ			
Парични плащания за придобиване на материални и нематериални активи		(11 614)	(12 469)
Парични постъпления от дивиденди		4 701	4 573
Нетен входящ/(нетен изходящ) паричен поток от инвестиционна дейност		(6 913)	(7 896)
ФИНАНСОВА ДЕЙНОСТ			
Вноски в държавния бюджет		-	-
Нетен входящ/(нетен изходящ) паричен поток от финансова дейност		-	-
Нетно увеличение/(нетно намаление) на паричните средства и парични еквиваленти		(5 281 472)	(1 116 063)
Парични средства и парични еквиваленти в началото на периода		19 881 661	20 997 724
Парични средства и парични еквиваленти в края на периода	11, 17	14 600 189	19 881 661
Парични потоци, свързани с лихви и дивиденди			
Получени лихви		240 465	263 112
Платени лихви		(73 415)	(63 224)

Приложенията, представени на страници 135–177, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Консолидиран отчет за промените в собствения капитал за годината, завършваща на 31 декември 2019 г.

(хил. лв.)

	Капитал	Преоценка на немониторни активи	Специални и други резерви	Общо капитал и резерви	Неконтролируемо участие	Общо собствен капитал
Салдо към 1 януари 2018 г.	20 000	134 463	4 208 260	4 362 723	4 857	4 367 580
Печалба/(загуба) за периода	-	-	(58 979)	(58 979)	116	(58 863)
Други всеобхватни доходи:						
други доходи	-	819	(1 424)	(605)	-	(605)
Общо други всеобхватни доходи	-	819	(1 424)	(605)	-	(605)
Общо всеобхватни доходи за периода	-	819	(60 403)	(59 584)	116	(59 468)
Вноски и разпределение от/(към) акционерите:						
вноска в държавния бюджет на Република България	-	-	-	-	-	-
платени дивиденди от дъщерни дружества на миноритарни собственици	-	-	(70)	(70)	-	(70)
Общо трансакции с акционерите	-	-	(70)	(70)	-	(70)
Салдо към 31 декември 2018 г.	20 000	135 282	4 147 787	4 303 069	4 973	4 308 042
Салдо към 1 януари 2019 г.	20 000	135 282	4 147 787	4 303 069	4 973	4 308 042
Печалба за периода	-	-	489 787	489 787	328	490 115
Други всеобхватни доходи:						
други доходи	-	(95)	2 114	2 019	0	2 019
Общо други всеобхватни доходи	-	(95)	2 114	2 019	0	2 019
Общо всеобхватни доходи за периода	-	(95)	491 901	491 806	328	492 134
Вноски и разпределение от/(към) акционерите:						
вноска в държавния бюджет на Република България	-	-	-	-	-	-
платени дивиденди от дъщерни дружества на миноритарни собственици	-	-	(102)	(102)	-	(102)
Общо трансакции с акционерите	-	-	(102)	(102)	-	(102)
Салдо към 31 декември 2019 г.	20 000	135 187	4 639 586	4 794 773	5 301	4 800 074

Приложенията, представени на страници 135–177, представляват неразделна част от консолидирания финансов отчет.

Приложения към консолидирания финансов отчет

1. Организация и дейност

Българската народна банка (Банката, БНБ) е 100% собственост на българската държава и е централна банка на Република България. Дейността ѝ се регулира от Закона за Българската народна банка (ЗБНБ), в сила от 10 юни 1997 г.

В съответствие с този закон основните дейности на Банката могат да се обобщят, както следва:

- поддържа ценовата стабилност чрез осигуряване на стабилността на националната валута;
- притежава изключителното право да емитира банкноти и монети;
- регулира и осъществява надзор върху дейността на другите банки в страната с оглед поддържане на стабилността на банковата система;
- съдейства за създаване и функциониране на ефективни платежни системи;
- регулира и осъществява надзор върху дейността на операторите на платежни системи, на платежните институции и на дружествата за електронни пари в страната;
- Банката не може да предоставя кредити и гаранции под каквато и да е форма, включително чрез придобиване на дългови инструменти, на Министерския съвет, на общините, както и на други държавни и общински институции, организации и предприятия;
- Банката не може да предоставя кредити на банки освен при възникване на ликвиден риск, засягащ стабилността на банковата система;
- Банката не може да търгува български държавни ценни книжа;
- Банката не може да емитира български левове над размера на левовия еквивалент на брутните международни валутни резерви;
- Банката действа като фискален агент и депозитар на държавата.

Управителният съвет на БНБ на 27 април 2020 г. прие за издаване консолидирания финансов отчет, представен на страници 125–177.

2. Приложими стандарти

Настоящият консолидиран финансов отчет на Българската народна банка е изготвен в съответствие с Международните стандарти за финансово отчитане (МСФО), приети от Европейската комисия.

3. База за изготвяне

Консолидираният финансов отчет е представен в хиляди български левове (хил. лв.), които са функционалната валута на Банката. Този финансов отчет е изготвен на базата на историческата стойност, с изключение на следните позиции, които се измерват по алтернативна база към всяка отчетна дата:

Позиции	База за измерване
Дериватни финансови инструменти	Справедлива стойност
Недериватни финансови инструменти, отчитани по справедлива стойност през печалбата или загубата	Справедлива стойност
Дълготрайни материални активи	Преоценена стойност, представляваща справедливата стойност на актива към датата на преоценка, намалена с последваща амортизация и натрупани загуби от обезценка
Задължението по плана за дефинирани доходи	Настояща стойност на задължението за дефинирани доходи

Използване на приблизителни оценки и преценки

При изготвянето на консолидирания финансов отчет Банката е направила преценки, приблизителни оценки и допускания, които оказват ефект върху отчетените стойности на активите и пасивите, на приходите и на разходите и на оповестяването на условни вземания и задължения към датата на отчета. Тези приблизителни оценки, начисления и предположения са основани на информацията, която е налична към датата на консолидирания финансов отчет, поради което бъдещите фактически резултати биха могли да бъдат различни от тях.

Приблизителните оценки и основните допускания се преразглеждат текущо и се признават проспективно.

Преценки

Банката е преценила и класифицирала паричните наличности в обращение като финансов пасив (приложение 18).

Несигурност в допусканията и оценките

При определяне на сегашната стойност на дългосрочните задължения към персонала при пенсиониране (по план с дефинирани доходи) са използвани изчисления на сертифицирани актюери, базирани на предположения за смъртност, темп на текучество на персонала, бъдещо ниво на работните заплати и дисконтов фактор. Тези предположения може да доведат до корекции в следваща финансова година, но са преценени от ръководството като разумни и уместни за Банката (приложение 10).

Банката базира своите допускания и оценки на съществуващите параметри към момента на изготвяне на финансовите отчети. Съществуващите обстоятелства и допускания за бъдещото развитие може да се променят поради пазарни промени или обстоятелства извън контрола на Банката. Такива промени са отразени в предположенията, когато те възникнат.

Определяне на очаквани кредитни загуби за финансови активи с нисък кредитен риск

За инструменти с нисък кредитен риск се приемат такива, за които рискът от неизпълнение е нисък, способността на контрагента да изпълнява договорните си задължения в краткосрочен план е стабилна, негативни промени в дългосрочен план на икономическите условия е малко вероятно да променят способността за изплащане на задълженията. За краткосрочните си вземания от банки и дълговите инструменти, отчитани по амортизирана стойност или по справедлива стойност в „друг всеобхватен доход“, Банката приема към отчетната дата, че вероятността от настъпване на неизпълнение е малко вероятна, поради което определя за тях 12-месечни кредитни загуби. В случай че в последващи отчетни периоди критериите за нисък кредитен риск престанат да бъдат изпълнени, Банката извършва анализ по отношение на промяната в кредитния риск спрямо първоначалното признаване, за да прецени необходимостта от определяне на коректив за загуби за целия срок на инструмента. Определянето на инструментите като такива с нисък кредитен риск изисква преценка. При формирането на тази преценка Банката използва цялата разумна и аргументирана информация, която е достъпна.

Определяне на очаквани кредитни загуби от вземания по депозити

Както е оповестено в приложение 6(б) *Кредитен риск*, Банката е разработила Политика за оценка на промени в кредитното качество и определяне на очакваните кредитни загуби по финансови инструменти. Банката класифицира рисковите си активи в три рискови фази в зависимост от промените в кредитния риск след първоначалното признаване на актива и съответно оценява очакваните кредитни загуби на база 12-месечната вероятност за неизпълнение, ако няма промяна на кредитното качество (фаза 1), и на база на вероятността от неизпълнение за целия срок на инструмента (фаза 2 и фаза 3) при наличие на значително увеличение на кредитния риск. При определяне доколко значително

е увеличен кредитният риск спрямо първоначалното признаване на актива Банката използва цялата разумна и аргументирана информация, която е достъпна. Загубата при неизпълнение е преценка за вредите, които би претърпяла Банката при настъпване на събитие по неизпълнение, и се базира на разликата между договорните парични потоци и паричните потоци, които Банката очаква реално да получи. Съществена преценка е необходима при определянето на времето и размера на очакваните парични потоци. Ръководството използва преценки, базирани на исторически опит от загуби за активи, на които е присъщ кредитен риск, и на обективни обстоятелства за обезценка, сходни с онези в портфейла, когато се изчисляват бъдещите парични потоци.

При определяне на размера на очакваните кредитни загуби Банката използва прогнозна информация относно очакваните промени в бъдеще на определени икономически условия и показатели и предположения как промените в тези показатели биха повлияли върху вероятността за неизпълнение.

Параметърът „вероятност за неизпълнение“ е ключов за изчисляване на размера на очакваните кредитни загуби и отразява вероятността в определен времеви хоризонт контрагентът да не изпълни договорните си задължения. Банката е разработила вътрешни модели за определяне на вероятността за неизпълнение по кредити, базирани основно на историческа информация, за период, за който такава е налична. Оценката за корелацията между историческите проценти на допуснато неизпълнение и прогнозните икономически показатели представлява съществена приблизителна оценка. Историческият опит на Банката по отношение на кредитните загуби и прогнозите за икономическите условия може също така да не са представителни за реалните загуби в бъдеще.

Справедлива стойност на финансовите инструменти

Когато справедливите стойности на финансовите активи и пасиви в отчета за финансовото състояние не могат да бъдат получени от активни пазари, те се определят с помощта на различни техники за оценяване, които включват използването на математически модели. Базовите данни за тези модели са извлечени от индикатори, които се наблюдават на финансовите пазари, където това е възможно. В противен случай се правят допускания за установяване на справедливи стойности. Допусканията вземат предвид фактори, свързани с ликвидност, волатилност за по-дългосрочни деривати и дисконтови проценти, предсрочни плащания и предположения за неизпълнение, свързани с ценни книжа, обезпечени с активи.

Някои от счетоводните политики и оповестявания на Банката изискват оценка на справедлива стойност за финансови и нефинансови активи и пасиви. За информация относно оценките по справедлива стойност виж приложения 6(г) и 15.

Нови стандарти, изменения и подобрения, в сила от 1 януари 2019 г.

Следните нови разяснения и изменения на съществуващи стандарти, издадени от Съвета по международни счетоводни стандарти (СМСС) и приети от ЕС, са в сила през отчетния период:

МСФО 16 „Лизинг“

Стандартът, издаден през януари 2016 г., одобрен от ЕС през октомври 2017 г., е в сила от 1 януари 2019 г. и заменя МСС 17 „Лизинг“, КРМСФО 4 „Определяне дали дадено споразумение съдържа лизинг“, ПКР-15 „Оперативен лизинг – стимули“ и ПКР-27 „Оценяване на съдържанието на операции, включващи правната форма на лизинг“. МСФО 16 установява принципите за признаване, оценяване, представяне и оповестяване на лизинг и изисква лизингополучателите да отчитат всички лизингови договори по един и същ балансов модел, подобен на счетоводното отчитане на финансовия лизинг съгласно МСС 17. Според стандарта лизингов договор е договор, който предоставя правото за контрол върху ползването на актив за определено време. Стандартът включва две освобождавания

от признаване за лизинговите договори – лизинг на активи с „ниска стойност“ (например персонални компютри) и краткосрочен лизинг (т.е. лизинг със срок на лизинговия договор до 12 месеца). Към началната дата на лизинга лизингополучателят признава задължение за извършване на лизингови плащания (т.е. лизинговото задължение) и актив, представляващ правото на използване на основния актив в течение на срока на лизинговия договор (т.е. актив за правото на ползване). Лизингополучателите ще бъдат задължени да признават отделно разход за лихви по лизинговото задължение и разход за амортизация на актива за правото на ползване. Възприемането на промените няма да съществено повлияе върху финансовото състояние или резултатите от дейността на Банката.

МСС 28 „Инвестиции в асоциирани предприятия (изменения): дългосрочни участия в асоциирани и съвместни предприятия“

Измененията са в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2019 г., като се позволява по-ранното им прилагане. Измененията разясняват, че МСФО 9 „Финансови инструменти“ е приложим по отношение на дългосрочни участия в асоциирани и съвместни предприятия, които по своята същност представляват част от нетната инвестиция в асоциираните или съвместните предприятия, но по отношение на които не се прилага методът на собствения капитал. Предприятието прилага МСФО 9 към тези дългосрочни участия преди да приложи МСС 28. При прилагането на МСФО 9 предприятието не взема под внимание корекции в балансовата стойност на дългосрочните участия, които възникват в резултат от прилагането на МСС 28. Тези изменения, издадени на 12 октомври 2017 г., са приети от ЕС на 8 февруари 2019 г. и са публикувани в Официалния вестник на ЕС на 11 февруари 2019 г. Измененията няма да съществено повлияе върху финансовото състояние или резултатите от дейността на Банката.

КРМСФО 23 „Несигурност при третиране на данъци върху дохода“

Разяснението е прието от ЕС на 23 октомври 2018 г. и влиза в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2019 г., като се позволява по-ранното му прилагане. Разяснението разглежда счетоводното отчитане на данъците върху дохода, когато данъчното третиране е свързано с несигурност, която засяга прилагането на МСС 12. Разяснението предоставя насоки относно несигурни данъчни третираня поотделно или заедно, проверки от данъчните органи, приложимия метод за отразяване на несигурността и счетоводно отчитане на промени във фактите и обстоятелствата. Възприемането на разясненията няма да окаже ефект върху финансовото състояние или резултатите от дейността на Банката.

МСФО 9 „Финансови инструменти: класификация и оценяване (изменения): характеристики на предсрочно погасяване с отрицателно компенсиране“

Измененията са одобрени от ЕС на 22 март 2018 г. и са в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2019 г., като се позволява по-ранното им прилагане. Те предлагат промяна в МСФО 9 за конкретни финансови активи, които в противен случай биха имали договорни парични потоци – единствено плащания на главница и лихва, но не отговарят на условието за допустимост единствено в резултат от наличието на характеристики на предсрочно погасяване с отрицателно компенсиране. По-конкретно, за финансови активи с характеристики на предсрочно погасяване, които биха могли да доведат до отрицателно компенсиране, измененията изискват финансовият актив да се оценява по амортизирана стойност или по справедлива стойност през друг всеобхватен доход, в зависимост от оценката на бизнес модела, по който той се държи. Не се очаква тези изменения да окажат влияние върху финансовото състояние или резултатите от дейността на Банката.

МСС 19 „Доходи на наети лица (изменения): изменения, съкращения и уреждания на плана“

Измененията са в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2019 г., като се позволява по-ранното им прилагане. Те изискват от предприятията да използват актуализирани актюерски предположения за определяне на разходите за текущ стаж и нетната лихва за оставащия период от годишния отчетен период след извършването на промяна в плана, съкращение или уреждане. Също така измененията разясняват начина, по който счетоводното отчитане на промяната в плана, съкращението или уреждането влияят върху изискванията за таван на актива. Целта на измененията е да се поясни, че след изменение, съкращение или уреждане на план с дефинирани доходи предприятието следва да прилага актуализираните допускания от преоценката на нетния актив или пасив по план с дефинирани доходи за остатъка от отчетния период. Тези изменения, издадени на 7 февруари 2018 г., са приети от ЕС на 13 март 2019 г. и са публикувани в Официалния вестник на ЕС на 14 март 2019 г. Банката е анализирала ефектите от измененията върху финансовото състояние или резултатите от дейността и счита, че тези изменения нямат съществен ефект върху тях.

Годишни подобрения в МСФО – цикъл 2015–2018 г.

Годишните подобрения са в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2019 г., като се позволява по-ранното им прилагане. Обобщение на измененията по съответните стандарти е представено по-долу:

- МСФО 3 „Бизнес комбинации“ и МСФО 11 „Съвместни споразумения: разяснение относно счетоводното отчитане на държани преди това дялове в съвместни дейности“;
- МСС 12 „Данъци върху дохода: разяснение относно последствията от гледна точка на данъците върху дохода от плащания във връзка с финансови инструменти, класифицирани като собствен капитал“;
- МСС 23 „Разходи по заеми: разяснение относно разходите по заеми, отговарящи на условията за капитализиране“.

Годишните подобрения в МСФО – цикъл 2015–2018 г., издадени през декември 2017 г., са приети от ЕС на 14 март 2019 г. и са публикувани в Официалния вестник на ЕС на 15 март 2019 г. Тези подобрения нямат съществен ефект върху финансовото състояние или резултатите от дейността на Банката.

Приемането на тези нови стандарти, подобренията и измененията в съществувачи стандарти не доведе до промени в счетоводната политика на БНБ. Ефектът от прилагането на МСФО 9 „Финансови инструменти“ е оповестен в приложение 5(н).

4. База за консолидиране

Дъщерни предприятия

Дъщерни предприятия са тези, които се контролират от Банката. Банката контролира едно предприятие, когато е изложена на или има права върху променливата възвръщаемост от своето участие в предприятието и има възможност да оказва въздействие върху нея посредством своите правомощия. Финансовите отчети на дъщерните дружества се включват в консолидираните финансови отчети от датата на възникване на контрола върху предприятието до датата на прекратяването му. Частта от нетните активи на дъщерните предприятия на Банката, която отговаря на пропорционалния дял на миноритарните акционери, се представя на отделен ред в „капитал и резерви“, на реда „неконтролирано участие“.

Българската народна банка притежава мажоритарни дялове от „Печатница на БНБ“ АД и „Монетен двор“ ЕАД. Счетоводните отчети, изготвени за групата, съдържат счетоводните отчети на предприятието майка и дъщерните

предприятия. При изготвяне на консолидирания отчет на БНБ се елиминират всички вземания и задължения, приходите и разходите, както и вътрешногруповите салда и сделки, включително продажбите.

Асоциирани предприятия

Асоциирани предприятия са тези, в които Банката упражнява значително влияние, но те не представляват нито дъщерно, нито съвместно контролирано предприятие. Инвестициите в асоциирани предприятия се представят в консолидирания финансов отчет на Банката по метода на собствения капитал като стойност, съответстваща на дела на Банката в собствения капитал на асоциираното предприятие към края на отчетния период. Частта на Банката от нетния резултат на асоциираното предприятие след придобиването се представя в печалбите или загубите като приход/разход от инвестиции и се прибавя към/изважда от балансовата стойност на инвестицията.

Участията на БНБ в други асоциирани предприятия се отчитат по цена на придобиване. Банката консолидира на годишна база отчетите на асоциираните предприятия, в които делът ѝ е 20% или над 20%, по метода на собствения капитал.

Сделки, които се елиминират при консолидация

Всички вземания и задължения, приходи и разходи, както и вътрешногруповите печалби в резултат от извършени операции между дружества от групата се елиминират освен в случаите, в които те са несъществени.

5. Основни елементи на счетоводната политика

а) Признаване на приходи

Приходите от и разходите за лихви се признават съгласно принципа за текущото начисляване според лихвената политика на Банката и в съответствие със сключените договори с международни финансови институции и с клиенти на Банката. Приходите от и разходите за лихви се отразяват в отчета за всеобхватния доход. Приходите от и разходите за лихви включват и амортизацията на сконтото и премията, изчислени на базата на ефективен лихвен процент.

Приходите от лихви по чуждестранни ценни книжа, държани в портфейла на БНБ, включват лихвите по лихвените купони на емисиите ценни книжа.

Приходите от лихви по депозити включват приходите от лихви по депозити във валута и в злато.

Приходите от и разходите за такси и комисиони от финансови услуги на Банката се признават в отчета за доходите на Банката в момента на извършването на съответната услуга.

Съгласно МСФО 15 приходите от договори с клиенти се признават, когато Банката удовлетвори задълженията си за изпълнение, като прехвърли обещаните услуги на клиента. Приходите се признават по сума, отразяваща възнаграждението, което се очаква да бъде получено в замяна. След влизането в сила от 1 януари 2018 г. на МСФО 15 „Приходи по договори с клиенти“ не са настъпили промени в оценката и момента на признаване на приходите от такси и комисиони.

Други финансови приходи/разходи включват приходи и разходи от продажби и промени в справедливата стойност на финансовите активи и пасиви, държани за търгуване, и на активи на разположение за продажба.

Приходите от и разходите за лихви се признават в печалбите или загубите чрез прилагането на метода на ефективния лихвен процент. Ефективен лихвен процент е този, който точно дисконтира очакваните бъдещи парични плащания и постъпления през срока на съществуване на финансовия актив или пасив до неговата балансова стойност. Ефективният лихвен процент се определя при първоначалното признаване на финансовия актив или пасив и впоследствие не се коригира.

Изчисляването на ефективния лихвен процент включва всички комисиони, получени или платени, както и отстъпки или премии, които са неразделна част от ефективния лихвен процент. Трансакционните разходи са вътрешнопри-същи разходи, директно отнасящи се към придобиването, емитирането или отписването на финансов актив или пасив.

Приходите от и разходите за лихви, представени в печалбите или загубите, включват:

- лихвата върху финансовите активи и пасиви по амортизирана стойност, изчислена по метода на ефективния лихвен процент;
- лихвата върху инвестиционни ценни книжа на разположение за продажба, изчислена по метода на ефективния лихвен процент.

Приходите от дивиденди се признават, когато се установи правото на Банката да получи дивидент.

Приходите от такси се разсрочват и признават във всеки от отделните финансови периоди.

Всички печалби и загуби, възникнали в резултат от промени в справедливата стойност на финансовите инструменти, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата, се признават в отчета за всеобхватния доход.

Приходите от дарение, свързано с амортизируеми активи, се признават като приходи за бъдещи периоди при получаването на дарението, като впоследствие се признават в отчета за всеобхватния доход през съответните периоди, систематично за срока на полезния живот на активите и пропорционално на амортизационните отчисления за същите активи. Разходи, свързани с амортизируемите активи, извършени през текущия период, се разсрочват за срока на полезния живот на активите.

Приходите от дарение, свързано с неамортизируеми активи, се признават като приходи за бъдещи периоди при получаване на дарението, като след това се признават в отчета за всеобхватния доход за периодите, през които са осчетоводени разходите, свързани с тези активи.

Валутните разлики на инвестициите на разположение за продажба се признават в печалбите или загубите.

Нетните печалби/загуби от финансови активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата, включват нетните приходи от операции с ценни книжа, нетните приходи от операции с чуждестранна валута, нетния приход от преоценка на ценни книжа, нетния приход от преоценка на злато, нетния приход от преоценка на фючърси и нетния приход от преоценка на активи и пасиви в чуждестранна валута.

б) Признаване на активи и пасиви

Всички активи и пасиви на Банката се отчитат по първоначалната цена на придобиване или по справедлива стойност. Последващи преоценки се извършват, като различните видове активи и пасиви се преоценяват на различни периоди с цел да се определи справедливата им стойност. Корекциите в счетоводните регистри, както и съответните записи за признаване в резерва от преоценки на активите се отразяват съгласно МСФО. Когато не е възможно да се определи справедливата стойност, се взема историческата цена на придобиване, намалена със загубите вследствие на обезценяване на актива.

Международните стандарти за финансова отчетност не изискват представянето на активите в точно определен формат за баланса и могат да се посочат като основни активи (дълготрайни материални активи, нематериални активи, материални запаси, инвестиционни имоти, разходи по заеми за придобиване на активи, обезценка на активи) и активи, които са класифицирани като финансови инструменти.

в) Финансови инструменти

Банката може да признае финансов актив или пасив в баланса си тогава и само тогава, когато стане страна по договорните условия на използваните финансови инструменти. Банката отписва финансов актив от баланса си:

- когато изгуби контрола върху договорните права, които съставляват финансовия актив;
- когато задължението, посочено в договора, бъде погасено, отменено или изтече.

1) Класификация

За целите на последващото оценяване на финансовите активи БНБ използва следните бизнес модели:

- финансови активи, държани с цел събиране на договорените парични потоци;
- финансови активи, държани с цел събиране на договорените парични потоци и за продажба.

Бизнес моделът *финансови активи, държани с цел събиране на договорените парични потоци*, включва всички текущи сметки на Банката при чужди кореспонденти и паричните потоци по прилагания за тези активи модел, представляват плащания единствено на главница и лихва. Тези финансови активи се оценяват по амортизирана стойност.

Бизнес моделът *финансови активи, държани с цел събиране на договорените парични потоци и за продажба*, включва: депозити, ценни книжа и инвестиции. Активите в тази група се оценяват, както следва:

- депозити – по амортизирана стойност;
- ценни книжа – по справедлива стойност в печалбата или загубата;
- инвестиции – по справедлива стойност в друг всеобхватен доход.

2) Признаване

Банката признава финансовите активи за търгуване и инвестиции, своите кредити и вземания, както и финансовите пасиви, отчитани по амортизирана стойност, от датата на уреждане. Всички останали финансови активи и финансови пасиви се признават, когато Банката стане страна по договорите за финансовите инструменти.

Финансовите активи и пасиви се отчитат по задбалансови сметки от датата на търгуване до датата на тяхното уреждане и се записват в отчета за финансовото състояние на БНБ на датата на уреждане на сделката (*value date*). Първоначалното признаване е по цена на придобиване – справедливата цена, която е платена при придобиването. Разходите по трансакциите се включват в цената на придобиване на всички активи и пасиви. От този момент Банката отчита всички приходи и разходи, свързани с промяна на справедливата им стойност.

3) Оценка по амортизирана стойност

Активите, оценявани по амортизирана стойност, първоначално се признават по цена на придобиване, последващо се отчитат по тяхната амортизирана стойност, която представлява първоначалната оценка на актива, коригирана с амортизирана премия или скonto при прилагане на метода на ефективния лихвен процент. Амортизира се сконтото/премията за всяка позиция поотделно и се признава в отчета за доходите на Банката. На ежедневна база се изчисляват и признават лихви в отчета за всеобхватния доход на Банката.

4) Принципи за оценка и представяне по справедлива стойност

Справедлива стойност е цената, която би била получена при продажба на актив или платена при прехвърляне на пасив при обичайна сделка между пазарни участници на основния пазар, или при липса на такъв – на най-изгодния пазар, до който Банката има достъп към датата на оценяване. Справедливата стойност на пасив отразява ефекта от риска за неизпълнение на задължения.

Когато е възможно, Банката използва котираната цена на активен пазар за определяне на справедливата стойност на един инструмент. Пазарът се счита за активен, когато сделките за актив или пасив се извършват с достатъчни честота и обем, така че да позволяват предоставяне на текуща информация за цените.

Когато липсва котирана цена на активен пазар, Банката използва максимално подходящи наблюдаеми входящи данни и свежда до минимум използването на ненаблюдаеми данни. Целта на използването на дадена техника за оценяване е да се определи приблизително цената, по която би се осъществила обичайна сделка между пазарни участници. Избраната техника използва максимално пазарните данни, разчита възможно най-малко на специфични за Банката оценки, включва всички фактори, които участниците на пазара биха взели предвид при определянето на цена, и е съвместима с приетите икономически методи за ценообразуване на финансови инструменти.

Данните за техниките за оценка представят адекватно пазарните очаквания и измервания на факторите за риск и доходност, присъщи на финансовия инструмент. Банката проверява техниките за оценка и тества валидността им, използвайки цени от текущи пазарни трансакции, които се наблюдават на пазара на същия инструмент, или цени, основани на други налични данни, получени при наблюдение на пазара.

Най-добрият показател за справедливата стойност на един финансов инструмент при първоначално признаване е цената на сделката, т.е. справедливата стойност на даденото или полученото вложение. Когато Банката счита, че съществува разлика между справедливата стойност при първоначално признаване и цената на сделката и че справедливата стойност нито е подкрепена от доказателства за котирана цена на активен пазар за идентичен актив или пасив, нито се базира на техника на оценяване, която използва единствено данни от наблюдаеми пазари, тогава финансовият инструмент първоначално се признава по справедлива стойност, коригирана с разликата между справедливата стойност при първоначално признаване и цената на сделката. Впоследствие тази разлика се признава в печалбата или загубата по подходящ начин според матуритета на инструмента, но не по-късно от момента, в който е възможно да се направи оценка на актива, използвайки изцяло наблюдаеми пазарни данни, или когато сделката е приключена.

Банката признава активите и дългите позиции по цена „купува“ и пасивите и късите позиции по цена „продава“, когато активите или пасивите, оценявани по справедлива стойност, имат цена „купува“ и цена „продава“.

Когато Банката има позиции в група финансови активи и финансови пасиви, тя е изложена на пазарни рискове и на кредитен риск. Въз основа на нетната си експозиция към такива рискове Банката ги оценява по справедлива стойност на база цената, която би получила при продажбата на нетна дълга позиция за определена рискова експозиция или би платила при прехвърлянето на нетна къса позиция за определена рискова експозиция. В такива случаи Банката разпределя корекциите на равнище портфейл към отделните активи или пасиви, които образуват групата на финансовите активи и финансовите пасиви, според относителния риск на всеки инструмент от групата.

Когато Банката има позиции с риск от компенсиране, за да се оценят те, се използват средните пазарни цени, а корекция по цена „продава“ и „купува“ се прилага съответно само за нетната откритата позиция. Справедливите стойности отразяват кредитния риск на инструмента и при необходимост включват корекции за осчетоводяване на кредитния риск за Банката и за отсрещната страна. Оценките на справедливата стойност, получени от модели, се коригират според всички останали фактори като: ликвиден риск или несигурност на модела до степента, в която според Банката трето лице, участващо на пазара, би ги взело под внимание при оценяване на сделка.

Банката оповестява прехвърлянето между нивата в йерархията на справедливите стойности в края на отчетния период, през който се е осъществила промяната.

5) Отписване

Банката отписва финансов актив, когато договорните права върху паричните потоци от финансовия актив изтекат или когато прехвърли правата за получаване на договорните парични потоци от финансовия актив в трансакция, в която се прехвърлят всички съществени рискове и печалби от притежаването му. Всяко участие в прехвърлени финансови активи, което е създадено или запазено от Банката, се признава като отделен актив или пасив.

Банката отписва финансов пасив, когато нейните договорни задължения са изпълнени/отменени или изтекат. Банката извършва трансакции, при които се прехвърлят активи, признати в отчета за финансовото състояние, но запазва всички или съществени рискове и печалби от прехвърлените активи или част от тях. Ако са запазени част или всички съществени рискове и печалби, то прехвърлените активи не се отписват от отчета за финансовото състояние. Прехвърляне на активи със запазване на част или на всички съществени рискове и печалби са например сделки със заемане на ценни книжа или с ангажимент за обратно изкупуване.

При трансакции, при които Банката нито запазва, нито прехвърля всички съществени рискове и печалби от притежаването на даден финансов актив, тя отписва актива, ако не запазва контрол върху него. Правата и задълженията, запазени при прехвърлянето, се признават отделно като активи и съответно пасиви. При сделки, при които се запазва контрол върху актива, Банката продължава да го признава до степен на своето участие в зависимост от това, доколко стойността на прехвърления актив е изложена на промени.

При определени сделки Банката запазва задължението си да обслужва прехвърления финансов актив срещу заплащане. Прехвърленият актив се отписва изцяло, ако отговаря на критериите за отписване. Активът или пасивът се признава в договора за обслужване в зависимост от това дали таксата за обслужване е повече от достатъчна (актив) за извършване на услугата, или по-малко от достатъчна (пасив).

6) Компенсиране

Финансовите активи и пасиви се компенсират и съответно нетната стойност се отчита в отчета за финансовото състояние, когато Банката има законно право да компенсира признатите стойности и възнамерява да извърши уреждане на актива и пасива на нетна основа. Отчитането на активи, нетно от корективи, не се счита за компенсиране.

Приходи и разходи се представят нетно в случаите, позволени от счетоводните стандарти, или когато печалбите и загубите са възникнали от група сходни трансакции като тези, които са резултат от търговските операции на Банката.

7) Обезценка на активи

Подход, прилаган до 1 януари 2018 г.

Към всяка дата на изготвяне на отчета за финансовото състояние се извършва преглед за наличие на признаци за обезценка на финансовите активи, които не се отчитат по справедлива стойност в печалбата или загубата. Финансовите активи са обезценени, когато съществува обективно доказателство, че е възникнало събитие, което води до загуба след първоначалното признаване, и че събитието има значение за бъдещите парични потоци на актива, които могат да бъдат надеждно измерени.

Обективни доказателства за загуба от обезценка на финансовите активи, включително капиталови инструменти, са просрочие или невъзможност за погасяване на задължения на кредитополучател; реструктуриране на кредити

при неблагоприятни за Банката финансови условия; признаци, че кредитополучателят или емитентът на финансов инструмент ще обяви фалит; изчезването на активен пазар за ценна книга или друга публично достъпна информация. Освен това продължителен или съществен спад в пазарната стойност на инвестиция в капиталови инструменти е обективно доказателство за наличието на обезценка.

Банката преценява необходимостта от обезценка на кредити и инвестиции до падеж на индивидуална и групова основа. Всички индивидуално значими кредити и инвестиции до падеж се подлагат на индивидуална обезценка. Всички индивидуално значими кредити и инвестиции до падеж, на които не са начислени индивидуални загуби от обезценка, се оценяват на портфейлна база. Кредити и инвестиции до падеж, които не са индивидуално значими, се обезценяват групово, като се създават групи от кредити и ценни книжа, държани до падеж, със сходни рискови характеристики.

Подход, прилаган след 1 януари 2018 г.

При обезценката на портфейлна основа Банката използва статистически модели, базирани на исторически опит за вероятността за неплащане, времето за реинтегриране на загуби от обезценка и сумата на възникналата загуба, която се коригира с преценката на ръководството дали текущите икономически и кредитни условия са такива, че реалните загуби са по-високи или по-ниски от резултатите от историческото моделиране. Процентите на просрочие, загубите и очакваният период на реинтегриране на загуби редовно се съпоставят с реалните данни, за да се валидират моделите за оценка.

При активи, отчетени по амортизирана стойност, загубите от обезценка се измерват като разлика между балансовата стойност на финансовия актив и сегашната стойност на приблизително изчислени бъдещи парични потоци, дисконтирани по първоначалния ефективен лихвен процент на актива. Загубите се признават в печалбите или загубите и се отразяват в корективна сметка срещу „кредити и вземания“. Лихвата върху обезценения актив продължава да се признава чрез амортизация на сконтото, но върху амортизираната стойност. Когато последващо събитие стане причина за намаляване на загубата от обезценка, намалението в загубата от обезценка се сторнира в печалбите или загубите.

При инвестиционни ценни книжа, държани с цел продажба, загубите от обезценка се признават, като акумулираната загуба, призната директно в собствения капитал, се прехвърля в печалбите или загубите. Акумулирана загуба, прехвърлена от капитала и призната в печалбите или загубите, е разликата между цената на придобиване, нетирана от всички погасявания по главници и амортизации, и настоящата справедлива стойност, минус всички загуби от обезценка, признати преди това в печалбите или загубите. Ако в следващ период справедливата стойност на обезценена дългова ценна книга се увеличи и увеличението може обективно да се свърже със събитие, възникнало след като загубата от обезценка е била призната в печалбите или загубите, тази загуба от обезценка се сторнира, като сумата на сторното се признава в печалбите или загубите.

8) Финансови активи и пасиви, държани с цел събиране на договорените парични потоци и за продажба

Първоначално финансовите активи и пасиви, държани с цел събиране на договорените парични потоци и за продажба, се признават в баланса по справедлива стойност, като разходите за придобиване се отнасят директно в печалбите или загубите. Всички промени в справедливата стойност се признават в печалбите или загубите като нетни приходи от търговски операции.

9) Финансови активи, държани в рамките на бизнес модел, чиято цел е активите да бъдат държани, за да се съберат договорените парични потоци

Финансови активи, държани в рамките на бизнес модел, чиято цел е активите да бъдат държани, за да се съберат договорените парични потоци, първоначално

се признават по цена на придобиване, последващо се отчитат по тяхната амортизирана стойност, която представлява първоначалната оценка на актива, коригирана с амортизирана премия или сконто при прилагане на метода на ефективния лихвен процент. Амортизира се сконто/премията за всяка позиция поотделно и се признава в отчета за всеобхватния доход на Банката. На ежедневна база се изчисляват и признават лихви в отчета за всеобхватния доход на Банката.

10) Инвестиции, държани с цел продажба

Инвестициите на разположение за продажба са недериватни активи, които не са класифицирани в друга група финансови активи. Всички останали инвестиции на разположение за продажба се отчитат по справедлива стойност. Разликите в справедливата стойност се признават директно в капитала, докато инвестицията се продаде или обезцени напълно.

г) Злато и други благородни метали

БНБ като централна банка поддържа определени количества злато като част от международните валутни резерви на страната. Съгласно изискванията на ЗБНБ тя може да предприема всички необходими действия, свързани с придобиване, притежаване и продажба на брутни международни валутни резерви, включително с монетарно злато. Следователно монетарното злато като част от международните валутни резерви може да бъде незабавно използвано от БНБ без допълнителни ограничения, което го определя като монетарен актив. Съгласно изискванията на „Общи положения за определяне на базите за оценка във финансовите отчети“ към МСФО, както и при липсата на конкретен МСФО, който да определя третирането на подобна трансакция, Банката определя представянето и оценката на монетарното злато като актив, отчитан в печалбата или загубата по справедлива стойност, като най-надеждна и подходяща база за последваща оценка. Златото и другите благородни метали се оценяват по пазарната им стойност, определена на базата на фиксинга в евро на Лондонския пазар на благородни метали към отчетната дата.

Монетарно злато

Златото в стандартни форми (монетарно злато) първоначално се признава по цена на придобиване. Монетарното злато и другите инструменти в злато се оценяват ежедневно по последната пазарна стойност, публикувана на пазара на злато на едро в Лондон, Великобритания. Нереализираните печалби и загуби от преоценката на монетарното злато и другите инструменти в злато на Банката се признават в отчета за доходите.

г) Инвестиции в други предприятия

За целите на оценката при последващо отчитане на инвестициите в предприятия те са класифицирани като финансови активи, държани за търгуване, и са отчетени по справедлива стойност.

Подробна информация относно притежаваните от Банката инвестиции е представена в приложение 14.

е) Дълготрайни материални и нематериални активи

Политиката, прилагана от Банката, е да отчита земя, сгради и останалите групи дълготрайни материални активи по преоценена стойност съгласно допустимия алтернативен подход на МСС 16 „Имоти, машини, съоръжения и оборудване“.

Банката признава нематериален актив, ако той отговаря на критериите за признаване по МСФО. Нематериалните активи са представени в отчета за финансовото състояние по цена на придобиване, включително платените мита, невъзстановими данъци, както и преките разходи за подготовката на актива за използването му по предназначение, намалена с начислената амортизация и със загубите от обезценка.

Земята и сградите се отчитат по справедлива стойност, която периодично се определя чрез оценка от професионални квалифицирани оценители. Преоценката на имотите се извършва актив по актив, като към датата ѝ натрупаната амортизация се отписва за сметка на брутната балансова стойност на актива, а нетната стойност се преизчислява спрямо преоценената му стойност. Когато в резултат от преоценка отчетната стойност на активите се увеличава, увеличението се отразява директно в „друг всеобхватен доход“. Когато в резултат от преоценка отчетната стойност на активите се намалява, намалението се признава в намаление на преоценъчния резерв на собствения капитал, като в случай на недостиг разликата се признава като разход в отчета за всеобхватния доход.

1) Последващи разходи

Отчетените отделно разходи, свързани с подновяване на компоненти на дълготрайните материални активи, се капитализират. Всички останали разходи се капитализират само тогава, когато увеличават бъдещите икономически ползи от дълготрайния материален актив. Всички останали разходи се признават в печалбите или загубите при тяхното възникване.

2) Амортизация

Амортизацията се начислява от деня на завеждането на актива на базата на линейния метод за периода на очаквания срок на ползване. Земите не се амортизират. Управителният съвет на БНБ утвърждава годишните амортизационни норми, които са представени по-долу

(%)

Сгради	2–4
Машини, съоръжения и оборудване	3–15
Компютри	30–33.3
Стопански инвентар	15–20
Транспортни средства	8–25
Дълготрайни нематериални активи	20–25

Амортизация не се начислява върху разходите за придобиване на дълготрайни материални и нематериални активи до момента на тяхното въвеждане в експлоатация.

3) Възстановима стойност на активите

Възстановима стойност на дълготрайните активи на Банката представлява по-високата от нетната продажна стойност или стойността им в употреба. При оценка на стойността на активите в употреба очакваните бъдещи парични потоци се дисконтират до настояща стойност при използване на пределната норма на лихвата по привлечения ресурс, която отразява настоящите пазарни очаквания за стойността на парите във времето и специфичния за актива риск. За всеки актив, който самостоятелно не генерира парични потоци, възстановимата стойност се определя за единицата, генерираща парични потоци, на която принадлежи активът.

4) Реинтегриране на обезценката

Загубите от обезценка на дълготрайни материални активи се реинтегрират в случай на промяна на прогнозите, използвани за определяне на възстановимата стойност, до размера на балансовата стойност на актива, на която той би бил оценен след приспадане на амортизацията, ако не се признаваха загуби от обезценяването.

5) Бракуване и продажба

Имот, машина, съоръжение или оборудване се отписва от счетоводния баланс на Банката при продажба или когато активът окончателно е изваден от употреба и не се очакват никакви други икономически изгоди. Печалбите или загубите, получени от бракуването или продажбата на дълготрайни материални активи, се определят като разлика между постъпленията от продажба и балансовата стойност на актива и се признават за приход или разход в отчета за всеобхватния доход. Изтеглените от активна употреба дълготрайни материални активи, които се държат за продажба, се отчитат по балансова стойност към датата, на която активът е излязъл от активна употреба.

б) Материални запаси

Материални запаси са активи, държани от Банката, които ще бъдат използвани в основната дейност в процеса на предоставяне на услуги. Материалните запаси се отчитат в баланса на Банката по доставна (историческа) цена, която включва сумата от всички разходи по закупуването и разходи, свързани с доставката им до тяхното настоящо местоположение и състояние. В разходите по закупуването се включват покупната цена по фактура, вносните мита, невъзстановимите данъци и акцизи. В разходите по доставката се включват транспортните разходи и тези за товаро-разтоварните операции. Отписването на стоково-материалните запаси се извършва по метода на среднопретеглената стойност.

При спадане на пазарните цени, при физическо увреждане на материалните запаси, при остаряване на продуктите се коригира стойността на материалните запаси – оценяват се по по-ниската нетна реализуема стойност.

В края на отчетния период се прави оценка на нетната реализуема стойност на стоково-материалните запаси и ако тя е по-ниска от доставната, разликата се отнася в текущите разходи. За всеки следващ отчетен период се прави нова оценка на нетната реализуема стойност. Ако през съответния отчетен период има условия за увеличение на стойността на материалните запаси, възстановяването ѝ е до размера на стойността, която те са имали преди намаляването. Това възстановяване на отчетната стойност се отчита като увеличение на материалните запаси и като други текущи приходи.

ж) Чуждестранна валута

Приходите и разходите в чуждестранна валута се преизчисляват в левова равностойност по официалния валутен курс за деня на сделката. Монетарните активи и пасиви, деноминирани в чуждестранна валута, се преизчисляват в левове по заключителния обменен курс на Банката. Курсовите разлики, възникнали в резултат от преоценката на монетарните активи и пасиви, се отчитат в печалбите или загубите. Немонетарните активи и пасиви във валута са оценени по курса на датата на придобиване или по последна преоценка по справедлива стойност.

Неприключените форуърдни договори в чуждестранна валута са оценени по пазарна стойност. Печалбите и загубите от преоценката на неприключените форуърдни договори се отчитат в печалбите или загубите.

Валутните курсове на основните чуждестранни валути към 31 декември 2019 г. и 31 декември 2018 г. са, както следва:

Валута	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Долар	1: 1.74099 лв.	1: 1.70815 лв.
Евро	1: 1.95583 лв.	1: 1.95583 лв.
Специални права на тираж	1: 2.40749 лв.	1: 2.37568 лв.
Злато	1 тройунция: 2656.13 лв.	1 тройунция: 2190.59 лв.

3) Данъчно облагане

Банката не подлежи на облагане с данък върху печалбата във връзка с основната си дейност. Данъкът върху печалбата на дъщерните предприятия за периода включва текущ и отсрочен данък. Текущият данък включва сумата на данъка, която следва да се плати върху очакваната облагаема печалба за периода, въз основа на ефективната или действащата данъчна ставка в деня на изготвяне на отчета за финансовото състояние. Отсроченият данък се изчислява чрез прилагане на балансовия метод за определяне на задълженията на база временните разлики между данъчно признатия размер и балансовата стойност на активите и пасивите.

Отсроченият данък се изчислява на база данъчните ставки, които се очаква да бъдат използвани за периода, когато се реализира активът или при погасяване на пасива. Ефектът върху отсрочения данък от промени в данъчните ставки се отразява в отчета за всеобхватния доход, освен в степенята, в която се отнася за суми, предварително начислени или отчетени директно като друг всеобхватен доход.

Отсрочен данъчен актив се признава само до размера, до който е вероятно получаването на бъдещи облагаеми печалби, срещу които може да се оползотворят неизползваните данъчни загуби или данъчен кредит. Отсрочените данъчни активи се намаляват в степенята, до която вече не е вероятно реализиране на съответни данъчни ползи.

и) Провизии

Провизии, отчетени във връзка със съдебни дела или други задължения, се отчитат, когато Банката в резултат на минали събития е поела юридическо или конструктивно задължение, чието погасяване е вероятно да бъде свързано с изтичане на икономически ползи. Провизии се начисляват само когато Банката е в състояние надеждно да определи размера на бъдещите изходящи парични потоци.

к) Политика за разпределение на печалбата от дейността на Банката

Политиката на Банката за разпределение на печалбата от дейността ѝ се определя съгласно изискванията на ЗБНБ. С решение на УС на БНБ са приети „Вътрешни правила за финансови отчети и счетоводна политика на БНБ“, в сила от 1 януари 2007 г., в съответствие с чл. 36, ал. 1 и 2 от ЗБНБ. Съгласно тези правила Банката отнася в специални резерви нереализираните печалби и загуби, възникнали от преоценката на активи и пасиви, деноминирани в чуждестранна валута или злато. Съгласно изискванията на чл. 8, ал. 2 от ЗБНБ Банката отчислява 25% от годишното превишение на приходите над разходите във фонд „Резервен“. Съгласно чл. 8, ал. 3 от ЗБНБ след отчисляване за фонд „Резервен“ Банката по решение на Управителния съвет може да създава специален резерв за покриване на загуби от пазарен риск и други резерви. След заделяне на резерви, съгласно ЗБНБ, Банката предвижда остатъка за вноска в държавния бюджет. Разпределението на превишението на приходите над разходите е представено в приложение 23.

л) Парични средства и парични еквиваленти

За целите на отчета за паричния поток паричните средства и паричните еквиваленти се състоят от парични средства в каса, разплащателни сметки и срочни депозити с падеж до три месеца.

м) Доходи на персонала

Банката има задължение за изплащане на доход при напускане на свои служители, които се пенсионира в България в съответствие с изискванията на чл. 222, § 3 от Кодекса на труда (КТ). Съобразно тези разпоредби на КТ при прекратяване на трудовия договор на служител, придобил право на пенсия, работодателят му изплаща обезщетение в размер на две месечни брутни работни запла-

ми. В случай че към датата на пенсиониране служителът има натрупан стаж от 10 и повече години в Банката, обезщетението е в размер на шест месечни брутни работни заплати. Към датата на отчета за финансовото състояние ръководството оценява приблизителния размер на потенциалните разходи за всички служители на базата на доклад, изготвен от актюер чрез използването на метода на прогнозните кредитни единици. В приложение 10 е оповестена сумата на начисленото задължение, както и основните допускания, на базата на които е извършена оценката му.

Доходи при прекратяване

Доходи при прекратяване се признават като разход, когато Банката се е ангажирала ясно, без реална възможност за отказ, с официален подробен план, с който или да прекрати трудови правоотношения преди нормалната дата на пенсиониране, или да предостави обезщетения при прекратяване в резултат на предложение, направено за насърчаване на доброволното напускане. Доходи при прекратяване при доброволно напускане са признати като разход, ако Банката е отправила официално предложение за доброволно прекратяване и е вероятно то да бъде прието, а броят на приелите го може да се оцени надеждно. Ако обезщетения се дължат за повече от 12 месеца след края на отчетния период, те се дисконтират до тяхната настояща стойност.

Краткосрочни доходи на наети лица

Задължения за краткосрочните доходи на наети лица се оценяват на недисконтирана база и са отчетени като разход, когато се предоставят свързаните с тях услуги. За пасив се признава сумата, която се очаква да бъде изплатена по краткосрочен бонус в пари, или планове за разпределение на печалбата, ако Банката има задължение да заплати тази сума като резултат от минали услуги, предоставени от служител, и задължението може да се оцени надеждно. Банката признава като задължение недисконтираната сума на оценените разходи за платен годишен отпуск, очаквани да бъдат заплатени на служителите в замяна на труда им за изминалия отчетен период.

н) Ефект от прилагането на МСФО 9 „Финансови инструменти“

МСФО 9 въвежда нов подход по отношение на класификацията на финансовите активи, базиран на комбинацията от характеристиките на паричните потоци на актива и бизнес модела, в който се управлява. Всички признати финансови активи в обхвата на МСФО 9 следва да бъдат отчитани впоследствие по амортизирана стойност или по справедлива стойност в зависимост от бизнес модела и характеристиките на паричните им потоци. Първоначално Банката признава финансовите активи и пасиви по цена на придобиване, която е справедливата цена, платена при придобиването. За целите на последващото оценяване на финансовите активи БНБ използва следните бизнес модели:

- финансови активи, държани с цел събиране на договорените парични потоци;
- финансови активи, държани с цел събиране на договорените парични потоци и за продажба.

Оценката на бизнес модела се извършва към датата на първоначално прилагане на стандарта. Оценката дали паричните потоци по дългови инструменти се състоят само от главница и лихва се прави въз основа на фактите и обстоятелствата към първоначалното признаване на активите.

Счетоводното третиране на финансовите пасиви се запазва в значителна степен непроменено от регламентираното в МСС 39, с изключение третирането на разликите, възникващи от промени в собствения кредитен риск за финансови инструменти, определени за отчитане по справедлива стойност в печалбата или загубата. Съгласно МСФО 9 тези разлики се отчитат в друг всеобхватен доход без последващо рекласифициране в отчета за всеобхватния доход. Към датата на изготвяне на отчета Банката не отчита финансови пасиви в тази категория.

За БНБ възприемането на изискванията на МСФО 9 по отношение на класификацията и последващото отчитане на финансовите ѝ инструменти не доведе до съществени промени и съответно няма значителен ефект върху отчета за финансовото състояние и/или капитала.

Финансовите активи, които до 31 декември 2017 г. бяха отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата, продължават да се отчитат така и след прилагането на МСФО 9. Дългови инструменти, представяни като на разположение за продажба по МСС 39, запазват отчитането си по справедлива стойност през друг всеобхватен доход, тъй като целта на бизнес модела, в който се управляват, е осигуряване на текуща ликвидност, като се държат както за събиране на парични потоци, така и за продажба при необходимост.

За капиталовите инструменти, отчитани като на разположение за продажба, Банката избира опцията за отчитане по справедлива стойност в друг всеобхватен доход при първоначалното прилагане на стандарта, тъй като възнамерява да ги държи в близко бъдеще. Капиталовите експозиции, отчитани по стойност на придобиване по МСС 39, бяха оценени по справедлива стойност при първоначалното прилагане на МСФО 9.

Очакваните кредитни загуби от финансови инструменти в резултат на прилагането на МСФО 9 са изчислени на база приетата от УС на БНБ методология. Банката отчита кредитна загуба за финансовите активи, отчитани по амортизирана стойност, която към 31 декември 2019 г. възлиза на 5961 хил. лв. (31 декември 2018 г. – 8012 хил. лв.). Информацията относно очакваните кредитни загуби е представена в приложения 8 и 23.

о) Ефект от прилагането на МСФО 16 „Лизинг“

МСФО 16 „Лизинг“ е в сила от 1 януари 2019 г. Банката прилага МСФО 16 за първи път. Възприемането на стандарта не е оказало влияние върху финансовото състояние или резултата от дейността на Банката.

МСФО 16 „Лизинг“

МСФО 16 е публикуван през януари 2016 г. и заменя МСС 17 „Лизинг“, КРМСФО 4 „Определяне дали дадено споразумение съдържа лизинг“, ПКР-15 „Оперативен лизинг – стимули“ и ПКР-27 „Оценяване на съдържанието на операции, включващи правната форма на лизинг“. МСФО 16 установява принципите за признаване, оценяване, представяне и оповестяване на лизинг и изисква лизингополучателите да отчитат всички лизингови договори по един и същ балансов модел, подобен на счетоводното отчитане на финансовия лизинг съгласно МСС 17.

Банката е приела МСФО 16 по модифицирания ретроспективен метод на приложение с първоначална дата 1 януари 2019 г. Съгласно този метод стандартът се прилага ретроспективно, като кумулативният ефект от първоначалното му прилагане се признава на датата на първоначалното приложение.

Банката прилага освобождаването от признаване на краткосрочни лизинги по отношение на краткосрочните си лизинги на машини и съоръжения (лизинг със срок на лизинговия договор до 12 месеца и които не съдържат опция за закупуване). Тя прилага и освобождаването от признаване на лизинги на активи с ниска стойност за лизингите на офис оборудване, което се счита за такова с ниска стойност. Лизинговете плащания по краткосрочни лизинги и лизинги на активи с ниска стойност се изписват като разход на линейна база за срока на лизинга.

п) Нови стандарти и разяснения, които все още не са в сила и не са възприети по-рано

По-долу са представени накратко публикуваните стандарти, които все още не са действащи или не са приложени по-рано от Банката към датата на издаване на настоящия финансов отчет. Оповестено е как в разумна степен може да се очаква да бъдат повлияни оповестяванията, финансовото състояние и резултатите от дейността, когато Банката възприеме тези стандарти за първи път. Това се очаква да стане, когато те влязат в сила.

МСФО 17 „Застрахователни договори“

Стандартът влиза в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2021 г., като се позволява по-ранното му прилагане, при условие че Банката прилага също МСФО 15 „Приходи по договори с клиенти“ и МСФО 9 „Финансови инструменти“. МСФО 17 „Застрахователни договори“ установява принципите за признаване, оценяване, представяне и оповестяване на издадени застрахователни договори. Също така той изисква прилагането на сходни принципи и по отношение на презастрахователните договори и инвестиционните договори с допълнителен негарантиран доход. Целта на стандарта е да изисква дружествата да предоставят информацията, свързана със застрахователни договори, по начин, който достоверно отразява тези договори. Тази информация осигурява базата за потребителите на финансови отчети да оценят ефекта, който договорите в рамките на обхвата на МСФО 17, оказват върху финансовото състояние, финансовите резултати и паричните потоци на Банката. Стандартът все още не е приет от ЕС. Стандартът не е приложен за Банката.

МСФО 3 „Бизнес комбинации (изменения): дефиниция за бизнес“

Измененията са в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2020 г., като се позволява по-ранното им прилагане. Измененията разясняват минималните изисквания за бизнес и ограничават дефиницията за бизнес. Измененията също така премахват преценката дали пазарните участници са в състояние да променят липсващи елементи предоставят насоки, подпомагащи дружествата в преценката, дали процесът по придобиване е съществен, и въвеждат незадължителен тест за концентрация на справедлива стойност. Тези изменения все още не са приети от ЕС. Банката не очаква те да имат съществен ефект върху финансовото състояние или резултатите от дейността.

Изменения в МСС 1 „Представяне на финансови отчети“ и МСС 8 „Счетоводна политика, промени в счетоводните приблизителни оценки и грешки: дефиниция за същественост“

Измененията са приети от ЕС на 29 ноември 2019 г. и са в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2020 г., като се позволява по-ранното им прилагане. Те разясняват дефиницията за същественост и как трябва да бъде прилагана тя, като предоставят практически насоки, които досега са били включени в други МСФО. Измененията също така поясняват, че съществеността зависи от естеството и значимостта на информацията. Банката ще анализира и оцени ефектите върху финансовото състояние или резултатите от дейността.

Концептуална рамка за финансово отчитане

СМСС публикува изменената концептуална рамка за финансово отчитане на 29 март 2018 г., която е в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2020 г. Концептуалната рамка представя концепциите за финансовото отчитане, за разработване на стандарти, насоки относно изготвянето на последователни счетоводни политики и насоки за разбирането и интерпретирането на стандартите. Основните промени, въведени в ревизираната концептуална рамка за финансово отчитане, са свързани с концепцията за оценка, включително факторите, които следва да се вземат предвид при избора на база за оценка, и концепцията за представяне и оповестяване, включително и кои доходи и разходи се класифицират в друг всеобхватен доход. Концептуалната рамка също така предоставя актуализирани определения за актив и пасив и критерии за тяхното признаване във финансовите отчети. Концептуалната рамка за финансово отчитане е приета от ЕС на 29 ноември 2019 г. и е публикувана в Официалния вестник на ЕС на 6 декември 2019 г. Банката ще анализира и оцени ефектите от измененията върху финансовото състояние или резултатите от дейността.

Реформа на референтните показатели на лихвените проценти – МСФО 9, МСС 39 и МСФО 7 (изменения)

Измененията са в сила за годишни периоди, започващи на или след 1 януари 2020 г. и трябва да се прилагат ретроспективно. Позволява се и по-ранното им прилагане. През септември 2019 г. СМСС публикува изменения на МСФО 9, МСС 39 и МСФО 7, с което приключи фаза 1 от работата си в отговор на ефектите върху финансовото отчитане от реформата на междубанковите лихвени проценти. Фаза 2 ще се фокусира върху проблеми, които могат да възникнат, когато лихвените показатели бъдат заменени с безрискови лихвени проценти. Публикуваните изменения решават проблеми, възникващи в процеса на замяната на съществуващите лихвени показатели с алтернативни лихвени показатели. Отчитат се ефектите върху специфични случаи на отчитане на хеджиране по МСФО 9 „Финансови инструменти“ и МСС 39 „Финансови инструменти: признаване и оценяване“, в които се налага ориентиран към бъдещето анализ. Измененията предвиждат временни облекчения, приложими към изискванията при хеджиране, в случаите, в които спазването на тези изисквания е пряко повлияно от реформата на референтните показатели. Промените позволяват отчитането на хеджирането да продължи в периода на несигурност до замяната на съществуващите референтни лихвени показатели с алтернативни безрискови лихвени показатели. Направени са изменения и в МСФО 7 „Финансови инструменти: оповестяване“, съгласно които се изисква представянето на допълнителна информация за несигурността при хеджиране в резултат на реформата. Тези изменения все още не са приети от ЕС. Банката ще анализира и оцени ефектите от измененията върху финансовото състояние или резултатите от дейността.

6. Оповестяване на политиката по управление на финансовия риск

а) Въведение и общ преглед

Въведение в политиката по управление на финансовия риск

Банката е изложена на следните видове риск при операцията си с финансови инструменти:

- кредитен риск;
- ликвиден риск;
- пазарен риск;
- операционен риск.

Това приложение дава информация за целите на Банката, експозициите към всеки от горепосочените рискове и политиките и процесите за измерване и управление на риска.

Общи положения при управление на риска

При управлението на брутните международни валутни резерви БНБ има за цел на първо място да гарантира високата сигурност и ликвидност на активите, след което да търси максимизиране на доходността в зависимост от условията на международните пазари. Инвестиционната стратегия зависи предимно от специфичните функции на Банката, която работи в условията на паричен съвет и при пълно съответствие с изискванията на ЗБНБ.

Основна част от валутните резерви на БНБ са инвестирани в активи със сравнително ниско ниво на кредитен риск, като скотови и купонни ценни книжа, издадени от държави, държавни агенции или наднационални финансови институции, както и в краткосрочни депозити във валута или злато, предоставени при първокласни чуждестранни банки. Останалата част се поддържа в СПТ, които са по сметки на БНБ при МВФ, и монетарно злато, съхранявано в трезорите на Банката.

Специализирано звено по управление на риска, свързан с валутните резерви, отговаря за изготвяне и предлага за одобрение проект на стратегическо структуриране на активите, бенчмарк на валутните резерви и инвестиционни ограничения по отношение на тяхното управление. На тримесечна база се прави цялостен преглед на промените в пазарните условия, размера и структурата на валутните резерви и при необходимост се извършва актуализация на инвестиционните ограничения и съответстващите им моделни портфейли (бенчмаркове). Ежедневно се следи и контролира спазването на заложените лимити, правила и процедури. Регулярно се изготвят отчети, които са предназначени както за оперативното управление на валутните резерви, така и за актуална информация на ръководството на Банката.

Всички разрешени финансови инструменти и класове активи, в които БНБ може да инвестира, са посочени във вътрешни нормативни документи. В тях са дефинирани основните портфейли и съответстващите им моделни портфейли (бенчмаркове), всички лимити за кредитен, лихвен, валутен и операционен риск, както и списък на разрешените емитенти на дългови инструменти, в които БНБ може да инвестира, а също и списък с чуждестранните финансови институции – контрагенти на Банката.

Деятелността по управление на валутните резерви се ръководи и от бизнес процедури и правила за поведение, регулиращи изпълнението на функциите и задачите на отговорните за процеса структурни звена.

б) Кредитен риск

БНБ е изложена на кредитен риск при осъществяване на търговските операции и инвестиционната дейност, както и в случаите, при които тя играе ролята на посредник от името на правителството или други публични институции. Банката поема кредитен риск и при операциите по покупко-продажба на чуждестранна валута с банки. Най-общо кредитният риск е свързан с вероятността за настъпване на неплатежоспособност на някой от контрагентите на БНБ, както и неплатежоспособност на някой от емитентите, в чийто дълг Банката е инвестирала свои средства. Кредитният риск при управлението на брутните международни валутни резерви на БНБ се определя в съответствие с изискванията на чл. 28, ал. 3 от ЗБНБ. Съгласно тези изисквания БНБ може да инвестира валутни резерви в дългови инструменти, емитирани от чужди държави, централни банки, други чуждестранни финансови институции или международни финансови организации, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки на две международно признати агенции за кредитен рейтинг и които са платими в свободно конвертируема валута в съответствие с вътрешно разработена методология, базирана на изискванията на чл. 28 от ЗБНБ.

Съгласно тези изисквания разрешените видове финансови инструменти за инвестиране на средствата при управление на международните резерви са, както следва:

- инвестиционни програми при централни банки;
- автоматично предоставяне в заем и/или заемане на ценни книжа при основния депозитар;
- тристранни репо операции с определени за целта контрагенти на БНБ, осъществявани посредством основния депозитар на Банката като трета страна;
- депозити във валута (срочни депозити и средства по текущи сметки) при контрагенти на БНБ, в това число при централни банки или наднационални финансови институции;
- депозити в злато (срочни депозити и средства по текущи сметки) при контрагенти на БНБ, в това число при централни банки или наднационални финансови институции;

- търговски ценни книжа (със срок до падежа до 1 година), емитирани от държави или държавногарантирани институции, наднационални финансови институции, специализирани финансови агенции, банки и други финансови институции;
- облигации, емитирани от държави или държавногарантирани институции, наднационални финансови институции, специализирани финансови агенции, банки и други финансови институции, емитенти на обезпечени облигации. Всички облигации са с еднократно изплащане на номиналната стойност на датата на падежа и без въградени опции;
- покупко-продажба на валута с вальор най-много 2 работни дни.

Заложени са два основни типа ограничения, които се изчисляват на база пазарната стойност на международните валутни резерви: 1) максимален или минимален лимит за тегло на различните класове активи в баланса на управление „Емисионно“; и 2) максимално допустима експозиция на БНБ към дадена страна, в това число и индивидуална към емитент/контрагент (ограничение за конценрация).

в) Ликвиден риск

Ликвидният риск възниква при осигуряването на средства за основните дейности на Банката и управлението на нейните позиции. Той се проявява главно в два аспекта, като първият е рискът Банката да не бъде в състояние да посрещне задълженията си в момента, когато станат дължими, а вторият се изразява в невъзможността Банката да реализира на международните пазари свои активи по справедливи цени и в нормално установените срокове съгласно съответните пазарни конвенции.

БНБ се стреми да поддържа баланс между срочността на привлечения ресурс и тази на активите посредством инвестиции във финансови инструменти с различна матуритетна структура. Инструментите по привлечените от Банката средства, предоставяни на клиентите по пасива, са основно депозитни/инвестиционни и разплащателни сметки. Обезпечаването на минимална ликвидност по видове валути се осигурява на дневна база с цел извършване на всички валутни плащания на БНБ. За по-доброто управление на риска, който съществува при ликвидирание на позиции във финансови инструменти, те са групирани по ликвидни рангове в зависимост от степента на трудност (т.е. отбив от справедливата цена), с която могат да бъдат продадени на финансовите пазари в кризисен момент. Въз основа на групирането по ликвидни рангове на различните видове финансови инструменти са въведени определени лимити за ликвидност на експозициите на БНБ.

Като част от цялостната стратегия за управление на ликвидния риск са дефинирани изисквания за управлението на ликвиден портфейл в евро и поддържане на активи в други валути, необходими за посрещане на съответни входящи и изходящи парични потоци на Банката.

Финансовите активи и пасиви на Банката, анализирани по остатъчен срок от датата на отчета за финансовото състояние до дата на последващо договаряне или предвиден падеж са, както следва:

(хил. лв.)

	До 1 месец	От 1 до 3 месеца	От 3 ме- сеца до 1 година	От 1 до 5 години	Над 5 години	Без опреде- лен падеж	Общо
Към 31 декември 2019 г.							
Финансови активи							
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	14 551 307	-	-	-	-	(5 258)	14 546 049
в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9	-	-	-	-	-	(5 258)	-
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	3 536 393	-	-	-	-	(703)	3 535 690
в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9						(703)	
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	2 272 836	1 807 443	10 718 201	15 470 000	65 223	-	30 333 703
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	236 239	-	-	-	-	1 979 662	2 215 901
Други активи	38 428	15 564	128	-	-	-	54 120
Общо финансови активи	20 635 203	1 823 007	10 718 329	15 470 000	65 223	1 973 701	50 685 463
Финансови пасиви							
Банкноти и монети в обращение	-	-	-	-	-	19 104 920	19 104 920
Задължения към банки и други финансови институции	14 462 625	-	-	-	-	-	14 462 625
Задължения към държавни институции и други задължения	8 853 715	-	-	-	-	-	8 853 715
Задължения за участие в международни финансови институции	-	-	-	-	-	3 394 229	3 394 229
Общо финансови пасиви	23 316 340	-	-	-	-	22 499 149	45 815 489
Разлика в срочността на финансовите активи и пасиви	(2 681 137)	1 823 007	10 718 329	15 470 000	65 223	(20 525 448)	4 869 974
Към 31 декември 2018 г.							
Финансови активи							
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	18 445 863	807 613	586 677	-	-	(6 905)	19 833 248
в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9	-	-	-	-	-	(6 905)	-
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	2 885 390	-	-	-	-	(1 107)	2 884 283
в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9	-	-	-	-	-	(1 107)	-
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	1 818 476	2 189 323	7 598 911	14 476 775	36 680	-	26 120 165
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	233 117	-	-	-	-	1 949 491	2 182 608
Други активи	24 780	5 439	18 164	-	-	-	48 383
Общо финансови активи	23 407 626	3 002 375	8 203 752	14 476 775	36 680	1 941 479	51 068 687
Финансови пасиви							
Банкноти и монети в обращение	-	-	-	-	-	17 325 475	17 325 475
Задължения към банки и други финансови институции	15 267 214	-	-	-	-	-	15 267 214
Задължения към държавни институции и други задължения	1 566 563	29 446	9 123 418	-	-	-	10 719 427
Задължения за участие в международни финансови институции	-	-	-	-	-	3 349 973	3 349 973
Общо финансови пасиви	16 833 777	29 446	9 123 418	-	-	20 675 448	46 662 089
Разлика в срочността на финансовите активи и пасиви	6 573 849	2 972 929	(919 666)	14 476 775	36 680	(18 733 969)	4 406 598

Забележки: Първоначално прилагане на МСФО 9 от 1 януари 2018 г. В съответствие с избраните методи за преминаване сравнителната информация не е преизчислена.

Остатъчните договорени недисконтирани падежи на финансовите пасиви на Банката са, както следва:

(хил. лв.)

	Балансова стойност	Брутен но- минален изхо- дящ паричен поток	До 1 месец	От 1 до 3 месеца	От 3 ме- сеца до 1 година	От 1 до 5 години	Над 5 години
Към 31 декември 2019 г.							
Банкноти и монети в обращение	19 104 920	19 104 920	-	-	-	-	19 104 920
Задължения към банки и други финансови институции	14 462 625	14 462 625	14 462 625	-	-	-	-
Задължения към държавни ин- ституции и други задължения	8 853 715	8 853 715	8 853 715	-	-	-	-
Задължения за участие в между- народни финансови институции	3 394 229	3 394 229	-	-	-	-	3 394 229
	45 815 489	45 815 489	23 316 340	-	-	-	22 499 149
Към 31 декември 2018 г.							
Банкноти и монети в обращение	17 325 475	17 325 475	-	-	-	-	17 325 475
Задължения към банки и други финансови институции	15 267 214	15 267 214	15 267 214	-	-	-	-
Задължения към държавни ин- ституции и други задължения	10 719 427	10 706 393	1 566 530	29 430	9 110 433	-	-
Задължения за участие в между- народни финансови институции	3 349 973	3 349 973	-	-	-	-	3 349 973
	46 662 089	46 649 055	16 833 744	29 430	9 110 433	-	20 675 448

2) Пазарен риск

Пазарен риск

Всички финансови инструменти са обект на пазарен риск, т.е. на риска от обезценка в резултат от настъпване на промени в пазарните условия. Инструментите се оценяват ежедневно по справедлива пазарна стойност, която в максимална степен отразява текущите условия на международните финансови пазари за съответния вид финансови инструменти. Банката управлява своите портфейли при отчитане на променящите се пазарни условия, както и измененията в структурата на пасива на баланса на управление „Емисионно“. Експозицията по отношение на пазарния риск се поддържа чрез спазване на съответните лимити, определени в „Инвестиционните ограничения и бенчмаркове за управление на брутните международни валутни резерви“.

В следващата таблица е представен един важен измерител на пазарния риск – „стойност, изложена на риск“ (*VaR*). *VaR* е показател за максималната загуба за определен период от време (период на държане) и определена степен на вероятност (наричана още ниво на достоверност или интервал на доверителност). Използваният в отчета *VaR* се основава на 95% ниво на достоверност и предполага еднороден период на държане.

При изчисляването на общия риск, валутния риск и лихвения риск са използвани емпиричните разпределения, получени от времеви редове с дължина 30-дневни наблюдения съответно на общия доход, валутния доход и лихвения доход на активите. Представена е и корелацията между валутния и лихвения риск. За всеки от показателите е изчислена стойността към последната дата от периода, средната за разглеждания период, както и минималната и максималната му стойност.

(хил. лв.)

	Към 31 декември 2019 г.	Средно	Максимум	Минимум
Валутен риск	(23 316)	(24 083)	(39 695)	(6 305)
Лихвен риск	(5 564)	(4 214)	(11 728)	(1 032)
Корелация (%)	0.50	0.46	0.87	(0.13)
Общ риск	(28 656)	(26 116)	(48 405)	(9 029)
	Към 31 декември 2018 г.	Средно	Максимум	Минимум
Валутен риск	(9 207)	(17 391)	(32 028)	(7 268)
Лихвен риск	(3 822)	(3 930)	(11 335)	(1 552)
Корелация (%)	0.14	0.16	0.69	(0.45)
Общ риск	(11 948)	(19 339)	(38 264)	(7 920)

Лихвен риск

Банката е изложена на риск от промени в лихвените нива, което оказва влияние върху цените на активите (включително инвестициите) и лихвоносните пасиви. Основна мярка за измерване на абсолютното ниво на лихвения риск е модифицираната дюрация. Тя дава оценка за това с колко би се променила пазарната стойност на даден актив (пасив) в процент, ако лихвените нива се променят с базисни точки (една стотна от процента). Освен това ежедневно се изчисляват и следят допълнителни технически параметри на портфейлите, като изпъкналост (конвекситет), дюрация във фиксирана точка от кривата на доходност и др. За всеки един от портфейлите на БНБ лихвеният риск е ограничен посредством избор на съответен моделен портфейл (бенчмарк) и установени в инвестиционните ограничения лимити за максимално отклонение на лихвения риск от този на съответния бенчмарк. Лимитът за относителен лихвен риск на инвестиционните портфейли се задава чрез мярката за риск „колебливост на относителната доходност“.

При активи и пасиви с плаващи лихвени проценти Банката е изложена на риск от промени в базата, служеща за определяне на лихвените проценти.

(хил. лв.)

	Общо	Плаващ лихвен процент	Фиксиран лихвен процент		
			До 1 месец	От 1 до 3 месеца	Над 3 месеца
Към 31 декември 2019 г.					
Лихвоносни активи					
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	12 490 270	2 267 045	10 223 225	-	-
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	2 094 291	-	2 094 291	-	-
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	30 502 301	392 770	2 289 696	1 813 407	26 006 428
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	236 238	-	236 238	-	-
Други лихвоносни активи	54 120	38 428	-	15 564	128
Общо	45 377 220	2 698 243	14 843 450	1 828 971	26 006 556
Лихвоносни пасиви					
Задължения към банки и други финансови институции	14 462 625	-	14 462 625	-	-
Задължения към държавни институции и други задължения	5 814 041	5 814 041	-	-	-
Задължения за участие в международни финансови институции	1 470 677	1 470 677	-	-	-
Общо	21 747 343	7 284 718	14 462 625	-	-
Разлика между лихвоносни активи и пасиви	23 629 877	(4 586 475)	380 825	1 828 971	26 006 556

(хил. лв.)

	Общо	Плаващ лихвен процент	Фиксиран лихвен процент		
			До 1 месец	От 1 до 3 месеца	Над 3 месеца
Към 31 декември 2018 г.					
Лихвоносни активи					
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	19 756 780	2 358 080	16 002 179	808 631	587 890
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	1 723 837	-	1 723 837	-	-
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	26 310 866	393 136	1 839 849	2 217 447	21 860 434
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход	233 117	-	233 117	-	-
Други лихвоносни активи	48 383	24 780	-	5 439	18 164
Общо	48 072 983	2 775 996	19 798 982	3 031 517	22 466 488
Лихвоносни пасиви					
Задължения към банки и други финансови институции	15 267 214	-	15 267 214	-	-
Задължения към държавни институции и други задължения	9 436 112	-	277 893	29 513	9 128 706
Задължения за участие в международни финансови институции	1 451 245	1 451 245	-	-	-
Общо	26 154 571	1 451 245	15 545 107	29 513	9 128 706
Разлика между лихвоносни активи и пасиви	21 918 412	1 324 751	4 253 875	3 002 004	13 337 782

Забележки: Първоначално прилагане на МСФО 9 от 1 януари 2018 г. В съответствие с избраните методи за преминаване сравнителната информация не е преизчислена.

За управлението на лихвения риск и границите на изменението на лихвените проценти се правят наблюдения върху чувствителността на финансовите активи и пасиви към различни стандартни и нестандартни сценарии за движението на лихвените проценти.

Стандартните сценарии разглеждат следните промени в кривите на доходност: 1) 100 базисни точки мигновено паралелно нарастване; 2) 100 базисни точки мигновен паралелен спад; 3) 50 базисни точки паралелно нарастване на кривите в рамките на едногодишен период; и 4) 50 базисни точки паралелен спад в кривите на доходност също за едногодишен период. При последните два сценария се допуска, че кривите на доходност се променят със съответната стъпка в началото на периода, след което остават на същите нива до края на едногодишния период.

Анализът на чувствителността на активите на Банката (при първо приближение) спрямо промяната на лихвените проценти при непроменяща се балансова позиция и предвиждане за динамика на кривите на доходност за съответните активи е, както следва:

(хил. лв.)

	100 б.т. мигновено паралелно нарастване в рамките на деня	100 б.т. мигновен паралелен спад в рамките на деня	50 б.т. паралелно нарастване в началото на периода	50 б.т. паралелен спад в началото на периода
Към 31 декември 2019 г.	(400 664)	400 664	(207 830)	(201 529)
Към 31 декември 2018 г.	(352 903)	352 903	(177 760)	(234 910)

Валутен риск

За Банката валутен риск е налице в случаите, когато има несъответствие между валутната структура на активите и валутната структура на пасивите. Банката е изложена на валутен риск при извършване на сделки с финансови инструменти, деноминирани в различни от евро валути.

С въвеждането на паричния съвет и фиксирането на българския лев към еврото върху финансовите отчети, изготвени в национална валута, влияние оказват промените на валутния курс на лева спрямо валутите, различни от еврото.

С цел минимизиране на валутния риск е въведено ограничение за отклоненията на валутната структура на активите от тази на пасивите. Съгласно чл. 31, ал. 3 на ЗБНБ общата пазарна стойност на активите във валути, различни от евро, СПТ и монетарно злато, не може да се отклонява с повече от +/-2% от пазарната стойност на средствата по пасива, деноминирани в тези валути.

(хил. лв.)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Активи		
Български левове и евро	43 683 048	44 729 176
Долари	79 635	75 110
Японски йени	158	80
Британски лири	294	236
СПТ	3 660 357	3 610 906
Злато	3 457 041	2 848 174
Други	657	881
	50 881 190	51 264 563
Пасиви, капитал и резерви		
Български левове и евро	47 245 649	47 682 094
Долари	81 478	76 711
Японски йени	1	1
Британски лири	-	-
СПТ	3 553 285	3 505 542
Други	777	215
	50 881 190	51 264 563
Нетна позиция		
Български левове и евро	(3 562 601)	(2 952 918)
Долари	(1 843)	(1 601)
Японски йени	157	79
Британски лири	294	236
СПТ	107 072	105 364
Злато	3 457 041	2 848 174
Други	(120)	666

г) Използване на счетоводни преценки и предположения

Управителният съвет на БНБ обсъжда развитието, избора и оповестяването на съществените счетоводни политики и оценки, както и приложението им.

Тези оповестявания допълват коментарите за управлението на финансовия риск.

Основни приоритети на ръководството на Банката и през следващите години ще останат запазване на стабилността на паричната и финансовата система в страната, запазване на стабилната ликвидна позиция на Банката и непрекъснатото подобряване на методите и техниките за оценка, контрол и управление на валутните резерви на международните финансови пазари.

1) Определяне на справедлива стойност

Определянето на справедливата стойност на финансови активи и пасиви, за които няма наблюдавана пазарна цена, изисква използването на оценъчни техники, описани в счетоводната политика. За финансови инструменти, които се търгуват рядко и чиято цена не е прозрачна, справедливата стойност е по-малко обективна и изисква експертна преценка в зависимост от ликвидност, концентрация, несигурност на пазарните фактори, ценови предположения и други рискове, влияещи върху конкретния инструмент.

2) Оценка на финансови инструменти

Банката оценява справедливата стойност на финансовите инструменти, използвайки следната йерархия от методи:

- ниво 1: обявена пазарна цена или цена на затваряне за позиции, за които има надежден пазар;
- ниво 2: техники на оценяване, основани на реална пазарна информация за кривата на доходност. Тази категория методи се използва за оценка на дългови ценни книжа, за които няма надежден пазар;
- ниво 3: оценъчни техники, при които входящите данни за финансовите активи и пасиви не са базирани на налична пазарна информация.

Справедливата стойност на финансовите активи и пасиви, които се търгуват на международните финансови пазари и за които има достъпна пазарна информация, е основана на обявени пазарни цени или цени, формирани при затваряне на даден пазар. Използването на реални пазарни цени и информация намалява нуждата от управленска преценка и предположения, както и несигурността, свързана с определянето на справедливата им стойност. Наличността на реални пазарни цени и информация варира в зависимост от продуктите и пазарите и се променя въз основа на специфични събития и общите условия на финансовите пазари. За всички останали финансови инструменти, за които няма текущи пазарни котировки, Банката определя справедливата им стойност, използвайки техники на оценяване, базирани на определяне на нетната сегашна стойност. Изчисляването на нетната сегашна стойност се извършва посредством използването на пазарни криви на доходност с отчитане, където е необходимо, на кредитни спредове за съответния инструмент. Целта на техниките на оценяване е да се определи справедлива стойност, която отразява максимално коректно цената на финансовия инструмент на отчетната дата.

Банката има установена контролна среда по отношение оценяването на справедлива стойност. За финансовите инструменти тя се определя от специализирано звено за анализ и контрол на рисковете. Специфичните контроли включват проверка на реалната ценова информация; периодичен преглед на текущите модели за оценка и в случай на необходимост разработка, одобрение и въвеждане на нови модели за оценка; осъществяване на допълнителна последваща проверка посредством анализ и сравняване на данните от различни информационни източници, и други.

Следващата таблица анализира финансовите инструменти, отчитани по справедлива стойност, според модели за оценка. Данните не включват капиталовите инструменти, които се отчитат по цена на придобиване (приложение 14).

(хил. лв.)

	Ниво 1 Обявени пазарни цени на активни пазари	Ниво 2 Оценъчни техники (с помощта на пазарни данни)	Общо
31 декември 2019 г.			
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	14 546 049	-	14 546 049
в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9	(5 258)	-	(5 258)
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	3 535 690	-	3 535 690
в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9	(703)	-	(703)
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	28 407 813	1 925 890	30 333 703
Общо	46 489 552	1 925 890	48 415 442

	Ниво 1 Обявени пазарни цени на активни пазари	Ниво 2 Оценъчни техники (с помощта на пазарни данни)	Общо
31 декември 2018 г.			
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	19 833 248	-	19 833 248
в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9	(6 905)	-	(6 905)
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	2 884 283	-	2 884 283
в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9	(1 107)	-	(1 107)
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	25 070 918	1 049 247	26 120 165
Общо	47 788 449	1 049 247	48 837 696

Забележки: Първоначално прилагане на МСФО 9 от 1 януари 2018 г. В съответствие с избраните методи за преминаване сравнителната информация не е преизчислена.

Финансовите инструменти, отчитани не по справедлива стойност, по ниво в йерархията на справедливите стойности, където се категоризира оценката по справедлива стойност, са посочени в таблицата, както следва:

(хил. лв.)

	Ниво 1 Обявени пазарни цени на активни пазари	Ниво 2 Наблюдавани входящи данни, различни от котиранни цени	Общо
31 декември 2019 г.			
Задължения към банки и други финансови институции	-	14 462 625	14 462 625
Задължения към държавни институции и други задължения	-	8 853 715	8 853 715
Задължения за участие в международни финансови институции	-	3 394 229	3 394 229
Общо	-	26 710 569	26 710 569
31 декември 2018 г.			
Задължения към банки и други финансови институции	-	15 267 214	15 267 214
Задължения към държавни институции и други задължения	-	10 719 427	10 719 427
Задължения за участие в международни финансови институции	-	3 349 973	3 349 973
Общо	-	29 336 614	29 336 614

Справедливата стойност на задълженията към банки и други финансови институции и на задълженията към държавни институции е равна на отчетната им стойност поради това, че са краткосрочни.

Справедливата стойност на задълженията за участие в международни финансови институции е приблизително равна на отчетната им стойност поради това, че те са безлихвени и нямат определен падеж.

е) Матуритетна структура на активите и пасивите

Активите и пасивите на Банката, анализирани по остатъчен срок от датата на отчета за финансовото състояние до дата на последващо договаряне или предвиден падеж са, както следва:

(хил. лв.)

	До 1 месец	От 1 до 3 месеца	От 3 ме- сеца до 1 година	От 1 до 5 години	Над 5 годи- ни	Без опреде- лен падеж	Общо
Към 31 декември 2019 г.							
Финансови активи							
Парични средства и предоставени де- позити в чуждестранна валута	14 551 307	-	-	-	-	(5 258)	14 546 049
в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9	-	-	-	-	-	(5 258)	-
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	3 536 393	-	-	-	-	(703)	3 535 690
в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9	-	-	-	-	-	(703)	-
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	2 272 836	1 807 443	10 718 201	15 470 000	65 223	-	30 333 703
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в друг всеоб- хватен доход	236 239	-	-	-	-	1 979 662	2 215 901
Материални активи	-	-	-	-	-	150 771	150 771
Нематериални активи	-	-	-	-	-	6 229	6 229
Други активи	38 428	15 564	128	-	-	38 727	92 847
Общо финансови активи	20 635 203	1 823 007	10 718 329	15 470 000	65 223	2 169 428	50 881 190
Финансови пасиви							
Банкноти и монети в обращение	-	-	-	-	-	19 104 920	19 104 920
Задължения към банки и други финансови институции	14 462 625	-	-	-	-	-	14 462 625
Задължения към държавни институ- ции и други задължения	8 853 715	-	-	-	-	-	8 853 715
Задължения за участие в международ- ни финансови институции	-	-	-	-	-	3 394 229	3 394 229
Други пасиви	-	-	-	-	-	265 627	265 627
Общо финансови пасиви	23 316 340	-	-	-	-	22 764 776	46 081 116
Разлика в срочността на активи и пасиви	(2 681 137)	1 823 007	10 718 329	15 470 000	65 223	(20 595 348)	4 800 074
Към 31 декември 2018 г.							
Финансови активи							
Парични средства и предоставени де- позити в чуждестранна валута	18 445 863	807 613	586 677	-	-	(6 905)	19 833 248
в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9	-	-	-	-	-	(6 905)	-
Злато, инструменти в злато и други благородни метали	2 885 390	-	-	-	-	(1 107)	2 884 283
в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9	-	-	-	-	-	(1 107)	-
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	1 818 476	2 189 323	7 598 911	14 476 775	36 680	-	26 120 165
Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в друг всеоб- хватен доход	233 117	-	-	-	-	1 949 491	2 182 608
Материални активи	-	-	-	-	-	154 065	154 065
Нематериални активи	-	-	-	-	-	5 323	5 323
Други активи	24 780	5 439	18 164	-	-	36 488	84 871
Общо финансови активи	23 407 626	3 002 375	8 203 752	14 476 775	36 680	2 137 355	51 264 563
Финансови пасиви							
Банкноти и монети в обращение	-	-	-	-	-	17 325 475	17 325 475
Задължения към банки и други финансови институции	15 267 214	-	-	-	-	-	15 267 214
Задължения към държавни институ- ции и други задължения	1 566 563	29 446	9 123 418	-	-	-	10 719 427
Задължения за участие в международ- ни финансови институции	-	-	-	-	-	3 349 973	3 349 973
Други пасиви	-	-	-	-	-	294 432	294 432
Общо финансови пасиви	16 833 777	29 446	9 123 418	-	-	20 969 880	46 956 521
Разлика в срочността на активи и пасиви	6 573 849	2 972 929	(919 666)	14 476 775	36 680	(18 832 525)	4 308 042

Забележки: Първоначално прилагане на МСФО 9 от 1 януари 2018 г. В съответствие с избраните методи за преминаване сравнителната информация не е преизчислена.

7. Приходи от и разходи за лихви

(хил. лв.)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Приходи от лихви		
– от ценни книжа	194 599	203 172
– от депозити	65 002	61 732
– други	36	4
	259 637	264 908
Разходи за лихви		
– по депозити	74 527	71 167
– други	-	-
	74 527	71 167

Към 31 декември 2019 г. разходите за лихви, платени по депозити на правителството в чуждестранна валута, са в размер на 1833 хил. лв. (към 31 декември 2018 г. – 1276 хил. лв.).

Към 31 декември 2019 г., както и към 31 декември 2018 г., няма разходи за лихви платени по депозити на други организации в чуждестранна валута.

Разходите за лихви, платени по депозити, включват платени лихви в размер на 54 284 хил. лв. по предоставени депозити и текущи сметки при чуждестранни кореспонденти, дължащи се на прилагане на референтни лихвени проценти с отрицателни стойности (към 31 декември 2018 г. – 36 974 хил. лв.).

Включени са и 3657 хил. лв. платени лихви по техническата сметка на националния системен компонент ТАРГЕТ2-БНБ в ЕЦБ (към 31 декември 2018 г. – 1602 хил. лв.).

През отчетния период определените от УС на ЕЦБ равнища на лихвения процент по депозитното улеснение на Евросистемата останаха отрицателни. През септември 2019 г. лихвеният процент в Евросистемата беше намален с 10 базисни точки и към края на отчетния период бе фиксиран на -0.50% (към 31 декември 2018 г. лихвеният процент по депозитното улеснение бе -0.40%).

8. Нетни печалби/(загуби) от финансови активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата

(хил. лв.)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Нетни (загуби) от операции с ценни книжа	(256 402)	(248 854)
Нетни печалби от операции с чуждестранна валута	2 042	471
Нетни (загуби) от преоценка на фючърс	(154)	(108)
Нетни (загуби) от преоценка на ценни книжа	(13 192)	(23 254)
Нетни печалби от преоценка на активи и пасиви в чуждестранна валута	1 037	1 722
Нетни печалби от преоценка на злато	647 198	96 223
Провизии за очаквани кредитни загуби*	-	(8 012)
	380 529	(181 812)

* Първоначално прилагане на МСФО 9 от 1 януари 2018 г. В съответствие с избраните методи за премиране сравнителната информация не е преизчислена.

В нетните печалби/(загуби) от финансови активи и пасиви, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата, към 31 декември 2019 г. с най-голям дял е нетната печалба от преоценка на златото в размер на 647 198 хил. лв., в резултат на увеличение на пазарната цена на златото от 2190.59 лв. за тройунция към 31 декември 2018 г. до 2656.13 лв. към 31 декември 2019 г.

Нетната загуба от операции с ценни книжа е в размер на 256 402 хил. лв. Основният фактор за нетната загуба е по-ниската пазарна доходност на ценните

книжа от тяхната купонна доходност, поради което те се продават с премия над номиналната им стойност.

През отчетния период пазарната доходност на ценните книжа имаше разнопосочно движение по отделни емитенти, падежни сектори и тримесечия. В краткосрочните сектори, където главно инвестира БНБ, при ДЦК пазарната доходност се повиши с между 15 и 17 базисни точки, докато за по-голямата част от ценните книжа на останалите емитенти пазарната доходност се понижи с между 1 и 9 базисни точки.

9. Други оперативни приходи

(хил. лв.)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Приходи от дъщерни предприятия	36 401	25 353
Приходи от асоциирани предприятия	4 063	2 896
Приходи от продажба на монети	1 194	1 992
Приходи от дивиденди	4 701	4 573
Други нетни приходи	2 592	1 740
	48 951	36 554

Приходите от дивиденди включват получените дивиденди от участието на БНБ в Банката за международни разплащания (БМР) на стойност 4701 хил. лв.

През 2019 г. е получен дивидент от участието на БНБ в „Монетен двор“ ЕАД в размер на 232 хил. лв. и в „Печатница на БНБ“ АД в размер на 2282 хил. лв., който за целите на консолидирания финансов отчет е елиминиран.

В другите нетни приходи се включват финансови приходи на дъщерните предприятия в размер на 295 хил. лв. и приходи от преразпределено възнаграждение от ЕЦБ във връзка с ТАРГЕТ2 в размер на 915 хил. лв.

10. Общи административни разходи

(хил. лв.)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Разходи за персонала	42 227	39 077
Административни разходи	66 644	53 334
Амортизация	13 970	13 677
Други разходи	5 191	4 632
	128 032	110 720

Броят на заетите служители в БНБ и дъщерните ѝ предприятия е 1160 към 31 декември 2019 г. (1160 към 31 декември 2018 г.), в това число персоналот на БНБ е 895 служители (при 886 към 31 декември 2018 г.).

Разходите за персонала включват заплати, социални и здравни осигуровки, начислени в съответствие с разпоредбите на националното законодателство към 31 декември 2019 г., и разходи за социална дейност, съответно за БНБ – 34 506 хил. лв. (31 декември 2018 г. – 31 554 хил. лв.), за „Печатница на БНБ“ АД – 5090 хил. лв. (31 декември 2018 г. – 4613 хил. лв.), и за „Монетен двор“ ЕАД – 2631 хил. лв. (31 декември 2018 г. – 2910 хил. лв.).

В разходите за персонал са включени разходи за възнаграждения на членовете на УС на БНБ в размер на 1256 хил. лв. към 31 декември 2019 г. (31 декември 2018 г. – 1175 хил. лв.), представени, както следва:

(хил. лв.)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Общо разходи за брутни възнаграждения*	1 256	1 175
в т.ч. ДМС до достигане на лимитите, установени в съответствие с чл. 23, ал. 3 от ЗБНБ с решение от 30 юли 2015 г. на УС на БНБ**	384	350
Разходи при изтичане/прекратяване на мандат на членове на УС на БНБ	136	-
Общо брутни възнаграждения, изплатени на членовете на УС на БНБ	1 392	1 175

* Възнагражденията са преди данъчно облагане.

** http://www.bnb.bg/PressOffice/POPRESSReleases/POPRDate/PR_20150730_1_BG

С приемането на Бюджета на БНБ за 2019 г. размерът на месечните възнаграждения на членовете на УС е определен, както следва: управител – 16 849 лв.; под-управители – 14 442 лв.; други членове на УС – 4814 лв.

Задълженията към персонала при пенсиониране, изчислени на база актюерска оценка и съгласно МСС 19 „Доходи на наети лица“, са представени, както следва:

(хил. лв.)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Задължения по дефинирани доходи към 1 януари	3 311	2 810
Изплатени доходи по плана	(350)	(172)
Разходи за текущ трудов стаж	437	365
Разходи за лихви	20	24
Ефект от промяна в плана	(2)	-
Актюерска (печалба)/загуба от действителен опит	104	264
Актюерска (печалба) от промяна на демографските предположения	-	(1)
Актюерска загуба от промяна на финансовите предположения	164	19
Актюерска загуба, призната в разходите	-	2
Задължения по дефинирани доходи към 31 декември	3 684	3 311

Разходи, признати в отчета за печалбата или загубата

(хил. лв.)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Разходи за текущ стаж	437	365
Разходи за лихви	20	24
Актюерски загуби	-	2
Ефект от промяна в плана	-	-
Общо	457	391

Актюерски предположения

Основните актюерски предположения към датата на отчета са следните (сред-нопретеглени стойности):

(%)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Дисконтов лихвен процент към 31 декември	0.19	0.53
Бъдещо нарастване на заплатите	5.00	4.50

(хил. лв.)

Разпределение на задълженията към персонала на БНБ (без дъщерните предприятия) по остатъчен срок	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
До 1 година	494	539
От 1 до 3 години	466	394
От 3 до 5 години	321	221
От 5 до 10 години	549	474
Над 10 години	1 034	789
Общо	2 864	2 417

В административните разходи са включени разходите на Банката за парично-то обращение в размер на 30 779 хил. лв. към 31 декември 2019 г. (31 декември 2018 г. – 24 825 хил. лв.) и разходи за извършване на международен одит в размер на 104 хил. лв. (31 декември 2018 г. – 115 хил. лв.).

11. Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута

(хил. лв.)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Парични средства в чуждестранна валута	2 077 206	96 926
Разплащателни сметки в банки	2 267 233	6 775 887
<i>в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9</i>	<i>(34)</i>	<i>(805)</i>
Депозити в чуждестранна валута	10 201 610	12 960 435
<i>в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9</i>	<i>(5 224)</i>	<i>(6 100)</i>
	14 546 049	19 833 248

Паричните средства и предоставените депозити в чуждестранна валута по кореспонденти са представени, както следва:

(хил. лв.)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Резиденти на еврозоната		
в евро	7 095 125	12 872 516
<i>в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9</i>	<i>(3 390)</i>	<i>(4 516)</i>
в други валути	-	71 836
<i>в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9</i>	<i>-</i>	<i>(46)</i>
	7 095 125	12 944 352
Нерезиденти на еврозоната		
в евро	5 891 877	5 426 761
<i>в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9</i>	<i>(1 838)</i>	<i>(2 343)</i>
в други валути	1 559 047	1 462 135
<i>в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9</i>	<i>(30)</i>	<i>-</i>
	7 450 924	6 888 896
	14 546 049	19 833 248

Предоставените срочни депозити в чуждестранна валута при кореспонденти с кредитен рейтинг на контрагента, определен най-малко от две от шестте международно признати рейтингови агенции – *Standard&Poor's*, *Fitch Ratings*, *Moody's*, *DBRS*, *R&I* и *JCRA*, са представени, както следва:

(хил. лв.)

	Краткосрочен кредитен рейтинг на контрагента	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Депозити по кредитен рейтинг на контрагента	A-1+	1 172 338	1 953 864
	<i>в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9</i>	<i>(252)</i>	<i>(318)</i>
	A-1	9 028 464	11 005 131
	<i>в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9</i>	<i>(4 972)</i>	<i>(5 782)</i>
		10 200 802	12 958 995

В представянето по кредитен рейтинг не се включват предоставени безсрочни депозити при външни мениджъри.

Максималната експозиция на БНБ, изложена на кредитен риск, е равна на балансовата стойност на паричните средства по разплащателни сметки и депозити.

12. Злато, инструменти в злато и други благородни метали

	31 декември 2019 г.		31 декември 2018 г.	
	хил. тройунции	хил. лв.	хил. тройунции	хил. лв.
Кюлчета злато в стандартна форма	513	1 362 709	513	1 123 867
Депозити в злато в стандартна форма в т.ч. ефект от прилагане на МСФО 9	788	2 093 588 (703)	787	1 723 201 (1 107)
Злато в друга форма	16	41 959	16	34 552
Други благородни метали		37 434		2 663
		3 535 690		2 884 283

Златото в стандартна форма включва злато, предоставено за депозитарно съхранение и на депозит. Депозитите в злато са предоставени на банки, чиито задължения са оценени с една от двете най-високи оценки от две международно признати рейтингови агенции, и по тях се начислява лихва от 0.01% до 0.22% годишно.

Златото в друга форма включва възпоменателни златни монети на стойност 35 296 хил. лв.

В „други благородни метали“ са включени сребърни възпоменателни монети на стойност 122 хил. лв., платинени възпоменателни монети на стойност 2523 хил. лв. и преоценка на скраб сребърни монети по пазарни цени в размер на 34 459 хил. лв.

13. Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата

(хил. лв.)

Ценни книжа, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Чуждестранни държавни ценни книжа	30 333 703	26 120 165
	30 333 703	26 120 165

Ценните книжа включват лихвени и сконтови ценни книжа, деноминирани в евро. Купонната лихва по ценните книжа, деноминирани в евро, достига 0.74% към 31 декември 2019 г. (31 декември 2018 г. – 0.79%).

Към 31 декември 2019 г. няма ценни книжа, предоставени като обезпечение по операции с фючърси, както и към 31 декември 2018 г.

Ценните книжа, емитирани от чуждестранни правителства и други емитенти или съответните емитенти с кредитен рейтинг, определен най-малко от две от шестте международно признати рейтингови агенции – *Standard&Poor's*, *Fitch Ratings*, *Moody's*, *DBRS*, *R&I* и *JCRA*, са представени, както следва:

(хил. лв.)

Ценни книжа по кредитен рейтинг на емисията/емитента	Кредитен рейтинг на емисията/емитента	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
	AAA	28 013 765	24 624 997
	AA+	224 223	160 096
	AA	2 033 570	1 335 072
	AA-	4 091	-
	A+	54 499	-
	A	3 555	-
		30 333 703	26 120 165

14. Финансови активи, отчитани по справедлива стойност в друг всеобхватен доход

(хил. лв.)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Квота на Република България в МВФ	2 157 833	2 129 322
Инвестиции в международни финансови институции	30 868	30 613
Инвестиции в асоциирани предприятия	27 200	22 673
	2 215 901	2 182 608

Квотата на Република България в МВФ е в размер на 896 300 хил. СПТ (31 декември 2018 г. – 896 300 хил. СПТ). Резервният транш по квотата на Република България в МВФ е в размер на 236 238 хил. лв. (31 декември 2018 г. – 233 117 хил. лв.). МВФ заплаща възнаграждение (лихва) на страните членки, които имат лихвоносна резервна позиция, като средният лихвен процент е 0.99% (31 декември 2018 г. – 0.93%).

Инвестициите в международните финансови институции включват инвестиции в БМР, като 25% от участието в капитала на БМР са платени. Текущата стойност на платените акции в размер на 10 000 хил. СПТ възлиза към 31 декември 2019 г. на 24 075 хил. лв., а към 31 декември 2018 г. на 23 757 хил. лв. (виж приложение 28). Невнесеният капитал е с опция за внасяне до три месеца по решение на Съвета на управителите на БМР.

Инвестициите в международните финансови институции не надвишават 10% от записания акционерен капитал на съответната институция.

Инвестициите в международни финансови институции включват и участието на БНБ в ЕЦБ. От 1 януари 2007 г. (присъединяването на Република България към ЕС) БНБ притежава дялово участие в капитала на ЕЦБ. Към 31 декември 2019 г. сумата на вношения дял от БНБ в капитала на ЕЦБ възлиза на 3455 хил. евро, или 6757 хил. лв.

В съответствие с чл. 28 от Устава на ЕСЦБ/ЕЦБ само националните централни банки – членки на ЕСЦБ, имат право да участват в капитала на ЕЦБ. Подписката на капитала се осъществява в съответствие с изискванията и алгоритъма на чл. 29 от Устава на ЕСЦБ/ЕЦБ, т.е. дялът на всяка национална централна банка в капитала на ЕЦБ се определя в процент и кореспондира на дела на държавата членка в общото население и брутният вътрешен продукт на ЕС (в равни съотношения). Процентът се актуализира на всеки пет години (последната актуализация е в сила от 1 януари 2019 г.) и при всяко присъединяване на нова държава към ЕС. Към 31 декември 2019 г. дяловото участие на БНБ в записания капитал на ЕЦБ възлиза на 0.8511%, което съответства на сумата от 92 131.6 хил. евро.

Като централна банка на държава членка извън еврозоната БНБ е задължена да внесе минималния процент от записания си капитал в ЕЦБ, което съответства на чл. 47 от Устава на ЕСЦБ/ЕЦБ (определено от Генералния съвет на ЕЦБ) и представлява приносът на БНБ за оперативните разходи на ЕЦБ. От 29 декември 2010 г. този процент възлиза на 3.75%. За разлика от централните банки на държавите от еврозоната БНБ няма право да участва в печалбата на ЕЦБ, нито се изисква да покрива нейни загуби. При присъединяване към еврозоната от БНБ ще се изиска да внесе и останалите 96.25% от записания си капитал в ЕЦБ, т.е. 88 676.6 хил. евро.

Банката упражнява значително влияние върху финансовата и оперативната политика на следните асоциирани дружества и капиталовите ѝ инвестиции в местни предприятия могат да бъдат анализирани, както следва:

Асоциирани предприятия	Участие, %	Основна дейност
„БОРИКА“ АД	36.11	Междубанкови картови разплащания
„Дружество за касови услуги“ АД	25.00	Обработка на ценни пратки с български банкноти и монети, предоставяни от БНБ и банките

Дяловото участие на БНБ в „Дружество за касови услуги“ АД през 2019 г. е увеличено от 20% на 25% след оттеглянето на Райфайзенбанк (България) ЕАД от акционерното дружество.

15. Материални активи

Справедливата стойност на земята и сградите е категоризирана като справедлива стойност от ниво 3 на база на входящите данни за използваната техника за оценяване.

За останалите класове активи – машини, съоръжения, оборудване, автомобили и стопански инвентар, за справедлива стойност е приета настоящата им стойност по баланса на Банката, поради това, че основна част от тези активи е закупена в последните четири години и балансовата им стойност е близка до справедливата им стойност.

При преоценката на дълготрайни материални активи Банката отписва натрупаната амортизация за сметка на брутната балансова стойност на активите, като нетната им стойност се преизчислява спрямо преоценената стойност.

(хил. лв.)

	Земя и сгради	Машини и оборудване	Информационно оборудване	Офис оборудване	Друго оборудване (вкл. транспортни средства)	Разходи за придобиване на материални активи	Общо
Към 1 януари 2019 г.	184 096	92 828	49 982	10 047	8 754	2 591	348 298
Придобити	42	1 329	20	17	6	6 996	8 410
Отписани	-	(1 424)	(993)	(205)	(38)	-	(2 660)
Трансфери	73	396	1 815	75	637	(3 027)	(31)
Преоценка	-	-	-	-	-	-	-
Към 31 декември 2019 г.	184 211	93 129	50 824	9 934	9 359	6 560	354 017
Амортизация и загуби от обезценка							
Към 1 януари 2019 г.	(61 537)	(71 030)	(45 982)	(8 892)	(6 792)	-	(194 233)
Начисления за периода	(5 223)	(3 170)	(2 614)	(162)	(503)	-	(11 672)
На отписаните	-	1 424	993	205	37	-	2 659
Преоценка	-	-	-	-	-	-	-
Към 31 декември 2019 г.	(66 760)	(72 776)	(47 603)	(8 849)	(7 258)	-	(203 246)
Балансова стойност към 31 декември 2019 г.	117 451	20 353	3 221	1 085	2 101	6 560	150 771
Балансова стойност към 31 декември 2018 г.	122 559	21 798	4 000	1 155	1 962	2 591	154 065
Към 1 януари 2018 г.	184 096	91 053	48 237	9 984	8 233	2 142	343 745
Придобити	-	4 055	22	24	16	5 475	9 592
Отписани	-	(4 752)	(120)	(54)	(298)	-	(5 224)
Трансфери	-	2 269	1 843	93	803	(5 026)	(18)
	-	203	-	-	-	-	203
Към 31 декември 2018 г.	184 096	92 828	49 982	10 047	8 754	2 591	348 298
Амортизация и загуби от обезценка							
Към 1 януари 2018 г.	(56 320)	(73 244)	(42 728)	(8 721)	(6 711)	-	(187 724)
Начисления за периода	(5 217)	(2 505)	(3 373)	(224)	(379)	-	(11 698)
На отписаните	-	1 073	119	53	298	-	1 543
Преоценка	-	3 646	-	-	-	-	3 646
Към 31 декември 2018 г.	(61 537)	(71 030)	(45 982)	(8 892)	(6 792)	-	(194 233)
Балансова стойност към 31 декември 2018 г.	122 559	21 798	4 000	1 155	1 962	2 591	154 065
Балансова стойност към 31 декември 2017 г.	127 776	17 809	5 509	1 263	1 522	2 142	156 021

В изпълнение на МСС 16 „Имоти, машини и съоръжения“ и на „Вътрешни правила за финансови отчети и счетоводна политика на БНБ“ към декември 2013 г. е направен преглед на балансовата стойност на дълготрайните материални активи, отчитани в отчета за финансовото състояние на Банката. Справедливата стойност на земята и сградите е определена от външен, независим и лицензиран оценител с призната професионална квалификация и опит в оценяването на имоти с местонахождение и категория, сходни на оценяваните. Към 31 декември 2019 г. справедливата стойност на земята и сградите не се различава съществено от балансовата им стойност към същата дата, поради което се приема, че настоящата балансова стойност на земите и сградите по баланса на Банката отразява справедливо пазарната им стойност. Отчетната стойност на напълно амортизираните дълготрайни материални активи към 31 декември 2019 г. е 86 189 хил. лв. (31 декември 2018 г. – 80 102 хил. лв.).

16. Нематериални активи

(хил. лв.)

	Софтуер	Други нематериални активи	Разходи за придобиване на нематериални активи	Общо
Към 1 януари 2019 г.	54 732	174	272	55 178
Придобити	1 037	6	2 161	3 204
Отписани	(746)	-	-	(746)
Трансфери	1 952	-	(1 952)	-
Към 31 декември 2019 г.	56 975	180	481	57 636
Амортизация и загуби от обезценка				
Към 1 януари 2019 г.	(49 691)	(164)	-	(49 855)
Начисления за периода	(2 294)	(4)	-	(2 298)
На отписаните	746	-	-	746
Към 31 декември 2019 г.	(51 239)	(168)	-	(51 407)
Балансова стойност към 31 декември 2019 г.	5 736	12	481	6 229
Балансова стойност към 31 декември 2018 г.	5 041	10	272	5 323

В софтуера към 31 декември 2019 г. са включени закупени за БНБ лицензи на стойност 1027 хил. лв. (31 декември 2018 г. – 1303 хил. лв.) и програмни продукти на стойност 925 хил. лв. (31 декември 2018 г. – 1365 хил. лв.).

(хил. лв.)

	Софтуер	Други нематериални активи	Разходи за придобиване на нематериални активи	Общо
Към 1 януари 2018 г.	52 064	174	63	52 301
Придобити	-	-	2 877	2 877
Отписани	-	-	-	-
Трансфери	2 668	-	(2 668)	-
Към 31 декември 2018 г.	54 732	174	272	55 178
Амортизация и загуби от обезценка				
Към 1 януари 2018 г.	(47 714)	(161)	-	(47 875)
Начисления за периода	(1 977)	(3)	-	(1 980)
На отписаните	-	-	-	-
Към 31 декември 2018 г.	(49 691)	(164)	-	(49 855)
Балансова стойност към 31 декември 2018 г.	5 041	10	272	5 323
Балансова стойност към 31 декември 2017 г.	4 350	13	63	4 426

В софтуера към 31 декември 2018 г. са включени закупени за БНБ лицензи на стойност 1303 хил. лв. (31 декември 2017 г. – 486 хил. лв.) и програмни продукти на стойност 1365 хил. лв. (31 декември 2017 г. – 1170 хил. лв.).

17. Други активи

(хил. лв.)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Вземания на дъщерни предприятия от местни банки	54 140	48 413
Инвестиции на дъщерни предприятия в съвместни и асоциирани предприятия	11 077	8 791
Възпоменателни монети за продажба	388	414
Материални запаси	23 127	19 215
Вземания от гоставчици	1 553	5 113
Разходи за бъдещи периоди	1 135	1 446
Други вземания	1 427	1 479
	92 847	84 871

Във вземанията на дъщерни предприятия от местни банки са включени 48 502 хил. лв. вземания на „Печатница на БНБ“ АД и 5638 хил. лв. на „Монетен двор“ ЕАД.

Инвестициите на дъщерни предприятия в съвместни и асоциирани предприятия включват непарична вноска под формата на оборудване за производство на банкноти в капитала на „Франсоа-Шарл Обертюр Груп“, с което „Печатница на БНБ“ АД е създава съвместно дружество за производство на банкноти.

18. Банкноти и монети в обращение

(хил. лв.)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Банкноти в обращение	18 637 279	16 000 000
Монети в обращение	467 641	1 325 475
	19 104 920	17 325 475

19. Задължения към банки и други финансови институции

(хил. лв.)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Депозити на виждане от банки и други финансови институции		
– в левове	13 434 604	12 147 527
– в чуждестранна валута	1 028 021	3 119 687
	14 462 625	15 267 214

Сумата на депозитите на виждане включва 7 816 332 хил. лв., представляващи задължителните резерви, които банките са длъжни да поддържат по сметки в БНБ (31 декември 2018 г. – 7 148 799 хил. лв.).

На 4 януари 2016 г. влезе в сила новата Наредба № 21 за задължителните минимални резерви, които банките поддържат при Българската народна банка, която бе приета от УС на БНБ на 26 ноември 2015 г. С наредбата отпадна признането за резервни активи на средства на банките по сметки в националния системен компонент ТАРГЕТ2-БНБ.

Във връзка с чл. 42 на Наредба № 3 на БНБ в позицията се отчита и участието в Гаранционен механизъм за сетълмент на плащанията на банките – участници в оперираната от „БОРИКА“ АД система, обработваща платежни операции,

свързани с карти (БОРИКА), което е в размер на 166 848 хил. лв. към 31 декември 2019 г. (31 декември 2018 г. – 108 288 хил. лв.)

20. Задължения към държавни институции и други задължения

(хил. лв.)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Разплащателни сметки		
– в левове	6 451 412	1 134 858
– в чуждестранна валута	2 402 303	148 456
Срочни депозитни сметки		
– в левове	-	5 816 000
– в чуждестранна валута	-	3 620 113
	8 853 715	10 719 427

Депозитните и разплащателните сметки на правителството в Банката включват средства, държани от името на бюджетни и други правителствени организации. Банката начислява лихви в съответствие с „Общи условия на Българската народна банка за приемане на депозити и обслужване на сметки на банки, бюджетни организации и други клиенти“, приети с решение на УС на БНБ на 26 ноември 2015 г. и изменени с решение на УС на БНБ от 14 ноември 2019 г. Считано от 18 ноември 2019 г., Банката не открива и не обслужва срочни депозитни сметки на правителството и други държавни институции в съответствие с „Общи условия на Българската народна банка за обслужване на банкови сметки на банки, бюджетни организации и други клиенти“.

21. Задължения за участие в международни финансови институции

Задълженията към МВФ по квотата за участие на Република България към 31 декември 2019 г. възлизат на 1 916 201 хил. лв., или 795 933 хил. СПТ (31 декември 2018 г. – 1 890 882 хил. лв., или 795 933 хил. СПТ).

Задълженията към МВФ са деноминирани в СПТ. Задълженията, свързани с квотата на България в МВФ, са безлихвени и нямат определен падеж. В това приложение са включени Сметка № 1 и Сметка № 2 на МВФ в левове в размер на 5440 хил. лв. (31 декември 2018 г. – 5243 хил. лв.).

Банката има получени от МВФ средства от общо и специално разпределение на СПТ в размер съответно на 474 586 534 СПТ и 136 829 102 СПТ. Връщането на средствата ще се извърши при поискване от МВФ. Съгласно чл. XX от Устава на МВФ Банката получава лихва по наличните СПТ и плаща такса по получените средства от общото и специалното разпределение с един и същи лихвен процент.

22. Други пасиви

(хил. лв.)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Средства на институции и органи на Европейския съюз	2 656	3 479
Задължения по заплати и социално осигуряване	5 199	4 751
Приходи за бъдещи периоди	1 330	1 329
Други пасиви	256 442	284 873
	265 627	294 432

В „средства на институции и органи на Европейския съюз“ се включват средства на Европейската комисия и Европейската инвестиционна банка. Съгласно чл. 9 от Регламент (ЕО, Евратом) № 1150/2000 г. на Съвета и участието на България във финансирането на бюджета на ЕС в Банката са открити сметки на Европейската комисия. Към 31 декември 2019 г. средствата по тях възлизат на 2656 хил. лв. (31 декември 2018 г. – 3479 хил. лв.).

23. Капитал и резерви

Капиталът на Банката е определен със ЗБНБ и е в размер на 20 000 хил. лв.

Резервите от преоценка на немонетарни активи включват нетното изменение в справедливата стойност на имоти, капиталови инвестиции и други немонетарни активи.

Съгласно чл. 36 от ЗБНБ нереализираните печалби/загуби, възникнали от преоценка на активи и пасиви на БНБ, деноминирани в чуждестранна валута или злато, са прехвърлени в специална резервна сметка и формират специални резерви.

Другите резерви включват 25% от годишното превишение на приходите над разходите след разпределение в специални резерви, както и резерви, създадени по решение на УС на БНБ.

Разпределението на печалбата към 31 декември 2019 г. съгласно оповестената в приложение 5(к) политика е, както следва:

(хил. лв.)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Печалба/(загуба) за периода	490 115	(58 863)
Разпределение в специален резерв съгласно чл. 36 от ЗБНБ		
Нереализирана (печалба)/загуба от преоценка на злато	(647 198)	(96 223)
Нереализирана (печалба)/загуба от преоценка на финансови активи, отчитани по справедлива стойност в печалбата или загубата	13 192	23 254
Нереализирана (печалба)/загуба от преоценка на чуждестранна валута	(1 037)	(1 722)
Друга нереализирана (печалба)/загуба	795	656
Резултат след разпределение в специален резерв, в т.ч.	(144 133)	(132 898)
Разпределение (от)/във фонд „Резервен“ съгласно чл. 8 от ЗБНБ	(153 203)	(130 863)
Резултат от консолидация и неконтролиращо участие	9 070	(2 035)
Разпределение във фонд със специално предназначение съгласно чл. 8 от ЗБНБ	-	-
Предвидена вноска в държавния бюджет	-	-

Към 31 декември 2019 г. размерът на начислените провизии за очаквани кредитни загуби възлизат на 5961 хил. лв. (към 31 декември 2018 г. – 8012 хил. лв.), като същият е отразен в сумата от 153 203 хил. лв. (към 31 декември 2018 г. – 130 863 хил. лв.), посочена в позицията „Разпределение (от)/във фонд „Резервен““ съгласно чл. 8 от ЗБНБ“.

24. Неконтролиращо участие

„Печатница на БНБ“ АД е акционерно дружество с двама акционери – БНБ и държавата чрез Министерството на финансите. БНБ притежава 95.6% от капитала на дружеството, а държавата чрез МФ – 4.4% от капитала на дружеството.

25. Парични задължения и брутни международни валутни резерви

(хил. лв.)

	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
Брутни международни валутни резерви		
Парични средства и предоставени депозити в чуждестранна валута	14 546 049	19 833 248
Монетарно злато и други инструменти в злато	3 456 338	2 847 067
Инвестиции в ценни книжа	30 333 703	26 120 165
Капиталови инвестиции и квота в МВФ	236 238	233 117
	48 572 328	49 033 597
Парични задължения		
Банкноти и монети в обращение	19 104 920	17 325 475
Задължения към банки и други финансови институции	13 372 652	15 264 723
Задължения към правителството и бюджетни организации	8 101 121	8 608 047
Задължения към други депозанти	1 845 223	2 117 350
	42 423 916	43 315 595
Превишение на брутните международни валутни резерви над паричните задължения	6 148 412	5 718 002

Вземанията по лихви и задълженията по начислени лихви се отнасят към съответните активи и пасиви.

„Монетарно злато и други инструменти в злато“ се преоценява ежедневно на база фиксинга в евро на Лондонския пазар на благородни метали.

26. Сделки със свързани лица**Правителство на Република България****Международен валутен фонд**

Към 31 декември 2019 г. Република България няма получени средства по заемни споразумения с МВФ.

Квотата на Република България в МВФ е обезпечена със записи на заповед, подписани от Банката и правителството (виж приложение 21).

Банкови сметки на правителството

Бюджетните организации имат банкови сметки в Банката (виж приложение 20).

Дейности по агентските функции

В съответствие със ЗБНБ и при условия, договорени с министъра на финансите, Банката действа като агент по държавни дългове или по дългове, гарантирани от държавата. В тази си роля тя изпълнява депозитарни и агентски функции, свързани с администриране и управление на издадените от МФ държавни ценни книжа. Банката получава комисиони, свързани с изпълнението на тези функции. Тези държавни ценни книжа не са активи или пасиви за Банката и не са отразени в консолидирания отчет за финансовото ѝ състояние. Банката не е изложена на кредитен риск по отношение на държавните ценни книжа, тъй като не ги гарантира. Номиналната стойност на държавните ценни книжа, държани от Банката като депозитар, към 31 декември 2019 г. е в размер на 5479 млн. лв. (31 декември 2018 г. – 5454 млн. лв.).

27. Дъщерни дружества, включени в консолидирания финансов отчет (%)

Дял в акционерния капитал на	31 декември 2019 г.	31 декември 2018 г.
„Монетен двор“ ЕАД	100	100
„Печатница на БНБ“ АД (виж приложение 24)	95.6	95.6

За отчетния период нетният приход от дъщерни предприятия включва нетна печалба в размер на 77 хил. лв. от „Монетен двор“ ЕАД (31 декември 2018 г. – 232 хил. лв.) и 7444 хил. лв. печалба от „Печатница на БНБ“ АД (31 декември 2018 г. – 2650 хил. лв.).

28. Поети ангажменти и потенциални задължения

1) Участие в БМР

Банката притежава 8000 акции от капитала на БМР, всяка на стойност 5000 СПТ. От участието в капитала на БМР 25% са платени. Невнесенят капитал е с опция за внасяне до три месеца след решение на Съвета на управителите на БМР. Потенциалното задължение на Банката към 31 декември 2019 г. е 72 225 хил. лв. (31 декември 2018 г. – 71 270 хил. лв.).

2) Квота в МВФ

Квотата в МВФ е обезпечена със записи на заповед, подписани съвместно от Банката и правителството на Република България, на стойност 1 922 999 хил. лв.

3) Капиталови ангажменти

Към 31 декември 2019 г. Банката има поети ангажменти за 13 274 хил. лв. за придобиване на дълготрайни активи (31 декември 2018 г. – 3224 хил. лв.).

4) Други ангажменти и поети задължения

Банката няма издадени други гаранции, акредитиви или поети ангажменти за закупуването или продажбата на злато, други благородни метали или чуждестранна валута.

5) Други потенциални задължения

Срещу БНБ са заведени съдебни дела, свързани с претендирано обезщетение за забавено изплащане на влогове, за суми над гарантирания размер на влоговете или за оспорване на преводи от клиенти на „Корпоративна търговска банка“ АД (в несъстоятелност) на обща стойност около 108 млн. лв. (31 декември 2018 г. – 61 млн. лв.). Към момента в България няма установена съдебна практика по подобни случаи. Развитието на делата е на ранен етап, като повечето от тях са спрени до произнасянето от български съдебни институции по преюдициални за разглеждането им въпроси.

Срещу БНБ са заведени две съдебни дела пред федерален съд в щата Ню Йорк, свързани с претендирано обезщетение във връзка с действия на назначените през 2014 г. квестори на „Корпоративна търговска банка“ АД (в несъстоятелност), на обща стойност 400 млн. долара. Развитието на делата е на ранен етап, като все още не е разглеждан въпросът за юрисдикцията на федералния съд.

С оглед на това, както и на базата на текущата информация за тези дела ръководството на Банката приема, че не може да направи надеждна оценка за вероятния изход на съдебните производства и съответно не следва да бъдат начислени провизии за тези условни задължения.

29. Събития, настъпили след отчетната дата

През март 2020 г. Световната здравна организация обяви разпространението на вируса COVID-19 за световна пандемия. Пандемията поставя пред сериозни изпитания както здравето на хората, така и световната икономика, включително международните финансови пазари.

Ефектът от събитията, свързани с COVID-19, се оценява от ръководството на Банката, като некоригиращо събитие по отношение на консолидирания финансов отчет за 2019 г.

Към датата на приемане на отчета: 1) няма настъпили събития, свързани с COVID-19; 2) няма преки краткосрочни последици за финансовия отчет на Банката поради предприетите от БНБ своевременни мерки за намаляване на пазарния (лихвения) риск и допълнително ограничаване на кредитния риск, свързани с управлението на брутните международни валутни резерви и с продължаващото поддържане на изключително висока степен на ликвидност на валутните резерви; и 3) не са инициирани промени в Бюджета на БНБ за 2020 г. във връзка със събития и мерки, свързани с COVID-19. На този етап не е възможно да се определят средносрочните и дългосрочните финансови последици от пандемията. В случай че в рамките на 2020 г. възникне необходимост от промяна на планираните средства по показатели от бюджета на Банката за 2020 г., те ще бъдат променени при спазване на бюджетната процедура.

Няма други събития, възникнали след датата на отчета за финансовото състояние, които да изискват допълнително оповестяване или корекции във финансовите отчети на Банката.

Информация по чл. 17, ал. 5 от ЗБНБ относно решения, приети от Управителния съвет на БНБ през 2019 г.

Отчетност и бюджет

РЕШЕНИЕ № 121 от 28 март

Одобрява отчета за изпълнението на бюджета на Българската народна банка за 2018 г.

РЕШЕНИЕ № 130 от 4 април

Приема на първо четене Годишен отчет на Българската народна банка за 2018 г.

РЕШЕНИЕ № 145 от 24 април

Приема Годишен отчет на Българската народна банка за 2018 г.

РЕШЕНИЕ № 326 от 3 октомври

Одобрява отчета за изпълнението на бюджета на Българската народна банка към 30 юни 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 360 от 31 октомври

Приема на първо четене Отчет на Българската народна банка за януари – юни 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 361 от 31 октомври

Приема на първо четене Бюджет на Българската народна банка за 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 380 от 14 ноември

Приема изменения в „Общи условия на Българската народна банка за обслужване на сметки на банки, бюджетни организации и други клиенти“, в сила от 18 ноември 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 391 от 29 ноември

Приема Отчет на Българската народна банка за януари – юни 2019 година.

РЕШЕНИЕ № 392 от 29 ноември

Приема проект на бюджет на Българската народна банка за 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 426 от 12 декември

Приема изменения и допълнения в „Тарифа за таксите, които Българската народна банка събира при обслужване на сметки и при извършване на платежни услуги“.

Брутни международни валутни резерви

РЕШЕНИЕ № 9 от 24 януари

Приема за информация изборния бенчмарк за динамичното структуриране на активите за първото тримесечие на 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 75 от 7 март

Приема за информация „Отчет за управление на международните валутни резерви на БНБ през 2018 г.“

РЕШЕНИЕ № 153 от 24 април

Приема за информация избора на бенчмарк за динамично структуриране на активите за второто тримесечие на 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 195 от 30 май

Приема за информация Отчет за управлението на международните валутни резерви на БНБ за първото тримесечие на 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 251 от 25 юли

Приема за информация избора на бенчмарк за динамично структуриране на активите за третото тримесечие на 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 330 от 3 октомври

Приема за информация „Отчет за управлението на международните валутни резерви на БНБ за второто тримесечие на 2019 г.“.

РЕШЕНИЕ № 340 от 15 октомври

Приема за информация избора на бенчмарк за динамично структуриране на активите за четвъртото тримесечие на 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 395 от 29 ноември

Приема за информация „Отчет за управлението на международните валутни резерви на БНБ през третото тримесечие на 2019 г.“.

РЕШЕНИЕ № 443 от 20 декември

Приема риск толеранс на БНБ за 2020 г., отнасящ се до управлението на брутните международни валутни резерви на Банката.

Платежни системи и платежен надзор**РЕШЕНИЕ № 14 от 24 януари**

Издаденият с Решение № 11 от 23 февруари 2012 г. на УС на БНБ лиценз на „Евромъни Трансфер“ ООД за извършване на дейност като платежна институция, предоставяща платежни услуги по чл. 4, т. 6 от ЗПУПС, се обезсилва, считано от 1 февруари 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 36 от 7 февруари

Одобрява започване на подготовка за присъединяване на БНБ и участниците от националния системен компонент ТАРГЕТ2-БНБ към консолидираната платформа за ТАРГЕТ услуги до 21 ноември 2021 г.

РЕШЕНИЕ № 37 от 7 февруари

Отказва издаването на лиценз за извършване на дейност като платежна институция на „Варчев Трансфърс“ ЕООД.

РЕШЕНИЕ № 59 от 28 февруари

Приема Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 16 на БНБ от 29 март 2018 г. за издаване на лицензи и одобрения, за вписване в регистъра по чл. 19 от Закона за платежните услуги и платежните системи и за изискванията към дейността на операторите на платежни системи с окончателност на сетълмента.

РЕШЕНИЕ № 60 от 28 февруари

Българската народна банка да започне да прилага до края на първото полугодие на 2019 г. „Насоки относно условията за възползване от освобождаване от задължението за създаване на резервен механизъм съгласно член 33, параграф 6 от Регламент (ЕС) 2018/389 (ПТС за SCA&CSC)“ (EBA/GL/2018/07 от 4 декември 2018 г.), издадени от Европейския банков орган и публикувани на официалната му страница.

РЕШЕНИЕ № 63 от 28 февруари

Приема за информация изчисления във връзка с чл. 120, ал. 6 от ЗПУПС и чл. 35, ал. 2 от Наредба № 3 на БНБ среден размер на таксите към 31 декември 2018 г., начислявани от банките за услугите по приложение № 1 към чл. 34 от Наредба № 3 на БНБ, по разплащателни сметки.

РЕШЕНИЕ № 76 от 7 март

Допълва издадения с Решение № 61 от 3 юни 2010 г. на УС на БНБ лиценз на „Транскарт Файненшъл Сървисис“ АД за извършване на дейност като платежна институция с платежните услуги по чл. 4, т. 3, буква „б“ и т. 4, буква „б“ от ЗПУПС.

РЕШЕНИЕ № 209 от 13 юни

Приема Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 3 на БНБ от 18 април 2018 г. за условията и реда за откриване на платежни сметки, за изпълнение на платежни операции и за използване на платежни инструменти.

РЕШЕНИЕ № 214 от 25 юни

Приема Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 9 от 26 юли 2017 г. за информацията и документите, с които се доказва изпълнението на изискванията към временния и извънредния управител на банка.

РЕШЕНИЕ № 229 от 4 юли

Допълва издадения лиценз на „Дайнърс клуб България“ АД за извършване на дейност като платежна институция, предоставяща платежни услуги по чл. 4, т. 4, буква „б“ и т. 5 от ЗПУПС, с платежните услуги по чл. 4, т. 3, буква „б“ от ЗПУПС.

РЕШЕНИЕ № 263 от 26 юли

Одобрява проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за платежните услуги и платежните системи.

РЕШЕНИЕ № 264 от 26 юли

„Шел България“ ЕАД да бъде вписано в регистъра на БНБ по чл. 19 от ЗПУПС, като доставчик на услуги по чл. 2, ал. 3 от ЗПУПС.

РЕШЕНИЕ № 315 от 17 септември

Допълва издадения лиценз на „БОРИКА“ АД за извършване на дейност като платежна институция, предоставяща платежни услуги по чл. 4, т. 5, предложение второ от ЗПУПС, с платежните услуги по чл. 4, т. 7 и 8 от ЗПУПС.

РЕШЕНИЕ № 316 от 17 септември

Издава лиценз на „Айрис Солюшънс“ ООД за извършване на дейност като платежна институция, предоставяща платежни услуги по чл. 4, т. 7 и 8 от ЗПУПС.

РЕШЕНИЕ № 317 от 17 септември

„Българска Телекомуникационна Компания“ ЕАД да бъде вписано в регистъра на БНБ по чл. 19 от ЗПУПС, като доставчик на услуги по чл. 2, ал. 4 от ЗПУПС.

РЕШЕНИЕ № 318 от 17 септември

„Теленор България“ ЕАД да бъде вписано в регистъра на БНБ по чл. 19 от ЗПУПС, като доставчик на услуги по чл. 2, ал. 4 от ЗПУПС.

РЕШЕНИЕ № 319 от 17 септември

„А1 България“ ЕАД да бъде вписано в регистъра на БНБ по чл. 19 от ЗПУПС, като доставчик на услуги по чл. 2, ал. 4 от ЗПУПС.

РЕШЕНИЕ № 347 от 15 октомври

„Еко България“ ЕАД да бъде вписано в регистъра на БНБ по чл. 19 от ЗПУПС, като доставчик на услуги по чл. 2, ал. 3 от ЗПУПС.

РЕШЕНИЕ № 348 от 15 октомври

„Мотобул“ ЕАД да бъде вписано в регистъра на БНБ по чл. 19 от ЗПУПС, като доставчик на услуги по чл. 2, ал. 3 от ЗПУПС.

РЕШЕНИЕ № 349 от 15 октомври

„Ромпетрол България“ ЕАД да бъде вписано в регистъра на БНБ по чл. 19 от ЗПУПС, като доставчик на услуги по чл. 2, ал. 3 от ЗПУПС.

РЕШЕНИЕ № 350 от 15 октомври

„ЗАРА-Е“ ООД да бъде вписано в регистъра на БНБ по чл. 19 от ЗПУПС, като доставчик на услуги по чл. 2, ал. 3 от ЗПУПС.

РЕШЕНИЕ № 367 от 31 октомври

„НИС Петрол“ ЕООД да бъде вписано в регистъра на БНБ по чл. 19 от ЗПУПС като доставчик на услуги по чл. 2, ал. 3 от ЗПУПС.

РЕШЕНИЕ № 368 от 31 октомври

„Лукойл-България“ ЕООД да бъде вписано в регистъра на БНБ по чл. 19 от ЗПУПС, като доставчик на услуги по чл. 2, ал. 3 от ЗПУПС.

През 2019 г. Управителния съвет на БНБ е приел 1 решение във връзка с отказ за издаването на лиценз за извършване на дейност като платежна институция и 6 решения във връзка с налагане на надзорни мерки, приключили

надзорни проверки и други одобрения и разрешения и действия по административни процедури.

Наличнопарично обращение

РЕШЕНИЕ № 10 от 24 януари

Приема предложените цени в „Списък с продажни цени на български монети, емисия 1951–2019 г.“.

Приема предложените цени в „Списък с продажни цени на български банкноти, емисия 1950–2006 г.“.

РЕШЕНИЕ № 11 от 24 януари

На основание на чл. 26 от Закона за Българската народна банка БНБ изважда от обращение възпоменателните монети, емитирани през 2013 г., които престават да бъдат законно платежно средство от 8 февруари 2019 г.

Возпоменателните монети, емитирани през 2013 г., да се обменят на касите на БНБ по номинална стойност, без ограничение на количеството, без такса и със срок на обмяна до 31 декември 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 53 от 28 февруари

Приема информацията за наличността и движението на Стратегически запас от банкноти на Българската народна банка за 2018 г.

РЕШЕНИЕ № 54 от 28 февруари

Пуска в обращение, считано от 3 юни 2019 г., сребърна възпоменателна монета „Евлоги и Христо Георгиеви“ от серията „Българско Възрождане“.

РЕШЕНИЕ № 117 от 28 март

Приема Наредба № 39 за номиналната стойност, съдържанието, формата и дизайн на банкнотите и монетите, пускани в обращение.

РЕШЕНИЕ № 136 от 4 април

Цената, по която сребърната възпоменателна монета „Евлоги и Христо Георгиеви“, емисия 2019 г., ще се продава на касите на БНБ, е 78 лв.

РЕШЕНИЕ № 206 от 13 юни

Пуска в обращение, считано от 16 септември 2019 г., сребърна възпоменателна монета „150 години Българска академия на науките“.

РЕШЕНИЕ № 222 от 25 юни

Приема „Програма за отсичане на възпоменателни монети и отпечатване на възпоменателни банкноти през 2020 г.“.

Приема „Предварителна програма за отсичане на възпоменателни монети и отпечатване на възпоменателни банкноти през 2021–2022 г.“ като основа за подготовката на ежегодните програми.

РЕШЕНИЕ № 253 от 25 юли

Цената, по която сребърната възпоменателна монета „150 години Българска академия на науките“, емисия 2019 г., ще се продава на касите на БНБ, е 78 лева.

РЕШЕНИЕ № 254 от 25 юли

Пуска в обращение, считано от 28 октомври 2019 г., сребърна възпоменателна монета „Дряновски манастир“ от серията „Български църкви и манастири“.

РЕШЕНИЕ № 255 от 25 юли

Приема „Списък с продажни цени на банкноти или монети, продавани от БНБ на цена, различна от номиналната им стойност“.

РЕШЕНИЕ № 256 от 25 юли

Пуска в обращение от 1 ноември 2019 г. като законно платежно средство банкнота с номинална стойност 50 лева, емисия 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 307 от 17 септември

Цената, по която сребърната възпоменателна монета „Дряновски манастир“ от серията „Български църкви и манастири“, емисия 2019 г., ще се продава на касите на БНБ, е 78 лева.

РЕШЕНИЕ № 331 от 3 октомври

Приема Наредба № 18 за контрол върху качеството на банкнотите и монетите в наличнопаричното обращение.

Приема Общи условия на БНБ за предоставяне на тестови комплекти и мостри на банкноти и разменни монети и за провеждане на тестове на машини за сортиране и машини за самообслужване и Тарифа на БНБ за предоставяне на тестови комплекти и мостри на нови емисии банкноти/разменни монети и за провеждане на тестове на машини за сортиране и машини за самообслужване.

РЕШЕНИЕ № 332 от 3 октомври

Определя окончателното класиране в анонимния конкурс за сребърна възпоменателна монета „Кукери“ от серията „Български традиции и обичаи“, която да бъде отсечена по класирания на първо място проект на Ваня Димитрова-Хаджизаева, като определя техническите ѝ характеристики.

РЕШЕНИЕ № 333 от 3 октомври

Определя окончателното класиране в анонимния конкурс за медна възпоменателна монета „125 години от рождението на Гео Милев“ от серията „Български творци“, която да бъде отсечена по класирания на първо място проект с автори Евгения Цанкова и Орлин Иванов, като определя техническите ѝ характеристики.

РЕШЕНИЕ № 382 от 14 ноември

Определя окончателното класиране в анонимния конкурс за златна възпоменателна монета „Рождество Христово“ от серията „Българска иконография“, която да бъде отсечена по класирания на първо място проект с автори Пламен Чернев и Преслав Чернев, като определя техническите ѝ характеристики.

РЕШЕНИЕ № 383 от 14 ноември

Определя окончателното класиране в анонимния конкурс за сребърна възпоменателна монета „100 години Университет за национално и световно

стопанство“, която да бъде отсечена по класирания на второ място проект с автор Пламен Чернев, като определя техническите ѝ характеристики.

РЕШЕНИЕ № 396 от 29 ноември

Пуска в обращение, считано от 6 януари 2020 г., медна възпоменателна монета „125 години от рождението на Гео Милев“ от серията „Български творци“.

РЕШЕНИЕ № 422 от 12 декември

Цена на, по която медната възпоменателна монета „125 години от рождението на Гео Милев“, емисия 2020 г., от серията „Български творци“, ще се продава на касите на БНБ, е 24 лева.

РЕШЕНИЕ № 444 от 20 декември

Пуска в обращение от 20 март 2020 г. като законно платежно средство банкнота с номинална стойност 20 лева, емисия 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 445 от 20 декември

Пуска в обращение, считано от 17 февруари 2020 г., сребърна възпоменателна монета „Кукери“ от серията „Български традиции и обичаи“.

Поддържане на стабилността на банковата система и защита на интересите на вложителите

РЕШЕНИЕ № 1 от 8 януари

Да бъде подписано Многостранно споразумение с Европейската централна банка, относно практическите ред и условия за обмен на информация съгласно Директива (ЕС) 2015/849 за предотвратяване използването на финансовата система за целите на изпирането на пари и финансирането на тероризма, за изменение на Регламент (ЕС) № 648/2012 на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 2005/60/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и на Директива 2006/70/ЕО на Комисията, изменена с Директива (ЕС) 2018/843 на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2018 г. за изменение на Директива (ЕС) 2015/849 за предотвратяване използването на финансовата система за целите на изпирането на пари и финансирането на тероризма и за изменение на директиви 2009/138/ЕО и 2013/36/ЕС.

РЕШЕНИЕ № 12 от 24 януари

Одобрява проект на съвместно решение на Българската народна банка, Унгарската национална банка, Националната банка на Румъния, Хърватската народна банка и Народната банка на Словакия за оценка на груповия План за възстановяване *OTP Bank Group*.

РЕШЕНИЕ № 23 от 7 февруари

БНБ да започне да прилага от 1 януари 2019 г. „Насоки относно стрес тестването на институциите“ по чл. 108 и чл. 109 от Директива 2013/36/ЕС“ (EBA/GL/2018/04), издадени от Европейския банков орган и публикувани на официалната му страница.

РЕШЕНИЕ № 24 от 7 февруари

БНБ да започне да прилага, считано от 30 юни 2019 г. „Насоки относно управлението на лихвения риск, произтичащ от дейности извън търговския портфейл“ (EBA/GL/2018/02), издадени от Европейския банков орган и публикувани на официалната му страница.

РЕШЕНИЕ № 25 от 7 февруари

БНБ да започне да прилага до края на първото тримесечие на 2019 г. „Преразгледани насоки относно общите процедури и методологии за процеса на надзорен преглед и оценка (ПНПО) и надзорните стрес тестове, за изменение на EBA/GL/2014/13 от 19 декември 2014 г.“, издадени от Европейския банков орган и публикувани на официалната му страница.

РЕШЕНИЕ № 26 от 7 февруари

Одобрява „Съвместно решение на Българската народна банка и Европейската централна банка за определяне на адекватност на ликвидността и адекватност на собствените средства и изискваното ниво за поддържане на собствени средства за *Eurobank Ergasias S.A.*“.

РЕШЕНИЕ № 27 от 7 февруари

Одобрява „Съвместно решение на Българската народна банка и Европейската централна банка за определяне на адекватност на ликвидността и адекватност на собствените средства и изискваното ниво за поддържане на собствени средства за *Raiffeisen Bank International AG*“.

РЕШЕНИЕ № 28 от 7 февруари

Одобрява „Съвместно решение на Българската народна банка, Унгарската национална банка, Националната банка на Румъния, Хърватската народна банка и Народната банка на Словакия за определяне на адекватност на ликвидността на *OTP Group*“.

Одобрява „Съвместно решение на Българската народна банка, Унгарската национална банка, Националната банка на Румъния, Хърватската народна банка и Народната банка на Словакия за определяне на адекватност на собствените средства и изискваното ниво за поддържане на собствени средства на *OTP Group*“.

РЕШЕНИЕ № 29 от 7 февруари

Одобрява „Съвместно решение на Българската народна банка, Европейската централна банка, Чешката национална банка и Националната банка на Унгария за определяне на пруденциални изисквания на *KBC Group NV*“.

РЕШЕНИЕ № 30 от 7 февруари

Одобрява „Съвместно решение на Българската народна банка и Европейската централна банка за определяне на адекватност на ликвидността и адекватност на собствените средства и изискваното ниво за поддържане на собствени средства за *UniCredit S.p.A.*“.

РЕШЕНИЕ № 31 от 7 февруари

Одобрява „Съвместно решение на Българската народна банка и Европейската централна банка за определяне на адекватност на ликвидността и адекватност на собствените средства и изискваното ниво за поддържане на собствени средства за *Piraeus Bank S.A.*“.

РЕШЕНИЕ № 32 от 7 февруари

Одобрява „Съвместно решение на Българската народна банка и Европейската централна банка за оценка на груповия План за възстановяване на *Piraeus Bank S.A.* (към 30 септември 2018 г.)“.

РЕШЕНИЕ № 103 от 28 март

Приема за информация „Доклад за състоянието на банковата система (четвърто тримесечие на 2018 г.)“.

Приема за информация и публикация текста за бюлетина „Банките в България (октомври – декември 2018 г.)“.

РЕШЕНИЕ № 104 от 28 март

Определя ниво на антицикличния капиталов буфер, приложим към кредитни рискови експозиции в Република България, в размер на 1% в сила от 1 април 2020 г.

РЕШЕНИЕ № 105 от 28 март

Приема за информация доклад „Надзорен преглед на състоянието на банките към 31 декември 2018 г.“.

РЕШЕНИЕ № 106 от 28 март

Одобрява прякото придобиване от „ЮРОБАНК БЪЛГАРИЯ“ АД на акции, представляващи 99.9819% от вписания акционерен капитал на „БАНКА ПИРЕОС БЪЛГАРИЯ“ АД.

Одобрява косвеното придобиване от „ЮРОБАНК ЕРГАСИАС“ С.А. на акции, представляващи 99.9819% от вписания акционерен капитал на „БАНКА ПИРЕОС БЪЛГАРИЯ“ АД.

РЕШЕНИЕ № 108 от 28 март

Одобрява „Съвместно решение на Българската народна банка и Европейската централна банка за оценка на груповия План за възстановяване на *Piraeus Bank S.A.* (към 30 септември 2018 г.)“.

РЕШЕНИЕ № 109 от 28 март

Одобрява „Съвместно решение на Българската народна банка и Европейската централна банка за оценка на груповия План за възстановяване на *Eurobank Ergasias S.A.*, представен през септември 2018 г.“.

РЕШЕНИЕ № 110 от 28 март

Одобрява проект на съвместно решение на Българската народна банка и Европейската централна банка за оценка на груповия План за възстановяване на *Raiffeisen Bank International*.

РЕШЕНИЕ № 111 от 28 март

Одобрява проект на съвместно решение на Българската народна банка и Федералния орган за финансов надзор на Германия (*BaFin*) за адекватността на ликвидността и специални изисквания за ликвидност, свързани с надзора на ликвидността на ПроКредит Груп (*ProCredit Group*).

РЕШЕНИЕ № 112 от 28 март

Одобрява „Съвместно решение на Българската народна банка, Европейската централна банка, Чешката национална банка и Националната банка на Унгария за оценка на груповия План за възстановяване *KBC Group NV* (към 30 септември 2018 г.)“.

РЕШЕНИЕ № 113 от 28 март

Одобрява предложение за изменение на Закона за кредитните институции.

РЕШЕНИЕ № 132 от 4 април

Одобрява проект на съвместно решение на Българската народна банка и Европейската централна банка за оценка на груповия План за възстановяване на *UniCredit Group*.

РЕШЕНИЕ № 148 от 24 април

Приема Наредба № 20 за издаване на одобрения за членове на управителния съвет (съвета на директорите) и надзорния съвет на кредитна институция и изисквания във връзка с изпълнение на техните функции.

РЕШЕНИЕ № 149 от 24 април

Приема Наредба № 10 за организацията, управлението и вътрешния контрол в банките.

РЕШЕНИЕ № 150 от 24 април

Приема Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 4 на БНБ от 21 декември 2010 г. за изискванията към възнагражденията в банките.

РЕШЕНИЕ № 151 от 24 април

Приема Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 7 на БНБ от 24 април 2014 г. за организацията и управлението на рисковете в банките.

РЕШЕНИЕ № 171 от 16 май

БНБ да започне да прилага, считано от 1 юли 2019 г. „Насоки относно определянето на видовете експозиции, свързани с висок риск (EBA/GL/2019/01)“, издадени от Европейския банков орган.

РЕШЕНИЕ № 172 от 16 май

БНБ да започне да прилага, считано от 20 май 2019 г. „Насоки относно критериите за ОПС за секюритизация на различни от обезпечени с активи търговски ценни книжа (EBA/GL/2018/09)“, издадени във връзка с чл. 20, 21 и 22 от Регламент (ЕС) 2017/2402 и публикувани от Европейския банков орган.

РЕШЕНИЕ № 173 от 16 май

БНБ да започне да прилага, считано от 20 май 2019 г. „Насоки относно критериите за ОПС за секюритизация на обезпечени с активи търговски ценни книжа (EBA/GL/2018/08)“, издадени във връзка с чл. 24 и чл. 26 от Регламент (ЕС) 2017/2402 и публикувани от Европейския банков орган.

РЕШЕНИЕ № 193 от 30 май

БНБ да започне да прилага, считано от 31 декември 2019 г. „Насоки относно оповестяването на необслужваните и преструктурираните експозиции (EBA/GL/2018/10)“, издадени от Европейския банков орган.

РЕШЕНИЕ № 194 от 30 май

БНБ да започне да прилага, считано от 30 юни 2019 г. „Насоки за управление на необслужвани и преструктурирани експозиции (EBA/GL/2018/06)“, издадени във връзка с чл. 74 от Директива 2013/36/ЕС от Европейския банков орган.

РЕШЕНИЕ № 216 от 25 юни

Определя за третото тримесечие на 2020 г. ниво от 1% на антицикличния капиталов буфер, приложим към кредитни рискови експозиции в Република България.

РЕШЕНИЕ № 217 от 25 юни

Приема за информация „Доклад за състоянието на банковата система (първо тримесечие на 2019 г.)“.

Приема за информация и публикация текста за бюлетина „Банките в България (януари – март 2019 г.)“.

РЕШЕНИЕ № 218 от 25 юни

Дава съгласие за приемане на проекта на съвместно решение на Българската народна банка, Централната банка на Унгария и Централната банка на Словакия, упражняващи надзор върху *OTP Bank Plc.* и дъщерните ѝ дружества, относно съществени промени в прилагания на групово ниво усъвършенстван подход за измерване на операционен риск.

РЕШЕНИЕ № 219 от 25 юни

Одобрява „Съвместно решение на Българската народна банка и *Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht, Germany (BaFin)*, за определяне на адекватност на собствените средства и изискваното ниво за поддържане на собствени средства за *ProCredit Holding Group*“.

РЕШЕНИЕ № 260 от 25 юли

БНБ да започне да прилага, считано от 1 януари 2021 г. „Насоки за оценка на *LGD*, подходяща при икономически спад (EBA/GL/2019/03)“ („*LGD* при икономически спад“), издадени от Европейския банков орган и публикувани на официалната му страница.

РЕШЕНИЕ № 261

Одобрява съвместно решение на Българската народна банка, Европейската централна банка и *Banca Națională a României, Česká národní banka* и *Magyar Nemzeti Bank* относно извършване на съществени промени във вътрешните валидационни правила, свързани с прилагания вътрешнорейтингов подход за изчисляване на капиталовите изисквания за кредитен риск на индивидуално и групово ниво.

РЕШЕНИЕ № 262 от 26 юли

БНБ да започне да прилага от 30 септември 2019 г. „Насоки за възлагане на дейности на външни изпълнители“ (ЕВА/GL/2019/02 от 25 февруари 2019 г.), издадени от Европейския банков орган и публикувани на официалната му страница.

РЕШЕНИЕ № 311 от 17 септември

Определя за четвъртото тримесечие на 2020 г. ниво от 1% на антицикличния капиталов буфер, приложим към кредитни рискови експозиции в Република България.

РЕШЕНИЕ № 312 от 17 септември

Приема за информация „Доклад за състоянието на банковата система (второ тримесечие на 2019 г.)“.

Приема за информация и публикация текста за бюлетина „Банките в България (април – юни 2019 г.)“.

РЕШЕНИЕ № 342 от 15 октомври

Определя размер на буфера за системен риск на 3% от рисковите експозиции на банките, формиран от тях на територията на Република България. Така определеният буфер за системен риск е кумулативен към буфера за други системно значими институции.

РЕШЕНИЕ № 343 от 15 октомври

Определя като други системно значими институции осем банки.

РЕШЕНИЕ № 346 от 15 октомври

Разрешава преобразуването на „Банка Пиреос България“ АД чрез вливане по реда на чл. 262 от Търговския закон в „Юробанк България“ АД.

РЕШЕНИЕ № 364 от 31 октомври

Приема за информация доклад от Надзорен преглед на състоянието на банките към 31 март 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 398 от 29 ноември

Одобрява „Съвместно решение на Българската народна банка, Европейската централна банка, Италианската централна банка, Хърватската национална банка, Чешката национална банка, Унгарската национална банка и Румънската национална банка за определяне на адекватността на ликвидността, адекватността на собствените средства и изискваното ниво за поддържане на собствени средства за *UniCredit S.p.A* и нейните дъщерни банки“.

РЕШЕНИЕ № 419 от 12 декември

Одобрява „Съвместно решение на Българската народна банка, Европейската централна банка, Чешката национална банка и Националната банка на Унгария за определяне на адекватността на ликвидността, адекватността на собствените средства и изискваното ниво за поддържане на собствени средства за *KBC Bank NV* и нейните дъщерни банки“.

РЕШЕНИЕ № 420 от 12 декември

Одобрява „Съвместно решение на Българската народна банка, Европейската централна банка, Хърватската национална банка, Чешката национална банка, Унгарската национална банка и Румънската национална банка за определяне на адекватността на ликвидността, адекватността на собствените средства и изискваното ниво за поддържане на собствени средства за *Raiffeisen Bank International AG* и нейните дъщерни банки“.

РЕШЕНИЕ № 438 от 20 декември

Определя ниво на антицикличния капиталов буфер, приложим към кредитни рискови експозиции в Република България, в размер на 1.5% за първото тримесечие на 2021 г.

РЕШЕНИЕ № 439 от 20 декември

Приема за информация „Доклад за състоянието на банковата система (трето тримесечие на 2019 г.)“.

Приема за информация и публикация текста за бюлетина „Банките в България (юли – септември 2019 г.)“.

РЕШЕНИЕ № 441 от 20 декември

БНБ да прилага „Препоръки за изменение на Препоръки ЕВА/REC/2015/01 относно еквивалентността на режимите на поверителност (ЕВА/REC/2018/01), изменени и допълнени с Препоръки за изменение на Препоръки ЕВА/REC/2015/01 (ЕВА/REC/2015/02)“ и „Препоръки за изменение на Препоръки ЕВА/REC/2015/01 (ЕВА/REC/2017/01)“, издадени от Европейския банков орган и публикувани на отделните езици на ЕС на официалната му страница на 7 август 2018 г.

РЕШЕНИЕ № 442 от 20 декември

Одобрява „Съвместно решение на Българската народна банка и Европейската централна банка за определяне на адекватността на ликвидността, адекватността на собствените средства и изискваното ниво за поддържане на собствени средства за *Eurobank Ergasias S.A.* и нейните дъщерни банки“.

През 2019 г. Управителният съвет на БНБ е приел:

- 38 решения на основание чл. 11, ал. 1 и 3 от ЗКИ относно одобрение за заемане на длъжност член на управителен орган на кредитна институция;
- 29 решения във връзка с извършване на надзорен преглед на основание чл. 79в от ЗКИ;
- 20 решения на основание чл. 76, ал. 4 от ЗКИ за съгласуване избор на одитор на кредитна институция;
- 34 решения във връзка с налагане на надзорни мерки, приключили надзорни проверки и други одобрения, разрешения и действия по административни процедури;
- 8 решения на основание чл. 26, параграф 2, във връзка с параграф 1, буква „в“ от Регламент (ЕС) № 575/2013 относно включване в базовия собствен капитал от първи ред на нетна печалба на кредитна институция;
- 6 решения на основание чл. 71, ал. 3, във връзка с ал. 1, т. 6 от ЗКИ относно одобрение за изменение в устава на кредитна институция.

Дейност на БНБ по реструктуриране на кредитни институции

РЕШЕНИЕ № 7 от 24 януари

Българската народна банка като орган за реструктуриране спазва следните насоки на Европейския банков орган: „Окончателни насоки относно взаимовръзката между последователността при обезценяване и преобразуване съгласно Директива 2014/59/ЕС и Регламента за капиталовите изисквания/Директивата на капиталовите изисквания (EBA/GL/2017/02)“; „Окончателни насоки относно коефициента на преобразуване на дълг в капитал при споделяне на загуби (EBA/GL/2017/03)“ и „Окончателни насоки относно третирането на акционерите при споделяне на загуби или обезценяване и преобразуване на капиталови инструменти (EBA/GL/2017/04)“.

РЕШЕНИЕ № 74 от 7 март

Определя обща сума на годишните вноски на банките за 2019 г. във Фонда за реструктуриране на банки в размер на 137 257 821 лв.

РЕШЕНИЕ № 116 от 28 март

Приема „Методология за определяне на минимално изискване за собствен капитал и приемливи задължения на кредитните институции, за които Българската народна банка е орган за реструктуриране“.

РЕШЕНИЕ № 135 от 4 април

Не възразява Народната банка на Сърбия, в качеството ѝ на орган за реструктуриране от трета държава, да бъде поканена от Единния съвет за реструктуриране за участие в колегията за реструктуриране на групата *UniCredit* като наблюдател.

РЕШЕНИЕ № 154 от 24 април

Приема за сведение предоставената от Фонда за гарантиране на влоговете в банките информация относно годишния финансов отчет на Фонда за реструктуриране на банките за годината, приключваща на 31 декември 2018 г.

РЕШЕНИЕ № 155 от 24 април

Определя индивидуалните годишни вноски на кредитните институции и клоновете на кредитни институции от трети държави във Фонда за реструктуриране на банки за 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 204 от 13 юни

Приема резултатите от прилагането на „Методология за определяне на критични функции на кредитни институции и клонове на кредитни институции, за които БНБ е орган за реструктуриране“, за 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 231 от 4 юли

Приема за сведение резултатите от прилагането на „Методология за определяне на минимално изискване за собствен капитал и приемливи задължения на кредитните институции, за които Българската народна банка е орган за реструктуриране“, по отношение на кредитни институции – дъщерни

дружества на предприятия майки от Европейския съюз в обхвата на действащи колегии за реструктуриране, на индивидуално ниво, за 2018 г.

РЕШЕНИЕ № 232 от 4 юли

Не възразява Народната банка на Сърбия и Банката на Албания, в качеството им на органи за реструктуриране от трети държави, да бъдат показани от Единния съвет за реструктуриране за участие в колегията за реструктуриране на групата *Raiffeisen Bank International* като наблюдатели.

РЕШЕНИЕ № 233 от 4 юли

Приема за сведение обобщена информация за дейността на колегията за реструктуриране и етапа на изготвяне на планове за реструктуриране на групите за 2018 г.

РЕШЕНИЕ № 249 от 25 юли

Приема за сведение „Обобщена информация и анализ относно финалния проект на план за реструктуриране на групата *ОТР* и дейността на колегията за реструктуриране на групата *ОТР* в процеса по планиране на реструктурирането през 2018 г.“.

Приема съвместно решение относно план за реструктуриране и оценка на възможността за реструктуриране на групата *ОТР* за 2018 г.

Приема съвместно решение относно минимално изискване за собствен капитал и приемливи задължения на консолидирана основа на групата *ОТР* за 2018 г.

РЕШЕНИЕ № 294 от 6 август

Приема резултатите от прилагането на „Методология за избор на действия по реструктуриране или прекратяване на дейността чрез производство по несъстоятелност на кредитни институции, за които БНБ е орган за реструктуриране“, за 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 295 от 6 август

Приема за сведение резултати от прилагането на „Методология за определяне на минимално изискване за собствен капитал и приемливи задължения на кредитните институции, за които Българската народна банка е орган за реструктуриране“, на индивидуално ниво, за 2019 г.

РЕШЕНИЕ № 329 от 3 октомври

БНБ като орган за реструктуриране на кредитни институции спазва Насоките на Европейския банков орган относно минималните критерии, които трябва да бъдат изпълнени по отношение плана за оздравяване на дейността (EBA/GL/2015/21).

РЕШЕНИЕ № 339 от 15 октомври

Приема за сведение „Обобщена информация и анализ относно финалния проект на план за реструктуриране на групата *Eurobank Ergasias* и дейността на колегията за реструктуриране на групата *Eurobank Ergasias* в процеса по планиране на реструктурирането през 2018 г.“.

Одобрява съвместно решение относно план за реструктуриране и оценка на възможността за реструктуриране на групата *Eurobank Ergasias* за 2018 г.

Одобрява съвместно решение относно минимално изискване за собствен капитал и приемливи задължения на консолидирана основа на групата *Eurobank Ergasias* и на индивидуална основа на дъщерната банка *Eurobank Cyprus*, за 2018 г.

РЕШЕНИЕ № 365 от 31 октомври

Не прилага опростени изисквания при изготвяне на плановете за реструктуриране по отношение на кредитните институции, за които е орган за реструктуриране.

РЕШЕНИЕ № 378 от 14 ноември

Приема за сведение „Обобщена информация и анализ относно финалния проект на план за реструктуриране на групата *KBC* и относно дейността на колегията за реструктуриране на групата *KBC* в процеса по планиране на реструктурирането за 2018 г.“.

Одобрява съвместно решение относно плана за реструктуриране и оценка на възможността за реструктуриране на групата *KBC* за 2018 г.

Одобрява съвместно решение относно минималните изисквания за собствен капитал и приемливи задължения на консолидирано ниво за *KBC Group NV* и на индивидуално ниво за 2018 г.

РЕШЕНИЕ № 379 от 14 ноември

Приема за сведение „Обобщена информация и анализ относно финалния проект на план за реструктуриране на групата *UniCredit* и относно дейността на колегията за реструктуриране на групата *UniCredit* в процеса по планиране на реструктурирането за 2018 г.“.

Одобрява съвместно решение относно план за реструктуриране и оценка на възможността за реструктуриране на групата *UniCredit* за 2018 г.

Одобрява съвместно решение относно минималните изисквания за собствен капитал и приемливи задължения на консолидирано ниво за *UniCredit S.p.A.* и на индивидуално ниво за дъщерните банки за 2018 г.

Централен кредитен регистър и Регистър на банковите сметки и сейфове

РЕШЕНИЕ № 13 от 24 януари

Приема за информация проект на изменение и допълнение на чл. 56 и 56а от Закона за кредитните институции.

РЕШЕНИЕ № 176 от 16 май

Приема Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 22 от 16 юли 2009 г. за Централния кредитен регистър, с направените бележки.

РЕШЕНИЕ № 177 от 16 май

Приема Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 12 от 29 септември 2016 г. за Регистъра на банковите сметки, с направените бележки.

РЕШЕНИЕ № 424 от 12 декември

Приема Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 12 от 29 септември 2016 г. за Регистъра на банковите сметки и сейфове.

РЕШЕНИЕ № 425 от 12 декември

Приема Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 22 от 16 юли 2009 г. за Централния кредитен регистър от 16 юли 2009 г.

Изследователска дейност**РЕШЕНИЕ № 34 от 7 февруари**

Приема за информация оценките за развитие на основните макроикономически показатели през първото и второто тримесечие на 2019 г. и прогнозата на БНБ по основни макроикономически показатели за 2018–2020 г. (изготвена на база информация към 18 декември 2018 г.), които да бъдат публикувани в „Икономически преглед“ (брой 4/2018 г.).

РЕШЕНИЕ № 35 от 7 февруари

Не присъжда стипендия за 2019 г. на студенти, обучаващи се за придобиване на образователно-квалификационна степен „магистър“.

Присъжда две стипендии за 2019 г. на кандидати, обучаващи се за придобиване на образователна и научна степен „доктор“.

РЕШЕНИЕ № 118 от 28 март

Приема за информация отчет на План за изследователска дейност в БНБ (2017–2018 г.) и План за изследователска дейност в БНБ (2019–2020 г.).

РЕШЕНИЕ № 157 от 24 април

Приема за информация оценките за развитие на основните макроикономически показатели през второто и третото тримесечие на 2019 г., които да бъдат публикувани в „Икономически преглед“ (брой 1/2019 г.).

РЕШЕНИЕ № 252 от 25 юли

Приема за информация оценките за развитие на основните макроикономически показатели през третото и четвъртото тримесечие на 2019 г. и прогнозата на БНБ по основни макроикономически показатели за 2019–2021 г. (изготвена на база информация към 24 юни 2019 г.), които да бъдат публикувани в „Икономически преглед“ (брой 2/2019 г.).

РЕШЕНИЕ № 366 от 31 октомври

Приема за информация оценките за развитие на основните макроикономически показатели през четвъртото тримесечие на 2019 г. и първото тримесечие на 2020 г., които да бъдат публикувани в „Икономически преглед“ (брой 3/2019 г.).

Вътрешен одит на БНБ

РЕШЕНИЕ № 224 от 25 юни

Приема за информация отчета на главния одитор за дейността на дирекция „Вътрешен одит“ за 2018 г.

РЕШЕНИЕ № 371 от 31 октомври

Приема Годишен план за дейността на дирекция „Вътрешен одит“ за 2020 г. и актуализирана стратегия за дейността на дирекция „Вътрешен одит“ за периода до 2022 г.

През 2019 г. Управителния съвет на БНБ е приел решения, свързани с одобряване на вътрешни правила на банката (9 решения), представителство в общи събрания на дружества, в които БНБ има участие (9 решения), провеждане на обществени поръчки и сключване на договори* (21 решения) и организацията на дейности на банката (120 решения).

* Пълна информация за организираните обществени поръчки е достъпна на страницата на БНБ в интернет, рубрика „Профил на купувача – обществени поръчки“ <http://www.bnb.bg/AboutUs/index.htm>

ISSN 2367-4911

ХУДОЖЕСТВЕННОТО ОФОРМЛЕНИЕ НА КОРИЦАТА Е РАЗРАБОТЕНО ВЪЗ ОСНОВА
НА БАНКНОТАТА С НОМИНАЛ 2 ЛЕВА, ЕМИСИИ 1999 И 2005 Г.